This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

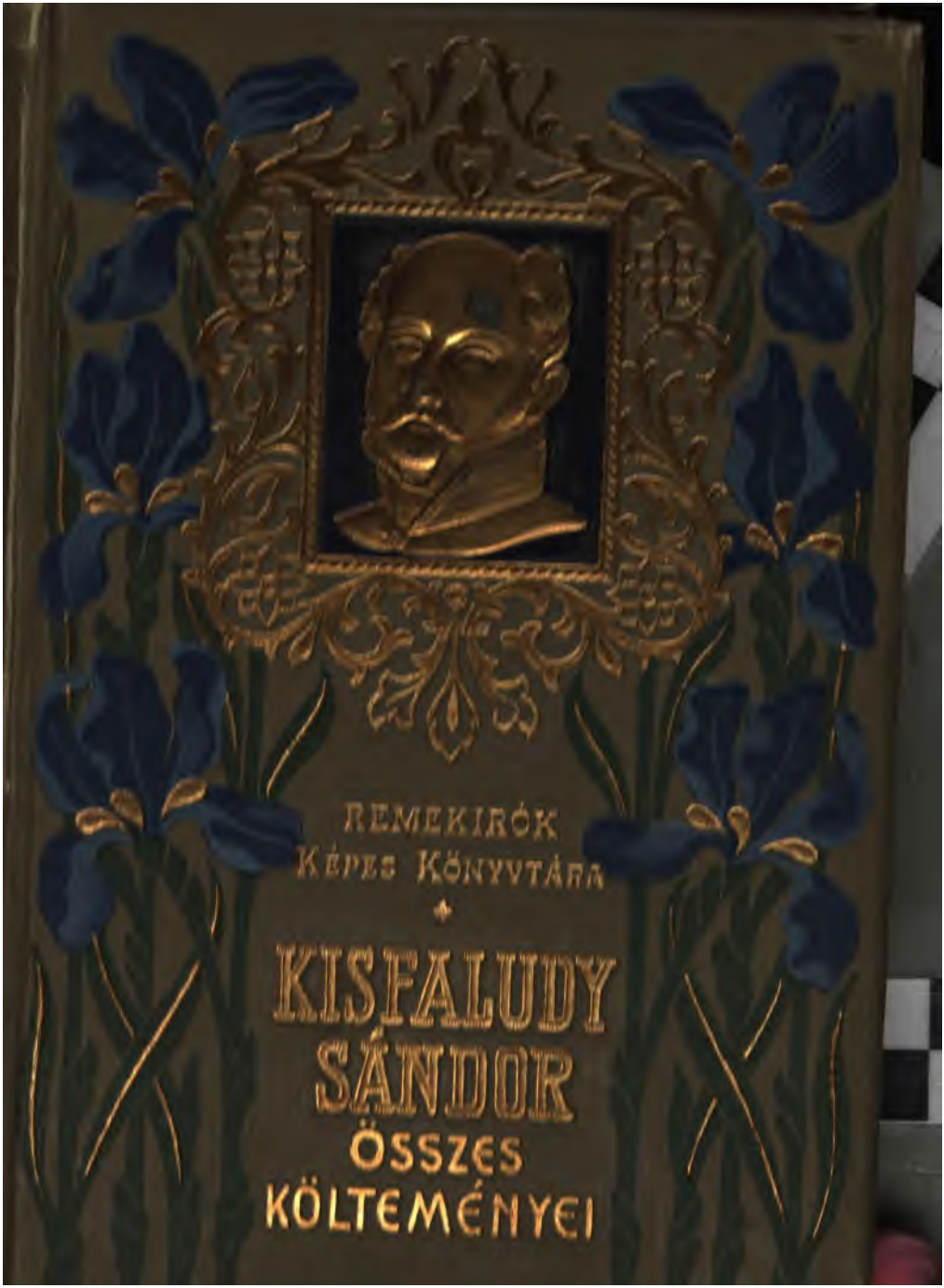
REMEKIRÓK
KÉPES KÖNYVTÁRA
KISFALUDY
SÁNDOR
ÖSSZES
KÖLTEMÉNYEI

gift of

Mr. William P. Wreden

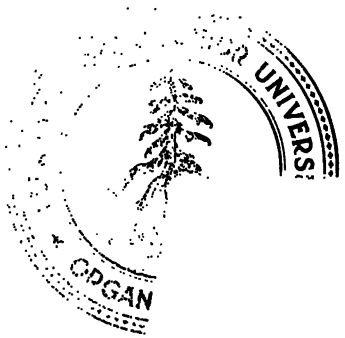

STANFORD UNI

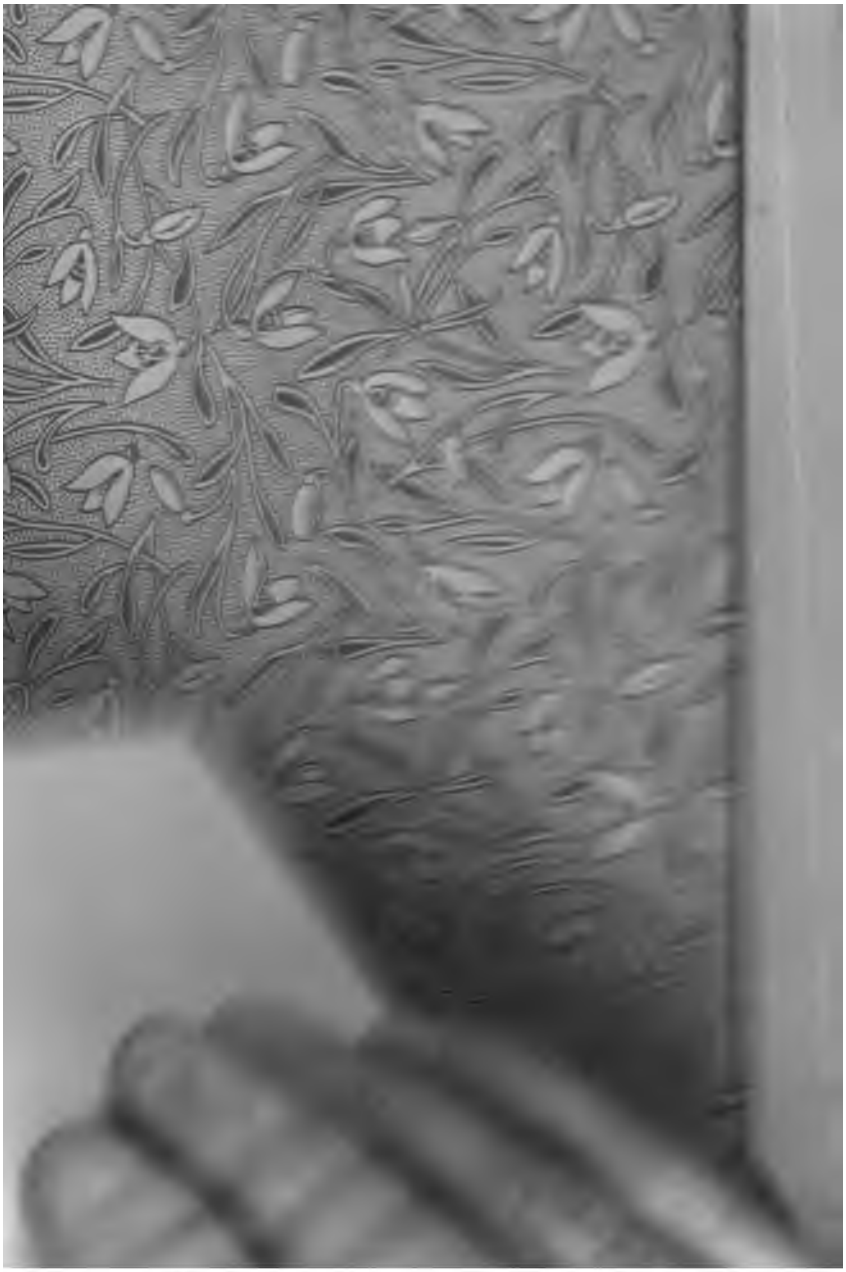

KISFALUDY SÁNDOR
ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

REMEKÍRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI:

RADÓ ANTAL.

III. KÖTET.

KISFALUDY SÁNDOR

ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI

ELSŐ KÖTET.

KISFALUDY SÁNDOR.

KISFALUDY SÁNDOR

ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

*

MAGYAR MŰVÉSZEK RAJZAIVAL.

*

ELETRAJZI BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA

ZILAHI K. BÉLA

(JUNIUS.)

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST, 1901.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSÉNEK KIADÁSA.

Minden jog fentartva

Budapest. Nyomatott Wodianer F. és Fiainál.

KISFALUDY SÁNDOR.

I.

Kisfaludy Sándor Zalavármegyében, Sümegen született 1772 szeptember 27-én. Családja attól a Szabolcstól származtatja magát, a kinek apja, Előd, vezére és bajnoktársa volt a honfoglaló Árpádnak. Apjának, Kisfaludy Mihálynak, nem voltak már dominiumai és várai, mint az ősöknek, a Csákoknak és a Hímfyeknek; mert „ezt a nemzetséget a bajnok hírre-névre vágyás szomja, vagyis nyavalyája megrontotta"; de még mindig volt jószága nyolcz-tíz községben. Jól is házasodott. Felesége, Sándorfi Anna, vagyonos leány volt; a sümegi jószág, az a ház, a melyben Kisfaludy Sándor született és meghalt, anyai örökség. Igaz, hogy a vagyonból sok volt zálogban, sok állott pör alatt. Kisfaludy Mihály jezsuita iskolába járt, kezdetben papnak készült és majdnem fölszentelték. Érdeklődött a közdolgok iránt, szerepet játszott Zalamegyében, nevet szerzett magának a megye-gyűléseken fölszólalásaival és többször választották meg követnek a pozsonyi diétára. A politikában nem tartozott a vérmes patrióták közé, kissé aulikus volt s fiait is dinasztikus és lojális érzelmekben nevelte. Olvasta a klasszikusokat, ismerte a német és a franczia irodalmat. Hajlott a szárkázmusra, fiatal korában pasquillusokat írt a megyei és az országgyűlési viszonyokról. Azt is mondják, hogy ifjú korában szerette a bort, a muzsikát, a kirugást a hámból, de a mulatozásban is megőrizte kimért, rideg természetét. Miután Zalából Győrbe költözött, volt Győrmegye főbirája, megválasztották alispánnak is, de az alispánságot már hajlott kora miatt nem fogadta el. Huszonnyolcz éves korában (1771 julius 27-én) házasodott meg, feleségül vevén a husz éves Sándorfi Annát, a vagyonos Sándorfi királyi fiskus (ügyész) leányát. Kisfaludy Sándor anyjáról az a

hagyomány, hogy szép, barna leány volt, hol szertelenül víg, hol napokon át elmélázó. Ebből a házasságból tizenhat év alatt nyolcz gyermek, hat fiú és két leány született. Az első gyermek Sándor volt és kivüle még hárman — két fiú (Boldizsár és Mihály) és egy leány (Teréz) — Sümegen születtek. Ekkor Kisfaludy Mihály átköltözött Győrmegyébe. Előbb Csécsényben, aztán Téthen lakott, s ott született még négy gyermeke: Dani, a ki a franczia háboruban esett el; János, a katona, a ki fölvitte a tábornokságig; Anna és Károly, a költő, az első magyar drámairó, a ki a magyar színpadnak magyar műsort teremtett. Károly születése anyjának életébe kerűlt. A Kisfaludy-kuria Téthen nem volt valami czímeres ház, a közönséges paraszt-házaktól nem sokban külömbözött. Kevés és kicsiny ablak volt rajta, a ház egész hosszában nyitott tornácz, összesen két szoba volt benne a sok tagból álló családnak. Az első szobában, a melyet a hátsótól konyha választott el, szülte meg Kisfaludyné Károly fiát (1788 február 6-án) és ott halt meg huszonnégy órával utóbb. Feleségének halála még ridegebbé tette Kisfaludy Mihályt; a gyermekek nevelése, a gazdaasszonyság ekkor az alig serdülő Teréz vállaira szakadt. Ismerősei fantasztának tartották; a cselédek, a mikor egész napokon át elzárkózott egymagába, azt hajtogatták, hogy a tekintetes úr az ördögökkel czimborál.

Győrött, a benczések gimnáziumában járta iskoláit Kisfaludy Sándor a filozófiáig. Az öreg Kisfaludy fiát egy becsületes bognár iparoshoz, Mándli János uramhoz adta kosztba és szállásra. A Kisfaludy-fiúk mindannyian, a míg Győrött járták az iskolát, Mándli Jánosnál laktak. *Hattyudalá*-ban, *Önéletrajzá*-ban, *A két szerető szív történeté*-ben Kisfaludy Sándor nehány vonást följegyzett gyermek- és ifjúkorából. Professzorai, a család, az ismerősök „csuda talentumnak tartották, minthogy hat oskolákban mindennemű tudományokban mindig legelső“ volt. A múzsa is korán ejtette bűvös hálójába, alig volt még tizenhárom éves, a mikor édes anyja nevenapjára verses köszöntőt irt. Érdemét azonban olyan elevenen érezte, hogy a midőn egyik professzora igazságtalanúl klasszifikálta, lázadást támasztott ellene. Ez volt első komolyabb összeütközése s minthogy tartott tőle, hogy apja nem neki ad igazat, komolyan gondolkozóba esett, hogy ne menjen-e a Dunának? Apja azonban nem vette olyan tragikusan a dolgot; de tanúlságúl lelkére kötötte, hogy az előljáróknak még akkor is engedelmeskedni kell, ha igazságtalanok. A kitünő tanuló aztán Pozsonyban nagyon megváltozott. „A kemény és szigorú apai fegyelem alól most a felső iskolákban valamennyire fölszabadúlván, ismerni kezdém magamat. A száraz oskolai tudományok, a histórián

kívül, nem igen valának tetszésemre. Könyveket kezdék olvasni és az oskolában már nem voltam az első. Románokat olvasgatott akkor az egész világ, s nekem is azok jöttek először kezeimbe. Voltak köztök, a melyek tetszének; de voltak olyanok is, melyekben a feleslegvaló, erőltetett, lágy érzékenységtől szívem megcsömörlött; de egyszersmind meggyúladván: szerelem és barátság után sóvárgott; mintegy előre érzém már akkor, hogy a szerelem fogna valaha életem legfontosabb története lenni. Szerettem a theátrumot, ahol némely tragédiák úgy felbizgatták érzéseimet, hogy szinte magamon kívül ragadtattam." Pozsony akkor német- és tótnyelvű város volt; de szép, „romántos" környéke megragadta a Kisfaludy „lángoló fantáziáját"; a várban pedig, a hol előbb a koronát őrizték, az „ott lakó, ott tanuló fiatal papseregben" lelkes magyarokra talált. A várba járt „mulatozni, magyar hangot hallani"; iskolai szűnnapokon a vár bástyáiról szokott dél felé, a merre a magyarok laknak, merengeni sóvár szemmel. Pozsonyban, tizenhatéves korában, került a kezébe Schiller, Lessing, Shakspere és Osszián.

A „korcsosult Pozsonyban a legbúsabb búsúló, (a hogy magát Kisfaludy Sándor nevezi,) a szerelem és a barátság felséges ideáljaiért" sóvárgott. A szerelem ideálja csakhamar jelentkezett is Veinstein Teréz, egy „epedő, szőke, éppen nem kiáltó szépség" alakjában, a kit utóbb, a mikor Szegedy Rózával megismerkedett, szemmelláthatóan ócsárol. „Arczában egy vonást véltem látni, mely megegyezett ideálommal; szeretni is véltem őt, örömest valék vele, de sohasem szólottam neki szerelemről, mert csakhamar éreztem, hogy megcsalt képzelődésem: nem volt ő több egy közönséges leánynál." Bizonyára, a mikor úgy sóvárogta a szerelem felséges ideálját, nem látta olyan közönséges teremtésnek „az epedő szőkét", mint tíz évvel utóbb, a mikor az új ideálnak vallomásokat tett. Szíve mellett más egyebet is fedezett föl Kisfaludy Pozsonyban: a magyar irodalmat. Addig csak deák és német könyveket olvasott, úgy hallotta, hogy csak parasztnak való a magyar nyelv s tapasztalta is, hogy a magyar szót csak a konyhán használják; hogy a magyar, de kivált a magyar nő, szajkó-módon töri a német nyelvet, csakhogy, a mi nem divatos, magyarnak ne tartsák. Fölébredvén benne a magyarság, Pozsonyban „árva gerleként" bolyong, míg meg nem ismerkedik a várbeli kispapokkal: Fejér Györgygyel, Horváth Jánossal, Döme Károlylyal, Juranics Lászlóval, a kik utóbb mindannyian jelentős emberekké lesznek, s általuk kezébe nem kerülnek a gárdista Bessenyei György munkái. Ekkor fölfedezi a magyar irodalmat: Gyöngyösit, Zrínyit, Pázmányt, a gárdistákat, Ányost, Virágot és Kazinczyt. Bessenyei

olvasása írásra tüzeli: *Ulisszes és Penelope* czímen megírja: „az igaz, hív, meghajthatatlan szerelem“ tragédiáját.

Három évet töltött Kisfaludy Pozsonyban filozófia- és törvénytanulásban. Azt tudjuk már, hogy az „oskolai száraz tudományok nem igen érdeklik“, hogy inkább szeret mélázni a pozsonyi vár fokán; magyar irodalomról beszélgetni kispap barátaival; olvasgatni, hegedűlni, színházba járni, de nem „a krajczáros, erkölcsöt rontó deszkatheátrumba; szerelmesen nézni a szőke Teréz szemeibe“. Most aztán új tere nyílik érdeklődésének. Pozsony városa, a hol sok éven át magyar köntöst csak ritkán láttak, egy szép napon arra ébredt, hogy „nagy magyar csapat megy kardcsörtetve a Pálffyak kuriájába megyegyűlésre“. József császár érájának közeledett a vége. A megyék megmozdúltak, évek óta először ültek össze gyűlésbe, fölírtak a császárhoz „a konstitució tökéletes helyreállításáért, a koronának nyomban Budára küldéséért“. A hazatérő koronát ujjongással, medréből kiáradó örömmel fogadták mindenütt. A honfilelkesedés e hűhós, parádés napjai, aztán a pozsonyi országgyűlés, a mely alkotmányunk reformálását és biztosítását tervezte, Kisfaludyt egészen elvonták az iskolától. Maga mondja, hogy: „Pozsonyban három iskolai évet töltvén, az országgyűlésen kívül a muzsika és a játékszín volt legveszedelmesebb időtöltése“. „Ha a diétán nem volt űlés, ha a muzsika nem volt már inyére, az iskola helyett akkor a szomszéd erdőkben, ligetekben, kertekben“ bolyongott, hajszolva az ideált, a mely nem jelent meg hívására; játszván a kora boldogtalant, a mint ez rendesen megtörténik az erősebb forrongáson átmenő ifjakkal. „A nemzeti büszkeség és egy kevés dicsőségre vágyás, a nevendékpapok példája, a kik leginkább a hazai nyelv mívelésében foglalatoskodtak, a nemzeti literatura szolgálatába csalogatta; lángoló szerelemmel, igaz hazafisággal telt szive, természetes hajlandósága a széptudományokhoz és mesterségekhez“ vonzották, amelyek „a szívnek és léleknek élelmére szolgálnak“. Száz szónak is egy a vége: Kisfaludy alaposan elhanyagolta az egyetlen divatos magyar tudományt, a jogot; apja keservesen csalódott az „oskola-csudá“-hoz kötött reménységeiben, hogy fiából „legalább is ország-bírája“ lesz. A következő évben tehát otthon fogta Téthen, mintegy „patvariába, hogy készüljön prókátornak, tanúlja és gyakorolja a törvény-tudományt“; kezébe adta Verbőczyt és Husztyt. Nappal Kisfaludy fanyalogva forgatta Verbőczy-Hármaskönyvét, az akkori jogtudomány árkánumát, éjjel azonban búj̈ta a magyar könyveket; folytatta *Ulisszes és Penelope* írását, egy tragédiát fordított *Szeneka halála* czímen és közben életpályáról gondolkozott. A magyar ember legszokottabb foglalkozására, a prókátorságra, nem

volt semmi hajlama. A katonáskodásra sokszor gondolt, ez akkor olyan pálya volt, a melyen az út nyitva állott a magyar embernek. Litterátor — író — lett volna örömmel, de az irodalom nem volt pálya; nem adott kenyeret. Az író pályája rögös út; szegénysége miatt lenézik és kigúnyolják; könyvét nem olvassák és nem is veszik; az író csak a „dicsért nagyok" alamizsnáján tengődik. Apja választást adott a prókátor- és a katonapálya között. Mert a pörösködés, holott vagyont és tekintélyt adott, nem csábította; mert, még az irodalom kedvéért sem tudott belenyugodni, hogy magát „a porig alázva, a nagyurak kevély kegyéből" éljen: katonának állott az Erdélyben táborozó József-huszárezredbe. Vágyott meglátni Erdélyt, a hol született Hunyadi János, a legnagyobb magyar, a ki pozsonyi diákkorában „ébren, alva, mindig előtte" volt, a kit „szeretve imádott". Nagyon csalódott várakozásában. „Több tótot, svábot, oláhot, németet találván, mint tiszta magyart, még Erdélyben is, feljajdult: Vége — gondolám — a magyar nemzetnek, mely már csak úgy áll fenn, mint egy hajdan erős, felséges várnak, most az idővész által naponként fogyton-fogyva düledező, húlló s végre egészen eltünő romladéka! S ezen szivemet szaggató órámban, itt Kolozsvárott, hol még rokon magyar sziveket leltem, eltökéllettem magamban: hogy én, szegény magyar nemes ifjú, de azon régi, igaz magyarok ivadéka, kik a magyarnak itt hazát szereztek és egy nagy, dicső nemzetet alapítottak, homályomba rejtezve, akár mint katona, akár mint egyszerű polgár, szívem véréből, hazafiú érzelmimből, mint a selyembogár gyomrából, egy fonalat fonok melynél fogva veszni indúlt magyar nemzetiségünket, magyar nyelv, érzés és írás által, hacsak kevés idővel is, tovább életben tartsam. Magyarúl fogok írni és csak a szivekhez szólani: mit? miként? magam sem tudom még." Ezzel az elhatározással, a magyarság regenerálásának hő vágyával, a melynek mását harmincz év múltán Széchenyi Istvánnál találjuk, töltött Erdélyben nyolcz hónapot. Ekkor — 1793 elején — egyidőben ezrede előléptette hadnagygyá, a király pedig Zala- és Győrvármegyék ajánlatára, kinevezte testőrnek a magyar nemes gárdába. Kisfaludy „magának jobb kimíveltethetése végett", a gárdista-kinevezést fogadván el, Bécsbe ment.

II.

Kisfaludy Bécsben, a gárda palotájában, a Bécsben élő magyar nevelők és hirlapírók társaságában irodalmi s hozzá még magyarosabb levegőbe is került, mint a minőben élt addig akár szülőföldjén,

a Balaton *romántos* vidékén, akár Pozsonyban, akár Erdélyben. Alig volt még túl huszadik esztendején, a midőn „Bécs zajos örvényébe, az udvari fény és pompa szemfényvesztő lakába", sodró árjába került az élet örömeinek. Kerek három esztendőt töltött Bécsben, a gárdánál. Itt nem volt, mint Pozsonyban, *árva gerle, a legbúsabb búsongó.*

Pozsonyban csak álmodozott a szerelem és barátság felséges ideáljairól; Bécsben ezek az ideálok alakot öltöttek. Köt egy pár egész életén át tartó barátságot: Takács Józseffel, Bacsányi Jánossal, mindvégig legjobb barátaival. Legfőbb szenvedelme: a *szín-* és a *hangművészet*, hogy prózában beszéljünk, a szinházba járás, ismerteti meg a szerelem miszteriumaival. Megismerkedik a *mimika királynőjével, a világhírű Medinával*, a bécsi burgszinház első ballettánczosnőjével, Salvatore Viganò balletmester feleségével. A XVIII. század végén nemcsak a ballet volt divatos, de azok voltak a ballerinák is. Bessenyei György érzékeny verseket írt a prima-ballerina, Delfén, halálára, a kinek „tánczа s teste-járása kellemetességben" fölülmúlta a természetet. Ilyen „természet csudája" volt a spanyol Medina Mária is, az „egyetlen asszony, az egyetlen mesterné", a ki „a tökéletességig vitte mesterségét". Nagyon fiatal nem lehetett már; a porosz Nicolai 1781-ben azt írja róla, hogy Bécs első tánczosnője; hogy hatvanezer forint árán mondatják le egy házasságról. Imádói azonban még mindig voltak, a kiket boszantott, hogy egy fiatal gyerekkel, egy „csekély hadnagygyal", adta össze magát. Kisfaludy „szenvedelmes kedvelője és pártosa volt mind kellemes személyére, mind művészi ügyességére nézve". A „ritka asszony, a kedves, imádott Medina", boldog órákat szerzett a szerelemre sóvár ifjúnak, isteni gyönyörűségbe varázsolta, egy időre a földön üdvözítette. Az olasz nyelv megtanulására Medina szerelme ösztönzi s midőn Olaszországban hasznát veszi tudományának, megujúl benne „a ritka asszonynak emlékezete." Szobája falán ott függött a képe, s a mikor nem lehetett körében, elővette hegedűjét s játszta előtte azt a lengyelt, a melylyel „a jeles tánczosné, az úgynevezett rózsaszínű Pas des deux-ben, Bécsben legelőször föllépett." Viszonyuk olyan formán kezdődött, mint Agathon és Danaë viszonya Wieland Agathon czímű regényében, a hol Danaë, a hetaira, tánczával keríti hálójába az erényeskedő Agathont. Titkos szerelmük szinte esztendeig tartott, míg Somsich Lázár végét szakította. „Ő volt az, a ki látván az elkábított, szerelmében részeg és már lankadozó ifjút, miként öli ifjúságát, szerencséjét, ercjét, velejét; miként temeti

talentumát, melylyel valaha hazájának szolgált volna, egy tánczolónéba, engem sokat pirongatott." Szerelmében arról is megfeledkezett, hogy szabadságra menjen. Franczia fogságában azzal is vádolja, hogy Medina az oka fogságának; mert ha nem ismeri, régen a kancelláriánál van. 1795. szeptember 4-én szabadsággal haza ment a „pompás, bujálkodó Bécsből"; útközben „andalog", Medináról ábrándozik, a kinek csak imént fejtőzött ki karjai közűl és fogadást tett, hogy „ezt a szeretett asszonyt, a kinek karjai között a leggyönyörűbb szerelemnek ölében egy ideig boldognak" vélte magát, nem felejti el soha, soha.

Ekkor találkozott Badacsonyban Szegedy Rózával, Szegedy Ignácz vasmegyei alispán leányával, a kinek „akkori testi kellemei s elmebeli szép s ritka tulajdonai" feledtetik vele Medinát. Fejébe veszi, hogy földi pályáján csak vele boldogulhat. A leány is mintha érdeklődnék iránta. Szívében a Szegedy Róza képével tért vissza Bécsbe. A véletlen kedvezett, hogy szakíthasson Medinával; ez akkor hosszabb ideig Berlinben vendégszerepelt. Ez alatt Kisfaludyt, mert néhány gárdista pajtásával a gárda másodkapitánya, a rideg, fukar Splényi ellen panaszt tett a főudvarmesternél, büntetésből áthelyezték Milánóba, egy ott táborozó garnizon-ezredhez. Kisfaludy, mielőtt elment volna Itáliába, a háborúba; onnan a Provence-ba francia hadifogolynak; onnan Klagenfurton át a rajnai hadsereghez, negyedfél esztendőre kalandok és veszedelmek közé: ellátogatott Zalába, búcsút venni Rózától. Talán arra számított, hogy a lány marasztani fogja, s akkor hátat fordít a katonáskodásnak. Csalódott reményében. Szegedy Róza „némi hidegséget mutatott viseletében úgy, hogy a nehány hónap előtti szivességet az előtte legbecsesebb leányszívben egészen kihaltnak, vagy talán helyzete által kitiltottnak gyanitá". Sértődötten ment vissza Bécsbe, hogy „egy nő — keble lángja" könnyen hitelt adott a hírnek, hogy a gárdától való megválásának oka: „becstelen viselet". Az utolsó napon, a melyet Bécsben töltött, hat hónap múltán, ismét látta azelőtt *kedves, imádott Medináját*. Két órát töltöttek együtt, kölcsönös szemrehányások és magyarázkodások között. „Barátságosan válánk el egymástól, — én soha sem szűnök meg mind őneki magának, mind a világnak nyilván bizonyitani azt, hogy tisztelője vagyok". Az exjezsuiták, így nevezték el magukat azok a gárdisták, a kik büntetésből garnizon-ezredekhez küldettek, az utolsó estén összegyűltek a Matschackerhofban. „Hazánk nektárjának edényei között tobzódó vala együtt mulatásunk, a minek én nagy barátja nem vagyok; de vannak órák, a melyekben csak az ilyen mulatság által fejlődnek ki némely nem hiábavaló érzemények."

Másnap kora hajnalban (1796. márczius 6.) Kisfaludy Sándor és Vizkelcty Zsigmond, volt gárdahadnagyok, egy kocsin, oláh és rácz volonterekből, lengyel és német rekrutákból és a Nádasdy magyar regementbeli katonákból álló ezer főnyi csapattal, Ausztrián, Krajnán, Stájerországon és Tirolon keresztül, útnak indúltak Itália felé, Milánóba.

Bécsből Milánóig akkor az út tovább tartott két hónapnál. Rövid útat tettek és nagyokat pihentek naponként. A pihenőhelyeken, ha városon állapodtak meg, Kisfaludy eljárt a színházba. „A merre járt, minden váromladékot meglátogatott, — akkor fogantattak képzetében jövendő regéi, amelyeknek első ideáját azonban a születése helyét környező Sümeg, Tátika, Rezi, Csobáncz, Szigliget, Somló váromladékok támaszták elméjében, még csak alig serdülő korában.“ Úti élményeit megírta Skublics Imre barátjának: Skublics volt hazája és Szegedy Róza között a kapocs. „Képzelő erőm Rozit mindazon kellemekkel, melyek tulajdoni, ma elejbém rajzolván, szívem ezerféle szerelmes érzeményekre olvadt s akármiként is kényszerítém magamat, ki nem tudám őt vetni fejemből. Ez a leány egészen bírja szívemet. Nem hiában óvtam én magamat ezen Grácziától; — veszedelmes Paphosz ez egy jóízlésű pásztornak. Oh, be irigylendő lesz sorsa azon Faunnak, akinek e Pazithea részül jutand.“ Tudnunk kell, hogy Kisfaludy útközben Ovidiust olvasta s akkor mindjárt megértjük ezt a cifra, mithologikus beszédet. Egy-egy gondolat, a melynek a „foglalatja Rozi“, gyakran belecsap szívébe: „sokszor epedek ezen leányért“. Ha Veit Weber lovagtörténeteit olvassa, a melyeket belehelyez az útjába eső váromladékokba: „úgy jelenik meg Rozi, mint a legszebb hajdani asszony, a kinek megnyeréséért számba sem venném a veszedelmeket; hanem kész volnék vetélkedő társaimmal czer lándzsát törni, ezerszer megküzdeni vélek, hogy őket a nyeregből kiemelhessem.“ Közben, Klagenfurtban, a hol esztendő múltán igen víg napokat fog élni, a hol szövődni fog életében az egyetlen szenvedélyes viszony, érdekelni kezdi valamennyire „egy hetven ezerrel bíró, jól nevelt, deli, barna leány: Thiesz kisasszony.“ E kis hűtlenségért, mintegy vezeklésül írja pár nappal utóbb: „Szegedy Rozinak írd meg, hogy én a külföldön is nagy tisztelője vagyok; ne nehezteljen reám, sőt inkább szánakodjék rajtam.“ Két dolgot tapasztal, a mint az olasz földre ér: hogy a muzsika hazája Olaszország s hogy az „olasz asszony-ábrázatok kellemesen csiklandozzák érzőit“. Mántua környékén Virgilius pásztori költeményeit (eklogáit) olvassa s a gyönyörű tájékról, hol „a Corydonok és Galatheák kedvtelve játszanak a zöld galyakon, a

híves árnyékban, a szilfáknak zöld homályában", sűrűn sóhajtja a Rozi nevét, és fantáziája untalanúl Zalában kalandozik. A csinos katona Mantuában szemet szúr Colloredo grófnénak, egy „fekete hajú, tüzes szemű, vídám, még virágzó aszonynak, Mantua Aspáziájának, aki tündér, hollóhajú Ármida". Alig érkezett Milánóba, a városból a fellegvárba kell húzódnia, hol a francziák körűlzárják. Május 14-től junius 29-ig tartott az ostrom s az alatt sokat szenvedett. „Se asszony, se könyv, az egy Virgilen kívül, aki zseb-formában, boldogságomra, ruhám közé keveredett." Zalavármegye, Rozi szép társasága napjában ezerszer fordúl meg a fejében. A várban, a körűlfekvő posványok miatt, dögleletes a levegő; vizük sincs; soványan élnek marhahúson és kenyéren. De a fegyverzaj között sem némúlnak el a múzsák... A harcz szüneteiben hegedűl és a „majlándi vár ostromoltatásának örök emlékezetére", készített egy kis költeményt prózában, két énekben, a melynek címe, nem *Mársnak dühössége*, hanem *Vénusz temploma Gnidoszban* ...

A vár föladása után előbb Lodiba küldték, onnan Franczia-országba internálták, a hová „lapos erszénynyel" indult. Páviában „nem lévén könyv nálam, magános óráimnak töltésére, (talán-hasamnak egy napi veszedelmére) megszerzém magamnak Petrárkát, a *szerelemnek érzékeny éneklőjét*, ezt a *kellemes andalgót*." Egy hónap alatt érkezik meg Draguignanba, fogsága helyére. Petrárkát olvasván, világos, hogy még többször jut eszébe Szegedy Rozi. Az egész vidék szőlő-hegyekből áll, tehát: óh, Badacsony...! A franczia köztársaság nem tett ki valami nagyon magáért a vendéglátásban. „A hadi foglyok fejenként egy napra két kalán babot, egy kalán olajat és másfél font, mondhatni, korpakenyeret kaptak; a zsoldot asszignatákban fizették, a melyek már nem keltek, úgy, hogy egy ötszáz frankos asszignatáért egy kenyeret sem vásárolhattam." Innen-onnan kölcsön kapott franczia könyvek olvasásával, hegedűléssel, andalgással töltötte idejét; andalgás közben a füge- és olaj-ligetekben nem ritkán bukkant szép nimfákra, a kik „általán véve nem voltak ellenségei a magyar legénynek." Délelőtt a múzsa, délután egy szép lélek társaságában röpült az idő. E két gyönyörűséget egymástól a dél, az ebéd, a legsoványabb óra választotta el, a mely szerencsére nagyon rövid ideig tartott. Megismerkedik a párisi, de két év óta Draguignanban, ép szomszédságában lakó, d'Esclapon Károlinával. „Ez egy valóságos szép lélek, a mellett hogy külseje is kellemes, okos, olvasott, tanult, világot ismerő személy; deákul nemcsak jól beszél, hanem különös indulatos tisztelője a római nagy lelkeknek, kik közűl Virgil az ő kedveltje. Szobájában régi, XVI. századbeli olaj-

festésben, Petrárka Laurájának képe függött; „Laurának képét igen hasonlónak találtam Szegedy Róza arczvonásaihoz.“ Károlinával aztán összeméri a magyar szépeket. „Mi nálunk ha egy leány egy pár románt olvasott és az embernek tudtára tudja adni, kénytelenek vagyunk őt, a nagy fogyatkozás miatt, szép léleknek mondani, mert inter vaccas bos est abbas. Szegedy Rozi, a kinek barátságát meg akarom magamnak szerezni, akár mibe teljék, valóságos főnix hazánkban.“

„A hajdani trubadurok hazájában — közel oda, a hol Petrárka és Laura édes szerelme szövődött“ — fogamzott meg Kisfaludy Sándor lelkében, első csirájában, *Himfy szerelmei*-nek eszméje. „A szerelmes Petrárka, ez a kellemesen andalgó, ez a szépen siró szerencsétlen, ez a boldog szerető, ez a bájoló éneklő az én kedveltem, éjjel-nappal együtt vagyunk.“ Ha esténként sétára indúl a várost környező szőlős halmok között, Badacsonyban töltött napjai jutnak eszébe és lelkében „megujulnak mindazok az érzemények, a melyeket Szegedy Rozi gerjesztett, kivált Szigligetben“. E sétákon magával viszi Petrárkát és „a halovány olajfák békés árnyékában“ kedvére andalog. Váltig készült, hogy meglátogatja „Valclusát“ (Vaucluse), ezt a halhatatlan, Petrárka szerelméről minden halandó előtt, a ki érző szívvel bír, elannyira jeles helyet, a hol ő leginkább lakott, a hol búsongó dalainak legnagyobb részét éneklé, a hol egy vad szikla-ormán épült várának mohos omladékai még most is fennállanak, a honnan még láthatni a szép Laura hajdani várát is, a hol ő akkor lakott, midőn érette ége Petrárka . . .“ A látogatás elmaradt, de egy akkor divatos költő, Madame Deshoulières munkáiból, meg a d'Esclapon Károlina elbeszéléséből körülményesen megismerkedett Valclusának, a Petrárka és Laura híres szerelme színhelyének helyrajzi viszonyaival. Himfy szerelmei-nek gondolata itt és ekkor ötlik föl lelkében először. Károlina, a ki „Petrárkával és Laurával szívében és elméjében annyit foglalkodott és Vauclusében, hosszú szerelmöknek helyén, több ideig mulatott, és azt nekem tüzes fantáziájánál fogva szóval oly költőileg és élénk szinekkel lerajzolta, engem arra bírt, hogy a két nagy hírű szerelmesnek érzelmeit, egy költeményben, Tasso strófái nemében, megírni próbáljam“. Ez a költemény, a mely Petrárka és Laura szerelméről énekelt, veszett Genua körül a tengerbe; de némely emlékezetében „megmaradt versei, a szinte már több oldalra nőtt *Himfy*-vel olvadtak össze“.

Románt egész halommal olvasott Kisfaludy Draguignanban s köztük Rousseau *Nouvelle Heloïse*-át. *A kesergő szerelem* keletkezésére, kialakulására, a mely csirájában a Provence-ban, a d'Esclapon Káro-

lina széplelkű társaságában azok között a szőlőhegyek között támadt, a melyek Kisfaludyt untalanul Badacsonyra és Szegedy Rozira emlékeztették, a Petrárka *canzionere*-jén kivül kivált a *Nouvelle Heloise* volt nagy hatással. Két hónap múltán a franczia hadügyminiszter a hadifoglyokat a „becsületnek parolájára", azaz: hogy kiváltásukig nem fognak a francziák ellen harczolni, hazabocsátotta. Kisfaludy érzékenyen búcsúzott Károlinától, a kinek „csecsemő franczia nyelvét" köszönhette; a ki csak a váláskor vallotta meg, hogy szereti, mert félt, hogy a Kisfaludy „tüzes temperamentuma" megtántorítja. Még érzékenyebben búcsúzott szobájától, a melynek falai úgy ismerik a Rozi nevét; pamlagától, a melyen annyiszor andalgott; azzal megindult — ugy hitte — haza, Zalába, — pedig csak Klagenfurtba és onnan a rajnai harctérre.

Klagenfurtban, a hol a katonakórháznak volt felügyelője, egy telet töltött. Víg tél volt ez, valóságos karneváloskodás, a melynek örömeibe nyakig elmerül *A kesergő szerelem* fájó szívű dalosa. Viszonya volt egy bizonyos Terézzel, a ki sokszor magához rendeli, de Kisfaludy némely találkára nem megy el: „mert betegségem miatt még kímélnem kell magamat, s mert sárga pofákkal, olajszínű szemekkel nem akarok új szépem előtt megjelenni." A kicsiny pedig küldi halommal „a legszerelmesebb leveleket". Erről a névtelen tündérről olvassuk utóbb: „az én kicsinyem oly szerelmes, hogy nem is ismeri magát immár." Ez a viszony aztán, a melyre maga Kisfaludy sem tartott sokat, egy más, komoly viszonynak, valódi szenvedélynek adott helyet. Heroinájáról csak annyit tudunk, hogy grófné volt, Pepinek hívták; hogy mikor a francziák elől Klagenfurtból Sopronba futott urával, Kisfaludy is elkisérte; hogy Kisfaludy őt „különös valóságára nézve egész a megőrülésig" szerette; hogy Klagenfurtban is, de kivált az úton Sopron felé, mintha a férj velök sem lett volna, több helyen „a Grácziák és Ámorok rózsafátyolt vonván közéjük, lelkükkel-testükkel a dühös szerelem gyönyöreinek tengerébe merülének." Kisfaludy Sopronból a Rajnánál táborozó ezredéhez, a hová most helyezték át, Bécsen ment keresztül, de nem látogatta meg Szegedy Rozit, a kivel pedig „barátságos frigyet vala szándéka kötni." A táborban aztán „a mindig szeretett, az imádott asszonynak mézet és mérget nyújtó emlékezetével" mulatta magát. Annyira vágyott őt látni, hogy meglátogatja, ha „négy kéz-láb kell is magamat hozzája czipelnem". „Lelkeink egymásért valának teremtve, de a sors későn hozott össze bennünket: ő már asszony." Ugyanebben a levelében olvassuk a következőket is: „Bécsben van-e immár Szegedy Rozi ismét? Mit csinál? Azt kérdezem tőle, mi tévő

lenne, ha egy valaki úgy epedne érette, mint Hímfy az ő kedvesé-ért? ha tetszeni fog felelete, hát Himfy kedvesének rajzolásában egészen őt veszem tárgyamnak. Pedig ne nevessen ám itt, mert *haec mea Musa levis gloria magna* (ez az én könnyű múzsám nagy dicső-sége) lenne nekie".

III.

Két évnél több telt el még ezután, a mig Kisfaludy visszake-rülhetett Zalába és feleségül vehette Szegedy Rozit. Ezt a két eszten-dőt német földön, a rajnai hadseregnél, egy morva gyalog-ezred kötelékében kedvetlenül töltötte. Egy esztendeig még, miközben egészen elkészült *A kesergő szerelem*-mel, szakadatlanul Pepiről, a „dühösen szeretett"-ről ábrándozott. Leste leveleit a tábori postákon; irígyelte bajtársait, a kik Klagenfurt környékén táboroztak, és váltig látogatására készült. Lassan azonban elhalványult lelkében a Pepi képe. A Szegedy Rozi válasza tetszett: Hímfy kedvesének rajzolá-sában őt vette mintául. 1798 deczemberében írja Takácsnak, aki sokat volt együtt Rozival, a mig Rozi Bécsben lakott: „sok beszédem volna veled, a többi között Hímfy szerelmeiről is, melyeknek első része: *A kesergő szerelem*, mely kétszáz dalokból és husz énekekből áll, már egészen készen vagyon." Kevéssel utóbb sűrű levelezést kezd Szegedy Rozival. Levelezésüket megelőzte „1799 elején a nem felejthetetthez Kisfaludy kebeléből egy erőszakkal fakadott szózat." Viszonyukat meg is rajzolta Kisfaludy *A két szerető szív történeté*-ben, amely ép úgy nem maga a nyers, a kopasz valóság, mint Hímfy szerelmei-ből nem az: *A kesergő szerelem. A két szerető szív története* a Rousseau, az *Uj Heloïse*, modorában váltott levelezés, a melynek alapja talán Kisfaludy és Szegedy Rozi levelezése; de a melyben Bodorfy Imre szemmel láthatóan iparkodik hasonlítani Saint-Preux-höz és Meződy Liza is Juliához. A kölcsönös kimagyarázkodások után Kisfaludy még közel egy évet töltött a katonaságnál, és ez az év, ha nem is a legszigorubb, de a legtöbb veszedelemmel járó esz-tendeje. Véres csatákban vett részt. Egy ilyen ütközet küszöbén, a mint *Hattyúdalá*-ban írja, a kész Hímfy-t elküldte Szegedy Rozinak, azzal a kéréssel, hogy csak halála után bontsa föl. Egy kevés, de eléggé bosszantó bajoskodással ép a XVIII. század utolsó óráiban, sikerült Kisfaludynak magáról lerázni a már tűrhetetlenül megunt katonaságot. Hazajött és hetek mulva feleségül vette Szegedy Rozit. Ami-kor már férj és feleség voltak, kisült, hogy házasságuk érvénytelen, mert mint harmadízen való rokonok nem dispenzáltatták magukat.

Bajzáth veszprémi püspök ezen is segített, megadta nekik a fölmentvényt, amire a házasok ismét megesküdtek Rozi nagybátyja, Szegedy János felső-őrsi prépost előtt. Hímfy megtelepedvén előbb felesége jószágán, a vasmegyei Kámban, azután Sümegen, életében új korszak nyílott meg.

1800 nyarának a vége felé a bécsi magyarok fényes lakomával lelkes ünnepet ültek, ünnepelték, hogy a cenzura megengedte *A kesergő szerelem* kinyomatását. A könyvet Takács a maga költségén kinyomatta még azon az őszön, de csak a következő esztendő derekán küldte szét. A könyv névtelenül jelent meg, mint Hímfy szerelme. A szintén névtelen kiadó, Takács József, előszavában azt írja, hogy: „Hímfy szerelmeik minden tekintetben megérdemlik a fődicséretet, mert húsz énekben és kétszáz dalokban oly szerencsés ecsettel, oly élő s érdekes képekben rajzolja ő le a kesergő szerelmet, hogy mindegyikéből azonnal kitündöklik a szűz szemérem, a fiatal természet, az állhatatos hívség, a rövid vers nemében a legszebb gondolatok változó bősége, a ritka könnyűség s az igaz magyar ajaknak kényes tulajdona. Vádolja bár ezentúl valaki nyelvünket, hogy csak a véres hadaknak rettentő ábrázolására alkalmatos: Hímfy szerelmei már előre megczáfolták. Ki légyen Hímfy tulajdonképen: a dologhoz nem tartozik." De nagyon is a dologhoz tartozott Himfy kiléte. Kazinczy, aki ez időtájban szabadult ki fogságából, a melyet Spielbergben, Kufsteinban és Munkácson ült le, vezekelvén „kétezer háromszáz nyolczvanhét napi" börtönnel, mert ismerte Martinovics apátot, tudott a forradalmi kátéról s nem denunciálta: lázasan kutatta, hogy ki, mi Hímfy; hogy ki és milyen az a Liza, aki könyörtelenségével húsz éneket és kétszáz dalt sugallt. Igazában eleintén a költeményeknél még az irodalmat is jobban érdekelték a költő személye, magán- és társadalmi viszonyai.

De a könyv is nagy, nálunk szokatlan hatást keltett. Balassa Bálint óta magyar költő nem dalolt Himfyhez fogható módon a szerelemről. Az irodalomtörténet valamikor sokat vesződött azzal a kérdéssel, hogy ki volt *A kesergő szerelem* múzsája; hogy ki sugallta azokat a dalokat, a melyek egytől-egyig Liza kegyetlenségéről, Liza csodás bájairól énekelnek? Ez a múzsakutatás fölösleges dolog, hisz elmondja maga a költő, hogy — ha Rozinak, aki a dalok Lizája, tetszeni fog: Himfy kedvesének rajzolásában egészen őt veszi mintának. A dalok múzsája tehát Liza, azaz Szegedy Rozi, akivel a költő Badacsonyban ismerkedett meg, akit feleségül vett, amint hazakerült a katonaságtól. Hogy a szerelmet nemcsak tőle tanulta, sőt hogy másoktól, Medinától, Pepi grófnétól többet és alaposabban

tanult ebből az örök miszteriumból, az vitathatatlan. Az a szívet elfacsaró szenvedés, az a sok jajongás, az a köny-áradat, a mely tartalma — Liza testi, szellemi, erkölcsi bájainak részletes inventálása mellett, — a húsz éneknek és kétszáz dalnak, nem esett meg Himfyvel azon nyersen, szakasztott olyan módon, a hogy énekeibe foglalta. Himfy szerelme költemény és nem életrajz, alapja valóság, de a részletek, a fordulatok merő fantázia. Franczia fogságában magánosan „sétálván néha a halvány olajfáknak békés árnyékában meg-meglátogatta a bús Melpomene, szélnek eresztett hajjal, tőrrel a kezében" és Kisfaludy „a szerelmesen andalgó Petrárka szerint," a kinek munkája akkor zseb-könyve, készített vagy száz magyar dalt a melyek útközben a tengerbe vesztek. Ekkor támadtak a Himfydalok ugyancsak a Petrárka mintájára, s mert a *szerelmes andalgó* a szerelemben csak a keserűt, a szerelmi bánat extázisát énekelte: csak bú csak fájdalom, kétségbeesés, köny és jaj került *A kesergő szerelem*-be is

A Himfy búsongásának volt a valóságban is valami alapja Szegedy Róza előbb kitűntette Kisfaludyt, aztán, az okot nem tudn világosan miért, elhidegült iránta. Ez a valóság. így áll a Kisfaludy szív-ügye, a mikor Olaszországba megy. Nem is Róza kegyetlenség űzi a háborúba, „a hol el is veszhet;" de még más, kissé prózaibl természetű ok. Nem juthatott a kanczelláriához, polgári pályára, talá Medina miatt, talán más okból; apja pedig kívánta, hogy — ha nen katona, hát legyen hivatalnok; tartott tőle, hogy gyávasággal fogjál vádolni, ha akkor fordít hátat a katonaságnak, a mikor olyan helyr rendelték, a hol háború folyik, Kisfaludy pedig nem volt gyáva sőt benne is erősen buzgott az a vér, a „bajnok hírre-névr vágyás", a mi familiájának századokon át volt tulajdonsága. Kedvet lenül ment a harcztérre, mert szerette Bécset, mert ismét látta Medi nát, mert Bécs közelebb feküdt Zalához Milánónál, mert nem érzet magában semmi hajlandóságot arra, hogy „a gaz osztrák miniszterel ostobaságáért" ő fizessen életével. Találkozása Szegedy Rózával badacsonyi szüreten nem volt futó benyomás, hamar elmosódó em lék. A lányt, a ki rokona volt, előkelő volt, vagyonos volt, szóva illett hozzá, a mint azt a korabeli társadalom és etikett megkívánta hogy magához való nőt válasszon: megszerette, feleségül szánt magának. De Hymen helyett Márs tett reá kezet, mennie kellet Olaszországba. A válás kissé erőszakos volt és Szegedy Róza második találkozáskor épen nem volt barátságos hozzá. Útközben Milánó ostroma alatt, a franczia fogságban, ezek az élmények é emlékek sokszor megújulnak lelkében, kezébe kerül Petrárka, aztá Rousseau, a boldogtalan, az extátikus szerelem e két, akkor nagyo

divatos, teljes hitelnek örvendő törvényhozója: és lelkében megfogamzik *A kesergő szerelem*. Nyilván ábrándozott Kisfaludy olykor Medináról is, a ki „egy ideig üdvözítette;“ de Medina nem volt kegyetlen, annyira nem, hogy megelőzte vágyait, hogy odaadta magát a „csekély hadnagynak,“ a mikor érte excellenciás urak epedtek, a mikor a kis hadnagy álmában sem gondolt erre a szerencsére. Ilyen fajta, egészen hasonló természetü okból nem lehetett *A kesergő szerelem* heroinája Pepi grófné sem; ő is oda adta magát az ura és a világ szemeláttára és a még mindig csak „csekély hadnagy“-gyal „a dühös szerelem gyönyörűségeibe“ merült. Szegedy Róza pedig még barátságos sem volt hozzá. Ez a tapasztalás eleintén csak bántotta, nem szoktatták hozzá az asszonyok; utóbb bússá, elmélázóvá tehette, mert mélyen talált a Szegedy Róza szemébe nézni. Kisfaludy sorsa a Petrárka sorsával ebben a pontban találkozott. A képzelt bánat, a csinált fájdalom, kivált ha költői téma, nem ritkán nagyobbnak, lesujtóbbnak tetszik a valóságosnál. Aztán a hol nem győzte találékonysággal, kéznél volt Petrárka a poétikus fájdalmak kincsesházával.

Petrárka nélkül a Himfy szerelmei nem születnek; de *A kesergő szerelem* még sem kopiája a szonetteknek. A két költeményben semmi más közös nincs a kétségbeesett, a mérhetetlen, a halálért sóvárgó szerelem rajzánál. A mennyire olasz és középkori Petrárka könyve, olyan modern és magyar *A kesergő szerelem*. Petrárka szenvedélye trubadour és lovagszenvedély, vértelen ábrándozás, a testi megkivánásnak merő híjával; az ő Laurája inkább allegória, mint valóság. Himfy szenvedélye egészen más, a hús és a vér lázongása azért, a mit epedve kiván, de meg nem kaphat. Himfy többet kapott annál az első találkozáskor Lizájával, Badacsony emlékezetes szüretén, mint a mi Petrárka összes költeményeinek jutalma, a költőnek örök dicsekvése volt, hogy Laura egy ízben jobbjával érintette jobbját, és mégis boldogtalan, halni vágyik, öldökli a fájdalom. Kisfaludy nem volt erős és mély szenvedély, csak „tüzes temperamentum,“ s ha nem csalódunk, mohó megkívánás. Az ő szűzies múzsájának nem gát a ruha, nem áll meg a leplek tiltó határfalánál, sőt ugyancsak indiskrétté teszik a rendszerint fátyol alá rejtett titkok, a miért, a különben semmivel sem aszketább Kazinczy *durvának, pajkosság nélkül való trágár*-nak mondja.

A kesergő szerelem tehát Himfy vágyakozása, hogy szerelmével, szerelemben hervaszthassa el a virág Lizát. Nemcsak múzsának kivánta, de feleségnek is, vele kivánt élni ősi földjén, Zalában, békés szántóvető módjára. Liza hidegsége a badacsonyi szüret után, ezt a remény-

séget forrázta el. Nem volt-e oka a búra? Nem nagy szerencsétlenség-e, ha elüttettünk attól, a mi életünknek álma? Kisfaludy poéta volt, lelkesült mindenért, a mi művészet és tudomány; de nem volt föllegszántó lélek és nem volt theóretikus agyvelő. Medina szerelme lekötötte érzékeit, legyezte hiúságát, üdvözítette „egy ideig"; de mindig tisztában volt vele, hogy ennek a viszonynak, mert nem törvényes, nem decens, vége fog szakadni; hogy szerelmülkből nem marad egyéb egy csipetnyi illatnál s az olasz nyelv tudásánál. Pepi grófné mélyebben megzavarta „érzőit", vele lehetett volna boldog akár egész életén át, a törvény és az illendőség sérelme nélkül, ha nem asszony, ha már nem a másé. Szegedy Róza mindenképpen illett hozzá élettársnak. Szép volt, előkelő volt, abban a hírben állott, hogy a legműveltebb, a legolvasottabb leány Zalában. Kisfaludynak olyan feleség kellett, a ki „ne csak tyúkot tudjon ültetni ám", a mint Kisfaludy húga, Trézsi, jellemzően mondogatta. És ez a mindenben hozzáillő leány egy időben nem akar tudni a poétáról, hidegséget mutat, lerombol minden reménységet. Keserves dolog ez, kivált ha az ember ellenséges földön, ostromlott várban, aztán tisztes fogságban él, a hol annyi a szabadsága csak, hogy mozgását nem gátolják. Ilyen viszonyok, ilyen emlékek, ilyen füstbe menő reménységek között születik meg *A kesergő szerelem*. Világos, hogy Himfy azért megy a vészes háborúba, mert Liza nem szereti. Világos, hogy ábrándozni fog, hogy nem mond le róla egy kis hidegség, egy kis, a szeretők közt nem is szokatlan félreértés miatt; hogy — bár a csinos katona-legény, az érzelmes költő, nem fog visszautasítani egyetlen nimfát sem, a kinek hajlandósága van szívében ideiglenes tanyát ütni, csak Lizáról dalol, csak őt kéri, csak miatta szenved. A térbeli távolság s az emlékezés által élesztve ez a nyugalmas, egyátalán nem háborgó érzés, magára ölti a lángoló szenvedély köntösét s a remény úgy fog beszélni, mintha reménytelenség volna. Ez a kesergő szerelem tónusa és tartalma, kapcsolatosan a Liza személyének, környezetének, testi bájainak, szellemi és erkölcsi kiválóságának lyrai rajzával. Egy kis történet, a minek, épen mert történet, az a hibája, hogy nem fejlődik, nem bonyolódik, nem végződik sem jól, sem rosszúl: ez a tárgya *A kesergő szerelem*-nek. A végén is ott vagyunk, a hol a kezdetén voltunk, annyi változással, hogy Himfy megjárta közben Olaszországot, a a Provence-t, a rajnai harcztéret. Himfy épen oly szerelmes, Liza épen olyan hideg, Ámor úrfi épen olyan tehetetlen a gőgös szűzzel szemben a husz énekek és a kétszáz dalok végén, mint volt a legelején. Mert a nagylélekzetű költeményben semmi sem változik, természetesen az ismétlődés, az egyhangúság, a bágyadtság nemcsak a

poétán, de olvasóján is erőt vesz. A költő leleménye nem lehet bő és változatos, ha csak annyi a mondanivalója, hogy szereti Lizát, Liza meg nem szereti őt; hogy meghalna érte, de érte, nélküle élni keservesebb; hogy Liza mindenkihez jó és kegyes, csak iránta irgalmatlan és érzéketlen; hogy a teremtésben nincs mása sem észben, sem szellemben, sem testi-lelki minden tökéletességben.

IV.

Első könyve után hat esztendővel egy más könyvet adott ki Himfy, most már megnevezvén magát, a melyben leírta ábrándjainak megvalósúlását. Nem katona többé, itthon van szülötte földén, ősi házában és hét év óta felesége a „húnn szűz", a kit irigyelhetne Róma és Hellász. *A boldog szerelem* 1807-ben jelent meg együtt *A kesergő szerelem*-mel és a három első regével: *Csobáncz*-czal, *Tátiká*-val és *Somló*-val, három kis kötetben. Hat év alatt sok minden történt azonkívül is, hogy a halni vágyó Himfy most már ugyancsak vágyott, akart és tudott élni „Lizája szerető ölében". Az élet megadott mindent, a mire vágyott. Oltárhoz vezette álmainak képét, megtelepedett szülőföldjének *romántos* vidékén, élte azt az életet, persze nemesebb és szellemibb formában, a melyet éltek ősei: a falusi magyar nemes életét. Első költője volt Magyarországnak, *Himfy keservei* megvolt minden nemes házban, a nemes kisasszonyok sok édes harmatot sírtak el olvastán. Sőt *A kesergő szerelem* nemcsak eredetiben forgott a közönség kezén, de egynehány silány kópiában is. Hatásban *A boldog szerelem* nem versenyezhetett *A kesergő szerelem*-mel. Desewffy József irja Kazinczynak: „Kisfaludi szép elme, eredetisége kevés; de szerencsés festő, ecsetje buja; kilátszik boldogtalan szerelméből, hogy érzette többnyire, a mit ir. Mennyivel hígabb boldog szerelme. Jobban hálálhatjuk feleségének hajadoni mátkás durczásságait, mint mostani kegyességét; de az asszonyok maguknak és szeretőjöknek, nem a litteraturáknak szoktak végtére szeretni, és jól teszik". A pipa sűrű emlegetése a „költeményes andalgások" közt valósággal megbotránkoztatja őt is, Kazinczyt is, a kinek a pipafüst „olyan szenvedhetetlen, mint Horáciusnak a fokhagyma". Kazinczy az elsőséget *A boldog szerelem*-nek itéli; mert bár „ezek is a szerelemnek epigrammái, ezek is erótikus idillek, az az olvasó, a ki a szeretkezés esztendein már túl vagyon, örvend, hogy a második könyvre jutván, a szerelem boldog birtokának és a szabad, vidám falun lakásnak, melyet az életnek vidám filozófiája és a régi s új litterátura remek míveivel való társalkodás emel és nemesít s a lán-

golva égő szent haza szeretetének, mely a magyar föld jobb fejeinek tulajdonok, egymást váltogató képeire akad".

A boldog szerelem verses életrajz, a falusi nemes életének képe, a minő volt az a XIX. század elején, a rendiség eltörléséig; a mikor a nemes már nem vérrel és karddal, de eszével és szívével szolgálta hazáját. De másként is nagyon jellemző könyv *A boldog szerelem*. Ez a házasság himnusza, a míg *A kesergő szerelem* magának a szerelemnek volt a himnusza. *A boldog szerelem* elmondja, hogy Kisfaludy, bár az érzékiségre nagyon hajló, tűzes temperamentum volt, milyen keveset tartott arra a szerelemre, a melyet a társadalmi formák magatartása nem szentesített. A házasság intézményét, a feleséget dicsőiti *A boldog szerelem*-ben, a mi akkor új dolog volt irodalmunkban, mert akkor a költők, ha már megházasodtak, nem feleségükről, de valamely igazi, vagy csupán képzelt „kegyes"-ről daloltak, és pedig inkább, ha könyörtelen, mintha kegyes volt hozzájuk. „Nem tudós, nem litterátor, előbb katona volt, most mezei gazda", mondja magáról Kisfaludy. De „becsüli a tudományt, a szépmesterségeket, ezeknek élete sok kellemes óráit köszöni, a melyeket mások vagy ásítozó unalommal, vagy nemtelenebb és silányabb gyönyörűségek között" töltöttek el. *A boldog szerelem*-ben aztán nagyon hosszú lajstromát adja azoknak a költőknek és tudósoknak, a kikkel társalog páros magányában, ha beáll a tél, a mikor a mezei gazda szobája falai közé szorúl. Hasonlóan hosszú, vitathatatlanul jellemzetes, de egyuttal meglehetősen prózai részletezéssel írja le a falusi gazda nyári gyönyörűségeit is; a kora reggelt, a mikor a baromfiudvar megnépesedik; a házi-cselédség szorgoskodását dolga körül; a mezei munkát: bolyongását a réteken és az erdőkön őszszel és tavaszszal, puskával a vállán, kopókkal a nyomában. Mind e részletek középpontja az asszony, a feleség, a páratlan Liza, a kit jobban csodál, inkább imád még, a mióta „kezeiket összekötötte a főpap"; a kivel némely pillanatokban „szíve századokat él"; a kié minden gondolata, minden érzése; a ki „ha melléje ül, ezer Ámor elevenül indulati fészkében."

A boldog szerelem-mel egyszerre, három regéje jelent meg Kisfaludynak. Gárdista korában már nagy gyönyörűséggel olvasgatta Veit Weber könyvét: *A hajdankor regéi*-t, a melyeket *scénák* neven sűrün emleget. Hogy a régi várak romja, a régi dicsőség e nap-nap után tűnedező tanui, tárgy a költőnek, akkor villanhatott meg először az agyában. Különben is olyan tájon született és serdült föl, a hol sok a várrom, a melyek az ő gyermek-korában épebbek, festőiebbek voltak, mint manapság, a mikor a legtöbbjük már alig egyéb egy-

egy csonka toronynál, roskadozó falnál. Az a ház, a melyben a világra jött, vár lábánál fekszik; a sümegi várból tiszta időben látni Tátikát és Rezit, közel vannak Sümeghez Somló, Csobáncz, Hegyesd és Szigliget. A mintát a regékhez a Veit Weber scénái adták. Veit Weber scénáinak tárgyát a keresztes hadjáratok és a lovagkor kalandos történeteiből vette, Kisfaludy Sándor a magyar középkor fényszakából, Nagy Lajos és Mátyás királyok korából merített s csak egyetlen regéjének, Dobozy-nak tárgyát vette a török hódítás korából. A magyar olygárcha, a középkori magyar nemes a hőse ezeknek a regéknek. Nekünk úgy tetszik, hogy ezek a középkori hősök, asszonyok és kisasszonyok csak külsőségekben, csak kosztümben, fegyverben, elvétve egy-egy gesztusban középkoriak; gondolkozásban, lélekben, érzésben pedig kortársai Kisfaludynak. A szerelmek költője nem erős jellemző és nem nagy psychologus. Harmincz esztendőnél hosszabb idő alatt mintegy tizenhét regét írt, ezek közül csak két regéjének tárgyát nem merítette magyar históriából. A szerelem játszsza a főszerepet a regékben is és pedig csupán két formában. A Kisfaludy regehősei vagy ideális, lyrai hévben olvadozó szerelmesek, a minő Hímfy, a minő volt ő maga; vagy brutális kéjvágyók, a kiknek jó bármi eszköz, hogy czéljukat elérjék. Az asszonyok és kisasszonyok mindenben hasonlítanak a férfiakhoz. A hősökön és hősnökön kivül magasabb és alsóbb-rendű szolgák szerepelnek a regékben, a kik vagy a hűség és becsületesség példaképei, vagy vakmerő cselszövők. A történet csaknem mindig tragikus, néha nagyon is az; csakhogy ezeknek a tragédiáknak igen kevés a benső valószínüsége. Egy kis félreértés, még többször nagyon is primitiv és naiv félrevezetés köti meg, bogozza össze a tragédia csomóját. A cselekmény, a történet mindenik regében nagyon kicsi, a legtöbbjében nem is jelentős; inkább helyzet- és állapot-rajzok sorozata, fölolvasztva nagyon bő, nem mindig nagyon szép, még ritkábban új lyrai mártásban. Talán a tagadhatatlan egyhangúság, talán más ok miatt is, igazán nagy hatást a korabeli olvasóra csak a három első rege: Csobáncz, Tátika és Somló tett. Ezeket az első kiadásban mohón olvasták, a szemeket elvakította, a lelkeket megrészegítette a magyar dicsőség, a magyar lovagidők külső ragyogványa. Maga Kisfaludy írja, hogy a kik Hímfy miatt haragudtak reá, regéin megengesztelődtek. A korabeli íróknak azonban nem tetszettek a regék. Az öreg Virág Benedek Kisfaludy „legkedvesebb kölkét," Somló-t, ha megölnék, sem olvasná el még egyszer rettentő fordulata miatt. Kazinczy is nagyon gyöngéknek, talán a valóságnál is gyöngébbeknek tartotta a regéket. „Nincs bennük semmi kompozicio,

úgy tetszik, hogy a sok nyomorúlt Rittergeschichte-ket (lovagtörténetek) lopkodta meg; a sok rosszból egy új rosszat gyártott minden mesterség nélkül."

A XIX-ik század elején, a mikor még nem volt magyar színház sehol az országban; a mikor a magyar színészek kóbor és proletár életet éltek: íróinkat roppantul vonzotta a szinpad. Berzsenyi, a „Romlásnak indult hajdan erős magyar" költője, minden áron drámát akar írni; dramaturgiai útmutatást, drámatárgyat kér Döbrentei Gábortól. Kisfaludy Sándor nem maradt a szándéknál, írt vagy hét drámát, közülök némelyik egyszer-kétszer megfordult a szinpadon is; első drámája azonban halála után majdnem félszázaddal látott csak napvilágot. 1808. nyarán irta Kisfaludy Bacsányinak: „Nékem a minap, a magyar szinjátszó társaságnak szükségét látván a teátromi darabokban, kedvem duzzant egy eredeti, hazai szomorújátékot (*Bankó nádorispán*-t) írni; de részszerint azért, hogy meg nem tudtam határozni, melyik versnem lenne legalkalmasabb és legkönnyebb a tragédiai nagy indulatoknak legtermészetesebb előadására; részszerint azért, hogy talán a tárgy magában is botránkozást okozhatott volna — elnyomtam kedvemet." Bankó nádorispánt megírta mégis prózában, előbb mint Katona József a maga Bánk bánját; de nem adta ki soha és halála után sem tudtunk róla semmit, szinte félszáz esztendeig. Első drámája, a mely megjelent, Hunyady János volt, kit, mint a legnagyobb magyart, már pozsonyi diákkorában „szeretve imádott." Drámáját „nem úgy írta, mint poéta, hanem mint hazafi, a ki hazájának minden tehetsége szerint szolgálni kiván." Drámáit maga adta ki, de nem igen keltek; szinpadra sem igen kerültek. Két kategóriába sorozhatók: históriai drámák: *Hunyady János, Kún László, Bánk*; magyar nemes házi rajzolatok: *Az emberszívnek örvényei* (Nagy Lajos király korából), *A Dárday ház, A lelkes magyar leány, Az elmés özvegy*, a mely egyfelvonásos darab és vígjáték. Prózai munkái jobbára halála után jelentek meg először. Azok között, a melyek még életében megjelentek, a legnagyobb feltünést *Hazafiúi szózata* keltette, a melylyel a magyar nemességet 1809-ben, a mikor Napoleon ismét háborút hozott Ausztriára, fölkelésre serkentette; a mely megnyerte József nádor teljes approbációját, de a melyen mégis „szelidíteni, mitigálni kellett" olyan okokból, a miért Kisfaludy a nádort még jobban megszerette. A halála után megjelent prózák között a franczia fogságban irt *Napló* és *A két szerető szív története* czimű, levelekben irt regényei a legjelesebbek.

V.

Attól kezdve, hogy Kisfaludy elhagyta a katonaságot, megházasodott, megtelepedett előbb Kámban, a Kemenesalján, aztán Sümegen; feleségét, gazdaságát — „elme-míveit termesztő magányait, sümegi szép és badacsonyi tündéries kilátású szőlőit," csak egyszer hagyta el hosszabb időre, 1809-ben, az utolsó nemesi fölkelés ideje alatt. A zalai fölkelésben neki, mint katona-viselt embernek, jelentős szerep jutott; s ő még egyszer, utoljára életében, nagyon komolyan, nagyon lelkiismeretesen, vette a katonáskodást. A mint a kormány elhatározta, hogy fölülteti a nemességet, József nádor Kisfaludyt maga mellé vette hadsegédnek. Már márciusban Budára megy *Hazafiui Szózatá*-val. „Nem hittem volna, hogy oly országos ember legyek, a mint itt tapasztalom — írja Budáról feleségének. Minden nap a legnagyobb kalánnal kell ebédelnem a monarchiában, valamennyi császári herczegekkel és néha a császárnéval magával is. Tegnap ebédeltem vele legelőször. Szeretetreméltó, szép egy menyecske, kegyes és oly elmés, a milyent ily nagy születésűek között még sohasem láttam. Módja bájoló. Olaszul, francziául és németül egyformán szép és válogatott kifejezésekkel beszél. Nem hiszem, hogy a világnak akármelyik trónusán ennél szeretetreméltóbb fejedelemasszony ülne."

A magyar nemességben az utolsó fölkelés alkalmával volt bátorság és volt lelkesedés. Örvendett, hogy alkalom nyílott hazája és királya védelmében vérét ontani; hogy kapott végre cselekvő szerepet; hogy többé nem csupán birka, a kinek gyapját nyírjak. A nemzet Napoleon sokat igérő proklamációjának, a melyben királyválasztásra hívta föl a magyarokat, nemhogy fölült volna; de őszintén aggódott a dinasztia sorsán; a midőn Ferencz király a táborban megjelent, egetverő vivát-tal fogadták és fájó szívvel látták, hogy „az emberséges jó ember, Európában a legbecsületesebb uralkodó" igen megvénült. És ha a háború nem posványosul el mindjárt a kezdetén; ha a nemességet nem tartják fegyverben a béke megkötése után is: a lelkes katona-szellem kitart mindvégig. Az oktalan hercze-hurcza azonban kilobbantotta a lelkesedést. A többnyire házas és családos nemesnek a fárasztó és haszontalan táborozásban egyszerre csak igen kívánatosnak tetszik az elhagyott otthon, a hétköznapi élet aprócseprő vesződsége; kezd terhükre lenni a kénytelen özvegység, vágynak a feleség gyöngéd, szerelmes karjai közé. Kisfaludy is arra a tapasztalásra jut, hogy „a házas ember, ha feleségét szereti, csak félkatona"; aztán fölfogadja a feleségének, hogy: „ha ismét ölelhetlek,

sem a dicsőség, sem a hazafiság, semmi virtus; de még a mennyország sem ragad ki többé karjaidból". Csakhogy az ölelés alkalma soká váratott magára. Róza egy párszor, rövid időre, meglátogatta a táborban; Kisfaludy azonban őszszel sem került haza; az őszt, a telet, a következő tavasz nagy részét Budán töltötte; írta a nemes fölkelés történetét, a melyet aztán elhelyeztek a nádori levéltárban, a hol most is kiadatlanúl hever.

Az utolsó nemes fölkelés lezajlása után Kisfaludy Sándor visszatért a gazdasághoz, mint „szabad emberhez leginkább illő foglalatossághoz". Kedvét nem rontotta az a sok csapás, a jégverés, a víz, a tűzveszély, marhavész, a minek a gazda ki van téve. Függetlenségét sokra becsülte, soha sem jött kisértetbe, hogy hivatalt vállaljon még megyéjénél sem s csak olyan tiszteket — nobile officiumokat — vállalt magára, a melyekkel nem járt fizetés, a melyekért nem kellett külön hivatalos órákat tartania. Uraságot, tisztségeket, címeket, kitüntetést — „a sors hiú ajándékait" — hajhászsza más, énekli több helyén *A boldog szerelem*-nek. „Gyűlölte a sok ülést a zárt szobában." Jó gazda volt; vagyonát rendbe szedte és gyarapította évről-évre s abban, a mint csonka végrendeletében olvassuk: „senki, sem nemzetem és hazám, sem királyom, sem a szerencse és kedvező környülállások által, hanem egyedül kedves feleségem, Szegedy Rozália, által segíttetvén". Pedig Szegedy Róza már leánykorában elbetegesedett, a mint *A két szerető szív történeté*-ben olvassuk és folyvást savanyú vízzel élt; mint asszony „előbb ritkán, azután sűrűn, végül állandóan betegeskedett". Ez a szakadatlan betegeskedés minden esetre zavarta Kisfaludy boldogságát; de nem tette tönkre. Csak abba tudott nehezen beletörődni, hogy ne legyenek gyermekei. A gyermekre vágyakozás magyarázza, hogy mohón olvasta az orvoskönyveket, hogy éveken át, naponként szívszorongva tanúlmányozta az ember fizikai és szellemi tehetségeit azon a koponyán, a melyet még Zürichben, magától Lavatertől kapott. Az élet legfőbb javának a szép és jó feleséget, a jó gyermeket, a közép vagyont, a válogatott könyveket tartotta. Az „egy nehány jó gyermeken" kivül része volt mindenikben. De bármennyire foglalkoztatta boldog szerelme; bárhogy lekötötte az az asszony, a kit „sokan kértek, nálánál címesebb, dúsabb, kellemesebb" vágytársak; bármi buzgalommal törte magát „csekély tehetségével, csekély javai" gyarapításán; a mióta megházasodott és megtelepült az ősi födél alatt, — „elméje hazája sorsán kémlelődve örködött". Nem csak írásban, prózában és versben hirdette a hazafiságot, a fajszeretetet; dolgozott is érte, példát mutatott reá. A franczia háborúk lezajlása után tíz esztendőnél hosszabb

időn át bizony silány volt a magyar közélet. Országgyülést ismét nem tartottak tíz évnél hosszabb ideig: a megyék arra a szerepre sülyedtek, hogy csak „kürtjei voltak a kormány parancsainak"; a megyei tisztek „zsaroltak"; a főispánok és főispáni adminisztrátorok „csak kémkedtek és rendőrködtek". Hogy Kisfaludy mindez állapotokon nem változtathatott, arra „nem a szándék, a hű érzet, a szeretet hiányzott, csupán az erő". A mint az 1825. évi országgyülés után Hertelendy és Deák vezetése alatt Zala az „alkotmány zászlajának" védelmére tömörül, Kisfaludy is közéjük áll. Nem játszott, de nem is vágyott vezető szerepre. Nem volt magával ragadó szónok és nem volt pajtáskodó ember. De „mivel hazafiságának érzése az ő uralkodó indulatja, mint tagja a Karoknak és Rendeknek, minden tartalék nélkül bátran és erősen szokott nyilatkozni az igazság, törvény és konstitució mellett a vármegye gyűléseiben".

1820-ban a Marczibányi-intézet négyszáz forinttal jutalmazta Kisfaludy Sándor regéit s ő ezt a pénzt Károly öcscsének adta kölcsön egy irodalmi zsebkönyv alapítására. Így indult meg az Auróra 1822-ben, Kisfaludy Sándor néhány új regéjét adta az Aurórának közlésre, a melyekhez öcscse készített rézmetszeteket. Az Akadémia, a melynek előkészítő bizottságában is résztvett, mindjárt megalakulásakor fizetéses vidéki tagjává választotta s *Dobozy, Kemend, Döbrönte, A megboszúlt hitszegő* czimű regéit 1833-ban a nagy jutalom felével koszorúzta meg. A Kisfaludy-társaság is, a mely öcscse emlékezetére alakult, megalakulása után mindjárt tagjává választotta. Az ifjú irodalommal azonban nem volt barátságban s irányukkal sem igen rokonszenvezett. 1830 táján már Vörösmartyt tartották az ország első költőjének, kevéssé is olvasták *Himfy szerelmei*-t s a regéket; Bajza pedig egy kritikájában a Vörösmarty „hatalmas Jupiter istenét" szembeállította Kisfaludy „kedves múzsácskájá"-val. Mindez annyira bántotta, hogy szakítani akart Pesttel, az irodalmi központtal végkép s készült lemondani az akadémiai tagságról. Valahogy megengesztelték kis időre, a míg meg nem bántották ismét azzal, hogy Frangepán Erzsébet czímű regéjét, tárgya miatt, nem olvasták föl az Akadémia nagy-gyülésén. Kisfaludy nem mondott ugyan le az akadémiai tagságról, de többé nem lábatlankodott Pesten, elvonúlt magányába. Az ő fáradozásának köszönhető, hogy Zala-, Vas- és Veszprémmegyék Balaton-Füreden „a haza és az anyanyelv szeretetéből, a magyar hazafiúi érzés élesztésére, a magyar nyelvnek csinosítására, a magyar szinjátszói művészség fölsegítésére, az egész országból, sőt még a külföldről is idesereglő vendégek estvéli mulatságára" a vándor magyar színészetnek „czélirányos játékszín"-t *építettek.*

A kalandos ifjúság, a boldog, munkás férfikor után, szomorú alkony következett. Himfy egyedül maradt. Liza — „a teremtés remeke," a kit huszonkét énekben és négyszáz dalban dicsőített Himfy, hosszas szenvedés után elhúnyt. A házasságban a „remek leány" átformálódott példás hitvessé, a ki nem szerepelt nyilvánosan, nem beszéltetett magáról. Szegedy Róza halála után (1832. május 18-án halt meg) Himfy megházasodott másodszor, hatvankét éves korában, nem szerelemből, de a gazdaság érdeke miatt. Most is egy rokonát vette feleségül, Vajda Amáliát, a kinek jóformán csak a nevét tudjuk. Minthogy rokonok voltak, a házassági tiltó akadály alúl Kopácsy József veszprémi püspök dispenzálta őket 1834 február 15-én. Himfy másodszor is özvegyen maradt. Szomorú magánosságban írta meg *Hattyúdal*-át, egy verses, életrajzféle költeményt. Aztán, mert Kossuth Pesti Hirlap-jában ócsárolták az utolsó nemesi fölkelést, készült, hogy megírja az utolsó inszurrekció dokumentált, hiteles történetét. Hogy gondoktól menten dolgozhassék, hogy „hetven esztendős, özvegy létére, belső, külső, több helyeken elszórt csekély gazdasága gondjaival, aggodalmaival, bajaival, a velük járó boszúságokkal" ne vesződjék, herczeg Batthiány Fülöpnek tizezer forintért kínálja az inszurrekció történetének tulajdonjogát s a somlai hegy vásárhelyi oldalán tizenöt hold szőlejét, négy szobából álló kis kastélyát; a herczeg azonban nem fogadja el a vásárt „egy fenséges személyre való tekintetből". Ezután már csak pár hónapot élt, ha a jövőre gondolt, „feneketlen mélységbe tekintett, fölötte e szavak lebegtek: „volt — nincsen". 1844 október 28-á halt meg Sümegen, abban a házban a hol született, a hol negyven esztendeig lakott Rózájával előbb, özvegyen azután.

JUNIUS.

Kisfaludy Sándor Előszava

Hímfy Szerelmeihez.

Des beaux esprits qu'importe la rumeur ?
Et du Public la sentence sévère? —
Je suis Amant, et ne suis point Auteur.

Parny.

Ce livre n'est point fait pour circuler dans le monde, et convient a très peu de lecteurs. Il doit déplaire aux dévots, aux libertins, aux philosophes, il doit choquer les femmes galantes, — mais à coup sûr il ne plaira médiocrement à personne. *J. J. Rousseau.*

ELŐSZÓ.

Van egy idő az ember életében, — az életnek nyíló tavasza, — melyben a magából kidagadó fiatal szív, s a szárnyára kelő fiatal lélek, a földön és a nyomorúlt valóságon feljűlemelkedvén, érzeményeit és gondolatjait a lehetség és képzeletek tündéres országában hordozza: az embernek legboldogabb ideje! — melynek szép, ámbár hiú, és soha bé sem teljesedhető reményeit a megérett, megokosult ember, a legtürhetőbb valóságért s a legigazabb bölcseségért is gyakran örömest visszacserélné. Ekkor minden egészséges fiatal szív és lélek, a virágzó legény szintúgy, mint a virágzó leány, poéta; poéta, mondom, de nem iró: mert minden érzeménye, minden gondolatja poézis; csakhogy ritkának van kedve, alkalmatossága, ideje, és legritkábbnak nyelve, poézisét leírni.

Én ama virágkoromban katona s hadi fogoly lévén, épen azon helyeken, hol hajdan Petrárkának édes-kinos énekei minden szívet szerelemmel töltöttek, hol mintegy szerelmet lehel még most is az egész táj, a tüzes, jószivű francziák között, s épen oly környűlállásokban, melyek csak igen bizonytalanúl engedék reménylenem, hogy hazámat és kedveseimet valaha megláthassam; én, ott a szomorú magányban, leírtam életem poézisét, azt, a mit szívem érzett, vagy Himfy helyén érezhetett volna; leírtam, és magyarúl írván, hazámban véltem lelni magamat. S bizonyos vagyok arról, hogy az én akkori környűlállásimban minden érző s gondolkodó fiatal hazafi írt volna. Igy támadtak *Himfy Szerelmei*, azon könyvecske, melynek foglalatja minden fiatal emberszívben, nagyobb vagy kisebb mértékben megvagyon. Utóbb szolgálatomat elhagyván, és hazámnak s az anyatermészetnek kebelébe, szabad nemesfészkembe, visszakerülvén, jó barátim reá birtak, hogy csak könnyen s futólag, sem a hideg czikornyás, mindennapi, sem a tudományos száraz világ számára készült verseimet közre bocsáttatni engedjem.

A kinyomtatott Himfy, minden hibái mellett (mert csak úgy ment ki kezemből, a mint az a sok és különbféle környülállások és állapotokban, hevenyében érezve, gondolva és írva vala), kevés idő múlva úgy elkapatott, hogy most már keresve is alig találja fel az olyan hazafitársam, kinek lelke magát Himfy-ben örömöst fellelné, vagy a jelenlétben, vagy a szerelem évének mindenkor édesen eső emlékezetében; mert hajh, barátim! akármit mondjon a hideg ész és a hidegebb vér: *Dulce est desipere in loco!*

Most Himfyt megegyengetve, a mennyire az ilyen poézis egyengetést szenved, újra, esmerős és esmeretlen, de ha igaz magyarok, általjában tisztelt hazámfiai kezeikbe eresztem, és őseim indulatjával szeretett hazámnak oltárára letesszem, — nem azon büszke gondolattal, mintha csuda mi jót és nagyot mívelnék; hanem azon édes, szíves hiedelemmel, hogy annyira szolgálok neki, a mennyire vékony tehetségemtől kitelik. Ha hazám nagybirtokosainak hatalmokkal és tehetségeikkel bírnék, bizonyára nem unszoltatnám magamat, hogy, és nem kérdeném másoktól, mit és miként szolgáljak hazámnak.

Szerelmeknek szántszándékkal neveztem dalaimat, hogy ki-ki már első tekintettel megtudhassa, mi azoknak foglalatja: hogy nem a csillagzatok járásáról szóló, sem a kerek négyszegét fejtegető tudós munka, amit kezébe vesz; hanem csupán az érzeményeitől elragadtatott szívnek szava, és a felhevült fiatal elmének tündéres álmodozásai. — Voltak, noha kevesen, kik dalaimnak homlokában megütköztek: mint ha az emberi természetnek legerősebb, legnemesebb, legszebb, legboldogítóbb indulatja, minden jónak, szépnek, felségesnek kútfeje, minden szeretetre, dicséretre, csudálatra és követésre méltó dolgoknak szerzője, a *szerelem,* vétkes, bölcsekhez nem illő, tiltott, törvénytelen indulat volna! — mintha az egész emberség, az egész természet, sőt a mindenek teremtője által felszentelt tiszta szerelmet beszélleni, fejtegetni, énekelni illetlen volna! De, a nélkül, hogy itt a szerelem apologyiáját irjam, melyre az értelmes olvasók előtt úgy sem lehet szüksége, csak azt mondom: hogy én az olyan emberrel, a ki soha tiszta, igaz szerelmet kebelében nem érzett, még szóba sem kivánok állani. *„Der Liebe Wahnsinn ist ein heiliger Wahnsinn!“* — azt mondja *Herder* igazán és bölcsen. — Vajha életünk szép ideje, melyben alkalmatosak vagyunk a szerelem és örömök érzésére s éneklésére, a sírig tartana! Vajha életünk komor telében is szinte úgy fogná a szerelem és öröm kebelünket, hogy a szívünket környülvevő unalom, zsibbadtság, csömör, hidegség, bágyadtság, érzéketlenség, tehetetlenség miatt meg ne kellene ütköznünk a fiatalság szerelmében; vagy ne kellene irígylenünk azt, a mivel már nem

birunk! Vajha Himfy boldog szerelmének gyéniussa minden házasságban uralkodhatnék! akkor sok másként, és valóban jobban volna, mintsem most vagyon.

Én tudós, én literátor nem vagyok. Sorsom, környülállásaim, hajlandóságom katonává s utóbb mezei gazdává tevének. De becsülöm az igaz tudóst, a jólelkű, elmés literátort, mint az emberi szívek s elmék jóltevőjét. Kedvellem a tudományokat és szépmesterségeket, — és hála légyen az egeknek ezekben kedvét találó természetemért! — életem sok kellemes óráit köszönöm nékik, melyeket más vagy ásítozó unalommal, vagy legalább nemtelenebb, silányabb gyönyörüséggel tölt. Az oskolai literátor az oskola regulái szerint ne itélje szabad s talán szilaj, rendetlen kényen, tulajdon utján járó Pegazusomat; ha cselekszi, lássa: szabad azt tennie, valamint nekem szabad gyéniusomat követnem és néki is szakálába mondanom:

„Weg mit der Schülerwissenschaft!
Weit weg mit Weisen, die sich blähen,
Und klügelnd ohne Sinn und Kraft,
Zu Heu des Lebens Blumen mähen."

Által nem látom, miért kellene teljességgel az oskolai regulákhoz eskünnünk. Ki szabott rendet az első poétának, ha nem a természet? — Mostohább-e hozzánk mostaniakhoz az anyatermészet, mintsem a régiekhez, hogy teljességgel majmaik legyünk? — Annyival szegényebb, silányabb, gyermekiebb-e a mostani emberszív, emberlélek, hogy soha szabadságával, maga kényével, tulajdon útján, tulajdon módjával ne élhessen, hanem mindég a régiek rabja s majma legyen és azoknak nyomain járjon? Én úgy vélekedem, hogy valamint az ennyi ezredik világosabb, formáltabb emberi nemzetségben teljességgel origyinál és új lenni nevetséges képtelenség, sőt lehetetlenség: úgy magát teljességgel a régiekhez kötni és önkényesen menni nem merni, ha nem gyalázat is, de gyengeség. Úgy is csak az elsőség eredetiség: mert az embernek elejétől fogva mindég egy az ő természete, csak az ő legkisebb vonásaiban különbözik. A mi az emberben nincs, nem jöhet az emberből. Hányszor van, hogy olyant olvasunk mások irásában, a mit, mintha magunk éreztünk és gondoltunk volna? — hányszor írunk olyant, a mit noha magunkból vélünk eredni, mástól már régen érezve és gondolva volt hírünk és tudtunk nélkül? — de épen ez vonja az embert emberhez, a szivet szívhez. Ha az én lelkem mást s viszont más az enyémet, ha mi egymást nem értjük, mi dolgunk legyen s lehetne egymással? — Csalatkozik tehát mind az, a ki Himfyt egészen origyinálnak mondja,

noha egészen maga útján, szabadon jár; mind az, a ki Himfyt, ha fordításnak nem mondja is, minthogy nem mondhatja, más követőjének nevezi, noha némely helyeken úgy beszél, mint ő előtte más szerelmes szív beszéllett. Shakespeare, Milton, Tasso, Voltaire, Wieland, Schiller, Klopstock és többek, nagy költők lettek volna, ha előttök Homer, Virgyil és mások nem éltek volna is. S a nélkül, hogy magamat ezen dicső lelkekhez hasonlítani merném vagy akarnám (mert a bölcs úgy is tudja, mit tartson játékomról, akármit mondjak; a nem bölcs pedig akármit tartson, mindegy), azt mondom: hogy, ha Petrárka és mások előttem nem énekeltek volna is, én Himfyt mégis írhattam volna, és így talán még nagyobb eredetiséggel: mert a mi az emberben vagyon, az jöhet is az emberből.

De ha Gyöngyösi, Zrinyi, Orczy, Faludi, Ányos, Bacsányi, Virág, Kazinczy, Verseghy, és főképen nyelvünk Adelungja, még a sírnak partján is buzgó, ősz Szabó Dávid, előttem magyarúl nem írnak vala: hát ha három Petrárka lakik vala is kebelemben, Himfy még se születhetett volna. S csak ezen részről érdemelhetek dicséretet a feljebb említett hazafiakkal együtt; csak azért, hogy magyarúl írtam, ha az, a mivel minden hazafi tartozik, *hazájának és nemzetének szolgálni*, dicséretet érdemel. Vajha a közjóra tett szolgálatot se magunk, se mások ne vennők annyira fel, a mint veszszük: csak a dolognak ritkasága ad annyi érdemet az ilyen szolgálatnak. Vajha csak annyiba vennők, ha valaki hazájának szolgál, mint mikor valaki adósságát lefizeti! Vajha általjában véve az emberszív, legerősebb indulatjában oly kicsapó, oly erkölcstelen, oly szentségtörő, oly baromivá fajuló ne volna, hogy az igaz, hív, erős, lelkes, tiszta szerelem leírását úgy ne kellene tekintenünk, mint valamely száz esztendőben néha talán egyszer megtörténő, és sokak előtt még akkor is hihetetlen dolgot! S vajha a magyar literatura, s az ezzel együtt járni szokott nemzeti cultura és szerencse oly állapotban volna, hogy egy olyan természetes költőnek versei, mint az enyémek, s több hozzám hasonlóké, egyébre valók nem volnának, hanem hogy — pipát gyújtsunk velek!

Még egyszer mondom: én tudós, én literátor nem vagyok:

D'un chant trop concerté
Fuyant l'ennuyeuse beauté,
Loin de faire un travail d'écrire.
Je m'en fais une vol pté;
Moins délicatement flatté
De l'honneur de me faire lire,
Que de l'agrément de m'instruire
Dans une oisive liberté. —

Azonban most van ideje, hogy hazájáért, nemzetéért, nyelvéért minden hazafi tegyen, a mit tehet. Most van ideje és foganatja a jó hazafiságnak. Ki-ki áldozzon, a mivel tud! A jó hazafiság első kötelesség, első érdem. Szívvel, észszel, értékkel teljesíthetjük ezen édes kötelességünket. Háromszor boldog, a ki mind a hárommal áldozhat! Háromszor átkozott, ki mind a hárommal bír, és egyikkel sem cselekszi! A mely nemzetnek nyelve nincs, annak nincs hazája, csak szállása; nincs hazafisága, mert nincs hazája; és csak a szerencsés időknek tulajdoníthatja, hogy az ilyen nem nemzetet, hanem csoportot, más nagy nemzet el nem nyeli. Nem a föld, nem a folyók tartják öszve a nemzetet, hanem a nyelv. A magyar, kenyeret is alig kérhet magyarúl az ő idegeneket tápláló és gazdagító fővárosaiban. A nyelv által közli szívét, eszét egyik ember a másikkal. A tudományokat, mesterségeket: egy szóval a culturát csak a nyelv által tehetjük magunkévá. Idegen nyelvek által csak legkisebb része míveltethetik nemzetünknek; s épen azon része, melynek culturájával nem a haza él, hanem idegenek. Az a nyelv egy nemzetnek, ami a napfény az eleven világnak. Egy-két idegen nyelvek által formált hazafi csak egy-két pislogó csillag a nemzetnek setétlő egén. A nyelv köti az embereket egy oly nemzeti testté, melynek a politika vészei nem árthatnak. Nyelvünk nélkül egyenként ingadozó, gyökeret nem verhető, gyenge nádszálak vagyunk, melyeket a politikának legkisebb szelei kitekerhetnek; szóval, a nyelv lelke a nemzetnek. Szükség tehát főképen nyelvünket a lehető tökéletességre hoznunk; hacsak mindörökké meg nem akarunk, a becsmérezés szerint, maradni egy, vélekedéseink, szokásaink, indulatink, vallásaink, nyelveink által széljelszaggatott, lelketlen, egyenetlen, viszálkodó s mellette mégis nemzeti büszkeséggel nevetségesen felfujt embercsoport, más nagy, lelkes nemzeteknek csúfja. — Mely gyalázatból a nemzetek Istene minket most, jó királyunk és lelkes nádorunk által kegyesen kisegíteni látszik, csak magunk is akarjunk.

KISFALUDY SÁNDOR.

HIMFY SZERELMEI.

A KESERGŐ SZERELEM.

Del vario stile, in ch'io piango, e ragiono
Fra le vane speranze, e 'l vano dolore;
Ove sia chi per prova intenda amore,
Spero trovar pietà, non che perdono.

Petrarca.

I. Ének. Mint az őzek az erdőben,
A halak a vizekben,
Madarak a levegőben,
A méhek a kertekben:
Oly szabadon s kedvem-telve
Éltem egykor napjaim;
Vígan lejtve s énekelve
Üzém kicsiny bajaim.

Erő vala tetememben,
Minden bajt megláboltam;
Tehetség volt tűzlelkemben,
A sorsot csak gúnyoltam;
Nem esmérvén veszedelmet,
Nagy dolgokat koholtam;
Nem esmertem a szerelmet —
Egek, be boldog voltam!

Szóljon bár a hímes mező
Fűvei közt fülelő,
És estvénként lengedező
Illatos nyári szellő:
Ha valaha duplázta-e
Sohajtásom fúvalmát?
Avagy háborította-e
Zokogásom nyugalmát?

Szóljon bár a csörgedezve
Folydogáló csermelye,
Hol, keblemen ömledezve,
Oly sok estvém eltele:
Ha valaha könnyeimből
Egy cseppecskét ivott-e?
Bút nézett-e szemeimből,
S panaszt tőlem hallott-e?

Barátságot szép lelkekkel
Szívem szerint kötöttem,
S érzelmimet jó szivekkel
Enyelegve közlöttem.
Kedvelvén a társaságot,
Akkor én nem gondoltam
Ennél nagyobb boldogságot —
Egek, be boldog voltam!

Nyúgalomra bocsátkozván,
Könnyen elszenderedtem;
S szép álmakkal múlatozván,
Új örömre ébredtem.
Nem esmervén a szerelmet,
Senkinek sem hódoltam,
Nem éreztem szívgyötrelmet —
Egek, be boldog voltam!

De most oda boldogságom,
Oda örömnapjaim!
Oda van szép szabadságom,
Hajh, meggyűltek bajaim! —
Egy gőgös Szép megsebzette
Csalt nem sejtett szívemet;
S tehetetlen rabbá tette
Fellengve járt lelkemet!

A bú marokkal szaggatja
Ifjúságom virágit;
A mirígy tűz száragatja
Szép reményim zöld ágit.
Teli arczom elsorvadott,
Lehulltanak rózsái;
Vídám szemem beapadott,
Elhúnytanak szikrái.

Oda könnyű nyájasságom,
S enyelgő víg tréfáim;
Ellankadott bátorságom,
Búban másznak óráim.
Tetememnek fogy ereje,
Kedvekben nem enyhűlhet;
Roncsolt agyamnak veleje,
Elmém már nem repűlhet.

Kerűlöm a múlatságot,
Epedezek, búsongok:
Kerűlöm a társaságot,
Magánosan bolyongok.
A barátság deríteni
Édes szóval igyekszik;
De nem képes enyhíteni, —
Szívemen nagy terh fekszik.

A pataknak siralmimmal
Bővítem most vizeit;
A Bakonynak panaszimmal
Töltöm vadon völgyeit.
A szép tavasz kellemei
Lelkem fel nem vídítják:
A madarak szerelmei
Szívem inkább búsítják.

Nyúgalomra telepedvén,
Alva is csak szenvedek;
Álmomban is gyötrődöm én,
S új kínokra ébredek.
A napkelet, napenyészet
Búmban tünődve talál;
Kihalt nékem a természet, —
Éltem egy hosszú halál.

Látja jól azt a kegyetlen,
Mint lankadok, epedek;
Tudja jól az érzéketlen,
Érte mennyit szenvedek;
De mind ezen nem könyörül,
És nem szán ő engemet;
Sőt talán még azon örül,
Hogy így dúlja éltemet.

Egy mosolygó tekintettel
A kegyetlen istenné,
Bár ha színlett szeretettel,
Szívem boldoggá tenné,
Vajha tüzem apaszthatná
Könnyeimnek árjait! —
Vagy hát könnyem elolthatná
Szívem dühös lángjait!

Madárfészket keresgéltem . . .

2. dal.

1. Dal. Az életnek tengerében
Két örvény van: szív és ész;
A kettőnek egyikében
A jobb ember könnyen vész.
Az ész ezer bajt okozó:
Ezt el lehet kerülni;
A szív, minthogy ragadozó,
Könnyű benn' elmerülni.
Engem a sors forgószele
Ez örvénybe csapott bele;
S elragadt ez engemet —
A szív szerzi vesztemet.

2. Dal. Hogy anyám megnyugtathatta
Minden kívánságomat;
S egy pohár víz elolthatta
Minden szomjúságomat;
Midőn gyermektársaimmal
Csigást, lapdást játszottam,
És rövidke lábaimmal
Lepkék után futottam;
Madárfészket keresgéltem, —
Egy örömmel mást cseréltem,
Boldog voltam én akkor:
Óh gyönyörű gyermekkor!

3. Dal. Mikor egyszer pelyhesedtem,
S a gyermekből legény lett,
S gondolkodtam, elmélkedtem,
S a szív bennem érezett;
Hogy megjárták omladékit
Szívem s elmém Hellának,
S bámulandó dőledékit
A hajdani Rómának;
S gondolatim fellengeztek,
Kívánatim ébredeztek,
S érzeményim zsibongtak —
Örömim is borongtak.

4. Dal. A miólta felserdültem,
Keblem tüzet nevele:
Bizonytalan tárgyért fűltem,
S így szívem nem fájt bele.
De mihelyt őt megpillantám,
Lelkem mindjárt megdobbant:
Ő az! félve rebegé szám,
S a tűz bennem fellobbant.
Mélyen érezvén hatalmát,
Megvallottam diadalmát;
Hatalmát ő szereté —
Diadalmát megveté.

5. Dal. A szív minden, azt tartom én,
Mindennek az eleje;
A szív győzvén, vagy győződvén,
Jó vagy rosznak kútfeje.
Szívem szerzé örömimet,
Míglen még szabad voltam;
Szívem szerzi keservimet,
Miólta meghódoltam.
Lábához tévén szívemet,
És szívemmel mindenemet,
Estem e kelepczébe —
Hatalmának kényébe.

3. Dal. Semmiként sem remélhetvén
A kemény szív irgalmát,
S tovább immár nem tűrhetvén
Fájdalmaim nagy halmát:
Vérző szívvel kifejtőztem
Barátim karjaiból,
S a nagy harczba kiköltöztem
Hazámnak határiból.
Ott, hegyeken s völgyeken túl,
Hol Márs vért ont s népeket dúl,
Kínom végét, halálom',
Talán majd ott találom.

Mint a szarvas, kit megére
A vadásznak fegyvere . . .

7. Dal. Mint a szarvas, kit megére
A vadásznak fegyvere,
Fut, de későn, foly már vére,
Vérzik tőle a csere:
Úgy futok én a pár-szemtől,
A seb mellem baljában:
Ázik a föld keservemtől
Lábam minden nyomában.
De hajh! mennél tovább érek,
Annál jobban gyűl a méreg,
S beljebb rögzik szívembe; —
Futok, hajh! — de vesztembe.

8. Dal. A külföldön nyomorogva,
A világot futosom,
S tétovázva, csavarogva
A vadságot bújdosom.
Midőn ébred a természet,
Korán én már tévelygek;
S ott lel s tart a napenyészet,
Későn is még szédelgek.
De oly helyre, haszontalan,
Nem juthatok, boldogtalan!
A hová a szerelem
Ne bujdosnék énvelem.

9. Dal. Boldog valék nyúgalmamban,
Őtet még nem esmervén,
Mint a halak a folyamban,
Bú s gond nélkül éltem én.
A szabadság mezejében
Kényről kényre repűltem,
S a barátság kebelében
Életemnek örűltem.
Ámor sorsom irígylette,
S őt velem megesmértette;
Láttuk egymást, s Ámor ott —
Csak magamat nyílazott.

10. Dal. A csordák víg kolomplása
Lélekharang énnekem,
A pásztorok dalolása
Bucsúztató énekem.
Elérkezél kellemiddel,
Itt veled a szép napok;
Teli minden kedveiddel —
De én rajtad nem kapok,
Mert élesztvén lángaimat,
Kettőzteted kínaimat:
Mindaddig hát, míg igy tészsz,
Tavasz, ellenségem lészsz.

*

II. Ének. Búval tölti csak s bánattal
Keblemet a kikelet;
A virághím, a madárdal
Velem csak mérget nyelet.
Nem derítnek, komorítnak
A tavasz szép magzati;
Nem enyhítnek, nyomorítnak
A lugos víg hangzati.

A zöld mező tekintete
Csak úntatja szememet;
A lágy szellők lehellete
Csak bosszantja képemet.
Tölgyek s bükkök árnyékában
Lankadok, nem enyhűlök —
A patakok zúgásában
Álomba nem merűlök.

Elűzted a komor telet,
Te a földnek szerelme,
Óhajtva várt szép kikelet,
Te mindennek élelme!

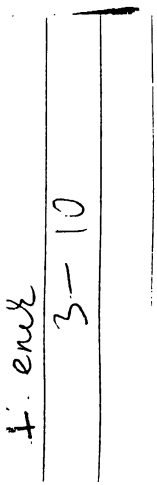

Minden völgynek nyilásában
Egy sirüreg tátogat;
Minden halom látásában
Egy halálkép borzogat.

A hajnal tűzlángozatja
Nem mosolyog énnékem;
A hold szelid ábrázatja
Neveli még inségem.
A nap hintvén sugárait,
Nyilat lövel szívembe;
Az éj, nyújtván csillagait,
Sebeket süt lelkembe.

Hogy míved ily ellenkező
Tárgyaddal, oh természet!
Hogy nékem csak bút szerező
Minden kegyes intézet;
Hogy anyai tekinteted
Engem ekként nyomorít, —
Hiszem, hogy nem kedvelheted,
S hogy téged ez szomorít.

Őt büntesd meg, érzéketlen,
Veszedelmes lányodat,
Az erántam oly kegyetlen
Tapodja szép czélodat.
Mikor őtet így megáldád
Kellemekkel, bájokkal,
Hitted-e, hogy vádat von rád,
Igy dúlván ő azokkal?

10. Dal. A csordák víg kolomplása
Lélekharang énnekem,
A pásztorok dalolása
Bucsúztató énekem.
Elérkezél kellemiddel,
Itt veled a szép napok;
Teli minden kedveiddel —
De én rajtad nem kapok,
Mert élesztvén lángaimat,
Kettőzteted kínaimat:
Mindaddig hát, míg igy tészsz,
Tavasz, ellenségem lészsz.

*

II. Ének. Búval tölti csak s bánattal
Keblemet a kikelet;
A virághim, a madárdal
Velem csak mérget nyelet.
Nem derítnek, komorítnak
A tavasz szép magzati;
Nem enyhítnek, nyomorítnak
A lugos víg hangzati.

A zöld mező tekintete
Csak úntatja szememet;
A lágy szellők lehellete
Csak bosszantja képemet.
Tölgyek s bükkök árnyékában
Lankadok, nem enyhűlök —
A patakok zúgásában
Álomba nem merűlök.

Előzted a komor telet,
Te a földnek szerelme,
Óhajtva várt szép kikelet,
Te mindennek élelme!

Minden völgynek nyilásában
Egy sirüreg tátogat;
Minden halom látásában
Egy halálkép borzogat.

A hajnal tűzlángozatja
Nem mosolyog énnékem;
A hold szelid ábrázatja
Neveli még inségem.
A nap hintvén sugárait,
Nyilat lövel szívembe;
Az éj, nyújtván csillagait,
Sebeket süt lelkembe.

Hogy míved ily ellenkező
Tárgyaddal, oh természet!
Hogy nékem csak bút szerező
Minden kegyes intézet;
Hogy anyai tekinteted
Engem ekként nyomorít, —
Hiszem, hogy nem kedvelheted,
S hogy téged ez szomorít.

Őt büntesd meg, érzéketlen,
Veszedelmes lányodat,
Az erántam oly kegyetlen
Tapodja szép czélodat.
Mikor őtet így megáldád
Kellemekkel, bájokkal,
Hitted-e, hogy vádat von rád,
Igy dúlván ő azokkal?

14. Dal. Környűlvett ím már a francz had,
Már fenyeget a halál;
Kínaimnak vége szakad,
Remény! tán meg nem csalál? —
Élj boldogúl, szerelmetes
Hív barátom, s egyetlen! —
Márs dühében rettenetes,
Igaz, de nem kegyetlen:
Nem mint Venus álnok fattya,
Ki a szívet csak faggatja,
Azt izenként bonczolja,
És a lelket gyilkolja.

15. Dal. Hajnal alig kerekedett,
S a francz had felzendűle;
Márs dühe lobbot vetett,
S haragja megdördűle.
A mozsarak mennydörögve
Veszedelmet bocsátnak;
Az ércztorkok döbörögve
Ezer halált okádnak.
Halál dúl, ront, öl mellettem,
S mind alattam, mind felettem; —
De hajh! téged szeretvén,
Nem bánom, hogy élek én.

16. Dal. Ámor rabja — most Mársé is?
Kettő most már kötelem.
Te míved ez, álnok, hamis,
Kínnal élő szerelem!
Te imádott vad istenné!
Ha látnád most hívedet;
E tekintet tán megvenné
Gőggel sánczolt szívedet.
Nézd! az ínség, keserűség,
Érted esvén, gyönyörűség
Érted égő szívének:
Te gyilkosa éltének.

17. Dal. Mérgesitem sebeimet,
Fájdalmimat újítom,
Valahányszor szemeimet
Azon tájra fordítom,
Melyet szívem tyránnjának
Jelenléte ékesít,
S bájos hangja szép szavának,
S tekintete lelkesít.
Szép szemei ott ragyognak —
Talán, hajh! egy más boldognak.
Nyelvem itten megakad,
S mellem szinte megfakad.

18. Dal. Mit nem tudna felforralni
Az én szívem melege?
Mit nem tudna megfagylalni
Az övének hidege?
Számtalan szív már megfűle
Érzelmimnek hevétől;
Hányszor több már meg nem hűle
Övéinek jegétől?
Lángom — jege, hajh! állandó!
Ám egyedűl én szánandó!
Hát csak nem jön olyan nap,
Melyben szíve szikrát kap?

19. Dal. Márs, a kinek rabja vagyok,
Mind csak messzebb hajtogat;
Egy-két lépést alig hagyok,
S Ámor visszarántogat.
Meg-megállok, és szememet
Napkeletre meresztem:
„*Ott lakik Ő!*“ s kebelemet
Könnyeimben feresztem.
Így szörpölvén Ámor mérgét,
És táplálván búmnak férgét,
Márs kiált, — eljajdúlok;
S meg-meg tovább indúlok.

20. Dal. Ámor! s hát csak szenvedheted,
Hogy így megvet egy leány?
Hatalmadnak, elnézheted,
Hogy negéddel füttyöt hány?
Bosszúld meg rajt sérelmedet,
Öntsd mérgedet keblébe,
Hogy fentarthasd győzelmedet,
Lődd nyiladat szivébe.
Vagy ha talán már — rettegek —
Szeret, de mást — pokol! egek!
Oh! vagy oltsd el tüzemet,
Vagy emészsz meg engemet.

*

III. Ének. Márs vad dühe bont, dönt, dúl, vág,
A merre jár, s öldököl;
Vérben fetreng a fél világ,
Minden kidűl helyéből
Századokig büszkélkedett
Tartományok omlanak;
Örök létre törekedett
Alkotványok bomlanak.

Keltök óta meg nem rendűlt
Trónusok felfordúlnak;
Százak óta felségben ült
Főhatalmak elmúlnak;
Világszerte jót s hasznot tett
Törvények eltörlődnek,
Kezdetjöket Istentől vett
Kormányok kiűződnek.

Róma! te ki a világnak
Hajdan sorsot osztottál,
Mily sanyarú szolgaságnak
Igájába jutottál!
Boldogabb volt jámbor atyák!
Vallástok', szokásitok'
Gúnyolódva változtatják
Szilaj unokáitok.

Szív a szívtől, — szülőjétől
A még nevendék legény,
A deli férj kedvesétől,
S kisdeditől, óh szegény!
A jó barát barátjától,
Vérétől az atyafi,
A birtokos birtokától,
Honjától a hazafi,

Ezer kín közt szakadoz el,
Sírva megy bal sorsába;
Küszködik a veszélyekkel,
Míg — oda dűl sírjáb
S meghalva már, nem nyughatik
Anyaföldje keblében;
Idegentől tiportatik
Idegen por szennyében.

A ki előbb uralkodott,
Most ínségben nyavalyog,
A ki előbb pompáskodott,
Most ringyrongyban fanyalog;
Azok, kiknek több ezerek
Térdet fejet hajtának,
Most mely nyomorúlt emberek —
A föld alá bújnának.

Az ott elébb bőségében
Adakozott szívesen!
S most keserű ínségében
Azok marják mérgesen,
Kiket ő, most gyilkosait,
Értékével s kegyével
Ugy táplála, mint fiait
A pelikán, vérével.

Annak előbb csillag fénylett
Kevély melle baljában;
Mely szegény most! mily cserét tett!
Kenyere is alig van.
Ott egy atya — nem atya már —
Gyámol nélkül maradt vén,
Némán keserg a szép huszár',
Egy fiának elestén.

Ott egy szép szűz, elcsüggedve,
Mint a hervadt líliom,
Csak alig él: mert temetve,
Hol sírba dűlt milliom,
Eltemetve van most már ott
Választottja szívének,
Kiben öszvegyilkoltatott
Boldogsága éltének.

Ott egy másik, hah! fertelem!
Oh természet, fordúlj el!
Ily gyalázat, ily sérelem,
Emberiség! borzadj fel!
Ott egy másik, nem asszony még,
Leány sem már, sorsában
Kétségb'esve — bosszúld meg ég! —
S elbódúlván agyában,

Most is látja bomlott ésszel
  Mársnak dühös szolgáját,
Ki elrablá gyilkos kézzel,
  Szűzesége pártáját:
Virginia foglalatja
  Eszét vesztett fejének,
Kit megmente derék atyja,
  Vérét ontván szivének.

Ott egy szép hölgy — oh szörnyűség!
  Első gyermek méhében,
És már özvegy, s nem tudja még,
  Sorsa mit mért mérgében;
Halljad, szegény: bajnok híved,
  Kit oly hosszan szerettél,
De csak nem rég nyert meg szíved,
  Az nincs többé, már nem él.

Értvén ő, hogy oda líve,
  Nem küzdhetik kínjával;
Meghal, mert meghasad szíve,
  S a mi benne, vele hal.
Egy élet felgyilkoltatván,
  Így visz többet magával;
Ama tölgy levágattatván,
  Így dűlt oda ágával.

Ott, hol előbb az életnek
  Kénye s kedve zsibongott,
S barátságos több nemzetnek
  Víg zavarja tolongott,
Minden üres, puszta most ott,
  Néma, lankadt, szomorú;
Azt, a mit Márs még meghagyott,
  Éhség öli, vagy a bú.

Mindenfelől kicsapának
Az ínségnek árjai,
Mindenfelől megnyílának
A halálnak torkai!
Oh! és mennyit emésztének
Már az élet javából!
Mennyit, mennyit elnyelének
Az élőknek számából!

Embervértől, hányszor vala,
Hogy bíborrá levétek
Emberélet mennyi hala
Rajna, Duna, belétek
E veszélynek itt a földön
Szajna! te vagy forrás.i!
Pokol-Páris! általad lőn
A világnak bomlása!

Ott egy város, csak tegnap még
Fészke boldog békének,
Most közczélja két ellenség
Neki dühödt mérgének,
Füstbe, lángba enyészik el:
Trója, te is így vesztél!
S a kik lakták, ínségikkel
Elszélednek, ki még él.

Ihol egyik övéivel,
Ki jókor megszökhetett,
Kínjává lett örömivel,
Kiket még megmenthetett,
Borzadozva tekint vissza
Füstbe menő házára,
S kiknek vérét a föld iszsza,
A megöltek halmára.

Itt egy asszony jön egyedül,
Egy csecsemő karjában;
(Férje otthon a tűzben sül
Régi betegágyában);
Itt jön, lába már nem bírja
Súlyát meredt testének,
Minthogy szeme ki nem sírja
Fájdalmait szivének;

Elájúlva öszveroskad,
S magzatjával ott fekszik,
Hová épen két lovas had
Száguldozva igyekszik;
Hah! s most, midőn öszvecsapnak,
Egymást vágják, nyaggatják,
S kik sebet, kik halált kapnak:
Ott — őket eltipratják!

Jőj el, jőj el, áldott béke!
Jőj le hozzánk az égből!
A föld egész kereksége
Így kiált az ínségből.
Engeszteld a szörnyeteget,
Hajh! eleget dühödött!
Oszlasd a harczfergeteget,
A föld váltig bűnhödött. —

Valamint Márs hóhérolja
E földtekét dühével,
Keblemet úgy marczangolja
Ő is bájos szemével.
Szívembe is jőj le, béke,
Sorsot osztó szeméből;
Szakadj lelkem kínos féke,
Jőj, megváltás, szívéből.

*

Itt egy asszony jön egyedül,
Egy csecsemő karjában . . .

III. ének.

21. Dal. Minden egyéb gerjedelem
Kihala már szívemben;
Egyedűl a nagy szerelem
Él s egyre nő keblemben.
Ezen makacs indúlatom
Urává lett lelkemnek;
Nincs többé már akaratom,
Szava nincs már eszemnek.
Boldogtalan, hová legyek?
Vesznem kell; mert bármit tegyek,
Ezen dühös hatalom
Ellen nincsen oltalom.

22. Dal. A kutyáktól üldöztetvén
A megrémült őz fut-fut,
Valameddig csalt vethetvén,
Bátorságos helyre jut.
Így futok én Ámor elől,
Hajh! de még sem távozom;
Minthogy én a latort belől
Kebelemben hordozom.
Úgy tesz Ámor zsákmányával,
Mint a hiúz prédájával:
Rajta csügg, és úgy víjja,
Míg életét kiszíjja.

23. Dal. Balgatag én! nem védettem
Őellene szívemet,
Midőn tán még megmenthettem
Boldog békeségemet.
A mit az ész tilalmazott,
Én arra nem ügyeltem,
S a méreg elhatalmazott,
Melyet magam neveltem.
De késő most eszmélkednem;
Csak az a mód menekednem,
Hogy tüzemben, mely emészt.
Ő is vegyen egy kis részt.

24. Dal. A szerelmes gondolatok
Egymást váltják fejemben;
A szerelmes kívánatok
Egymást tolják szívemben.
Azok, elme szüleményi,
Az ész előtt becsesek;
Ezek, a szív érzeményi,
A szív előtt kedvesek.
De sem elmém gondolati,
Sem ti, szívem kívánati,
Nekem már nem kelletek, —
Mert néki nem tetszetek.

25. Dal. A föld egész kerekében
Sohol sincs oly rengeteg,
Melynek vadon sűrüjében
Laknék egy oly szörnyeteg,
Kiben oly vad szív dobogna,
Érzéketlen és kemény,
Hogy semmi rajta ne fogna,
S ne lenne benn' érzemény:
Mint a milyen szíve annak,
Kiért haszon nélkül vannak
Sírva tenger könnyeim, —
Írva halom verseim.

26. Dal. Természetnek életője,
Ki lehelled lelkünket!
Mennynek, földnek teremtője,
Ki alkotod szívünket!
Az enyémet mért formálád
Ily érzékeny agyagból?
Mért hogy inkább nem csinálád
Azt érczkemény vas tagból?
Bocsáss meg az esztelennek,
Ura ezen nagy mindennek!
Azt itéld, ne engemet,
Ki elvevé eszemet.

27. Dal. O tt, a hol én nevelkedtem,
Egy dombról egy patak folyt:
Hányszor ott nem estvéledtem!
Éltem akkor boldog volt.
Vígan, mint a völgy öblében
Ama patak csordogált,
Az ártatlanság ölében
Életem úgy folydogált.
Ez idők az örökségbe,
Mint a vizek a mélységbe,
Lefolytanak. — Halandó!
A jó hamar múlandó.

28. Dal. Hogy' vonhatja félholt testem
Szörnyű súlyát éltemnek,
Ha már attól távol estem,
A ki lelke testemnek?
Te vagy lelke tetememnek,
Csak általad élhetek;
Te vagy tárgya mindenemnek
Nélkűled nem lehetek.
A szerelem indulatját,
A szerelmes állapotját
Nincs a ki megfejthesse;
Maga magának mese.

29. Dal. Ha ki talán nem értheti
Szívemnek mély érzésit,
Balúl teszi, ha neveti
Bús lantomnak nyögésit.
Ne nevessen, — hálálkodjék,
Ha nem érzi gyötrelmim;
Ne nevessen, — sajnálkodjék,
Ha nem érzi szerelmim.
Ha ád Ámor, adjon sokat!
Jóból, rosszból nagy kortyokat.
Értsd, ki érthetd szavamat
Értem én jól magamat.

30. Dal. Az idő mindenen kifog,
Vele minden múlandó;
S ha változó minden dolog,
Tán gőgje sem állandó?
Üt óra, mely megolvasztja
Szíved, szívem bálványa!
A természet, bár halasztja,
Adóját megkívánja.
Ha te majd ezt lefizeted,
Inségem elitélheted:
Akkor talán majd megszánsz,
S imádóddal jobban bánsz.

*

IV. Ének. Midőn csendes felségében
A félvilágtól megvál,
S a tengernek kebelében
A dicső nap alá száll,
S elborítván a világot
Az éj komor sátora,
Ellepi a mennyországot
A csillagok tábora:

Akkor, ég, föld, víz elcsendű!,
S napkelet, napenyészet:
A nyugalom ölébe dűl
Az egész nagy természet;
Minden állat: járó s úszó,
Az okos és oktalan,
Szelid és vad, mászó, csúszó,
A szóló s a szótalan;

A rengeteg lakosai,
A nagy mint a kicsiny nem;
A levegő madarai,
A sas mint az ökörszem;
Sőt az, a mi nem is lehell,
Nappal mégis bántatik,
Éjjel az is nyúgalmat lel,
Éjjel mégis nyughatik.

Éjjelenként senkit sem nyom
A nappalnak igája:
Egyedül én, (fene sorsom!)
Ámor kínos szolgája,
Egyedűl én nem lelhetek
Éjjelimben nyugalmat;
S a mi több: nem remélhetek
Mind ezekért jutalmat.

Az indúlat tetememben
Egy volkánként dühödvén,
S a vérző szív kebelemben
Gyötrelmivel küszködvén,
A szabadba kilódulok,
Nem enyhülést találni,
Mert én sóha sem gyógyulok,
Hanem kínom táplálni.

Ekkor dühös indulatom
Tétova hajt engemet,
Tüskén, bokron, míg bírhatom
Csüggedező testemet.
Könnyben úszó két szememmel
Csillagomat vizsgálom;
S a Teremtőt életemmel
Könyörögve kínálom.

Átkozom a helyet s időt,
Melyben őt megpillantám,
Ki bájival fejemre nőtt,
S ily pokol-kínt halmoz rám.
Ha már ügyem, a míg élek,
Nem változik meg soha:
Váljatok el, test és lélek! —
Ily sors több, mint mostoha.

*

31. Dal. Nem nyomhatván el tüzemnek
Ki-kicsapó lángjait,
Hátra hagyom szerelmemnek,
A hol járok, nyomait:
Nevét szerte írogatom
A bükk- s hársfák kérgére,
S mindenütt megtanítgatom
Az Echókat nevére.
Kivűle, ha keservemet
Nyögöm, minden szán engemet!
A szirtek megindúlnak,
És utánam jajdúlnak.

32. Dal. A kegyetlent felejthetni,
S kiverhetni fejemből,
Az ő képét fejtegetni
Kezdém immár szívemből:
Haszontalan törekedtem,
Semmiként sem lehetett;
Mert a szívem, ah érzettem,
Bele majd megrepedett.
Előbb megég tehát a jég.
Megfagy a tűz, bomlik az ég, —
Előbb porrá hamvadok,
Mintsem Rajta kiadok.

33. Dal. Minden tárgyban őtet látom,
Minden hangban őt hallom,
S valahányszor számat tátom,
Mindannyiszor őt vallom!
Éjjel, nappal őt ohajtom,
Őt szomjúzom, éhezem;
Ébren, alva őt sohajtom,
Mindenben őt érezem;
Őt foglalják gondolatim,
Őt tárgyazzák kívánatim;
Egy ő, mint egy Istenem,
S egymagában mindenem.

34. Dal. Ot kérem a teremtőtől,
És minden hatalomtól,
Őt kérem a levegőtől,
S minden elementomtól.
Ha enyém ő, hát rabságom
Be gyönyörű nyereség!
Ha enyém ő, szabadságom
Áldott, boldog veszteség!
Hunniának, sőt magának
A természet országának
Hatalmában olyan kincs,
Mely őtet felérje, nincs.

35. Dal. A virágok szép nemében
A rózsa legjelesebb;
A csillagok seregében
A nap legfelségesebb.
Ily szép virág a szerelem
Az életnek kertjében;
Ilyen nap, ily fejedelem
Az örömök egében.
Boldog, kinek e nap fénylik,
Kinek ez a rózsa nyílik;
E nélkül a kert csak gaz;
Ama' nélkül nincs tavasz.

36. Dal. Bizonytalan lépésimet
Akármerre indítom;
Harmatozó szemeimet
Akárhová fordítom:
Már ott a bú, hogy ködével
Mindeneket borítson,
Hogy sem hely, sem tárgy, ékével
Engem fel ne vidítson.
Ily nehéz az én életem!
S mégis nemcsak hogy szeretem,
Sőt — ki rám ily poklot mért,
Még áldom is kínomért.

37. Dal. Még csak benned reménységem,
Józan ész, légy orvosom!
Szerezd vissza egészségem,
Melyet elvett gyilkosom,
A szerelem, ki mellembe
Tüzes mérget önt vala.
Nézz csak bele, itt szívembe,
Itt lakik a nyavalya.
Mondj orvosszert, mondj szert, oh ész
Mely által e méreg kivész. —
De te vállat vonítasz?
Oh, hát meg nem gyógyítasz.

38. Dal. Itt a tenger habjaival
Elegyítvén síralmim,
S a havasnak szikláival
Közölvén aggodalmim,
Az ő nevét sohajtozzák
A tengernek szelei:
Az ő nevét visszhangozzák
A kősziklák szűzei.
Itt neve négy betüjében,
A tengerpart fövényében,
S a mohos kőfalakban, —
Kínom s titkom imitt van.

Itt a tenger habjaival
Elegyítvén siralmim . . .

38. dal.

39. Dal. Immár mennyit nem szenvedtem,
Mióta megesmertem;
Áldozatot mennyit tettem!
S mind ezekért mit nyertem?
Bús szívemet enyhítené,
(Bár tüzem nem oltaná)
S lelkemet felderítené,
Ha vagy egyszer mondaná:
„Szánom sorsod, oh te szegény,
Szerelmedben beteg legény,
Fáj nekem, fáj gyötrelmed,
Noha nem bánt szerelmed.“

40. Dal. „Elmédet hát mért bocsátod
Tilosomba szünetlen,
Boldogtalan, ha már látod,
Hogy nem esik bűntetlen,
Onnan szedett eledellel
Táplálgatni szívedet,
Édes ugyan, a mit ott lel,
De az öldös tégedet?“
Elképzelém életemet,
Ha szeretne ő engemet,
S az ész ekként dorgála; —
De semmit sem használa.

V. Ének. A nap éppen alkonyodott
S én a völgynek felette,
Egy szint'oda csavarodott,
Kis csermelynek mellette,
Tövében egy vén tölgyfának,
Ott ültem a fű között,
Melyet szellők ingatának,
S a patakvíz öntözött.

Az erdő elkomolyodott,
Melynek valék szélében;
S minden állat lenyúgodott
A zöld sürű csendében.
Elnémultak a bereknek
Zengedező lantosi;
Eltűntek mind a réteknek
Nappali sok lakosi.

Mély csendesség uralkodék,
Csak a Zefír susogott;
S mint e völgybe kanyarodék,
A patakvíz bugyogott,
S egy gerlicze ott nem messze
Egy száraz fán nyögdécselt!
Egyébnek már nem volt nesze,
És nem adott élő jelt.

Én ott ültem és fejemet
Búbánatnak eresztém,
S könytől dagadt két szememet
A nyögőre meresztém.
Eltünt ez is nem sokára, —
Magam valék végtére
Indulatom prédájára,
És marczangló kényére.

S Ámor engem mint zaklatott
Hajh! mint tépte kebelem!
Hozzá s vissza mint szaggatott,
Szörnyű, miként bánt velem!
A hány füszál, annyi kinnak
Közötte fetrengtem ott;
S mirígyiben fájdalmimnak
Szívem majd meghasadott.

A természet megindúlva
Szánni látszott ügyemet;
Vidámsága elborúlva
Szinte gyászolt engemet:
Komor felhő terjeszkedett
Az ég vidám kékjére;
Setét fátyol ereszkedett
A föld kies zöldjére.

Az éj szelíd asszonyának
Képe ködben lábogott;
A csillagok elhúnyának,
Egykettő ha pislogott.
Bús fuvalmak támadának,
Az ég könnyét hullatá:
A természet, hív fiának
Sorsát ekként síratá.

*

41. Dal. Ti a világ kezdetében
Támadt hegyek és völgyek!
S ti több század szélvészében
Görbedt, csonkúlt vén tölgyek;
Életemet esméritek,
Értétek-e már azt ti,
Panaszimból vélhetitek,
Hogy így szenvedt valaki?
Emlékezem Petrarcára,
S Hella dicső leányára —
Szenvedtek ők eleget;
De még sem ily szörnyeket.

42. Dal. Ha elmémnek gondolatit
Versekbe úgy szedhetném,
És szivemnek indulatit
Szóval úgy kiejthetném;
Mint azokat a fejemben
A szerelem termeszti,
S emezeket keblemben
Szüli s bele rekeszti:
Hát minden szív ömledezne,
Ezer édes kínt érezne,
S megesmervén szívemet,
Megsajnálna engemet.

43. Dal. Az ész váltig értekezett,
Sorsomon mint fordítson
Halljuk! halljuk! mit végezett:
„Nincs, a ki meggyógyítson;
A szivében ily betegnek
Sohol sincs segedelem
Ellenmérge ily méregnek
Csak a viszontszerelem.“
Átkozom a történetet,
Melyben vettem a kezdetet! —
Fonalamnak fogj ollót,
Oh Párka, s tégy velem jót.

44. Dal. Csömört okoz a társaság
Az én beteg szivemnek;
A kietlen magánosság
Elíziom lelkemnek;
Hol semmi nem mozog, nem él,
Hol egy madár se mulat;
Hol egyedűl a szív beszél,
Ha tépi az indulat:
Ott szeretem andalogva,
A bú karján nyavalyogva,
Táplálni az édes kínt,
Valamíg az éj nem int.

45. Dal. Ha tudnám, hogy békességem
Soha meg nem térendő;
S az én kedves ellenségem
Mind örökké győzendő:
Ennen kezem kergetné ki
Lelkemet fogházából,
Hogy lenne már béke néki,
Szabadúlna kínjából.
De biztat egy remény mindég,
Hogy balsorsom megfordúl még,
S hogy nékem a jövendő
Még rózsákat termendő.

46. Dal. Ha majd a bú, mely testemet
Napról napra hervasztja,
Nem sokára életemet
Egészen elfogyasztja,
S engem majdan egy keskeny sir
Mint hamvat magába zár,
Susogd minden szívnek, Zefír!
A ki sírom mellett jár:
„Egy gőgös szív keménysége
Lett e hívnek kora vége;
S ha ez sorsa egy hívnek,
Jobb repdezni a szívnek.“

47. Dal. Sok s nagy, a mit szenvedek én,
Az avúlt kín új kint szül;
De mind ez őérte lévén,
Nincsen édesség nélkül.
S a sors bármi szerencsével
Kecsegtessen engemet,
Most nehezen cserélem el
Édes kínos éltemet.
S ha már abban telik kedve,
Hogy így éljek epekedve:
Szilaj kedvét tölthetnem,
Gyönyörűség szenvednem.

48. Dal. A halavány olajfáknak
Járván csendes békében,
Lelkem iszonyú csatáknak
Forog vesztő dühében.
A hajdani századokban
Egy olaj ág mit nem tett!
Ellenkedő országokban
Békességet szerezett:
S most egy olajerdő nékem
Meg nem szerzi békességem!
Meddig tart e szomorú
Létem dúló háború?

49. Dal. Meddig tart még tehát e harcz,
Melyet velem kezdettél?
Hát nem elég kemény a sarcz,
Melyre immár kénytettél?
Megveted, gőgös ellenség,
A természet törvényét:
Szívgyilkoló kegyetlenség!
Nézd ínségem örvényét.
Add, oh add meg békességem,
Édes kedves ellenségem! —
Ezer bennem már a kár:
Egyezzünk meg végre már.

50. Dal. Szív- s lélekben beteg lenni,
S nem akarni gyógyulni;
Hanyatt-homlok törbe menni,
És vesztének indúlni;
Szeretni az ellenséget,
Sőt imádva tisztelni
Azt, ki szerzi az ínséget,
Sőt ínségét ölelni:
Észt vesztő baj a szerelem;
S hogyha nem jő segedelem,
Életemnek fonala
Ketté szakad általa.

*

VI. Ének. Szerelem-e az, avagy nem,
A mit érzek keblemben? —
S vajon ha ez nem szerelem,
Hát mi lakik szívemben!
Ha jó, miért oly bánatos,
Annyi kínba mért tellő?
Ha rossz, mért oly kivánatos,
Mért oly édes, oly kellő?

Ha nyavalyám kedves nékem,
Mért vádolom sorsomat?
Mit jajgatok? — Ha pedig nem,
Mért táplálom kínomat? —
Szívem tüzét, ha fájdalmas,
Mért szeretem bojtani?
Ha pediglen nem ártalmas,
Mért kivánom oltani?

Ha fájlalom gyötrelmemet,
Mért szeretem, hogy élek?
Ha megúntam, életemet,
Korán halni mért félek? —
Mennyet pokłot ki zavar így?
Ámor ez a nagy mester;
Ámor ez az édes mirígy,
Az ily lator, patvar szer.

*

51. Dal. Midőn a hold világában
A patakot kisérem,
S egy tünemény formájában
Alakját megesmérem;
S őtet reám szerelmesen
Mosolyogni képzelem,
S úgy tetszik, hogy kegyelmesen
Beszélget ott énvelem:
Egek, mely nagy boldogságom!
Tartana bár kábaságom! —
A káprázat eltünik,
S boldogságom megszünik.

52. Dal. Azt kérdezed, oh barátom,
Milyen az én életem?
Még most is a régi terh nyom,
S avúlt lánczom zörgetem.
Még most is a szerelemnek
Kínos horgán rángódom,
S a reménynek s félelemnek
Habjai közt hánykódom.
Szívem harcza folyton foly még:
Csak az vagyok, a ki valék,
S az maradok, míg élek,
Bármi sorsot cserélek.

53. Dal. Minden inkább lehetséges,
Mintsem hogy mást szeressek;
Hogy én beteg, egészséges
Más szív által lehessek.
A tengerek kiapadnak,
És a halak repülnek;
A csillagok leszakadnak,
S a hegyek elterülnek;
A múlt idő meg' visszatér,
Bárány s farkas együvé fér,
Az oroszlán nyulat szül —
Midőn szerelmem meghűl.

54. Dal. Ha oly makacs ellensége
A sors boldogságomnak,
Hogy együtt lesz búmban vége
Életemnek s kínomnak:
Legalább, ha már nem élek,
Akkor szánj meg engemet,
Oh isteni, áldott lélek,
Ki feldúlád éltemet! —
Mert bár késő lesz már akkor,
Érzi tán azt mégis a por,
Melylyé válik ez a szív,
Mely a síron túl is hív.

55. Dal. Ha mindennek felosztását
A különbség szerezi,
Az egész nagy teremtést hát
Szívem ekként felezi:
Egyik része, melyben ő van,
S ebben vagyon minden kincs,
Mi csak lehet száz világban;
Másik része, hol ő nincs;
Ez unalmas és szomorú,
Minden nyomban halavány bú.
Csömör, méreg s átok van:
S én itt élek — pokolban.

56. Dal. Mint a napnak súgárai
A ködöt megszakgatják;
Mint a szelek fúvalmai
A tengert felforgatják:
Húnyorgása szép szemének
Úgy szakgatja keblemet,
S bájos hangja énekének
Úgy zavarja eszemet.
Ez a mindenható tündér
Talán nem is halandó vér?
Másként hogyan lehetne,
Hogy velem így tehetne?

57. Dal. Gyermekségem szép idei,
Be hamar elmulátok!
Életemnek örömei,
Be rövidek valátok!
A tavasznak virágai,
Leveleik a fának,
Erdők s berkek víg hangjai,
Vígsági a világnak,
Mind megfordúl bizonyára,
Mindennek megtérül kára:
De ti soha, soha sem! —
Utánatok mit késem!

58. Dal. Oh epedő kivánatok!
Kik szívemnek tüzébe'
Emésztődtök, lopódjatok
Szűz mellének jegébe.
Oh szomorú gondolatok!
Kik elmémnek ködébe'
Borongatok, tódúljatok
Agya vidám mennyébe:
Vídulást tik ott nyerhettek,
S tik enyhűlést ott lelhettek;
Ti, ha jegét töritek,
S ti, ha eszét győzitek.

59. Dal. Önmagával vagdalkozni,
Nyugalmat nem lelhetni,
A vadsággal barátkozni,
És bújdosni szeretni;
Szív és lélek nélkül élni,
Hűlni, fűlni, olvasni,
Csüggedezni, majd alélni,
S halálosan lankadni;
Az örömből mérget színi,
Éjjel-nappal sírni-ríni:
A ki szeret, ezt nyeri:
Rabját Ámor így veri.

60. Dal. Gyűlölöm én a világot,
Az emberi nemzetet;
Gyűlölöm a vigasságot,
A szerencsét, életet.
Gonosz Ámor mire kényted
A halandó szíveket!
Kegyetlen, és nem tekinted
Töredékenységeket!
Mi kell hát még? ha únalom,
Kín, gyötrelem, bú, s fájdalom
Minden, a mi bennem van
S kivülem a világban.

*

VII. Ének. Két szeme, szép arczulatján,
Két ragyogó tüzes nap,
Mint az, az ég boltozatján,
Kitől minden éltet kap.
Bámulandó nagy müvében
Mind az, mind ez, és a tűz
Mely mindenik kerekében
Fénylik, ragyog, csudát űz.

A mit minden kikeletkor
A földdel a nap mível,
Szeme minden tekintetkor
Azt cselekszi a szívvel:
Az felolvaszt havat, jeget,
S béhat a föld keblébe;
Ez meggyújtván a szíveket,
Bélő azok mélyébe.

Ama', széles e világot,
Midőn kél, felébreszti;
Ez az egész társaságot
Felderíti s éleszti;
Az az égnek szép kékjéből
Terjeszti sugárait;
Ez, szebb fejér- s feketéből
Löveli ki nyilait.

Midőn a nap közeledik,
A zordon tél enyészik,
Minden újra nevelkedik,
Új fű s virág tenyészik;
Szeme, midőn szép képében
Közelebbről szikrázik,
A nézőknek kebelében
Új érzemény csirázik.

A nap heve a vizeket
Néha nyárban apasztja,
S kiszárítván a nedveket,
A fát, füvet lankasztja:
E két szem is a lelkeket
Megradva bájával,
És meggyújtván a sziveket,
Megemészti lángjával.

A miólta kivált az ég
Az örök éj méhéből,
Ily egy pár szem nem jöve még.
E két szemnek forgásától
Függ a sorsa éltemnek,
Mint a napnak járásától
Léte, fogyta mindennek.
A teremtő kezéből.

61. Dal. Hirdesd, nyelvem, érdemeit
Az isteni kegyesnek!
Zengjed, lantom, kellemeit
Az imádott kedvesnek!
Az ő kegyes, jó s nagy szíve
Az erkölcsök temploma;
Az Alkotó legszebb míve,
Nemem bájos ostroma.
Egy sincsen több olyan, mint ő
Az ő lelke a teremtő
Legédesb lehellete:
Hogy lehellé. — szerete.

62. Dal. A hol ő van, csudálatos!
Felderül a kedvetlen;
Hajlandó az akaratos,
Meglágyúl a kegyetlen;
A harag lecsillapodik,
A vadság megszelídűl;
A bú s gond elmosolyodik,
A fajtalan tűz kihűl;
A méreg megédesedik,
Minden terh megkönnyebbedik,
Szendereg a fájdalom, —
Egek! mi nagy hatalom!

63. Dal. A hol ő van, bámulandó!
Minden nagyság meghajúl,
A csapodár ott állandó,
Az irígység ott megfúl;
A fösvénység adakozik,
Elkésik a sietö;
Szép a jóval barátkozik,
Hitet szeg a szerető;
A bölcs ott megtébolyodik,
A betyár megjózanodik,
Nem csúsz oda únalom, —
Egek! milyen hatalom!

64. Dal. A hol ő van, nézd a fákat
S virágokat: milyen báj!
Szerelmet és Grácziákat
Lehell ott az egész táj:
Nincs tél, örök ott a tavasz,
Megtér ott a csalfaság;
Igazzá lesz ott a ravasz,
Megsimúl a durvaság;
A vén neki tüzesedik,
Az ifjú meglelkesedik,
De zendűl a nyúgalom: —
Egek! mi nagy hatalom!

65. Dal. A hol ő van, hihetetlen
Hajh! voltam ott, láttam én:
Érez ott az érzéketlen,
Kinek kéreg van szivén;
A bajnok megfélemedik,
A bátor ott be gyáva;
A büszke nem kevélykedik,
Nem kérkedik a páva!
A habozó állapodik,
Az ész öszvezavarodik,
Virággá lesz minden gyom, —
Egek! milyen hatalom!

66. Dal. Valahányszor szeme pillant,
A nézőnek fejéből
Mindannyiszor el-elillant
Valami az eszéből.
Ez az a kedves ellenség,
Kit annyira szeretek,
S békét tőle, kérleld oh ég!
Semmiként se' nyerhetek.
Szemek! vallom hatalmatok:
Immár oh ne harczoljatok!
Nincs többé mit nyernetek:
Többet már nem veszthetek.

67. Dal. Akármennyi jeleseknek
Seregében múlatoz,
Valamennyi kellemeknek
Fényére ő homályt hoz.
Ezerek közt is legelső,
A szem csak őt nézheti,
Sőt mindenütt egyetlen ő,
A többit eltünteti;
Az éj tenger csillagai,
Midőn a nap súgárai
Reggelenként érkeznek,
Előttök így rejteznek.

68. Dal. Sok országot mosó tenger
Választja már őt tőlem;
Hegyek, hová a sas nem mer,
Rejtik őtet előlem.
De hajh! ez nem orvosolja
Nyavalyáját lelkemnek;
Sőt dühösben ostromolja
Indúlatját szívemnek.
Bármi messze fussak tőle,
Nem bújhatok el előle!
Sem eszem, sem negédem
Ellene nem segédem.

69. Dal. Ércz szíve megvehetetlen,
Szünjetek meg, könnyeim!
Vad elméje győzhetetlen,
Húnyjatok el, tüzeim!
Nem indítja szenvedésem,
A keserű síralom;
Sikeretlen könyörgésem,
Nincsen benne irgalom;
Közepette síralmimnak,
És hegyette kínaimnak,
Szíve kevélyen úgy áll,
Mint egy havasi kőszál.

70. Dal. A hol ő van, ott Ámornak
Íves, nyilas udvara,
Ámornak, ki minden kornak,
Nemnek s rendnek patvara;
S minden szívtől uzsorával
Szedegeti a vámot;
S a gőgösre szép módjával
Reáveti a hámot.
A ki Ámort megvetette,
Vagy Ámort elfelejtette,
Imádja ott hatalmát,
És sohajtja irgalmát.

VIII. Ének. Itt, a komor enyészetnek
Borzasztó bús honjában,
Minden földi rettenetnek
Fojtó, zúzó markában,
Hol a havas kőszálai
Az egekig merednek,
S feneketlen nyílásai
A poklokra dőlednek;

Hol a fenyők sudarában
A felleg megakadoz,
És a bérczek homlokában
Darabokra szakadoz;
Hol a szirtek fenyegetnek,
Hogy fejemre roskadnak,
S dörgő vizek ijesztgetnek,
Hogy magokkal ragadnak;

Hol a havas üregiből
Habzó vizek hullanak,
És a fenyvek töveiből
Gyökereket rántanak;
Hol a vadon rengetegben,
Ha egy szikla legördül,
Hosszan morgó fergetegben
Az egész táj megdördül;

Itten, a hol mindenfelől
Egy-egy örvény tátogat,
S alul, feljül, hátúl, elől
Iszonyú tárgy borzogat;
Hol az örvény fenekébe
Örök vakéj borong még,
Mert a vad fák sűrűjébe
Nem tekinthet le az ég;

Hol a barlangok gyomrai
Félelmesen korognak,
S a haragos víz habjai
Dühösködve locsognak;
Hol a setét üregekből
Veszedelem kandikál,
S a forgószél a bérczekből
Csoportokat hajigál;

Itt, hol Flóra fél mulatni,
Hol csak fenyő van s moha,
S embernyomot nem láthatni,
Hol kikelet nincs soha;
Itt, hol minden szorongató,
Kietlen és szomorú,
Puszta, komor, irtóztató,
Sivatag és szigorú;

Hol a sziklahasadékban
A skorpiók fészkelnek,
És a kőpor-omladékban
Kígyók s gyíkok fülelnek;
Hol az éjszak szélvészei
Ordítnak s üvöltenek,
S az éjnek ijjedelmei
Félelmet terjesztenek;

Hol a hegyek omladéki
A hold bús világában,
Mint a világ romladéki
A teremtés hamvában,
Úgy feküsznek, s borzadással
Töltik meg a szíveket,
Minthogy minden vég romlással;
S temetéssel fenyeget;

Hol a hollók károgása
A vidéket rettenti,
Hol a sasok kiáltása
Az utast megdöbbenti;
Hol a baglyok keservesen
Huhogják panaszokat,
És az Echók félelmesen
Sokszorozzák hangjokat:

Itt bújdosom, itt tévelygek
A rengeteg torkában,
Hágok, mászok, és szédelgek
Szívem fanyar kínjában;
Itt hurczolnak kíméletlen
Ámor és Márs engemet:
Itt emészti a kegyetlen
S üldöző sors létemet.

Itten érzem, a mit érzett
Hella dicső leánya,
Midőn szíve mélyen vérzett,
Hogy Phaon őt nem szánja:
A mit Laura éneklője
Valcluzában érezett,
S Juliának szeretője,
Hogy Clarensban könnyezett.

Itten sírom patakokban
Orpheus vérkönnyeit;
Itt zokogom bús hangokban
Abeilard keservcit;
Didó szilaj fájdalmának
Itt érzem dühösségét;
Hunnia szép leányának
Itt sínlem keménységét.

Édes, kinos emlékezet,
Óh Badacsony szürete!

71. dal

Szivem küzdő indulatja,
Hajh! mint gyilkol engemet!
A féltés vad gondolatja
Hajh! mint tépi keblemet;
Nagy cseppekben az inségnek
Veréjtékét izzadom,
És sohajtván, a vidéknek
Sorsomat tudtár' adom.

Az ifjúság kellemeit
Itt hullatja termetem:
Az életnek örömeit
E nagy sírba temetem.
Az okosság törvényei
Megnémultak fejemben:
A jövendő reményei
Haldoklanak szívemben!

Még csak egyre kérlek téged,
Ura s atyja létemnek:
Hogy csak addig tessék néked
Nyújtni végét éltemnek,
Míg még egyszer megláthattam
Őtet, lelkét lelkemnek;
Hogy hív valék, megmondhattam,
S legyen vége létemnek.

*

71. Dal. Édes, kínos emlékezet,
Óh Badacsony szürete!
Múlatságos gyülekezet,
Te rabságom kezdete!
Ott tudtam meg, ki légyen ő,
S mi légyen a szerelem!
Ámor nyila miként sebző,
S mi az édes gyötrelem.
Nem úgy mentem, a mint jöttem;
Nagy különbség volt közöttem,
Aki valék azelőtt,
S a ki lettem, látván őt.

72. Dal. Szívemnek mély fenekébe
Lévén képe szakasztva,
És agyamnak velejébe
Édes neve olvasztva,
Lehetetlen rá verődnöm
Egy kis nyugodalomra;
S búmat csalva rá törődnöm
Bár vagy rövid álomra:
Hogy vagy azért enyhülhetnék,
Vagy könnyebben szenvedhetnék.
Soká nem is viszem már,
Mert mindenben van határ.

73. Dal. Kinek egyszer kebelében
A szerelem lángba csap,
Annak bajos életében
Ritkán virrad nyúgodt nap.
Ifjú! ki a szerelemnek
Benned érzed szikráját,
Őrizd, engedj intésemnek,
Őrizd jól szived táját!
Mert ha benned ez lobbot vet,
Elöl minden életkedvet!
Az öröm fut előled,
Nyomorék lesz belőled.

74. Dal. A balsorsnak bús fellege
Mint borítja egemet!
A szerelem fergetege
Miként dúlja létemet!
Itt panaszlom kőnek, fának
Boldogtalanságomat;
Kő s fa talán megszánnának,
Ha értenék jajomat.
A lélek feloldójának,
S bajától megváltójának
Itt únszolom oltalmát;
De nem nyerem irgalmát.

75. Dal. A havasnak oldalában
Keletkező patak te!
Mely a fenyők homályában
Búsan zúgva szakadsz le,
És tétova csavarogva
Fába, szirtbe ütődől,
Míg küzködve és zokogva
A tengerbe vergődől:
Képe vagy te életemnek,
Mely temérdek sérelemnek
Törit lelvén útjában,
Zokog kínos folytában.

76. Dal. A fecskék elköltöztenek,
Hull a fának levele;
A víg dalok megszüntenek,
Erdő s mező bús bele;
A rét fakó térségein
Száraz füvek suhognak;
A vén tölgyek gerébein
Csókák s varjak károgнak:
Közelget az év-enyészet,
Haldoklik a szép természet:
Így hal szívem fenekén
A remény, így halok én.

77. Dal. Éjfél vagyon, nem alhatom,
Komor az éj s fekete;
S dühösködő indúlatom
A szabadba kergete:
Szemmeredve nézek bele
Az éj setét kormába;
Üvölt a mord éjszak szele,
S kapkod fejem hajába.
Szívem sebét tapogatom,
S kételkedve azt forgatom:
Mit volna már jobb tenni? —
Így lenni, vagy nem lenni?

78. Dal. Hah! mely szörnyek a bajaim,
Mely mérgesek sebeim,
Mely nehezek a napjaim,
Mely kínosak éjeim!
A sohajtás kebelemből
Mely sűrűen szakadoz,
A keserű köny szememből
Mily özönben áradoz!
Mint nyomnak az aggodalmak,
Mint edzenek a siralmak! —
Egek! ez már több mint sok:
Ércz-egek! hát nem szántok?

79. Dal. Üdvességgel áldott két szem,
Kikben Ámor fészke van!
Óh! hogy ki nem beszélhetem
A mit érzek magamban!
Hol a szó, mely kiadhatná
Csudatévő tüzetek?
Hol a nyelv, mely elmondhatná,
A mi lakik bennetek? —
A teremtő tehetségét,
A természet dicsőségét
Tibennetek csudálom, —
S tőletek jő — halálom!

80. Dal. Nem szeretem többé őtet,
Okát szívem kínjának;
A kevély, ki engem megvet,
Maradjon ő magának.
Vajh! mit mondék én vakmerő:
Őtet én ne szeretném?
Van-e bennem hát oly erő,
Melylyel ezt megtehetném?
S elolthatnám-e bennem hát
A tüzet, mely boldogságát
S javát teszi éltemnek,
Tilalmával eszemnek?

*

IX. Ének. Nincs nyugtom, nincs békességem,
Lelket alig vehetek;
S pedig az az ellenségem,
Kit imádva szeretek,
Feldúlá már mindenemet,
Mind szívemet, mind eszemet:
Békét nekem még sem hágy,
Végső vesztem után vágy.

A zordon tél hidegei
Borzogatják keblemet,
S az epesztő nyár hevei
Sütik-főzik szivemet;
Majd porba leheveredem,
Majd egekig emelkedem,
A félelem lecsapdoz —
S a remény meg' felkapdoz.

Ha lehetne, mindent dúlnék,
Majd meg mindent ölelnék:
Most örömest meggyógyúlnék,
Majd meg új mérget nyelnék.
A fogságom nyitva, tárva,
S én mégis be vagyok zárva;
Nincsen szemem, és látok;
Nincsen nyelvem, s kiáltok.

Az élettel tusakodom,
S élni mégis szeretek:
Fájdalmimmal nyájaskodom,
És sírok, ha nevetek.
Ily zűrzavar az életem!
S ezt csak neked köszönhetem,
Édes pokla szívemnek!
Kínos mennye lelkemnek!

81. Dal. Ezerek közt maga lenni,
És titkosan törődni;
Az örömben részt nem venni,
Keservekben edződni;
Kétségb'esni, reményleni,
S magát százszor megcsalni;
Bút, kínt önnön teremteni,
A világnak elhalni:
Ily halálos veszedelem, —
Egy szép kígyó a szerelem:
Kerüld kiki okosan!
Ha kit megcsíp, oda van.

82. Dal. A világnak vígasági
Nem derítik szívemet;
Az ifjúság múlatsági
Nem gerjesztik kedvemet:
A vígadók seregében
Búbánatnak eredek,
S az örömek örvényében
Öröm után epedek,
Így vagyok én víz szűkében
A tengernek közepében;
Így fázom a melegben,
S így égek a hidegben.

83. Dal. Boldog, ki a szerelemnek
Érzi tüzét keblében,
Úgy, mint én azt életemnek
Érzem minden erében;
S istennéje szép szeméből
Ír hull égő sebére,
Mint a hajnal szemérméből
Harmat a völgy füvére.
Ezt mondhatni szerencsének;
Az örülhet életének;
Öröm annak reggele,
Gyönyörűség éjjele.

84. Dal. Senki őtet nem esméri,
Önnön maga magát se',
Mert az ész őt fel nem éri,
Hogy helyére tehesse.
Szívem tudja csak érezni,
S őt imádni kénytelen:
De nem tudja megnevezni,
Megnevezni képtelen.
A Scípiók, Periklesek,
Cátók, Plátók, Sokratesek
Diadalmát vallanák,
S lánczát büszkén hordanák.

85. Dal. Szerelemben fogantattál,
Szerelemtől születtél,
Szerelemmel tápláltattal,
Szerelmek közt termettél;
A mit szemed lát s füled hall,
(Így szól a bölcs értelem)
A teremtés valóival
Nem egyéb, mint szerelem:
Szerelem a föld, víz, tűz, ég,
S azt te még sem esmernéd még?
Kémleld ki csak szívedet,
Megtanít az tégedet.

86. Dal. Szíve tárgyát bálványozni,
Egyéb mindent megvetni;
Édesdeden sohajtozni,
Keserűen nevetni;
Akadozva beszélleni,
Színben százszor változni;
És az eszét elveszteni,
És a sorsot átkozni;
Dicsőségre sóvárogni,
Test- s lélekben háborogni:
A szerelem ilyen baj;
Valósággos pokolfaj!

87. Dal. Nincs szívének kivánatja,
Mely engemet tárgyozna;
Elméjének gondolatja,
Mely énreám célozna.
Midőn sohajt, bár kivánná,
Hogy őt én is hallanám!
S oly szép lévén, vajha bánná,
Ha nem-szépnek mondanám.
De hajh! engem számba sem vesz;
Én felőlem kérdést sem tesz; —
Gyűlölne, jobb szeretném;
Ezt könnyebben tűrhetném.

88. Dal. Egyetlenegy, bárki lássa,
Lelkében és testében;
Egyetlenegy, s nincsen mássa
A halandók nemében.
Olyan, mint ő, nem vala még
A nap alatt, nem is lesz;
Ily csudát a hatalmas ég
Maga is csak egyszer tesz.
Fát, követ ő meglelkesít,
Epét, mérget megédesít.
Oh szép oka kínomnak,
Intézője sorsomnak!

89. Dal. Láttam őtet síránkozni,
(Barátnéját síratta)
És hallottam sohajtozni:
Keblem hajh! mint szaggatta
Meleg hó volt ábrázatja,
Szemöldöke szivárvány;
Szeme az est csillagzatja,
Melle pihegő márvány;
Láng volt az ő sohajtása,
Felhős hajnal mosolygása;
Gyöngyök voltak könnyei,
Halvány rózsák színei.

90. Dal. Hallottam én szép szavának
Ezüst hangját zengeni;
Filoméla panaszának
Hangja nem oly isteni.
A természet figyelmes volt,
S olvadozni láttatott;
A patakvíz lassabban folyt,
A fatető hallgatott;
Megszünt minden madár dala,
Minden Zefir fülel vala,
Megszünt minden fúvalom, —
S mosolygott a fájdalom.

*

X. Ének. Lehetnék bár oly éles szem,
Mely, ha bájit érezem,
Irígy leplén általhatna,
S minden bájt s kínt láthatna! —
Vagy lehetnék boldog lepel,
Mely kellemit fedi el,
Midőn reggel álmából kél,
És szemérme szemtől fél.

Lehetnék bár a hűs szellő,
Melynek keblét nyitja ő;
Midőn vére hevültében
Egyedül jár kertjében! —
Lehetnék bár egy oly virág,
Melyre ott szép lába hág;
Virág, melyet szép lába nyom, —
S úgy lehetne meghalnom!

*

91. Dal. A melegen és hidegen,
Bárhol folyta éltemnek,
Rideg vagyok és idegen,
Mert nincs honja szívemnek.
Barlangja van a farkasnak,
Lyukja van a rókának,
Tanyája van a szarvasnak,
Fészke van a gólyának:
Csak oh! szívem az az árva,
Kinek a mell el van zárva,
Melyben lakni ohajtoz,
S fogva lenni sohajtoz.

92. Dal. Ha nem látom, többé nem ér
Kegyeinek hatalma;
Ha nem hallom, ismét megtér
Szívem régi nyúgalma.
Elfelejtem, azt gondolám,
A nagy világ zajában;
Tőle messze lehull a hám,
Hajh! de bezzeg nem úgy van.
A pont, melyben gondolatom,
Érzeményem, kivánatom,
S egész létem öszvegyűl,
Ő mindenütt — s egyedűl.

93. Dal. Hozzá fogtam százszor is már,
Hogy őt majd lerajzolom,
Nyavalyám így újítom bár,
Orvosolni gondolom:
De bármiként iparkodjam,
Szót, színt s példát keresvén,
Akárhová gondolkodjam,
Elégtelen vagyok én.
Nem találok színt képének,
Nincs példája szépségének:
A gyönyörű, nagy és jó —
Csak magához hasonló.

94. Dal. Az a lelkes nem-tudom-mi,
A mi ragyog szemedben;
Az a gyönyörű valami,
A mi fénylik képedben;
Minek nevet nem adhatok,
Mert ily szót, hajh! hol veszek?
A mit alig gondolhatok,
De szívemben érezek:
A mi mindent megédesít,
A mi mindent meglelkesít, —
Mint kinozza szívemet!
Mint üdvezít engemet!

95. Dal. Mint szeretlek, mint kedvellek,
Jobban mintsem éltemet;
Mint imádlak, mint tisztellek,
S még sem szeretsz engemet?
Szívem csak teéretted vér,
Benned érzem létemet;
Érted buzog bennem a vér,
S még sem szeretsz engemet?
Dicsőítlek, énekellek,
Áldlak, s mégsem érdekellek?
Egek! mely jól keresem;
S még sem sajnálsz, oh még sem

96. Dal. Midőn Ámor fészkelődik
Bennem, és új sebet váj,
És a lélek tépelődik,
És sír, s a szív vadul fáj;
Ha kirakom sérelmemet
Egy-két versnek sorába,
S belé öntöm keservemet
Hegedűmnek húrjába:
Ugy tetszik, hogy szelídűlnek,
S egy parányit megenyhűlnek
Vad fájdalmi szívemnek:
S ez szerzője versemenk.

97. Dal. A tavasznak érkezése,
Erdők mezők zöldsége,
A madarak éneklése,
A természet szépsége,
Mily örömre gerjesztének,
Őtet még nem esmervén,
Kényim, kedvim bételének,
Nem kivántam többet én;
A hová szemem tekintett,
Mindenütt egy öröm intett:
Láttuk egymást én és ő —
S eltünt a szép s jó idő!

98. Dal. Szívek, a kik csak nem rég is
Egymást dühhel gyülölték,
Ámor hámját utóbb mégis
Egyet-értve felölték.
Egy történet elfúhatta
A gyülölség fáklyáját,
S ugyanaz fellobbanthatta
A szerelem szikráját.
Miként bíztat itt egy remény,
Hogy ő sem lesz mindég kemény!
Hogy ő is megváltozik,
Hogy tán már is habozik.

99. Dal. Miként örül, a mi csak él,
Minden az ő létének,
Jelét adja, bár nem beszél,
Így, vagy amúgy kedvének;
Minden állat mozdúlatja,
Minden mellnek hangzatja,
Az egész föld ábrázatja
Az örömöt mutatja:
Csak én vagyok az az árva,
A ki elől el van zárva
A természet emlője,
Örőminknek szerzője.

100. Dal. A világból kiszakadva,
A halállal már rokon,
Lelkem testem elhervadva,
Fekszem itt a hegyfokon:
Csoportosan eregetem
Égő pipám kék füstjét,
S kétségesen szemlélgetem
A tengernek ezüstjét:
És Sapphóról emlékezem,
És a sorstól azt kérdezem:
Jó volna-e követnem?
Egy Echó azt mondja: Nem.

*

XI. Ének. Most költözik tőlünk a nap,
Lángban úszik domb és lap;
Bíborral van az ég festve:
Be gyönyörű az estve!
Oh én lelkem! emelkedjél,
S repülj oda, hol ő él:
Országokon, nemzeteken,
Hegyeken túl s völgyeken;

Az ég azon tája felé,
A hol e nap jön elé,
S szemérmében virradóra
El-elpirúl Auróra;
Ama szép és nagy országba,
Mely az egész világba'
Nevezetes nagy népéről,
Jeles áldott földjéről.

Repülj, repülj Hunniába,
Ama kedves hazába;
A Balaton vidékére,
A Bakonynak szélére;
Ott egy major a vadonban —
Hah! látom már, amott van.
Tekintsük meg, mit mível ő,
Jer, oh! képzelő erő!

Gyönyörködvén az estvében,
Ott sétál most kertjében,
Könnyü, fejér öltözetben,
Mint a hold a ligetben,
Halk, s oly gyenge lépésekkel,
Hogy a fű sem lapúl el,
Melyre az ő szép lába hág —
Ott fű lenni — boldogság!

A virágok, melyek látják,
Illatjokat bocsátják,
S a mint lép ő, rá hajolnak —
És néki úgy hódolnak.
Szőke fürti felbomolva,
S vállán széjjel omolva,
Hogy Zefirek lengedeznek,
Pajkoskodva repdeznek.

Miként lép ő! — Az istennék
Lépéseket úgy tennék.
Szép fejét most lecsüggeszti,
Szemét földre függeszti! —
Mely gondolat van fejében?
Mily érzemény szívében?
Kémleljük ki szép képében,
Mi foroghat eszében:

Gyönyörködvén az estében,
Ott sétál most kertjében . . .

XI. ének.

Kebléből mély sohajtás jö?
Egek! talán kiván ö?
Talán — merjem-e, óh egek!
Azt gondolni? — remegek —
Talán azért sohajt szíve,
Aki néki oly híve,
Mint Petrárka volt Laurának,
Tengerében kínjának?

Vigasztaló érzemények!
Oh biztató remények!
Ezen boldog gondolatban
(Üdvességem abban van)
Nyugodjál meg, oh én lelkem,
Akár álom, akár nem.
Legyen ámbár hiú álom,
Most — valónál többet nyom.

101. Dal. Gyakran lebeg elmém előtt
Csélcsap lepke képében
E gondolat: felejtsd el őt,
S nevesd kevélységében:
De legottan megjelenvén
Ő temérdek bájával,
A gondolat, megrettenvén,
Nyomorult légyhalált hal.
Minden imily akaratot,
Okoskodó ész-rajzatot,
Így aláz le kelleme,
Így ver agyon érdeme.

102. Dal. Mondd meg, miként gondoljalak,
Bámúlandó szép tündér!
Hogy elmémmel megfogjalak,
Lelkem hozzád fel nem ér.
Mondd meg, miként érezzelek,
(Ha szabad azt kérdeni)
Mondd meg, minek nevezzelek,
Oh te, több mint isteni!
Esmerd igaz mivoltodat,
Esmerd meg hát nagyságodat
Az én kicsinységemben,
Tökéletlenségemben.

103. Dal. Vizen, földön és az égben
Minden hang elenyészett,
Néma, csendes békességben
Szendereg a természet;
Csak én, szegény! nem alhatom,
A bú tépi keblemet;
S győzhetetlen indúlatom
Ostromolja lelkemet.
Oh sovárgó kívánatok!
Dühösködő indúlatok:
Hát itt sincsen még határ? —
Öljetek meg inkább már.

104. Dal. Volt egy idő, hogy könnyemet
Csak az öröm folyatta;
Hogy virágzó tetememet
Csak az öröm mozgatta;
A szerelmet nem esmervén
Arany szabadságomban,
Öröm-cserék közt éltem én
Víg ártatlanságomban.
A szív s lélek szabadsága:
Éltünk legfőbb boldogsága:
Mihelyt fogva e kettő,
Boldog óra több nem jő.

105. Dal. Hol a szívben fészket rakott
Ámor, ez a jó madár,
Törvénytelen, dölyfös úr ott,
Mint a török, vagy tatár.
Az ész bármint ostromolja,
Onnan ki nem űzheti;
Sőt, midőn meg sem gondolja,
Országát elveszti.
Rettenetes fejedelem,
A ki ellen nincs védelem:
Két tavasz múlt, és egy nyár,
Hogy én rabja vagyok már.

106. Dal. Megláttam őt s kebelemben
Egy tűzforrás fakadott,
Mely az egész tetememben
Sebesen eláradott.
Nem jártam így életemben:
Minden ér megdagadott,
S mind testemben, mind lelkemben
Zenebona támadott;
Nyelvem számban kővé vála,
S mint a füvek vékony szála,
Ha hirtelen szélvész lett,
Minden tagom remegett.

107. Dal. Úgy lebegett ő szüretkor
A tánczolók sorában,
Mint a Zefir szürkületkor
A rét szélte-hosszában.
Mely nemes volt mozdúlása,
Mely felséges lépése,
Mely gömbölyű fordulása,
Milyen könnyű lejtése;
Teli keble mint pihegett,
Rózsaszája mint lihegett, —
Hajh! midőn így tánczola,
Mennyi szívet lánczola.

108. Dal. A szép őszi nap megszürkült,
Langyos volt a levegő;
S a társaság sétálni gyűlt,
Ott voltam én, ott volt ő.
Mint fedezte, mint féltette
Testét irígy ruhája,
Hogy a szemek (s bölcsen tette)
Ne jussanak hozzája,
Jelenléte mint szépíté,
Mint vidítá s lelkesíté
Az idő s hely kedveit,
A társaság kényeit!

109. Dal. Tanú valék, mint érezte
A muzsika hangjait,
Melyben Hayden kifejezte
A teremtés dolgait:
Érzeményi szép lelkének
Néhány könycsepp gyöngyében
Tündökölve reszketének
Gyönyörű két szemében.
Már az tehát lehetetlen,
Hogy egészen érzéketlen! —
Van szívében érzemény,
Csak erántam oly kemény.

110. Dal. Legmerészebb repültében
Elmém fel nem érheti,
Legédesebb zengésében
Lantom ki nem ejtheti
Azt a lelkes tekintetet,
Melyet löve szeméből,
Midőn engem kikergetett
Nyúgalmamnak öléből.
Ha tollam a képzelésnek,
A szerelmes mély érzésnek
Lángszínébe márthatnám,
Azt le még sem írhatnám.

XII. Ének. Ébren való álmodozás,
Foglalatos kábaság,
Töredezett sohajtozás,
Sokat mondó némaság;
Édes méreg, keserű méz,
Teremtő, és gyilkoló kéz,
Mulatságos unalom,
És mosolygó siralom;

Meredező gondolkodás,
Élemedett gyermekség,
Eszeveszett okoskodás,
Boldogságos részegség;
Kedvet töltő szomorúság,
Kellő, tetsző nyomorúság,
Telhetetlen kívánat,
Csüggedező búbánat; —

Társalkodó magánosság,
Komorkodó vígaság,
Bővelkedő hiányosság,
Ellenkező igazság;
Lelki s testi lankadozás,
Tétovázás, és habozás,
Békételen csendesség,
Teljes teli üresség; —

Veszedelmes hajlandóság,
Bút tápláló élelem,
Halált szerző állandóság,
Boldogító sérelem,
Ízetlenség, bosszonkodás,
Reménytelen vágyakodás,
Édes mérges gyötrelem,
Fegyvertelen védelem; —

Epedezés, fúladozás,
Sikeretlen áldozat,
Hűledezés, olvadozás,
Üdvességes kárhozat: —
Mind ez öszveelegyülve,
S a sok bajból egy készűlve,
Az a kínos szerelem,
Melyet táplál kebelem.

*

111. Dal. Halj meg bennem emlékezet!
Csak vesztemre vagy te hív;
S téged, kit így lánczon vezet, —
Átkozlak én, gyenge szív!
Átkozott légy idő és hely,
Melyben őt megpillantám,
Melyben ő szép szemeivel
E kínokat lövé rám;
Átkozott légy te, szerelem,
Kinek ennyi mérgét nyelem;
De magadat, kegyalak —
Dicső, téged áldalak.

112. Dal. Itt ült, ott járt, ott nevetett,
Itten színe változott;
Itt rám kegyes szemet vetett,
Büszke s gőgös volt amott;
Ott játszott, itt gondolkodott,
Amott örült és tánczolt;
Ott énekelt s fohászkodott,
Itt szomorú, s ott víg volt: —
Ezek azon gondolatok,
A melyekkel én múlatok:
Ámor adja ezeket,
Hogy kiszíjjam mérgeket,

113. Dal. Bárki tegye itéletét:
Elmém távol képzeli
Most itt az ő tekintetét,
S szívem' mégis szegdeli.
Óh! hát ha lángtekintetét
Szinről színre láthatnám?
Ha még édes lehelletét
Magamba is szíhatnám!
A szív bennem elolvadna,
És a lélek kiszaladna, —
Ég, föld tünnék előlem,
Hajh! mi lenne belőlem!

114. Dal. Mint gyógyúlnék fel sebemből,
Ha szívemet bú lakja?
Ha szüntelen foly szememből
A keservek patakja?
Bár keserű könnyeimmel
Vérem s velőm kifolyna!
Indúlatom hadd húnyna el,
És elmém ne gondolna;
Hogy róla ne emlékezném,
Hogy bennem őt ne érezném:
Míg bennem vér s velő lesz,
Búmon semmi ki nem tesz.

115. Dal. Tiszteletet, csudálatot
Támaszt minden elmében,
Gerjedelmet s kívánatot
Tenyészt kiki keblében;
A vas-gondot tekintete
Ízre porrá törteli;
A bú ködét lehellete
Szerte-széjjel szegdeli;
Nyomaiban szép lábának
Kedvesen virágoznának
Lybiának pusztái,
Mint egy Tempe rózsái.

116. Dal. Egy szép estkor az erdőben
Búmnak én írt kerestem;
Ő közel járt a mezőben,
Énekelt, — s én meglestem;
S egész valóm ő általa
Annyira megfosztódott,
Hogy csupán csak szem s fül vala,
Szemmé s füllé osztódott:
Rá meredett tekintetem,
Megakadott lélekzetem,
Kebelem feldagadott —
S a szám tátva maradott.

117. Dal. Hová merülsz, beteg elme?
A szív sorsát fontolod?
Mint öldökli hű szerelme,
Iszonyú, — azt gondolod? —
Valóban az! — Lesz-e hát már
Valahára békesség?
Megszünik-e már e köny-ár?
Mikor lesz már csendesség? —
S hát ennyi sok szenvedéssel,
Imádással, könyörgéssel
Gőgjét meg nem víhatom?
Szívem meg nem válthatom?

118. Dal. Szemfényvesztő a gyöngyhava
Alabastrom nyakának;
Édes méz széphangú szava,
Bíbor színe ajkának;
S a két szem, mely szép képében
Két csillagként tündöklő,
A szívnek mély fenekében
Mely édesen öldöklő!
Csupa lélek tekintete,
Rózsaillat lehellete,
Az arczája rózsaszín, —
Ennyi szépség mennyi kín!

119. Dal. Ha nyelvem oly gazdag volna,
Hogy szóval kiejthetném,
A mit elmém meggondolna,
És elénekelhetném;
Ha én őt lerajzolhatnám, —
Terhem tán megkönnyűlne;
Ha kínomat elmondhatnám,
Keblem tán megenyhűlne!
De hajh! ezt is megtagadá,
Ez enyhet is elragadá
A kemény sors én tőlem, —
Mi lesz így én belőlem!

120. Dal. Sírsz hát bennem, szegény lélek,
Hogy sorsod ily mostoha?
S pedig igen-igen félek,
Meg nem jobbúl az soha.
Ne sírj, ne sírj, szegény lélek!
Oh jobb, hagyd el házodat;
Másként nem lesz már, míg élek,
Próbáld másutt sorsodat.
Énbennem te más nem lehetsz,
Jobb életre szert nem tehetsz:
Eredj! hagyd el testemet,
Szabadíts meg engemet.

*

XIII. Ének. Állj meg, Ámor! szemlélgessük
Kedves ellenségemnek
Kellemeit, s fejtegessük
Köteleit szívemnek.
Ámorhoz én így szólottam,
Ki körűltem lebelgett;
Lantomat megindítottam, —
S Ámor imígy enyelgett:

„Nézd! — oly bő a kellemekben,
S gazdag a szép erkölcsben,
Mint a tavasz a füvekben,
És az ősz a gyümölcsben.
Bája meggyőz mindeneket,
Valósága húz, vonz, ránt:
Így győzi meg a köveket
Érdemével a gyémánt.

Az ő magaviselete,
Mozdúlása, járása,
Termetének szép kelete,
Tartása, és hordása,
Lábainak lebegése,
Melylyel az észt leveri,
Teste minden helyhetése —
Mindez több, mint emberi.

Tagjainak mozgatása,
Emelése karjának,
Öltözetben választása,
Lengő fürti hajának,
Arczájának vonásai,
Szája két sor gyöngyei,
Kebelének hullámai —
Mind ez való mennyei.

Szépek s nagyok érzeményi,
Indúlati nemesek,
Szépek és jók tételményi,
Intézeti kegyesek;
Lelke csupa sympathia,
Harmonia érzése,
Szava kedves melodia,
A szféráknak zengése.

A vidámság komolysággal
Ölelkezik képében,
A gyengédség bátorsággal
Vegyűl tüzes szemében:
Gyönyörű szem! gyönyörű kép!
Isteniség súgára!
Ennél feljebb nem megy a szép —
Ez arczában határa.

Lehellete a teremtő
Istenségnek ihlése;
Andalgása — ha sohajt ő —
Ezer Ámor nemzése;
Ajakinak mosolygása
Az egeknek nyílása;
Szeme minden pillantása
Egy-egy villám csapása.

Tekintete boldogságot,
Üdvességet osztogat,
S mindennémű gonoszságot,
Minden bűnt elfojtogat;
A mit a szem ő rajta lát,
A mit tőle hall a fül,
Oly valamit, olyan csudát
A képzelet bajjal szül.

Beszélésre pattantaná
A némának nyelvét is,
És lángokba lobbantaná
Még a vénnek keblét is;
A sorsot megengesztelné,
Folyókat állítana,
A halált is megkérlelné,
Hegyeket indítana.

Remekje a természetnek,
Koronája neménck,
Bálványa mély tiszteletnek,
Csuda minden elménck;
A Teremtő dicsőségét
Őáltala hirdeti,
S mindenható tehetségét
Általa érezteti.

A hol ő van, édenné vál
A legvadabb pusztaság;
Rózsává lesz minden fűszál,
Melyre az ő lába hág.
E hatalmas bájseregnek
Ki állhatna ellene? —
Vitézeknek, és bölcseknek
Hódolniok kellene."

Menjünk, Ámor! — Fejtegetvén
A kötelet, ügyemet
Nem enyhítem, s nem oldom én,
Sőt szorítom szívemet.
Mondám, — és még tátva volt szám —
Ámor ennek örűle:
„Így kell (úgymond) ezt akarám."
S kaczajjal elrepűle.

*

121. Dal. Szeretni — s nem szerettetni!
Egek! mely kín s gyötrelem! —
Mért kell néked meglehetni,
Szerettetlen szerelem!
Keserűség, epe s méreg
Annak élte, ki így él,
Boldogabban él a féreg —
A fa-élet jobb ennél.
Kit bal sorsa így megvága,
Annak egész valósága
Megtestesűlt gyötrelem —
Átok az ily szerelem.

122. Dal. A szerelem indúlatját
Minden érzi s táplálja,
S tevegetvén áldozatját,
Gyönyörködve szolgálja:
A mennyeknek angyalai,
És a földnek férgei,
Erdők s mezők polgárai,
S a tengernek népei, —
Szeret minden általjában,
S a szerelem központjában,
A mi csak él, öszvegyűl; —
Ő nem szeret egyedül.

123. Dal. Mely szó, mely nyelv dicséreti
Érhetnék el felségét?
Hol a lant, mely elzengheti
Csudálatos szépségét?
Ti, Apollo kedveltjei,
Éneklői Hellának!
S ti, Minerva neveltjei,
Nagy költői Rómának!
Szemetekbe mondom néktek,
S még sem sértem dicsőségtek:
Ha őt írná Múzsátok —
Enniusok volnátok.

124. Dal. Óh! vajha kiszakaszthatnám
Ezt a szívet keblemből!
Vagy inkább, ha kivághatnám
Az ő képét szívemből!
Hanyatlik is türedelme
Oly rég váró szívemnek;
Kétségb'esik hiedelme
Csüggedező lelkemnek;
S ő mennyei kedvességben
Imádandó dicsőségben,
Szánakodás nélkül áll
Örömimnek sírjánál.

125. Dal. Szépségének látásától
Elválasztom szememet;
Mézszavának hallásától
Elszakasztom fülemet;
Elhagyom őt, — s megmenekszem,
Okos én, azt gondolám,
Balgatag! és megcselekszem —
S valóban ment vagyok ám!
Mint ama ponty, ki megkapta
A horgot, és leharapta,
S lenyelte, s ellódúla —
Szépen megszabadúla!

126. Dal. Napok jönnek, napok mennek,
De búm csak nem távozik;
És az órák elreppennek,
De sorsom nem változik:
A volkánok kifáradnak, —
De nem az én tüzeim;
Folyók, tavak kiapadnak, —
De nem az én könnyeim;
Erdők, mezők felvídúlnak,
Csillagzatok megfordúlnak,
A szerencse forgandó —
Csak inségem állandó!

127. Dal. Érzeményim seregében,
Szenvedelmem markában
Fekszem itt a völgy ölében,
Mint a megholt sírjában.
Nincsen, ki bús kiáltását
Visszhangozná szívemnek;
Nincs, ki lankadt alélását
Gyámolítná lelkemnek:
Az, a ki feltámaszthatna,
És magamnak vissz'adhatna,
Hajh! az nem hall engemet —
Zúzd el, óh kín, szívemet!

128. Dal. A menő nap a jövőnek
Adja által kínomat,
Esztendő az esztendőnek
Adja által sorsomat;
Az újságok megavúlnak, —
De új mindég ínségem:
Fenyők, tölgyek meghajúlnak, —
De nem hajlik hűségem.
Örömeim elhúnyának,
Reményeim elhalának,
De él mindég gyötrelmem,
Halhatatlan szerelmem.

129. Dal. Nem birja ily sanyarú lét
Terhét tovább ez a váll;
Elhervasztó lehelletét
Reám fuvá a halál;
A lélek és test ereit
A keservek megvevék;
Az életnek gyökereit
A bú férgi elevék.
Idegimben, inaimban,
Ereimben, csontjaimban
Egyenként hal az élet —
Annyi remény mivé lett!

130. Dal. Ámor fejem mint megcsalá!
Hol agyamnak veleje?
Mélyen estem magam alá —
Hol lelkemnek ereje?
Sem a szívem, sem az eszem,
Sem lelkem nem enyém már;
S akármiként cselekeszem,
Meg nem tér a vallott kár.
Aphrodita lator fattyja
A teremtést úgy forgatja,
Mint a lapdát kezében
A gyermek víg kedvében.

XIV. Ének. A halvány ég csillagai
Szomorúan pislognak;
A szelek bús fúvalmai
Fohászkodva susognak;
Én itt fekszem, és dohányzom.
A kedvetlen homályban,
És mindennel őt arányzom,
A mi bennem s velem van.

Keblem habja hozzá tódúl,
Tekintetem rajta függ;
Szívem vére hozzá lódúl,
Egész lelkem rajta csügg;
Képzeletim, gondolatim,
Körülötte forognak;
Gerjedelmim, kívánatim
Őhozzá sovárognak.

Minden ideg hozzá vonúl,
És feléje gerjedez,
A két karom feléje nyúl
S őt ölelni terjedez;
Létem minden érzeménye
Őhozzája vágyódik,
Egész valóm szövevénye
Őbeléje fonódik.

*

131. Dal. Nem csak teste delisége,
Vagy bősége mellének,
Nemcsak szava édessége,
Nemcsak tüze szemének,
S nem virági arczájának
Vevék így meg szívemet,
Nemcsak ezek ragadának
Magamtól el engemet: —
Lelkében a titkos erő,
Melylyel annyi csudát tesz ő;
Lelke tud így bájolni,
Szívet és észt rabolni.

132. Dal. A mit tesz ő, szép, nagy s dicső,
Nagyszívűség, s kegyesség;
Szép, jó, s édes, a mit mond ő,
Mély értelem, s bölcseség:
De bármennyi ez magában,
Még nem minden érdeme,
A tulajdon grácziában
Van isteni kelleme:
A báj, melylyel teszi s mondja, —
Ennek a szív oly bolondja;
Módja oly megigéző,
Módjában oly Fénix ő.

133. Dal. A szerelem birodalmát
Szívem öszve futkozta,
És elvesztett nyúgodalmát
Szorgalommal nyomozta:
Imígy kémlelt nyugvó helyet,
Hogy mindent víz takara,
A végtelen özön felett
Noé szelíd madara.
Haszontalan jára kele,
Mert nyúgalmat még sem lele:
A galamb a bárkába, —
S ez visszatért — kínjába.

134. Dal. Szívem kínja kedves nékem,
Szeretem én kínomat;
Ez teszi csak üdvességem,
S minden boldogságomat.
Nevetsz, látom, hidegebb vér,
És gúnyolod eszemet?
Mert jegedhez a tűz nem fér,
Mely égeti keblemet? —
S mégis igaz: — őt szeretvén
Kínomat is kedvellem én:
Mert a kínom hiszen ő,
Az imádott öldöklő.

135. Dal. A szerelem sétálni vitt
A hold ezüst fényében,
S eltikkadva űlök most itt
Egy bokornak tövében.
Ezerféle gondolatok
Hasogatják fejemet;
Ezerféle kivánatok
Feszegetik mellemet.
Ragadj el, óh Fantázia!
Te az égnek tündér fia,
S teremts oda engemet,
A hol hagytam szívemet.

136. Dal. Az én lelkem mélyen vagyon
A búban eltemetve;
A szerelem verte agyon, —
Ki vagyok én fizetve!
Semmi sincs a teremtésben,
A mi nékem tetszenék,
A miben, ha bár kevésben,
Egy kis kedvem tellenék.
A természet (hajdanában
Oly szép nékem) mostanában
Semmi kellővel nem bír —
Egy éktelen, puszta sír.

137. Dal. Mint a sas, úgy fellengezett
Lelkem, őt nem esmérvén;
Dicsőségre igyekezett —
Szép jövendőt láttam én!
Ámor ezt nem szenvedhette,
És lelövé nyílával.
A szárnyait elmetszette,
S megkötözte lánczával.
A villámok országában,
Nagy lelkeknek fény-nyomában
Lelkem most már nem mehet,
Nyomja láncza, — nem lehet.

138. Dal. Váltig immár megviselték
A vad kínok lelkemet,
És egészen megérlelték
A halálra éltemet.
Meghalni kész volnék is én,
(Okom volna rá elég)
De egy remény kecsegtetvén,
Meghalni — nem tudok még.
S ez fő pontja az inségnek,
Az emberi szegénységnek:
Az életet sokallni,
És nem tudni meghalni.

139. Dal. Ennyi tüzes gerjedelem
És lángoló érzemény,
Ily állandó, hív szerelem, —
És ő mégis oly kemény!
Annál, kit így bálványozok,
Kedvet még sem lelhetni?
Attól, kinek így áldozok,
Kainként megvettetni?
Így imádni és szeretni,
S kegyelmet még sem nyerhetni —
Mint feszíti szívemet!
Mint öldökli lelkemet!

140. Dal. A legvígabb múlatságban,
Hol az öröm bút enyészt,
A legnyájasb vígaságban
Lelkem nem vesz semmi részt;
Egy szegletbe homorodva
Szívem sebét vájkálom,
S szorúlt mellből fohászkodva
Kínaimat táplálom.
Keservimnek tengeréből,
Ínségemnek örvényéből,
Akármiként cselekszem,
Soha ki nem menekszem.

*

XV. Ének. Falak, melyek közt lakozik,
És élete folydogál;
Karszék, melyen ül s dolgozik,
Olvas, köt, tőz, s írdogál;
Kendő, melyet kebelének
Hullámai ringatnak,
Melyet istenî szivének
Verései mozgatnak;

Kesztyűk, melyek bújtatjátok
Szép kezeit, karjait;
Czipők, melyek markoljátok
Elevenke lábait;
Zsámoly, melyet tagjainak
Édes terhe nyomogat;
Pohár, melyet ajakinak
Szűz rózsája szívogat;

Levegő, mely környékezed,
Melyet beszí magába;
Szellő te, mely őt legyezed,
S béhatsz fedett titkába;
Kert, melyben ő gondolatit
Ide s tova futtatja,
S gerjedelmit, kívánatit
Titkosan meghallgatja;

Hárfa, melylyel zengedezi
A lantosok énekét,
S ostromolja és beveszi
A szív minden rejtekét;
Rózsa, melyet öntözének
S letépének kezei,
Melyet most szép kebelének
Hervasztanak hevei;

Minden, a min tekintete,
Minden, a min kedve függ;
A mit ér s ihl lehellete,
Minden, a min lelke csügg: —
Mint irígylem szerencsétek,
Hogy őt érinthetitek! —
Hát ha még azt éreznétek? —
De jobb hogy nem érzitek.

*

141. Dal. Emberfajzat! akárki légy,
Ki olvasod versemet,
Belőlem te csúfot ne tégy,
Ha nem értesz engemet:
Ez örvényes érzéseket,
E tévelygő álmokat,
Ezen hiú reményeket —
Ne kaczagd e dolgokat.
Ha voltál már Ámor rabja,
Tudod, mi a szívnek habja;
Ha nem voltál, hát még lészsz —
Ha kaczagsz, óh! balúl tészsz.

142. Dal. A kelő nap tovább nyújtott
Ínségemnek követje;
Az eső nap földhez sújtott
Reményemnek képzetje.
Fájdalmimnak béhegedtek
Szívenyhítő könnyei;
Panaszimnak elrekedtek
Bút oszlató versei:
Csak meredő tekintetem,
És szorongó lélekzetem,
S homlokom nagy cseppjei,
Ínségemnek jelei.

143. Dal. Midőn Ámor hozzám jöve —
Bétekintett keblembe,
És nyilával belém löve,
S gyönyörködött sebembe',
S rabját immár, elszakasztott
Engem ennen magamtól,
S mindörökre elválasztott
Boldog nyugodalmamtól;
Szóval: Ámor volt egészen,
Ugy tett, a mint mindég tészen;
Csak szárnyait veté el,
S ülve harczol véremmel.

144. Dal. A szerelem hatalmával
Imígy oda űzetni,
S gőgje hegyes fulánkjával
Imígy visszadöfetni;
Égő szívem lángjaival
Imígy hozzá kapatni,
S szíve büszke dagályival
Imígy visszacsapatni:
Így hányódni és vetődni,
Szaggatódni, feszítődni —
Hol egy Isten állatja,
Ki mind ezt megbirhatja?

145. Dal. Hogy csak kínja s aggodalma
Boldogtalan szívemnek,
S csak ínsége és siralma
Foglalatja versemnek;
Hogy csak panasz, fohászkodás
Minden hangja lantomnak,
S kétségb'esés, tébolyodás
Minden sora dalomnak; —
Biz ez, Ámor! nem neveli
Dicsőséged, nem emeli,
Sőt alázza nevedet, —
Gyaláz, gonosz, tégedet.

146. Dal. Hegyen, völgyön ácsorogtam,
A nyugalmat kémleltem,
Fel és alá támolyogtam,
De sehol fel nem leltem.
Balgatag! a békességet
Magam kivűl nyomozom,
Holott én az ellenséget
Kebelemben hordozom.
Ez az örvény feneketlen;
Nincs mód benne, — lehetetlen
Bátor miként tünődjem,
Hogy ebből kivergődjem.

147. Dal. Óh te! óh te! így ordítok
Sokszor, midőn keblemet
Ámor vijja, s vadúl a sok
Fene túrja szívemet:
Hogy az echók felrettennek,
És utánam jajdúlnak;
S a madarak elreppennek,
S a kövek megindúlnak; —
S én szorúló lélekzettel
S égő, szomjú tekintettel
Terjesztem ki karomat,
S így ölelem — kínomat.

148. Dal. Szüntesd, óh sors, haragodat,
Szünj meg immár vagdalni!
Vagy fordítsd el ostorodat,
Vagy engedj már meghalni.
Ha ez volt feltett szándékod,
Imily bánás szívemmel:
Nem köszönöm ajándékod,
Melyet adál éltemmel.
Mért lettem hát? és mi végre?
Egyedűl csak ez ínségre? —
Mondd meg, óh! mit vétettem,
Fene sors, hogy születtem?

149. Dal. A szegénység, és gazdagság
Voltak Ámor szülői,
A félelem, és az aggság
Voltak az ő emlői:
Mert mindég kér, és mindég ád —
Óh be szegény! be gazdag!
Fél s reszket, mint egy vékony nád
A szélvészben, s mindég agg.
Ezerképen érezhető,
Csakhogy ki nem fejezhető
Csuda miniműsége,
Boldogsága s ínsége.

150. Dal. Testének egy mozdúlása,
Karjának egy esése,
Arczának egy pirúlása,
Lábának egy vetése,
Szájának egy mosolygása,
Szemének egy villáma,
Mellének egy sohajtása,
Keblének egy hulláma —
Úgy fogja meg a szíveket,
Mint a fecske a legyeket, —
Fegyver, melytől oda vész
Bármely erős, magas ész.

*

XVI. Ének. „Bűnhödtél föld, — légyen elég!
Megsajnáltam síralmad;
Derűljön fel a borúlt ég,
Térjen vissza nyúgalmad!“
Mondá a nagy Atya, — s meglett:
A vérontás megszünék;
Az egész föld megbékéllett,
Márs a földről eltünék.

Mind a két fél megoldotta
Foglyainak lánczait,
És szabadon bocsátotta
Honjaikba foglyait.
Mentünk tehát, szabadok már,
S egy gályára felültünk;
Maradozott a francz határ,
Jó szelünk volt, — repültünk.

De hogy a nap már búcsúzott
A láthatár szélében,
S gályánk még magasan úszott
A tengernek tükrében, —
Terhes felhő tornyosodott
A végtelen tengerre, —
Az idő elkomorodott, —
Barnúlt a víz, — s egyszerre

Az ég sarki megdördűltek,
A villámok csattogtak,
A havasok megrendűltek,
A kősziklák ropogtak;
A levegő madarai
A part felé tüntenek,
S a tengernek lakosai
A fenékre ültenek.

Mindeddig csak a villámok
Viaskodtak, morgottak;
Estve lett, — és a hullámok
Még békében nyúgodtak.
Mindeneket ijedelem,
És réműlés töltött el;
De nem volt még veszedelem —
A szélvész még nem kelt fel.

Most egyszerre (irtózással
Emlékezem még erre)
A szelek nagy ordítással
Zúdúltak a tengerre:
S magok előtt a habokat
Dühösködve seperték,
S felforralván tajtékjokat
A felhőkkel keverték.

Hah! s most miként tusakodnak
Egymással, mint villongnak!
Nagy hegyekké halmosodnak,
S a part felé tolongnak.
Az orkánok le-lecsapnak
Egy-egy örvény mélyére,
Meg magasra fel-felkapnak
Egy-egy hullám hegyére:

Vitorláink szakadoznak,
Árboczaink recsegnek,
Hogy fejeink borzadoznak,
És szíveink rettegnek.
Itt egy örvény elnyeléssel
Fenyeget most bennünket;
Ott egy hullám temetéssel
Ijesztgeti létünket.

Halál van már mindenfelől,
Kerülhetetlen halál;
Jobbról, balról, — hátúl, elől —
Most, véljük, most — most talál.
A természet haragjába
Rendiből kibomlani,
És hajdani zavarjába
Vissza látszik omlani.

* * *

Vitorláink szakadoznak,
Árboczaink recsegnek . . .

XVI. ének.

„Így van tehát elvégezve,
Óh sors! birószékedben?
Ilyen vég van kijegyezve
Számomra nagy könyvedben? —
A tengerre hát azért vitt
A történet engemet,
Hogy habjai oltsák el itt
Mérges dühös tüzemet?

Azt, a mit Márs elmúlatott,
A mit Ámor csak halaszt,
S az idő meg nem adhatott,
Neptún adja hát meg azt? —
A kínok markából kivesz,
Meggyógyítja sebemet;
A nyúgalom ölébe tesz —
Neptún vált meg engemet.

S hát ily pálya rendeltetett
A nap alatt létemnek?
Hát egy morzsát nem vethetett
Ámor éhes szívemnek?
Nem volt méltó, valójában,
Nem volt méltó születnem;
És igen jól, és bölcsen van,
Innen ismét mehetnem.

Innen, a hol hű szerelmem
Sehol meg nem szállhatott;
Hol sohajtás volt élelmem,
Hol csak a könny itatott;
Innen, a hol érzeményim
Eledelt nem lelhettek;
Innen, a hol szép reményim
Soha meg nem érhettek;

Hol sem másnak szerencséjét,
Sem magamét nem tettem;
Hol a dolgok vak cseréjét
Csak bal félről érzettem;
Hol semmi nem viszontagolt,
Meg nem fogott engemet;
Hol csak méreg táplálta volt
Esengő, bús szívemet;

Oda, hol a kívánatok
Keblemet nem zaklatják;
Hol a szilaj indúlatok
Szívemet nem szaggatják;
Hol a lelket nem csábítják
Csalárd, hiú remények,
S nem kötözik, nem szorítják
Semmi kemény törvények;

Menni — ámde nála nélkűl?
Hajh! itt a nagy bökkenő! —
Minden erőm itt oda dűl —
Menni, midőn itt még ő!
Nem látnom őt, nem hallanom,
Szerethetnem sem talán? —
Így tán jobb még vonaglanom
Éltem kínos fonalán.

Vagy bár most itt volna velem
Ő is a habok között,
Mint akkor, hogy a szerelem
Lánczával megkötözött:
Midőn véle Badacsonynak
Szüreteltem hegyében,
S egy estvén a Balatonnak
Hajókáztam vizében!

Megragadnám karjaimmal,
  És szívemhez szorítnám,
És lángoló csókjaimmal
  Őtet végig borítnám;
S kétségb'esve bele vetném —
  Mint borzasztja hajamat! —
S a tengerben eltemetném
  Együtt véle magamat.

Hogy, — ha már meg nem lehető,
  Hogy én éljek őbenne,
Ha már enyém nem lehet ő —
  Senki másé se lenne;
Ha boldoggá engem nem tesz,
  Mást se üdvezíthessen;
Ha szerelmet tőlem nem vesz,
  Azt mástól se vehessen."

* * *

Ezek voltak gondolatim
  A hánykódó gályában:
Felzúdúlván indúlatim
  Vérző szívem habjában.
Haldokolván hiedelmem
  A fergeteg vészében,
Majd elbőszűlt bús szerelmem
  Vesztét érző dühében. —

Végtére lecsendesedtek
  A harczoló hatalmak,
Lassanként elszenderedtek
  Az ordító fuvalmak;
Lassanként lecsillapodtak
  A háborgó hullámok,
És lassanként eloszlottak
  A csattogó villámok.

A félelem elenyészett —
S égen, vízen és földön
Új élet s öröm tenyészett,
S csendesség és béke lön.
S én, hogy tovább folytassam még
Háborúmat, ím élek! —
Harczoljunk hát, ha nem elég! —
Kínlódjatok, szív s lélek!

*

151. Dal. Gyenge szer az ember szíve,
S mégis mennyi gondot ád!
Te, kit ez már vízre vive,
Úgy-e, meg sem gondolád? —
S mégis legszebb örőminknek
A szívben van forrása,
S legnemesebb tetteinknek
Abból ered folyása.
Nincs elme, mely megmérhetné,
S egészen kimeríthetné
Az emberszív fenekét,
Ezer titkos rejtekét.

152. Dal. Márs zászlói eltüntenek,
Fegyverei nyugszanak,
Véres harczi megszüntenek,
S rablánczai húllanak;
Örvendeznek a nemzetek,
Kezet fog az ellenség; —
Csak én — én! nem örűlhetek,
Mert, hajh! én rab vagyok még.
Noha Márs megszabadított,
Ámor rajtam nem tágított;
Ennek hordom lánczát még, —
Véle nincs még békesség.

53. Dal. Hogy először láttam én őt,
Az elfelejthetetlent,
Ot, a napként istenkedőt,
A megnevezhetetlent:
Mint lövellett szívem felé
A vér minden eremből,
Szemem, fülem mohón nyelé —
Nem mozdulék helyemből.
Mint vonaglott minden ideg,
Majd kilelt a forróhideg; —
Szívem miként remegett!
Lelkem miként rebegett!

154. Dal. Mint tánczolt ő, a Gráczia,
Milyen könnyen lebegett!
Miként örűlt Vénus fia,
A Stóa mint rettegett.
Minden szemek tánczolának,
Valamikor ő tánczolt;
Meredének, bámúlának,
Ha leült és nyugodt volt.
Mily táncz volt ez, — oly hajlékony,
És oly lelkes; de kártékony!
Mert im! ennek látása
Volt eszemnek bomlása.

155. Dal. Zúg a zápor, ordít a szél,
Csikorog a rengeteg;
Dörög az ég, fél, a mi él,
Iszonyú a fergeteg!
Viaskodik ég, föld, víz, tűz, —
Dühödik a természet;
Egy mennykő más mennykövet űz, —
Így lesz a vég-enyészet!
A nyomorék ím! tt vagyon,
Szánd meg, villám, verd, zúzd agyon;
Égesd porrá csontjait —
Szánd meg, s végezd kínjait.

156. Dal. A szerelem s fájdalmaim
A szabadba űzének;
Andalogtam, — és lábaim
A tündérhez vivének.
Ő egy hüves zöld ernyőben,
Egész dicsőségében,
Feküvék ott a szellőben,
Egy szép álom ölében.
Arkádia ligetében
Imígy feküdt kellemében
Psyche, hogy megszerette
Ámor őt, s eljegyzette.

157. Dal. Egy délután — (lestem én őt) —
A folyosón dolgozott;
S két hó galamb a szűz előtt
Édesen csókolkozott:
S karja s feje oda csüggve,
Vélvén, maga van csak ott,
S szeme a hív páron függve,
Ő egy nagyot sohajtott.
Nemzetemnek Apollói,
Képírói, faragói,
Lantot, vésőt, ecsetet,
Éltetni ez esetet!

158. Dal. Látnom őtet, és szeretnem,
Az ész bármit tanácsolt,
S nála nélkűl nem lehetnem,
Egy pillanat míve volt;
És azólta kebelemben
Csak ömaga lakozik,
És minden csepp vér eremben
Csak őneki áldozik:
Ot tárgyazza, s őt találja,
Őt tiszteli, s őt szolgálja
Lelkem minden érzése,
Szívem minden ütése.

159. Dal. Mindenfélét megpróbáltam:
Kártyáztam és koczkáztam;
Olvasgattam, írdogáltam,
Vadásztam és halásztam;
Gazdálkodtam, kertészkedtem,
Vándorlottam, czirkáltam,
Túnyálkodtam, bölcselkedtem,
A harczmezőn szolgáltam,
Hogy lángomat elnyomhatnám,
S gyötrelmimet elaltatnám;
Hajh! de szelet kergeték,
S csak mélyebbre sülyedék.

160. Dal. A nap alatt ily szerelem,
Mint az enyém, nem lángolt;
Ily temérdek gerjedelem
Egy kebelben még nem volt.
Szerelmei Petrárkának,
Abeilárdnak, s Dídónak,
Szerelmei Júliának,
Saint-Preuxnek és Sapphónak,
Mély szerelmek, nagy sérelmek,
Szilaj kínok, vad gyötrelmek:
De mind ez az enyémhez
Hasonlítva — semmi lesz.

*

XVII. Ének. Mint a kőszál, hajthatatlan,
Érzéketlen, szívetlen;
Mint a halál irgalmatlan,
És mint a sors, kegyetlen;
És gőgösebb Diánánál,
És szilajabb Bellónánál,
Minervánál ridegebb,
És a jégnél hidegebb.

Makacs, és megtörhetetlen,
Mint érczlelke Cátónak;
A kínokban telhetetlen,
Mint vad szíve Nérónak;
A természet megvetője,
A léleknek emésztője,
A szív rabló kányája,
Mint Petrárka Laurája.

Könnyeim őt környűlfolyván,
De ő meg nem lágyúlva,
S panaszim őt ostromolván,
De ő meg nem indúlva;
Ekképen áll ő gőgjében,
Siralmimnak tengerében,
És kettőnket így tipor,
Engem s téged, Cipripor.

*

161. Dal. Minden szépben szépségének
Nyomozom vonásait;
Minden képben az övének
Keresgélem bájait;
Ámde azt a kedvességet,
Azt a lelket, életet,
Azt a tökéletességet,
És gyönyörű keletet,
Hol lelhetném e világban
Egy halandó valóságban?
Ez angyali kegyeknek,
Hol van mások ezeknek?

162. Dal. Szabad voltam, fürge s oly gyors,
Mint a szél a hegyeken;
Virágoztam, — elmúlt jobb sors!
Túl vagyok most ezeken.
Ámor az, a ki konkolyt vet
Életünknek földjébe,
A ki loppal ürmöt ültet
Örömeinknek kertjébe.
Úgy, a mint volt, minekelőtt
Először megláttam én őt,
Soha nem is lehet már, —
Sőt naponként több a kár.

163. Dal. Óh! nyomorúlt buta nyelv te,
Már mennyit nem dallottál?
Szavad még sem érdeklette
Azt, a kihez szólottál.
Porba veled! tehetetlen,
Hibás hangú, amoly lant,
Mint a harang, mely kegyetlen
Ütésektől megriant.
Sem elmémnek becsületet,
Sem szívemnek szeretetet
Eleget nem adátok, —
Szálljon átkom reátok!

164. Dal. Beteg, sebes, törött, romlott
Természetem ereje,
És kiaszott, és megbomlott
Csontom s agyam veleje;
S nem gyógyúlok, — sőt szívembe
Újdon új tőrt s nyilat vet,
S új mérget önt kebelembe
Minden időperczenet.
Lehellettem sohajtozás,
Tekintetem siránkozás,
Panasz hangja mellemnek,
Jaj, verése szívemnek.

165. Dal. Te, ki alig világítasz
Búmnak komor éjében,
S engemet nem gyámolítasz
Szívem nehéz ügyében,
Szikra ész! setét agyamban,
Mért nem húnysz el egészen? —
Könnyebbség lesz tán sorsomban,
Húnyj el! húnyj el, jobb lészen.
Boldogok csak addig vagyunk,
Míg éretlen még az agyunk,
Vagy mikor ez meghűlt már:
Ínségünkben ez határ.

166. Dal. Egy csillag sincs az egekben, —
Komor az éj, s a szél fú;
S engem e vad rengetegben
Ide s tova hajt a bú:
Dühösködő indúlatok
Viaskodnak keblemben;
Rettenetes gondolatok
Villámlanak fejemben.
Csak a baglyok huhogása,
És a hollók károgása
Elegyedik jajomba:
A sors így visz síromba.

167. Dal. A világon setét éj van,
A milyen bús szívemben;
S én itt ülök magánosan,
Fejem a két kezemben:
S óh! mely teli van kebelem!
Ámor ferdik véremben;
S a temérdek gerjedelem
Mint forr s habzik szívemben!
A féltésnek indúlatja
Mellemet, hajh! mint szaggatja!
Mint fúrdalja szívemet,
S rettegteti lelkemet.

168. Dal. Mint a füge álttétetvén
Egy sivatag országban,
Haszon nélkül úgy állok én
Ez eleven világban;
Csak árnyékkép vagyok én itt,
Semmit meg nem foghatok;
S ha megkapok is valamit,
Semmit meg nem tarthatok.
A mi van, mind nem értem van:
Így élek én — csak álmomban,
Lelkemtől elválasztva,
Magamból kiszakasztva.

169. Dal. Nem vádollak én tégedet,
Hogy ekként bánsz én velem,
Jól esmerém én szívedet,
Jóság az, és kegyelem:
Sajnálod te szerelmemet,
Mely engemet így sorvaszt,
És becsülöd hívségemet, —
Reménylem, és hiszem azt;
Szeretnél te, ha lehetne,
Ha szívedtől kitelhetne;
Bizonyosnak gondolom, —
Csak sorsomat vádolom.

170. Dal. Tovább immár lehetetlen
Hogy viseljem sérelmem;
Ilyen élet tűrhetetlen —
Kétségb'esik szerelmem.
A távollét nem oltalom, —
Nyugalmam itt sem lelem;
Söt még vadabb a fájdalom,
Mely itt dúlja kebelem.
Mit tegyek, óh! mit ne tegyek? —
Fel van téve. — Oda megyek:
Látnom kell őt akárhogy; —
Életem ott szebben fogy.

VIII. Ének. Egy hasonló valósággal,
Kiben szív és lélek van,
Ki szerelmet s hívséget vall,
Élni Hymen lánczában:
Egymás egész birásában,
A természet szép karjában,
Élni vele és benne, —
Be gyönyörű jó lenne!

Minden vagyont és értéket
Egymással megosztani;
Minden erőt s gyengeséget
Egymással felváltani:
Jónak, rosznak cseréjében,
A szerelem kebelében
Élni vele és benne, —
Be gyönyörű jó lenne!

Az egyiknek szerencséje
A másiknak nyúgalma;
Egyik szívnek a bibéje
Másiknak is fájdalma:
Hogy a kettő csak egy lenne,
S mindent csak egy okból tenne; —
Imígy élni egymásban,
A boldogság ebben van.

A kettőnek érzeményi
Mind rokonok volnának;
Kívánati és reményi
Egy tárgy körűl járnának:
S így szív szívben elmerűlve
Test és lélek egyesűlve —
Imígy élni egymásban,
A boldogság ebben van.

171. Dal. Ki voltam én, hajh! ezelőtt? —
Oly víg, nyájas és vídám!
Előbb hogysem megláttam őt,
S rám vetődött ez a hám.
S ki vagyok most? Egészen más
Ámort s őt megesmervén;
Létem csak egy nagy sohajtás —
Magamból kifogytam én.
Csak midőn már végét érjük,
Akkor, s előbb ne dicsérjük
Örömünket, kedvünket,
Szerencsénket, éltünket.

172. Dal. Téged látlak az egeknek
Magas, tiszta kékjében;
Téged látlak a vizeknek
Folydogáló tükrében;
Nappal a nap aranyának
Ragyogó lángfényében;
Éjjel a hold világának
Reszkető ezüstjében.
Minden időperczenetben,
Mindennémű szegeletben,
Üldözőm vagy szünetlen —
Hagyj békét, óh kegyetlen!

173. Dal. Elérem majd nyúgalmamat,
Lovam kivisz bajamból:
Így bíztattam én magamat
Eszét vesztett agyamból;
S hegyekre fel, — völgyekbe le
Hanyatt-homlok nyargaltam:
Fakóm vérzik, habzik bele, —
Szegény! mert megsarkaltam.
Kedves fakóm! szép paripám!
Jó állat, ne haragudj rám!
A sors ezt már így mérte:
Te értem — én őérte.

174. Dal. Ember! hát még dicsekedhetsz,
Hogy szívvel és észszel birsz?
Hogy érezhetsz s elmélkedhetsz —
Balgatag, oh! jobb ha sírsz!
Éppen e két dicsőséged
Káros részed, óh ember!
Mert mindenik ellenséged —
Téged a szív s az ész ver.
Óh! hogy e két szép forrásból
Életünkbe annyi rossz foly!
Átkozott szív! kivált te
Vagy inségünk kezdete.

175. Dal. „Ha engemet, oly rég nivét,
A gőgös elfelejtvén,
Másnak adta meggyúlt szívét,
Minthogy távol vagyok én?"
Mint a nadály, úgy szívódik
E gondolat lelkembe;
Mint a féreg, úgy rágódik
E félelem szívembe'.
Remény! remény! jöjj le hozzám:
Kétségbesés vicsorog rám,
Valamerrre fordulok —
Sok ez, óh ég! igen sok.

176. Dal. Szelid Múzsák! jól tudom én,
Hogy tisztel ő titeket;
Hogy, Ninával levelezvén,
Írt is ő már verseket.
Jól tudom én, hogy kedveli
A poéták lantjait:
Vajjon hát mért nem szíveli
Az én lantom hangjait?
Eratóm te! silány lehetsz,
Hogy kedvére szert nem tehetsz;
S ha már úgy sem érdekled,
Némúlj el, — mit énekled?

177. Dal. Olvastam én a verseket,
Melyeket írt e hun szűz;
Sappho írt csak ilyeneket,
Kiből Hella csudát űz;
Szép, jó, nagy, és kevésben sok,
Minden, a mit versbe fűz;
Gondolati dicső sasok,
Érzeménye tiszta tűz.
Ti, Minerva tanítványi,
Németek fő ragyogványi!
Kik írtok, vagy irátok,
Lantja homályt hoz rátok.

178. Dal. Mint hűl s fűl a vér eremben,
Mint szorongok s feszűlök:
Mint borzadok tetememben,
Mint kábúlok, szédűlök! —
Mert naponként közelebb hoz
A sors az ő honjához,
Kínjaimnak forrásához,
Nyúgalmamnak sírjához.
Napról napra közelgetek
A vad szívhez, kit szeretek:
S ha ez még a régi lesz, —
Úgy — életem végihez.

179. Dal. Akkor, midőn felzavarta
Keblemben a nyúgalmat,
S bájaival kicsavarta
Eszemtől a hatalmat;
S nyájaskodó örömimet
A porba leteperte,
S fellengő szép reményimet
Tekintete leverte;
Hogy elvette mindenemet,
És rabjává tett engemet,
Harmadik ősz most lészen —
Ölt volna meg egészen!

180. Dal. Végtére hát elértelek,
Édes hazám! tégedet?
Végtére megnyerhettelek? —
Itt csókolom földedet.
Óh Hunnia! sínlettelek,
Kedves honnom, tégedet!
Te, kit mindég szíveltelek,
Nyisd meg a[illegible]aöledet! —
Hogy elmentem, poklom valál:
Jobb élet-e, avagy halál,
A mire most é[illegible]ezem?
Óh hazám! azt kérdezem.

*

XIX. Ének. *Kellemek*, a milyeneket
Csak egyszer ád a bölcs ég
(Mert mindeddig ilyeneket
Senkinek sem adott még),
És a melyek szerzésével,
Míg e pompás egészet
Létre hozta, sok kincsével
Szegény lett a természet;

Kellemek, a milyeneket
Csak látunk és érezünk,
S imádunk, mint isteneket,
Óh! de meg nem nevezünk;
Mert sem Flóra országában
Színeik, vagy képeik,
Sem bármely nyelv birtokában
Nem lelődnek neveik.

Test, a milyen nem iródott,
Sem soha nem festődött,
A milyen nem faragódott,
Soha nem is képződött:
Oly gyengéded, s mégis velős,
Oly gömbölyű s oly teli,
Oly könnyűded, s mégis erős,
Oly hajlékony és deli,

Melynek csuda szövevénye
Liliomhó s rózsaláng,
Melyből Ámor boldog kénye
Szemérmesen mosolyg ránk;
Melynek minden mozdúlása,
Fordúlása, helyzése,
Új csudának támadása,
S új kellemek nemzése.

Szemek, melyek ragyogása
A napfényt megelőzi,
Melyek édes hunyorgása
A szíveket meggyőzi:
Melyek száz kényt élesztenek,
És a vért felforralják,
Halálos nyílt lövellenek,
És az észt megfagylalják.

Tekintet, mely meghasítná
A követ is élével,
És az éjt megvilágítná,
S felderítné tüzével;
Tekintet, mely meggyógyítná
A halálos beteget,
S melegével meglágyítná
A mereven hideget.

Arcz, a melynek rózsáiban
A szemérem mosolyog;
Melynek minden vonásiban
Ámor szívet les, és — fog.
Ajak, azon megtestesűlt
Szerelemcsók formája,
Melyet Ámor ajkára szült
Psyche bíborláng-szája.

Haj, a melynek szőke selyme
Ezer gyűrüt formáló,
S az észnek oly veszedelme,
Mint a halnak a háló.
Kezek, kiknek tudományok
Oly sokféle s olyan szép,
S remek minden csinálmányok,
Legyen az hang, vagy irt kép.

Kebel, melyen az életnek
Legédesb reményei
Mosolyogva integetnek,
Hogy ott telnek kedvei;
A hol minden indúlatok
Kényeket kiélhetnek,
Minden gondok és bánatok
A Lethét fellelhetnék;

Kebel, melynek látásában
Minden csepp vér felfordúl,
És szerelmes olvadtában
A szív majdnem elcsordúl;
Melynek fénylő gyöngyhavában
Ámor magát rengeti;
(Boldog szív, mely két halmában)
Kedve sírját lelheti!)

Szemöldökök, a két szemnek
Diadalmi boltjai;
Lábak (ezen szép tetemnek
Lebegő gyors szárnyai),
Kiknek minden lépésével
Szép, jó, és nagy tétetik,
A tavasznak lebegtével
A virág így születik.

Szív, a melynek a szerelem,
Barátság, és szűzesség,
Az alázat, s tűredelem,
S az angyali kegyesség,
S minden erkölcs bámúlandó
Egyességben lakozik;
Szív, mely erős, és állandó --
Soha meg nem változik.

Elme, mely mint a napsúgár
Elhat minden mélységbe,
S magasan és sebesen jár,
S nem jut soha kétségbe;
Elme, mely az igazsághoz
Szint oly bátran repűl fel.
Mint a sas a napvilághoz,
És sohasem csügged el.

Lélek, milyen nem vala még
Egy halandó hüvelyben;
Oh dicsőség! oh Istenség;
E múlandó lepelben!
Lélek, kinek bár hatalmát
Eszemmel fel nem érem,
De rajtam nyert diadalmát
Érzi minden csepp vérem;

Lélek, te ki a szíveket
Folyó lánggá olvasztod,
S a testektől a lelkeket
Bájoddal elválasztod;
Kinek minden indúlatja —
De ki meri festeni,
Vagy mely elme gondolhatja,
Azt, a mi oly isteni?

Lélek, a ki Crözust tenne
A nyomorult Irusból,
Ki által tán Cäzár lenne
Catóból, és Brútusból,
A ki könnyen hihetőkké
Teszi Plátó álmait,
S Ámornak elvehetőkké
Csélcsap lepke szárnyait:

Ki egészen kimeríti
Az érzemény forrását,
És magával békeríti
Reményeink járását;
S a szívnek megtapogatja
Leggyengédebb húrjait,
S bájával kicsalogatja
Legtitkosabb hangjait;

Ki beszíja életünket,
És a szívet elnyeli,
S megragadván a lelkünket
Az égbe felemeli;
A ki saját erejében
Elég maga magának,
S még sem kevély érzésében
Hatalma nagyságának.

Ének, melyben magát az ész
Gyönyörködve megiszsza,
S józansága könnyen s úgy vész,
Hogy soha sem tér vissza!
Ének, melynek zengésére
Théba meg' felépűlne,
Mely leszáll a szív mélyére,
Hogy — egy bölcs megőrűlne.

Melynek hangja ömledezvén,
Megenyhül a fájdalom,
(Hajh! érzettem, jól tudom én!)
S mosolyog a síralom;
Melynek édes hangjaiban
A bú magát felejti;
Melyben még száz olyan báj van,
Hogy azt szó ki nem ejti.

Táncz, a melynek kellemeit
Még Medina sem bírja,
Melynek gyönyörűségeit
Le Apolló sem írja;
Hol a lábak oly ékesen
Rajzolják a hangokat,
És minden tag oly édesen
Kíséri a lábakat;

Táncz, a melynek látására
Minden csepp vér felzendül,
S kész mindennek dúlására,
S minden szív-húr megpendül;
Táncz, a melynek érzésére
Az öt érzék nem elég,
S tökéletes értésére
Ötször öt is kevés még.

Nagylelkűség, és méltóság,
Melyben nincsen büszkeség;
Lélekbéli való jóság,
Melyben nincsen gyengeség;
Elevenség, és nyájasság,
Melyben nincsen feslettség;
Serénység, és szorgalmasság —
Mindenre rátermettség.

Ezek azok a bűbájok,
Kik engem meggyőzének,
Hol van egy bölcs? — nézzen rájok —
S mondjon engem gyengének.
Ezek azok, — hol van a ki
Rabja nem lesz ezeknek?
Álljon elő hát valaki
Czéhjéből a bölcseknek.

181. Dal. Egek! már ily nagy ideje,
Hogy elmém őt képezi;
Immár három esztendeje,
Hogy szívem őt érezi;
Hogy áldozok és éneklek,
Álmadozom és írok,
Hogy könyörgök és esdeklek,
Imádkozom és sírok;
Hogy tékozlom szép erőmet,
S vesztegetem szép időmet,
Hogy emésztem lelkemet, —
S mégsem szán ő engemet!

182. Dal. Amott látom domborodni
Nagy-Somlónak kalapját;
Amott, jobbról, nyálasodni
A Marczalnak iszapját;
A felhőben merőn ott áll
A sümegi vár foka;
A Bakonyból ott kandikál
Tátikának homloka;
S a tündérnek lakóhelye,
Kínaimnak a műhelye,
A kék gőzben ott borong —
Kebelem, hajh! mint szorong.

Amott látom domborodni
Nagy-Somlónak kalapját.

182. dal.

183. Dal. Jól tudom én, mit kellene
Cselekednem ővele, —
S kivánságom bétellene,
Szikrát fogna kebele:
Meg kell vetni! ezt tanítja
A szerelem mestere;
A megvetés, azt állítja,
A szív legjobb fegyvere:
Mert a gőgös nem nézheti,
Ha valaki őt megveti: —
De, hajh! ezt nem tehetem, —
Mert őt másként szeretem.

184. Dal. Láttam ismét! — A régi ő, —
Szép ő most is, sőt szebb még,
Megérlelvén őt az idő —
Gőgösebb is tán, mint rég!
Miként nőttek szépségei, —
Nőni fognak szerelmim!
Százszor többek kellemei,
Többek lesznek gyötrelmim!
Alig esmert meg engemet,
S észrevévén ínségemet,
Összecsapta kezeit, —
S lesütötte szemeit.

185. Dal. Mint reszkettem, borzadoztam,
Lépésem mint ögyelgett;
Mint szorongtam, fúladoztam,
Lelkem miként szédelgett,
Pezsgott a vér ereimben,
Keblem vadúl háborgott;
Sós köny forrott szemeimben,
S a szív bennem csikorgott,
Midőn mentem őhozzája; —
De hogy mézes rózsaszája
Édesdeden üdvezlett —
Lelkem sokkal könnyebb lett

186. Dal. Hajh! kemény ő, s érzéketlen,
Most is dúlja életem;
Kínaimban telhetetlen —
De őt mégis szeretem.
Egész létem vele teli,
S a míg vérem meg nem hűl,
Őt szereti s őt tiszteli
Szívem s elmém egyedül.
Csak a vége életemnek
Lesz határa szerelmemnek;
S ha síromon túl sincs vég,
Szeretem őt ott is még.

187. Dal. Óh természet! mit vétettem?
Mért lehetsz ily mostoha?
Anya! meg nem érdemlettem
Ezt a sorsot én soha.
Mért vonál ki hát engemet
A nemlétnek méhéből,
Ha kizárod kebelemet
Emlőidnek teljéből? —
Vajh! mért adál ilyen szívet,
Imígy érzőt s ilyen hívet,
Ha nincs szív, mely szeresse,
S érzelmivel tölthesse.

188. Dal. Mondd meg, Zefir, mi dolgod van
A szűz kebel leplében?
Mit legyezgetsz? mi van ottan,
A szép kebel völgyében? —
Ámor van ott bizonyosan,
S ott békével szendereg;
S azt vélvén, hogy anyjánál van,
A gőgöst nem sebzi meg.
Ne, óh Zefír! ne legyezd őt,
A hüvedben ott szendergőt!
Hadd ébredjen egyszer már,
Szívem immár oly rég vár.

189. Dal. Jól látja ő, mint hervadok,
És jól tudja, mint hervaszt.
Jól látja ő, mint lankadok,
S ő kaczagja talán azt? —
Vagy segítsd ki lánczaiból,
Óh bölcseség, szívemet!
Vagy csald hát ki sánczaiból,
Lantom, ellenségemet! —
De hiába fohászkodom,
Haszontalan rímánkodom:
A halál lesz oltalmam,
S csak a sírban nyúgalmam.

190. Dal. A vad szívet irgalomra,
S tán szerelemre birom,
És szert teszek nyúgalomra,
Ha érzelmim leírom:
Nyomorúlt! így gondolkoztam,
S írtam e bús verseket;
Hajh! de szörnyen csalatkoztam —
Szélnek írtam ezeket!
Dicsőítő gondolatok!
Bálványozó indúlatok!
Kiáltástok fel nem hat —
Káiné az áldozat.

*

XX. Ének. Most tudom már mit cselekszik
Ámor ezen világban;
Most tudom már, miként fekszik
A féreg a virágban;
Miként emel magunk felé,
S magunk alá miként nyom.
Mihelyt magát befészkelé
A szerelem — most tudom:

Mi a szívnek üressége,
Melyet meg nem tölthetni;
Mi a szívnek telisége,
Melyet ki nem önthetni;
Mi a szívnek kívánsága,
Melyet el nem fojthatni;
Mi a lélek szomjúsága,
Melyet el nem olthatni;

Mi a lélek lankadása,
És a fejnek csüggése:
Mi a testnek hervadása,
És az élet tünése; —
Hogy örömink csak árnyékok,
Kedvünket nem tölthetik;
S reményink vízbuborékok; —
Boldog, ki nem születik.

*

191. Dal. A számtalan félelmekből
Az vala leggyötrelmesb,
A számtalan gyötrelmekből
Az vala legsérelmesb,
Hogy én őtet így szeretem,
S őt majd más is szereti;
De én őt el nem nyerhetem,
S más majd még elnyerheti!
Hála légyen csillagoknak!
Vége már ez egy kinomnak:
Szíve szint oly szabad még,
A mily szabad volt mindég.

192. Dal. Vajjon mire magyarázzam
E homályos titkokat,
Netalántán elhibázzam
Azoknak mivoltokat?
Úgy magába vonja magát,
Üldögél és fanyalog;
Lecsüggeszti fejét, nyakát,
Úgy búsong és andalog? —
S mint a köd az ég tisztáját,
Úgy borítja szép arczáját
Egy lankadó halványság —
Mi ez, ha nem kívánság?

193. Dal. Akárhogy van, de kínaim
Nincsenek már kedvére,
És esdeklő panaszaim
Elhatottak szivére:
Olyan mélyen gondolkodik,
S rám mereszti szemeit;
Gyakran sohajt, s fohászkodik,
És tördeli kezeit;
Társaságba általl menni,
Csak magával kíván lenni;
Gyakran dagad kebele —
Mind ez minek a jele?

194. Dal. Oly kedvetlen s nyughatatlan,
Sokszor köny jő szemébe;
Bizonyos és csalhatatlan:
Ámor szökött szivebe.
Hogy kíván ő, hogy szeret ő,
Ennyit tehát tudnánk már —
De kit? — Hajh! itt a bökkenő,
A titok, mely annyit zár.
Ah! hogy lelkem felderűljön,
Hogy tetemem felépűljön,
Hogy szívemben békesség
Légyen — sok kell ahhoz még.

195. Dal. Bízakodó reményekkel
Közelíték hozzája.
És epedő bús szemekkel
Tekintettem reája;
És szép kezét megcsókolám,
(A szerelem vakmerő)
Miért oly bús, tudakolám, —
Pirúlt, de nem szólott ő:
De képe megháborodván,
És leplével viaskodván
Hullámozó kebele —
Elegendőt felele.

196. Dal. Mind ez vissza nem adhatja
Még nyúgalmát lelkemnek;
Mind ez meg nem gyógyíthatja
Nyavalyáját szívemnek;
Erre búm még el nem tünik,
Melyben oly rég borongok,
S a háború meg nem szünik,
Melyben oly rég szorongok.
E szikrája a reménynek,
Egy csalóka tüneménynek
Szemfényvesztő látszatja,
Szívemet megcsalhatja.

197. Dal. A reménység és félelem
Hányja-veti szívemet;
Szűnj meg! szűnj meg, oh szerelem!
Végezd kínos ügyemet!
Ha reményem így sugárzik,
S mégis félek, hogy megcsal,
A menny s pokol itt határzik
Ezen pontban egymással.
Így rettegvén reményeim,
Így remélvén félelmeim,
Mennynek, földnek Istene!
Mely vad kín ez, mely fene!

198. Dal. Sokat mondtam szépségéről
Kedves ellenségemnek;
Sokat mondtam ínségéről
Búba merült szívemnek;
De mind ez a keserveknek
(Tudja szívem tájéka)
S az isteni kellemeknek
Még csak nem is árnyéka.
Bájainak seregéből,
Kínaimnak ezeréből
Csak parányit festhettem:
Mert szót, színt nem lelhettem.

199. Dal. A titok kinyilatkozott:
Szeret, de nem engemet!
Nem érettem sohajtozott —
Fojtsd meg, oh kín! szívemet!
Boldogtalan indúlatok,
Melyek létet adátok,
Emlők, a kik tápláltatok,
Nézzétek, itt munkátok!
Nyílj meg, óh föld! szakadj rám ég!
E pontban itt hadd legyen vég:
S te, ki megölsz, vad lélek!
Légy boldog! — ha nem élek.

200. Dal. Elmégy tehát szegény lélek,
Oh te példa nélkül hív!
Eredj! jobb lesz, ha nem élek,
Halj, oh halj meg, kinos szív!
Ha nem szánta balsorsomat,
S meg nem indúlt kínomon:
Hadd csúfolja halálomat,
Hadd tipródjék síromon.
Eredj, lélek! halj meg, oh szív!
Te utolsó cseppedig hív!
Vad kedvéhez tedd ezt még —
Vajha tetted volna rég!

XXI. Ének.
(Töredék.)

Csörgő patak! életemnek,
Mint az hajdan foly vala,
Igaz képe, míg mellemnek
Szabad volt bal oldala;
Óh te! kinek gyöpös partján
Jár és nyugszik gyakorta
A vad tündér, a ki nem szán,
S életem letiporta.

Kinek folyó tükörében
Lelé csak mását a test,
Melyet egész szépségében
Senki soha le nem fest;
Oh te! kinek siralmimmal
Szaporodott folyása,
És panaszos hangjaimmal
Elegyedett zúgása!

Százados tölgy! te ki épen
Állasz itt még, noha vén,
Tiszteletre-méltóképpen
A mezőnek közepén;
Te, az idők repültében
Annyi szélvész játéka,
S oly sok nyárnak hévségében
Annyi vándor árnyéka!

Oh te! kihez támaszkodva
A gyönyörű fáradt test,
Szép s nagy lelke gondolkodva
Nézte, mely szép a napest;
Kinek csipkés leveleit
Sohajtásim ingatták,
Kinek erős gyökereit
Bús könnyeim itatták!

Te árnyékos, hűves erdő!
  Annyi madár tanyája,
Kit gyakorta megkeres ő,
  Szívem kedves kányája;
Te, kit szava víg hangzattal
  Oly sokszor meglelkesít,
És elméje gondolattal
  Oly bőven megnépesít.

Kinek zengő homályában
  A bús annyit tévelygett,
Midőn párja birtokában
  Minden madár enyelgett;
S a természet emlőiből,
  Ki mindent élésre hítt,
S az állatok örömiből
  A bús szív csak mérget szítt.

A BOLDOG SZERELEM.

L'amour est notre vie : oui, vivre c'est aimer,
C'est rendre un autre heureux, et c'est l'être soi-même.
Bernis.

Enchainés à la fois par l'hymen et l'amour,
Couple d'époux amants, quel bonheur est le nôtre,
Helvetius.

1. Dal. Halljátok! kik esmerétek
Keserveit éltemnek,
Kik szántatok s részt vevétek
Gyötrelmiben szívemnek:
Örűljetek, hív barátok!
Boldoggá lett éltemen,
Áldássá lőn a vad átok,
Mely függ vala szívemen:
Halljad s érezd, föld s levegô!
Enyém! enyém örökre ő! —
Hálá, Lízám szívednek,
Sorsom! rendelésednek!

2. Dal. Múzsám te! ki zokogással
Töltéd a természetet,
Töltsd most örömkiáltással
Napnyúgotot, keletet!
Patak! ittad siralmimat?
Most örömim könnyét idd!
Zefir! hordtad panaszimat?
Most örömim hangját vidd!
Ámor látván hívségemet
Üdvezíté szerelmemet:
Az égbe felemele,
Hol Psyche van övele.

3. Dal. Vétettem én, mondván, hogy jé
Isteni jó s nagy szive;
Szeretett ő engem mindég,
Hívem volt, mint én hive;
Egymást látván, legottan már
Egy uton járt érzésünk;
Rossz emberek (sok szív így jár!)
Gátlák ölelkezésünk:
Szívem lángját kikémlelték,
Szerencsémet irígyelték,
Rágalmazták lángomat, —
És megásták poklomat.

4. Dal. Tí, a sorsnak ostorai,
Jó hír s névnek férgei,
Társaságnak sátánjai,
A sziveknek mérgei,
Becsületnek gyilkosai,
Az erkölcsnek gyötrelmi,
Az ifjúság áspisai,
Teremtésnek fertelmi, —
Töpörödött boszorkányok!
Néktek most már füttyöt hányok:
Károgjatok bár, nem árt.
Nyelvetek nem tehet kárt.

5. Dal. Kivált, ragyás, aszott bagoly,
Te, az erkölcs Párkája,
Ki mindent megrágsz, mint a moly,
Belzebubnak kajlája!
Ki csak alig mozogsz immár,
Nyelved mégis kerepel,
Kit a pokol nyílt öllel vár,
S ha mégy, bezzeg ünnepel:
Pondró-nyelved csak turkáljon,
Szívnek vermet csak áskáljon. —
Banya! most már nevetlek,
S mindörökre megvetlek.

6. Dal. Ti, kik kívül úgy fázátok
A szerelem jegétől,
Midőn belől lángolátok
Ugyanannak tüzétől,
Szomjuzátok, éhezétek,
S gyötrelmiben éltemnek
Már szinte megdermedétek,
Érzeményi szívemnek!
Lakozzatok az örömben,
Melyet Ámor nemkülönben
Ád néktek, mint azokat
A mélyen fájt kínokat.

7. Dal. Ti, kik szívem fájdalmával
Szövetkezve valátok,
S mindent a bú fátyolával
Béborítva látátok,
S minden tárgyból körűltetek
Gyötrelmeket fonátok,
Szépből s jóból előttetek
Keserveket szívátok:
Elmém munkás rajzatjai!
Érzelmim hű barátjai!
Most örömre menjetek,
S mindenről azt szedjetek.

8. Dal. Fájdalmimban átkoztalak,
Midőn kínzád kebelem;
Dicsérlek most, és áldalak,
Boldogító szerelem!
Kifizeted uzsorával
Sérelmiért szívemet,
A boldogság méz-árjával
Borítván el létemet;
Már majd alig viselhetem, —
Öröm minden lehelletem,
Nappalom és éjjelem:
Áldott légy, óh szerelem!

9. Dal. A természet kebelében,
Erdőnek homályában,
A tavasznak örömében,
Virágok illatjában,
A pataknak csörgésében,
Pacsirtáknak szavában,
Fülemilék énekében,
És gerliczék csókjában, —
A mit lelkem titkon sejtett,
Mind igazság s valóság lett;
Mind világos érzemény,
S teljesedett szép remény.

10. Dal. Minekután' a kezünket,
(Áldott dicső ünnepnap!)
Mint Isten már rég szivünket,
Öszveköté a főpap,
Hajh! mi történt akkor velünk?
Mint szédelgett az agyunk!
Miként feszült s fúlt kebelünk!
Nem tudánk, mikép vagyunk:
Megakadott lélekzetünk,
Elfúl, véltük, az életünk,
A pamlagra hanyatlánk —
Halált vélénk jönni ránk.

Egy imilyen pillanatban
A szív — századokat él!

11. dal.

11. Dal. Soká fel nem támadhatot
Lelkünk részegségéből,
„Enyém“ s „tied“ hallatszhatot
Csak a csókok neszéből;
S midőn aztán tört hangzatban
Ő énnekem így beszél:
„Egy ímilyen pillanatban
A szív — századokat él!“
Újra záporként esének
Gyöngyhavára kebelének
Örömimnek tüzei,
S örömimnek cseppjei.

12. Dal. Eltörlötték inségemet
Az örömek kinn és benn;
Úgy élem most életemet,
Mint a gyermek az ölben.
Örömadás, örömvétel —
Kedvünket így cseréljük,
Egy perczenet nem illant el
A nélkül, hogy ne éljük.
Nem cserélnék koronákkal,
Sőt magával mennyországgal,
Ha már itt is égig hág
Az emberi boldogság.

13. Dal. A kínokról beszélgeténk,
Melyek tépték keblemet,
Míglen összekerülheténk,
S kitanúlta szívemet.
S könnyei megáradának
Földre szegzett szemének,
És rózsáin arczájának
Tündökölve függének.
Fájt angyali jó szívének,
Hogy viperák beszédjének
Oly sokáig hihetett,
S majd áldozat lehetett.

14. Dal. Ő is engem rég szeretvén
Szívbéli vonzódásból,
Sokat szenved szintúgy, mint én,
Csakhogy külön forrásból;
De megbocsát mindazoknak,
Kik méreggel itatták,
Megbocsát a Júdásoknak,
Kik szivünket szaggatták.
Míg víze lesz a tengernek,
Ember lészen az embernek
(Ádám ólta így vala)
Ördöge vagy angyala.

15. Dal. Eddig a bú fellegével
Volt minden béterítve,
És az élet csömörével
Minden egybe vegyítve:
A madarak örömdala,
A természet élete,
Minden — nékem csak kín vala,
És méreggel étete;
De most minden örömöt ád!
Az is, ez is, a te munkád,
Lízám! Napja létemnek,
Istennéje szívemnek.

16. Dal. Más a világ ábrázatja,
Másként látnak szemeim;
Más a dolgok folyamatja,
Más hangúak verseim;
Mások éltem érezeti,
Más alakja testemnek,
Mások lelkem repületi,
Más aránya létemnek;
Más most egész természetem: —
Mert szeretek s szerettetem;
Másként jár most az idő,
Mióta már enyém ő.

17. Dal. Nézd e rózsát bimbójában,
Kebele még bezárva!
Nézd emezt itt virágában,
Kebele már kitárva!
Olyan valál, szép kedvesem,
A leányi pártában:
Ilyen vagy most, szerelmesem,
Hymen nyoszolyájában;
S ennek itt már hull levele,
Teli maggal a kebele:
Ha ilyen lészsz, legszebb lészsz,
Ámbár rózsád oda vész.

18. Dal. Tiéd minden gondolatja,
És értelme lelkemnek;
Tiéd minden indúlatja,
S érzeménye szívemnek;
Tiéd minden kivánatom,
Tehetségem és erőm;
Tiéd minden akaratom,
Tétemenyem és időm;
Tiéd vagyok mindenemmel,
Mind lelkemmel, mind testemmel,
Ébren úgy mint álmomban,
Éltemben mint holtomban.

19. Dal. Egymás mellett be szépen áll,
Egymást általölelve,
E gyengéded két rózsaszál,
Bimbójából feselve!
Milyen szépen indulának
Itt együtt virágozni!
Miként öszvehajúlának,
Lenni, múlni, magozni! —
De a kertész eljövendő,
S más karóhoz elkötend ő,
Szegény rózsák, titeket,
Mint a sors sok szíveket!

20. Dal. Néha, midőn mellettem ül,
S ereimben a vér forr,
S kivántában keblem feszül,
Imígy esdek én sokszor:
„Adj egy csókot, adj te kedves,
De hosszút ám s édeset,
Édes legyen, tüzes, nedves,
Fájjon is egy keveset!“
S ha odahág az érzemény,
Honnan tovább nincsen remény —
Vajha ezen határnál,
Halál, egyszer ott várnál!

21. Dal. Eddig csak bús henyélésben
Múlt életem ideje;
Sorvadt a sok epedésben
Csontom s agyam veleje;
De megtérvén most már béke
S nyúgodalma szívemnek,
Újúl ismét tehetsége
És ereje lelkemnek:
Buzog ismét ifjuságom;
Munkál s teremt valóságom;
Mert van tárgya éltemnek,
Birodalma szívemnek.

22. Dal. A tudomány és dicsőség
Mindent igért czéljánál,
Az ember, e lelkes por, még
Mindenkor csak szomjan áll:
Mert erejét s tehetségét
Ott csak nőni érezi;
De nyúgalmát s békességét
Mind ez meg nem szerezi;
Csak szerencsés szerelmében,
Hol úgy él, mint bölcsőjében
A gondatlan csecsemő,
Teljes nyugodt s boldog ő.

23. Dal. Midőn gyermekidőnk elmúlt,
S agyba, mellbe a gond gyűl,
Életünk, hajh! be nyomorúlt
Egy osztozó szív nélkül!
Szánlak, leány! szánlak, legény!
Kit a sors ily átka nyom
Egyedül vagy, oh te szegény!
Csömör élted s únalom:
Mert egy ember még csak egy fél,
És egészen csak akkor él,
(Akárki bármit beszél)
Midőn két szív egybekél.

24. Dal. Szinte már majd összecsaptak
Az ínségnek árjai
Fejem felett; de felkaptak
Jókor a sors szárnyai;
S ide hoztak, hol már teljebb
Az emberszív nem lehet;
Ezen pontra, honnan feljebb
A boldogság nem mehet:
Lelkem minden gondolati,
Szivem minden kívánati
Örömekből tenyésznek,
Örömekben enyésznek.

25. Dal. A természet emlőiből
Fejjünk, a mit fejhetünk;
Az életnek örömiből
Éljünk, a mit élhetünk;
De mindég úgy, hogy *kívánat*
Maradjon még keblünkbe';
Ha ez kihal, csömör s bánat
Jön megzabált szívünkbe.
Tarts mértéket élésedben,
Úgy lesz mindig érzésedben
Öröm-virág és -gyümölcs:
Imígy él az igaz bölcs.

*

I. Ének. Végre tehát elnyertelek,
Boldogsága szívemnek?
Mennyi kínnal kerestelek,
Oh, élelme éltemnek!
Holtomiglan hát lakhatlak,
Édes földje honomnak?
Békességben hát birhatlak,
Fészke gyermekkoromnak?

A sors hol nem hánya-vete
E háborgó világban!
Hányszor csaknem eltemete
Messze földön s országban!
Márs vérengző harczaiban
Hány halál közt forogtam?
Ámor pokolkínjaiban
Hajh! miként nyomorogtam!

De sem Márs vérszolgálatja
Most már nem köt engemet;
Sem Ámor nem sanyargatja
Sem lelkem', sem testemet.
A szigorú kötelesség
Most azoktól el nem vág,
Kikhez csatol a szivesség,
Szerelem és barátság.

Itt a föld e szegletében,
A nyúgalom karjában,
A természet kebelében,
S örömnek árjában,
Szabad vagyok, mint a madár
A levegő térében;
S boldog, mint egy gerliczepár
A szerelem fészkében.

Távol a világ zajától,
S haszontalan füstjétől,
A nagy város pompájától,
S veszedelmes szelétől;
Hol a negéd s hivalkodás
Minden gond és tétemény;
S a fertelmes bujálkodás
A szerelem-érzemény;

Hol Ámornak örömeit
Pénzért adják és veszik;
S a szív mélyebb érzéseit
Bolondságnak nevezik.
Hol Hymen szent nyoszolyája
A bujaság fertője,
Hogy azután e bűn fája
Ezer más bűn termője.

Hol az Isten tiszteletét
Haszon s pompa téteti;
A haza szent szeretetét
Az elfajúlt neveti.
Hol az igaz, a nagy, szép s jó,
A jámbor és ártatlan,
S a szabadság csak gőz és szó,
Kaczaj tárgya s szokatlan.

A hol a nyelv hizelkedik,
Édes-szépnek mondója,
Óh! pedig csak incselkedik,
Mint Évának kígyója.
Hol az arczák mosolyognak,
Midőn a szív mérget főz;
Az igazak nyomorognak —
Mert a ravasz mindég győz.

Hol a fényes társaságok
A léleknek únalom;
A tomboló múlatságok
Szívnek s testnek ártalom:
Hol a haza reményei
Undok Phrynék ölében,
Atyák, anyák örömei
Elhervadnak rendében.

Hol az erkölcs kelleméről
Fennen szólnak, dicsérik,
Holott azt csak a nevéről,
És könyvekből esmérik.
De, hol atya s anya már rossz,
Hogy' lenne jó magzatja?
Mert a varjú csak varjat hoz,
Csak sasnak sas fajzatja.

Hol az ifjú megvénhedik
Még előtte korának;
És a vén megmerevedik,
Baj s terh másnak s magának,
Hol a szülők nyomdokiban
Sietvén a gyermekek,
A feslettség dolgaiban
Korán lesznek remekek.

Hol az élet szükségeit
Csak fényűzés tenyészti,
S legszebb, legjobb örömeit
Színlés s negéd enyészti.
Hol a kisebb a feljebbet
Hah! gyomrából gyűlöli,
De félvén mint erősebbet,
Tömjénekkel füstöli.

Hol, mint a kinyílt virágnak
Ezer az ő mirígye,
Úgy minden kis boldogságnak
Ezer az ő irígye.
Hol a villám, melyet meggyújt
A boszúnak szikrája,
Nem dörögve, mosolygva sújt —
Csók-hang minden lármája.

Hol a szépnek csak felkent máz
Liliom s rózsája,
Mert a nélkül ijesztő váz,
Medúza-kép arczája;
S az embernek és dolgának
A jóság oly fedele,
Mint Aesopus farkasának
Bárányból mily hüvelye.

Hol a nagyság csupa negéd,
A gyávaság jámborság;
Csak önhaszon másnak segéd:
S a bátorság latorság;
Hol a szépség csak czifraság,
Csak czikornya s mesterség;
Érzékenység csak puhaság,
S a szolgaság emberség.

Hol okosság a ravaszság,
A bátorság tettetés,
Gorombaság az igazság,
A méltóság megvetés;
Hol a gazdag, nagy s okos úr,
Bár többnyire otromba:
Mint a rézzel bétekert húr,
Fényes, — hangja goromba.

Hol semmiben nincs valóság,
Semmiben nincs élelem;
Semmiben nincs állandóság,
Semmiben nincs értelem.
Hol a jó is hamar kábúl,
Az örvény elragadja;
Ritka szív, mely el nem csábúl,
Mely magát meg nem adja.

Voltam benned, oh Ninive!
Örvényed megláboltam:
Kegyes sorsom meg' kivive —
Mert ide való voltam:
Itt vagyok most az enyémben,
A magamé egészen,
Itt, hol csorbát kedveimben
Embererő nem tészen.

Vezérlőm itt a bölcseség,
Könyvem a nagy természet;
Nézőszínem a föld és ég,
S napkelet, napenyészet;
Itt más csélcsap akaratja
Nem parancsol kényemnek,
Lelkemet nem szorongatja,
Nem szab módot éltemnek.

A szerencse s a hír elől
E szegletben elrejtve,
Nem tudván a világ felől
Semmit, — tőle felejtve,
Értelmemet és szívemet
Örömek közt mívelvén,
Nap alatti életemet
Boldogúl itt élem én.

Gazdálkodom; szántok, vetek,
  És kenyeret aratok;
Kertészkedem: fát ültetek,
  És gyümölcsöt szaggatok.
Most előttem a gabona,
  Fű-rend, és vad esik csak,
A mint látám, még katona,
  Hogy emberek hullottak.

Itt semmi nincs megkeverve
  A nagy világ mérgével;
Semmi nincs itt megtekerve
  Politika kérgével.
Az egyszeri természetet
  Mesterség nem nyirbálja;
A nyugalmat és életet
  Irígység nem turkálja.

Itt a lelket, akár tél van,
  Akár tavasz, nem nyomja,
Mint a roppant palotákban,
  Az unalom ólomja.
Nem rabja itt a szokásnak
  Sem a lélek sem a test.
Itt az ember, egy a másnak,
  Nem ás vermet, nem hány lest.

Itt előttem nem botorkál
  Oly nyavalyás balgatag,
Ki véli, hogy olyan sok áll
  Rajta, s hogy ő jeles tag
A teremtés nagy testében,
  Holott csak hús magában,
Mert sem szív nincs kebelében,
  Sem velő szűk agyában.

Nincsenek itt gyülölőim,
Egyéb, kiket — nevetek.
Nincsenek itt esmérőim,
Egyéb, kiket szeretek.
Nincsen itten ellenségem,
Senkivel sem mérkezem;
Kevés itten a szükségem,
A mi van, fel sem veszem.

Elfáradván, vén tölgyemnek
Le-ledűlök tövében,
S hív szerető szerettemnek
Nyugodván hív ölében:
Innen nézem bátorságból
A világ nagy tengerét,
Innen nézem szabadságból
A föld sok rab emberét.

Miként csalják társaikat,
De többnyire magokat;
Miként vijják bajaikat, —
S mégis gyűjtik azokat.
Kiki magát mint forgatja,
Arra, merre fúv a szél,
Mely kevés, ki megállhatja,
Az erős szív, ki nem fél.

Innen nézem, mit mívelnek
Ezerképen ezerek;
Mit keresnek s miket lelnek
A zarándok emberek:
A szerencsét mint nyomozzák,
S gyakran, a mit találnak, —
(S akkor a sorsot átkozzák)
Nyílt torka egy halálnak!

Elfáradván, vén tölgyemnek
Le-ledűlök tövében . . .

I. ének.

Mint sürögnek, mint forognak,
És egyenként mint henyél;
Mint pezsegnek, mint mozognak,
S a sokból mely kevés él!
Mint kerűlik azt az útat,
S követi csak ezred rész,
Melyet maga nyilván mutat
A természet, szív és ész.

Mint kivánják mindég csak azt,
A mit ők nem bírnak még,
S ha megnyerték, megint amazt,
De még az sem lesz elég.
Mint álmodnak csak leendőt,
Mint szeretnék csak mását;
Mint élik csak a jövendőt,
És — bitang a jelenlét.

Az arany mint uralkodik
Egész földnek felette;
Minden miként nyomorkodik
Ha nincs arany mellette;
Mint vezérli a világot
S az egész embernevet;
Miként tészen igazságot,
Törvényt, rangot, érdemet.

Olyféléken miként kapnak
A balgatag halandók,
A mik szintén, mint a habnak
Buboréki, múlandok.
Amaz ottan! be balúl tesz,
Be visszaél éltével,
Ki egy egész életbút vesz
Egy órának kedvével.

Az ott mint gyűjt gazdagságot,
S ha bajjal megszerzette,
Nem lel benne boldogságot,
Szíve szegény mellette:
A természet fiainak
(Mert nem kíván ő bú-bért)
A legjavát javainak
Ingyen adja, nem pénzért.

Az ott mint felfúja magát
Az udvarnak porában,
Kevélyen feltartja nyakát
Az aranyos igában.
Mint kérkedik sok kicsinység
A nagyságnak leplében;
Mint sanyarog sok bú s inség
A szerencse színében.

Az szidja ott a koronát,
A felséget és bíbort;
Ez az ekét és boronát,
Szegénységet és a port.
A sors minden kívánságot
Töltsön bár bé — több kell még!
Sándor bírván a világot:
Vágyának az sem elég.

A nagy Isten szép kegyelme
Miként válik méreggé,
S a szív legszebb gerjedelme
Gyötrő, maró féreggé
Az emberben ember által —
Káin gyilkos fajzatja!
Hány Ábel így oda nem hal,
Irígység áldozatja!

Irigység volt ellenzője
Szívem boldogságának
Irígység volt a szerzője
Éltem hosszas bújának.
A temérdek átok közül,
Melyeket a bosszús ég
Ránk monda, legtöbb rosszat szűl,
Legfenébb az irígység.

Innen nézem, miként von egy
Magával sok másokat,
S a mint jobbra vagy balra megy
Javít vagy ront százokat:
Az emberek lelkeikkel
Oly felséges fajzatok!
Szívek s eszek mint vetik el,
Mely követő állatok!

Egy nagy ember ott miként áll
Ezer felett fejével,
Napnyugotról miként munkál
Napkeletre lelkével.
Mint forgat fel országokat,
Mint kötöz és bontogat,
Miként ád s vesz trónusokat,
Sorsokat mint osztogat!

Dicső ember, valóban nagy.
Élni fogsz, míg ember él;
De bár mely nagy, alattam vagy,
Szívem veled nem cserél!
Egyetlenegy boldog napom,
(Pedig mennyit ád az ég!)
Sokkal többet és jobbat nyom,
Mint az olyan dicsőség.

Itt vizsgálom, miként munkál
S teremt a nagy természet;
Minden össze mily frigyben áll:
Isteni nagy intézet!
Egy valónak kezdetével
Más, több, miként enyészik,
S viszont ezek enyésztével
Más, több, miként tenyészik!

S midőn minden így jön és megy,
Egymást váltó pályában,
A természet mint marad egy
S változatlan magában:
Anya minden időkorban,
Teremtő és szerető,
S télben nyárban, égben porban
Tápláló és éltető;

Öröm-emlő annak mindég,
Ki keblében lakozik;
Örömadó annak is még,
A ki tőle távozik.
Boldog én! ezt itt szemlélem,
De, mért van így, nem kérdem;
Okait nem keresgélem,
Mert titkait nem értem.

Kívánatim mind betelvén,
Kigyógyulván sebimből,
Gyönyörűség s öröm kelvén
Elhullatott könnyimből,
Szabad, nyugodt, elégedett,
A boldogság tetején,
Hová ritkán emelkedett
Halandó: itt vagyok én!

Oh házasság, melylyel két szív,
Érzékeny és ártatlan
Összehangzó, tiszta és hív,
Egybefonva, szőve van:
Te vagy kegyes Istenünknek
Legédesebb áldása!
Legszebb, legjobb örömünknek
Mindég teli forrása.

Minden szép s jó tebeléd gyűl
Mindenfelől, mindenből,
Te maradtál meg egyedűl
Az embernek Édenből:
A bölcs élés nem únatja
Örömit s nem szűkíti.
Sőt még inkább kívántatja,
És mindegyre bővíti.

A múlt idő keserűje
Teáltalad édes lesz;
A jelenlét gyönyörűje
Téged üdves mennyé tesz.
Hálá, sorsom! hogy megáldál
Legigazabb javaddal,
Hálá, Lízám, hogy megváltál
A világtól magaddal.

*

26. Dal. S hát meg újra lobbot vete
Mársnak dühös haragja?
S hát csak el nem enyészhete
A háború vérmagja?
Ím! a hadak vérzászlói
Szerte tárva lobognak!
S az élet ércz-gyilkolói
Szerte mordon morognak!
De az égnek védelmében,
Fészke' Kánán kebelében
Békében van a magyar,
Nem marhatja francz agyar.

27. Dal. Tökéletes bizodalom,
A legtisztább szívesség;
Egymásban nyelt nyúgodalom,
Vas hívség, hó szűzesség;
Egy akarat, egy értelem,
Egy mód minden érzésben;
Viszontagolt segedelem,
Egy pont minden nézésben;
Szíves, békés tűrededelem:
Ím ebből áll a szerelem,
Mely egyesit bennünket,
S boldogítja létünket.

28. Dal. Hívség, mely oly erősen áll,
Mint a zajos tengerben
Soha meg nem rendült kőszál,
(Ritka erkölcs emberben!)
Melyben Valmont elméssége
Ezerszer megtompúlna,
S Lovelacenak ördögsége
Ezerszer megcsorbúlna:
Olyan mindent győző hívség,
Melyen épült s lobogva ég
Lízám tiszta szerelme,
Szívem s lelkem élelme.

29. Dal. Hívség, mely oly erősen áll,
Mint a zajos tengerben
Soha meg nem rendült kőszál,
(Nincs ily hívség ezerben!)
Melyet meg nem háboríthat
Semmi gonosz szorgalom,
Soha meg nem tántoríthat
Semmi erő s hatalom:
Ilyen szirtes, érczes hívség,
Melyen épült s lobogva ég
Szűz szerelme szívemnek,
Üdvessége létemnek.

30. Dal. Mosolyogva jönnek-mennek
Életemnek napjai,
Attól fogva, hogy Hymennek
Kötnek rózsalánczai.
Van éltemnek sok órája,
Melyet irígyelhetne
Az ég maga, ha hozzája
Még irígység férhetne.
Midőn látom, mint tudja őt,
Az egyedül bennem élőt,
Szívem üdvezíteni:
Ez érzemény isteni.

31. Dal. Midőn reggel felserkenünk
Könnyű testtel s lélekkel,
Hah! mily élet, megtellenünk
Új kedvekkel, kényekkel.
Oh! az asszony mit nem tehet!
Elfelejtem a mim nincs;
Azt kivánom, a mim lehet,
A mim van, legnagyobb kincs.
A szerencse bő tárából,
A természet sok javából,
Nincsen nagyobb nyereség,
Mint egy szép s jó feleség.

32. Dal. Ha kedvesem mellettem űl,
A párnaszék ölében,
Ezer Ámor elevenűl
Indúlatim fészkében;
S körülötte hogy' zsibongnak,
Mint rajjai a méhnek,
S gyönyörködve :nint bolyongnak
Kellemein testének!
S ő keblemre lelankadva,
Lelkét, testét általadva,
Mint táplálja ezeket
A gyönyörű kényeket.

33. Dal. Ha itt a dél, már készen vár
Takarékos ebédünk;
Magunk vagyunk, mi boldog pár,
S szerető hív cselédünk;
Nincsen, a ki háborgassa
Édes együttlétünket,
Kedveinket borongassa.
S lakatolja nyelvünket:
Összetévén ajkainkat,
Ketté osztott falatinkat
Csókokkal fűszerezzük,
S örömek közt nyeldezzük.

34. Dal. Akkor, midőn oda dűlünk
A nyúgalom ölébe,
S ölelkezve elmerűlünk
A kény gyönyörűjébe,
Egek! mi nagy boldogságunk!
A midőn feloldódik,
S összevegyül valóságunk,
S egygyé összefonódik!
Oh! egy ilyen perczentben,
Ily szív- s lélekvegyületben,
Mit éreznek lelkeink!
Mennyit élnek sziveink!

35. Dal. A bereknek gyors kaszási
Már utolsót vágának;
Az árnyékok óriási
Hosszúságra nyúlának!
Mink ott járánk, meg-megállánk
A rét magas füvében;
S hogy a bűrűn általszállánk
A folyamnak mentében,
A vízbe letekintettünk, —
És alattunk és felettünk, —
És bennünk is a menny volt,
S szívünkben szent tűz lángolt.

Mink ott járánk, meg-megállánk
A rét magas füvében . . .

35. dal.

36. Dal. Hajhászzon más uraságot,
Hágjon más tisztségekre,
Gyűjtögessen gazdagságot,
Törekedjék kincsekre;
Címjeivel dicsekedjék,
Én őtet nem követem;
Keresztivel büszkélkedjék,
Én őtet csak nevetem:
A sors hiú ajándéki
Maradjanak bátran néki!
Élje hamis kedveit,
Tűrje igaz terheit.

37. Dal. Első kegyes tekintete
Szorítása kezének,
Minden bút elfelejtete
Elméjével hívének.
A teremtés nyitva mostan
Lelkem gondolatinak,
Az éléshez nyílt útjok van
Szívem kivánatinak:
Így váltja fel a kikelet
A szigoru komor telet,
Fergeteget a napfény —
Ne hagyj minket, óh remény!

38. Dal. Sokkal szebb most a természet,
Szebb az erdő és mező;
Bennem új élet tenyészett,
A mióta enyém ő.
Minden földi szerencsének
Legjava a szerelem:
Pandóra szelenczéjének
Mérge ellen védelem.
Oh barátim! szeressetek:
Csakhogy el ne tévedjetek:
Férfinak a feleség
Kárhozat vagy üdvesség.

39. Dal. Ha igaz a vélekedés,
Hogy életünk mértéke
Az érzés s az elmélkedés,
Mint létünk főbb értéke;
Hát az érző s gondolkozó
Többet ér egy órában,
Mint száz betyár s hívalkodó
Egész élte folytában,
Kik mozognak, isznak, esznek;
De csak baromként éreznek.
Adj egy csókot édesem!
Létemet hadd élhessem.

40. Dal. Holnap nem lesz, a mi ma van,
Fekszik a mi ma még áll;
A mi van, mind bizonytalan,
Bizonyos csak a halál.
Mostan kivált úgy forgatja
A sors Ádám fiait,
Mint a szélvész háborgatja
A tengernek habjait:
Omlanak a tartományok,
Bomlanak az alkotványok:
Lízám! élni siessünk,
Hogy eleget élhessünk.

41. Dal. Tőle jönnek, hozzá térnek
Gondolati fejemnek;
Néki adnak, tőle kérnek
Érzeményi szívemnek;
Minden eset, minden dolog
Csak annyira érdekel,
A mennyire rajta is fog,
Néki is kell, vagy nem kell:
Szerencséje s nyúgodalma,
Gyötrelme és aggodalma,
Búja s kedve létemnek —
Mind szívében teremnek.

42. Dal. A szerelem oskoláját —
Oly sokáig érezvén
Kellő kínját, mirígy báját —
Kitanúltam váltig én:
Az ő csalárd reményeit,
Ama hamis kedveket,
És sorvasztó félelmeit
Jól esmérem ezeket;
Míg e pontra verekedtem,
A hol feljebb én felettem
Nincsen földi boldogság:
Mert itten meg' aláhág.

43. Dal. A test pompás szépségei
Idővel mind romlandók;
Csak a lélek kellemei
Mind halálig állandók.
Te szép, ki csak hüvelyeddel
Gondolsz ifjuságodban,
Majd ha nem birsz szépségeddel,
Mit élsz hervadt korodban?
A szerelem boldogsága,
Az életnek vídámsága
Csak hozzátok marad hív,
Magas lélek, érző szív!

44. Dal. Mint előzi akaratom,
Kedvemet mint keresi!
Oh a kegyes! kívánatom
Szememből is kilesi.
Boldog, a ki szert tehete
Egy jó asszony kezére!
Mennyeivé lész élete,
Öröm terjed egére.
A jó asszony kegyeivel,
Lelkesítő szerelmivel,
Valamerre csak tekint,
Örömöt és kedvet hint.

45. Dal. Legény! leány! míg eredben
Könnyen foly az ifjú vér,
Boldog vagy te! mert szemedben
Minden kicsiny sokat ér;
Ámde mindig ilyen nem lészsz,
Mert az idő majd megvesz;
S na utóbbra most el nem tészsz,
Akkor, hidd el, nem jó lesz.
Hogy holtiglan boldog lehess,
Jót magaddal s mással tehess,
Gyűjts érzelmet szivednek,
Esméretet lelkednek.

46. Dal. A veszélyes fergetegben
Szél nem éri a völgyet;
Csak a magas rengetegben
Töri-dönti a tölgyet:
Imígy folynak most békében
Életemnek napjai,
Mint a csendes völgy ölében
E kis csermely habjai.
Oly sok nemzet vérharczában,
A fél világ zavarjában,
Békesség van fészkemben
És boldogság keblemben.

47. Dal. Az kinn nyargal száguldozva,
A nagy világ zajában;
Ez benn tunyog únatkozva,
Mint a bagoly odvában;
Ama, torkos, megmotozik,
Mindenbe kap mint a szél:
Eme, finnyás, álmadozik,
S a mi nincsen, abból él.
Bölcs ifjú! te kinn és benn járj,
De élelmet soha ne várj
Álom-, gőz-, szél- és szóból,
Hanem igaz- s valóból.

48. Dal. Fellengező reményekkel
Indúl a nagy világba
A jobb ifjú, s éh lélekkel
A tudomány-országba;
De, hajh! ritkán tér magába,
Ki, bár győzvén elmével,
Esméretinek árába
Nem fizetett szívével.
Az igazság súgáriban,
A nagy világ hívságiban
A szív ritkán melegűl,
Sőt többnyire mindég hűl.

49. Dal. Ő mellette nem érzem én
Az időnek folyását;
Nem sejtem én, vele élvén,
Az ifjúság múlását;
Karjai közt csak nevetem
A sors minden csapásit,
Mert ott marokkal szedhetem
Százszor több szép áldásit;
Szerelem tesz keserűvé
S csak ez teszen gyönyörűvé
Mindent itt a nap alatt;
Ő fon életfonalat.

50. Dal. A férj fenkölt, tüzes legyen,
Mint a nap és ragyogjon,
Mint az, erőt adjon, vegyen,
S kiterjedve forogjon;
De szelídebb tekintetű
Légy, mint a hold, kegyes hölgy;
Gyengébb s édesb természetű,
Csendes, nyúgodt, mint a völgy:
S valamint a természetben,
Szintúgy lesz a ház-életben,
Minden, mint kell, kinn és benn,
Jó rendben, szép díszlésben.

II. Ének. A kelő nap lő elli már
Az ő tűz-sugárait,
S önti a kinyúgodt földre
Az életnek árjait:
Tűnnek fénye s lángja elől
Az ég setét kormai,
Az ég tenger csillagai
S a félholdnak szarvai.

Eloszlott a bús borúlat
Ama terhes felleggel,
Mely záporral fenyegetett;
Mely gyönyörű a reggel!
A sok hangzat, mely elnémúlt
A napnak elhúnytával,
Ébredvén a nagy természet,
Megtér kedves zajával.

Új erővel ébred minden
A nyúgalom öléből;
Új életet merít minden
A kelő nap tüzéből,
Az éj sűrű homályában
Nem lévén most már magok,
Csendesebben, de vigabban,
Csörögnek a patakok.

A susogó erdők s berkek,
A békés völgy- s ligetek,
A zöld mezők, hímes rétek,
Egres, füzes szigetek,
A harmatnak gyöngyeivel
Sűrűen felékülve,
Szelíd fényfolyamban úsznak,
Egészen megüdűlve.

A kert tarka virágai . . .

II. ének.

A kert tarka virágai
Új zománczczal kérkednek
A rózsák nyilt lángaiból
Új illatok terjednek:
Mert a lengő, csélcsap szellő,
Rendre járván ezeket,
Éjjel meggyűlt illatjoktól
Fosztogatja kebleket.

Vígan dongva oda hagyják
A méhek köpűjöket
S a szellővel versent vájják
A nyílt virágöblöket.
A feléledt tarka lepkék
A réteken bolyongnak;
Karikázva űzik egymást,
S virágokra szállongnak.

A tollas nép felborzasztván
És megrázván tollait,
Repűlésre tisztogatja
S egyengeti szárnyait;
S megköszöntvén nyugvóhelyén
A szép reggelt szavával,
Egymás után el-elrepűl
Eledelre párjával.

Amott egy hím fülemile
Mesterséges gégével
Sziszeg, cseng, és fütyöl s csattog
S szerelmet űz nőjével.
A pacsirták csicseregve
Az egekben lebegnek;
A verebek a sövényen
Ugrándoznak, csevegnek.

A madarak Atilája
A hatalmas kevély sas,
Egy majd égig nyult kőszálon,
Merőn állva, mint a vas,
Nyakát s szemét büszke hittel
A nap felé mereszti,
S világához sóvárogván,
Szárnyait kiterjeszti.

S most büszkén fölemelkedik,
S ég s föld közt mint egy kötél,
A felhőben kereng s lebeg;
A tollas nép látja s fél.
Mint ama nagy s erős lélek,
Kit érzelmi szivének,
S elméjének gondolati,
Az egekbe vivének.

Ludak, réczék, seregesen
A tó felé totyognak,
S a víz édes reményében
Gágognak és sápognak.
S bele érvén elmerűlnek,
S a vizet lapátolják,
És csapkodó szárnyaikkal
Magok' öszvelocsolják.

A gömbölyű, pofás Vicza,
Félig nyitva kebele,
Fejdegéli már a Vellást,
Elterűlve pendelye.
Látván ezt az éhes borjú,
S féltvén kövér ételét:
Néz, bőg, topog, rúg, s azon van,
Hogy lerázza kötelét.

A nagyfejű, zömök bika
Bömbölve jár alá s fel
A csapásban, merre már majd
A csordának jönni kell;
Dúl, fúl szikrát hányó szemmel,
És kalapál lábával,
S maga körül porfelleget
Indít mérges szarvával.

Talpon van a borzas kocsis,
És csudálván álmait
Vakargatja s kefélgeti
Prüsszögő pej lovait.
A negédes, pajkos lovász,
Az abrakot rostálja,
S almás szürke paripáját
Fütyörészve kínálja.

Néz a tüzes, délceg Ráró,
Topog, hortyog, és nyerít;
Kútra megy most a két legény,
S gyors kézzel vizet merít;
Erős, széles vállaikon
Most a csöbröt béviszik,
S ott, egyik a másik után,
Rendre minden ló iszik.

Rezzegetik az akolban,
Kezeikben a sajtár,
A heverő s kérődző nyájt
A juhász és a bojtár;
S mire minden homályt elver
A nap a mély völgyekből,
A téj is mind ki lesz fejve
A feszes juh-tölgyekből.

A rideg nyáj kinn legel már,
S a mező nyers füveit
Mohón falja, s nyalogatja
A hajnalnak könnyeit.
Két nagy fejű s nagy szarvú kos
A gyöpös domboldalon
Kiválik a sereg közűl —
Mit akarnak ott vajon?

Hegyes füllel figyelmez s néz
Reájok az egész nyáj,
Hogy felkapott falatját is
Elfelejti némely száj:
Most a kosok öszveütnek,
S csapásaik oly nagyok,
Hogy a föld is reng alattok,
S majd beszakad az agyok;

Míg a pásztor, ki a dombról
Fújja le bús nótáját,
Megharagszik s ajakától
Félrekapván dudáját,
Olyant rikkant a kosoknak,
Hogy ezek megrettennek,
S félbehagyván a viadalt,
Jobbra balra szétmennek.

A szorgalmas földmívelő,
Költögetvén ökreit,
Melyek éjjel kipihegék
A tegnapnak terheit,
Őket az ekéhez hajtja,
S befogván az igába,
Szól, és belé kapaszkodik
Ekéjének szarvába.

Suhogatván, durrogatván
Sudaras ostorával,
A vonókat ösztönözi
Esméretes szavával:
Tudván azt, hogy kenyér s éle
Terem ezen munkában,
Vidám kedvvel ballagdogál
Ökreinek nyomában.

Kezdi már ott a kaszások
Csoportja is munkáját;
Emez szemét törölgetvén,
Amaz fenvén kaszáját;
Most mindnyájan belevágnak
A rét tömött füvébe,
S vastag rendek dűlnek hosszan,
A fénylő vas élébe.

A tegnap elfáradt útas,
Ki egy széjjelterjedett
Vén tölgyfának árnyékában
Álomra telepedett,
Most öszve- s felszedi magát,
S a feléledt vidékbe
Útnak indúl, forró hálát
Repítvén fel az égbe.

A galambok seregesen
Oda hagyván fészköket,
Szárnycsattogva repülnek el,
Teli szedni begyöket:
Hol most a hím nője körül
Addig enyelg s forgódik,
Míg szerelmes kivánatja
Csókban el nem oltódik.

Amott a kevély kan pulyka,
Tollai felborzadva,
S mérges-vörös leffentyője
Rút fején megolvadva,
Dölyffel csoszog az udvarban,
Szidalmakat ökrendez;
Mint ama felfújt kritikus,
De — kit senki fel sem vesz.

A harmatnak gyöngyeitől
Csillog amott a máva.
Hah! s közte mint hivalkodik
A ragyogó kan páva!
Fennáll búbos kígyófeje,
Kiterjesztve bő farka,
Mely temérdek szineitől
S szemeitől oly tarka;

Kedve-telve nézi magát,
Mint asszonyok s leányok,
Kiknek testök ilyen czifrák,
Szivök, lelkök silányok;
Szép farkának zöld selymével
A szél játszik s ingatja;
Látván ezt az agárkölyök,
Csudálja és ugatja.

Oh természet! mely becsesek
Kellemeid s áldásid!
Szeresd, tápláld és boldogítsd
Kedvellőid s munkásid!
Végy kebledbe! Lovász! nyergelj
Kaszásim megkeresem.
Cziczke! Lepke! Fecske! hajsza
Nyúgodjál még, kedvesem!

51. Dal. A szokáshoz, emberekhez
Nem szabom én éltemet;
Oskolai törvényekhez
Nem szabom én versemet:
A mint érzem s gondolkodom,
Akként élem napjaim;
Csak szívemhez ragaszkodom,
Midőn zengem dalaim;
Természetes az életem,
Természetes versezetem;
A mi nincs, nem tettetem;
Csak szívemet követem.

52. Dal. A szerencse kebelében,
Az ott, — mégis szomorog?
Temérdek kincs közepében,
Ez itt — mégis nyomorog?
A dicsőség súgáriban,
Az ott, — mégis kedvetlen?
Egy szép asszony karjaiban,
Ez itt — mégis ízetlen?
Oh! mert mindez nem szerelem,
És a szívnek nem élelem; —
Ne keress ott, a hol nincs;
Szívedben a legjobb kincs.

53. Dal. Egy Istenért, egy hazáért
Égett hajdan, durván hív,
Egy hölgyért, egy nyoszolyáért
A törzsökös magyar szív;
De sem Isten-, sem hazához
Sok kigyalúlt magyar szív,
Sem szavához, sem párjához,
Sem magához most nem hív!
Egy Istenem, egy a hazám,
Érzi szívem, s ezt vallja szám;
S egy szerelme szívemnek,
Mint egy szíve keblemnek.

54. Dal. Ezerféle képzeletek,
Gondolatok s remények,
S még százszor több érezetek,
Kivánatok és kények
Szendergének tűzlelkemben,
Még akkor csak embryók,
Mind — sejtém ezt kebelemben —
Mind gyönyörű-szépek s -jók:
Most szerelmünk kedveiben,
Csókjainknak tüzeiben
Ezek mind kikelének,
S örömekké levének.

55. Dal. A szerelem örömei
Legvalóbb tulajdonink;
A szív és ész kellemei
Legbecsesebb vagyonink;
Mert nem idő- vagy sorsként van
Mind ezeknek járások;
Hanem bennünk önmagunkban
Vagyon az ő források;
Minden egyéb, nem örökség,
Egyéb, a mit a sors ád még,
Nem tulajdon, csak kölcsön,
Csak szép hamv a gyümölcsön.

56. Dal. Munka töltvén nappalimat,
Éjjelimet nyúgalom,
Nem teheti óráimat
Hosszakká az únalom:
Lovag, gyalog, járogatván
A gazdagság ágait;
Néha vadász, csapázgatván
A vadaknak nyomait:
Közbe néha bölcselkedvén,
Érezvén és elmélkedvén,
S zengvén ebből kelt dalom
Nem fér hozzám únalom.

57. Dal. Ámor nélkül a szép és jó,
Holt, kemény és mereven;
Általa lesz élő, bájló,
Lelkes, szíves, eleven;
Ő ád végső tökéletet
A kellemek bájának,
Mint a harmat színt s életet
A tavaszi rózsának;
S mint a dicső, jóltevő nap,
Kitől minden életet kap,
Esméretes ott is még,
Hol örökké áll a jég.

58. Dal. Ki a tömlöcz penészéből,
Örök rabság lánczából,
Ki a vakság bús éjjéből
Vagy a halál torkából
Reménytelen kivonatik
Új, szebb élet kedvébe,
Bár pokolból ragadtatik
A menny üdvességébe:
Nem érezhet jobbat, szebbet,
Gyönyörűbbet, édesebbet,
Mint éreztem, boldog én,
Őt először — ölelvén.

59. Dal. Egy szavára — síralmimnak
Elapadott tengere;
Egy szavára — kínaimnak
Elenyészett ezere;
S világosság lőn fejemben,
Mely bús éjben borongott,
S békesség lőn kebelemben,
Mely tűz-harczban szorongott:
A zűrzavar homályai,
Hogy a nap tűzsugárai
Először kitörtenek,
Legott imigy tüntenek.

60. Dal. A világ egy nagy üres tér,
Minden árnyék és álom,
Az élet csak keblünkben vér,
Egyéb holt, azt találom,
A miólta kebelében
Örömmé vált gyötrelmem,
S az örömnek özönében
Úszik s ferdik szerelmem;
Mintha a nagy természetben
Ő s én volnék csak életben,
S csak szerelmünk eleven —
Egyéb minden mereven.

61. Dal. Ne káromold, sőt hálláljad
Szíved érzékenységét:
Ne irígyeld, sőt sajnáljad
Sok szív ércz-keménységét:
A kemény és érzéketlen
E nagy lánczban hibás tag;
Mint a kőszirt terméketlen,
Elvész benn' az életmag:
Érzékenység a nemzője,
Táplálója s éltetője
Minden szép-, nagy- és jónak,
Minden lantra méltónak.

62. Dal. Mint egy nap az esztendőben,
Mint a madár felettünk
Vagy felhő a levegőben,
Úgy repűl el életünk;
Míg Ámornak örömei
Boldogítják szivünket,
S a bölcseség törvényei,
Világítják fejünket;
De mász, sőt áll az ideje,
Kinek üres szíve s feje;
Jobb ha nem él az olyan,
A kin ilyen átok van.

63. Dal. Éljünk (dorgálni ki meri?)
Az ifjúság örömit,
Mig a vénség nem keveri
Öröminkbe ürömit.
Éljünk, a míg ifjak vagyunk,
Míg életünk földje bő,
Míg termékeny keblünk s agyunk: —
Mert eljön majd az idő,
Hogy megtompúl az érezet,
S egyedül az emlékezet
Lesz öröme szívünknek,
S legfőbb java éltünknek.

64. Dal. Mint a tavasz virágzatja,
Mindenegy más fajzatú,
S minden fajnak más látszatja,
S mind tulajdon illatú;
Úgy mindenik szépségének
Tulajdon a kelleme,
És tulajdon kellemének
Az öröme s érdeme, —
A szívnek és érzelminek,
A léleknek s képzetinek
Ezerféle kedvére,
És gyönyörűségére.

65. Dal. Most négyszer hét esztendeje,
Lőn kezdete létemnek;
De csak az volt az eleje
Valóságos éltemnek,
Midőn (második nyár most lesz)
Lízám! nékem így szólál:
„Ha szerelmem boldoggá tesz,
Boldogságod helyén áll!“
Mind addig — csak hogy mozogtam;
Nem tarthattam, bár ha fogtam; —
Akkor újra teremtél,
Szívem csak azólta él.

66. Dal. Ha nem érnek az elmével,
Oh vers, ólom labaid,
És a szívnek érzetével,
Nyelv, nem bírnak szavaid;
Hát jobb, oh vers, csak elfúlnod:
A nehéz vers fertelem;
S néked, vers, jobb elnémúlnod:
A selyp hangzat sérelem.
Így lesz féreg-csúszmászássá,
Így lesz varjú-károgássá,
Oh sas, fellengezésed,
Fülemile, zengésed.

67. Dal. Az emberszív, valamíg vér,
Érzelmet vált és cserél;
Mindég kíván, sóvárog s kér,
Tellik, örűl, remél s fél.
Boldog szív, mely, a mit kére,
A sorstól megnyerhette;
Mely nyúgalompartot ére,
S reményét nem vesztette.
Ez órában jó érzemény,
A jövőre kedves remény:
Boldog annak élete,
Ki már erre mehete.

68. Dal. Az első csók ajakiból
Mint ragadt meg engemet!
Szinte minden sarkaiból
Kiforgatta létemet.
„Rég-szeretett, hát enyém vagy?
Semmi sors sem választ el!“
Egész lelkem ezen egy nagy
Gondolatba lobbant fel.
S mint az árnyék a szálfáknak,
A nap és hold a világnak,
Néki szívem oly híve,
Oly hívem az ő szíve.

69. Dal. Ha úgy nézed szépségedet,
Leány, mint fő javadat,
Szánlak, gyarló, én tégedet,
Mert megcsalod magadat.
Hidd el, kevés ez magában;
S gyakran ennek birtoka,
Az ő rövid tartásában,
Hosszú búnak az oka.
Gondolj szíved- és lelkeddel
Többet, mint sem szépségeddel:
Ez naponként fogy és vész; —
Holtig tart a szív és ész.

70. Dal. Asznak a rét virágai,
Hervasztván az ősz szele;
Némák berkünk lantosai,
Sárgúl a fák levele! —
Az ifjúság kellemei,
És tüzei s kényei,
Az életnek örömei,
Reményei s kedvei, —
Minden a nagy természetbe'
Így megyen bús enyészetbe!
Éljünk szívünk- s lelkünkkel,
Mert mink is így megyünk el.

71. Dal. Rokon embertársatokkal
Kik jót tenni gondoltok,
S vagy szinekkel, vagy hangokkal,
Vagy versekkel rajzoltok!
A *természet* legyen kútfő
Minden érzett- s gondoltban;
Ő legyen tárgy, ő próbakő, —
Ha másként van, — nem jól van.
Ez örök nagy igazságot,
Melytől hogyha félrevágott,
Majomjáték munkátok, —
Eszetekben tartsátok.

72. Dal. Hűlt helye a sűrű dombon
A sok madárfészeknek;
Levél helytt a dió-lombon
Csókák s varjak lebegnek;
Fűrj és fecske menni készül,
Gólya, daru eltünt már;
A denevér tornyában ül,
Estvénként most már nem jár;
Hamvas ködben lábbog a nap;
Hervad, pusztúl a domb és lap; —
Itt az ősz! de legyen bár:
Örőminkben nem lesz kár.

73. Dal. Szegény, vagy rossz helsejébe',
Ki *maga* nem tud lenni,
Ki szivének rejtekébe
Fél s nem szeret bémenni:
A ki önnön társaságát
Mind örökké kerüli:
Vagy esméri silányságát,
Vagy magát nem becsüli.
Bizonyos az, hogy hiányos
Ember, a ki, ha magányos,
Jó társra nem tehet szert;
Sajnálom az oly embert.

74. Dal. Szerelemről hogy jól írjon
Akárki, és tüzessen,
Szükség: érző szívvel bírjon,
És igazán szeressen.
Ovíd, Sappho s több mások is,
Oly jól azért irának
Szerelmeket, mert magok is
Szerelmesek valának.
Minden Múzsa bár fejedben,
Ámor nélkül kebeledben,
Akármiként igyekezz: —
Leírt tüzed hideg lesz.

Itt az ősz!...

72. dal.

7ö. Dal. Nem, ki névért, dicsőségért
Mászsza Pindusz bérczeit,
Vagy alacsony nyereségért
Írja halom verseit;
Hanem az, ki, ha lelkében
Gondolatok virradnak,
Vagy felhevült kebelében
Érzemények fakadnak,
Lantot ragad, — s mi érdekli,
Kedvesének elénekli —
Kiben a vers így terem,
Az énnékem emberem.

*

III. Ének. Hah! istenség a szerelem
E romlandó hüvelyben;
Segedelem és védelem
A sors ellen a mellben;
Mindenható hatalmával,
És tulajdon bűbájával,
A mit az ész alig hisz,
Játszva mindent végre visz.

Rózsákat hint ösvényére
Ezen földi éltünknek;
Írt csepegtet sérelmére
Gyakran vérző szivünknek;
A bút, gondot felvidítja,
A szegényt meggazdagítja,
Minden ellen védelem: —
Istenség a szerelem!

A lelket megnemesíti,
Szépre, nagyra buzdítja;
Az elmét megélesíti,
A lomhát megindítja;
Az ércz szívet meglágyítja,
A fajtalant megtisztítja,
Meghajt minden nagyságot,
Hódít minden vadságot.

Szárnyakat ád a lélcknek,
S magán felűl emeli,
Bátorságot a félszegnek,
Mely a bajt megtördeli;
A rosszat meggyűlölteti,
Erkölcsöt megkedvelteti;
Terjed benn az értelem: —
Istenség a szerelem!

Nála nélkül az emberség
Itt örömet nem is lel;
Nála nélkül a mesterség
Semmi dicsőt nem mivel.
Minden jónak, felségesnek,
Minden gyönyörűségesnek
A szerelem eleje,
A szerelem veleje.

Közönséges lelkekből is
Mely mennyei szikrát ejt!
A legvadabb szívekből is
Mely isteni érzést fejt! —
A mi egymást gyülölséggel
S ellenséges dühösséggel
Mind örökké üldözte,
Gyakran összekötözte.

Kicsal minden tehetséget
Az emberből bájával;
Betölt minden reménységet
A boldogság árjával;
Minden átkot áldássá tesz,
Ő általa tűrhető lesz
A legfenébb gyötrelem: —
Istenség a szerelem!

Tánczot, tréfát, játékokat
Tenyészt a vad pusztában,
És rózsákon vet ágyokat
Pályánk nehéz útjában.
Ezt a földi por-életet,
Mely agyagba rekesztetett,
Oly tetőre vezeti,
Hol az mennyét élheti.

Palotává varázsolja
Az alacsony kalibát;
Veszélyeket meglábolja,
Nincs előtte semmi gát:
Sőt a bátor és hatalmas
A síron is diadalmas:
Mint az öröm karjába,
Úgy dűl halál torkába.

A természet lépéseit
Ő indítja s vezeti;
Az ő ezer nemzéseit
Ő neveli s élteti;
Nála nélkül föld, víz, tűz, ég
Zűrzavarban meredne még:
Szerelme az istennek
Ada létet mindennek.

*

76. Dal. Miként sejti ő lelkemből
Kelő gondolatimat;
Miként sejti ő szememből
Titkos kivánatimat!
S miként tudja betölteni
Ezeket egy csókjával,
S amazokat segíteni
Elméjének szárnyával! —
Segéd szivem érzésiben,
Elmém víg s bús röpteiben;
Fele valóságomnak,
Lelke minden dolgomnak.

77. Dal. Mind az, a mit a halandók
Szerencsének tartanak;
A miért ők, a szánandók,
Veszélyekbe szállanak:
A becsület- s dicsőségnek
Fényes pora és füstje,
Gazdagságnak és felségnek
Aranya és ezüstje,
S több efféle, miket sok szív,
Leggyönyörűbb élésnek hív,
Nem ér hiú becsével,
A szerelem kedvével.

78. Dal. Oh te! ki a nagy világnak
Elkábító zajában,
A hívság- és bujaságnak
Ellankasztó karjában
Elbitanglád jobb részedet,
Tehetségét lelkednek,
Elbitanglád szép tüzedet,
S elevenjét szivednek: —
Térj vissz' a szép természetnek,
Bölcseségnek s szeretetnek
Boldogító ölébe! —
Írt lelsz kebled sérvébe.

79. Dal. Van egy erkölcs, melyet imád
Még maga is a gonosz;
Mely a szívnek nyúgalmat ád,
S az életre áldást hoz;
Mely még minden hív őrzőjét
Örömökkel fizette;
S minden kába elvesztőjét
Gyötrelmekkel büntette;
Van egy erkölcs, mely ha elvész,
Vele vész a legszebb s -jobb rész:
A szívbéli békesség:
E nagy kincs a szüzesség.

80. Dal. Szív s ész! külön két kalaúz
Az embernek éltében:
Boldog! a kit egyfelé húz
Mind a kettő mentében.
De többnyire nem egyeznek, —
Ez jobbra s az balra megy;
S mikor már nem ellenkeznek, —
Az embernek már mindegy.
Gyakran, a mit az ész javall,
A szív kínnak, átoknak vall;
A mit pedig ez szivel:
Az azt másként veszi fel.

81. Dal. A mezei gazdaságban
Minden óra munkát hoz,
Midőn a nagy palotákban
Az únalom ásítoz;
Pedig miként mozog, zajog
Minden: vélnéd, duplán él;
Holott a szív senyved, sajog,
Nyomván azt a gőz és szél.
Oh természet! csak anyai
Kebeledben a magvai
S gyümölcsi ez életnek; —
Boldogok, kik szeretnek!

82. Dal. Tudós lehetsz; de bölcs nem vagy,
Éjt nap könyvben turkáló:
Tudománynyal megrakott agy
Kedvvel telt szív mellett jó.
Nem ki ezrek éltét, tettét
Tudja, fejti s beszéli,
De, ki ember-természetét
Mélyen érzi és éli, —
Voltakról tud, — jövendőt sejt, —
Valóval él, — kedvet nem ejt,
Ez így, az úgy történvén:
Bölcsnek csak azt mondom én.

83. Dal. Az örökké nyughatatlan,
Kit valami mindég hajt,
S amott lót-fut, ámbár jól van
Itt is dolga, — nem kap rajt;
Utóbb mégis csak visszavágy
Születési fészkébe,
Melyet, a balgatag, elhágy
Jobb remények fejébe':
Mert az ember házi állat;
S bár mint nyomják itt a vállat
Az életnek terhei,
Tűrhetőbbek sebei.

84. Dal. Sokan voltak, kik őt kérték,
Címesb, dúsabb, kellemesb;
És ha ez az érdem-mérték,
Énnálamnál érdemesb;
A mit tudok, az is csekély,
Minden ember tudhatja;
Hanem a mi keblemben él, —
Kevés, ki megfoghatja;
Megfogta ő; s e mindég hív,
Csupán érte verő mély szív,
Ezen legjobb értékem,
Szerzé meg őt énnékem.

85. Dal. A gyermekkor örömei,
Míg, mint tűz a kövekben,
A szerelem érzelmei
Alusznak a szivekben, —
Mik az édes kínhoz képest,
Mely belőlünk fakadoz,
Midőn a szív, lélek és test
Szerelmében olvadoz?
A szerelem örömei
Legédesebb gyümölcsei
E zarándok életnek: —
Boldogok, kik szeretnek!

86. Dal. Te, az idők tengerébe
Már-már lefolyt esztendő,
Melynek boldog kezdetébe'
Örökr' enyém leve ő!
Hogy a búnak örvényéből
Szívem végre partot ért,
Hála! lelkem fenekéből,
A jó s boldog napokért!
Hálá, sorsom, kegyelmedért!
Hálá, Lízám! szerelmedért! —
Tavaly ekkor még féltem;
Most — mondhatom, hogy éltem.

87. Dal. Ez órának lejártával
Vége van e századnak;
A jövő száz lefolytával,
Kik most élnek, — sorvadnak.
Én is, te is, mi boldog pár,
Mi, kik itt most enyelgünk,
Akkor mink is sorvadunk már, —
Otthon lészen már lelkünk.
Édesem te! szemed nedves?
Ne szomorogj, édes kedves! —
Bár hol légyen lételünk,
Szerelmünk ott lesz velünk.

88. Dal. Fagyva fekszik a természet
Halotti hó-leplében;
Élte s bája elenyészett,
Áll minden ér keblében;
De majd eljő vőlegénye,
A hív tavasz tüzében,
És anyai érzeménye
Megint felforr erében;
S ezerforma életeket,
Örömöket és kedveket,
Kiknek magvok méhében,
Szülend ismét hevében.

89. Dal. Mint dühödik, üvölt, ordít,
A zivatar, s mint kapkod!
Mindent miként lódít, fordít,
Széljel s össze mint csapkod! —
Mint a pelyhet, úgy elkapja
A repülő madarat;
Mint szál vesszőt, földig csapja
A magas tölgy-sudarat;
Mint tépi ott a házokat,
Hordja itt a kazalokat! —
Ezt én boldog békéből
Nézem, Lízám öléből.

90. Dal. A szerelem és barátság,
Időt győző voltában,
Legjobb öröm-termő két ág,
Az életnek fájában:
E két ágnak gyümölcseit,
Boldog, ki megszedheti!
A többinek veszélyeit
Mosolyogva tűrheti.
A szerelmet s barátságot,
E két legszebb öröm-ágot,
Szívem szerint élhetvén, —
Boldog ember vagyok én!

91. Dal. Ámort, kinek csak buja kény
Volt fajtalan nemzője;
Ámort, kinek csak külső fény
Volt negédes szülője,
Óh! ne fogadd kebeledbe,
Azt Hymenné nevelni:
Több az, a mit életedbe'
Mindég tudhass szivelni:
Mert csömörrel, únalommal,
Méreggel és fájdalommal
Tölti majdan szívedet,
S megemészti éltedet.

. . . én boldog békéből
Nézem, Lizám öléből.

89. dal.

92. Dal. Élés által a szerelem
Gyengül s végre oda vész,
Mert buborék-gerjedelem, —
Úgy itél a hideg ész.
De szerelmünk nemesb fajtú:
Ezt az inkább tüzeli;
Jó s bal sors ezt, öröm és bú
Mind nagyobbra neveli:
Mint a főnix hamvaiból,
Úgy szokott ez lángjaiból
Mindég újra éledni,
Nagyobbodni, terjedni.

93. Dal. Sorsunk vászna e föld hátán
Asszony-kéztől vetődik,
S a mint angyal ez, vagy sátán,
Menny, vagy pokol szövődik.
Boldog szív, kit jobb csillaga
Oly asszonyra vezetett,
Kit nemének rút maszlaga
Meg nem vesztegethetett.
De jaj annak, ezerszer jaj!
Kit egy amoly vipera-faj
Hálójába ejthetett;
Jaj annak, hogy — született.

94. Dal. Ha csak habos testi kények,
Nem a viszont-tisztelet
S titkos rokon érzemények
Fonták a szív-kötelet, —
Nem állandó: parányi sér,
Egy kis nem várt történet,
Egyetlenegy elfolyt csepp vér, —
Ennek könnyen véget vet.
Egyik felől szeretetre,
Másik felől tiszteletre
Támaszkodván Hymenünk, —
Soha sem kell féltenünk.

95. Dal. Egy szép hölgynek ellenében
A mely férfi úgy megáll, —
Érzés nélkül kebelében,
Hidegen, — mint egy kőszál:
Az az asszony-természetnek
Vagy rút adót fizetett;
Vagy kedvével az életnek
Örökre számot vetett;
Vagy bú-féreg ül szívében,
Vagy nincs erő tetemében,
S minden csontja már száraz, —
Vagy nem is férfi már az.

96. Dal. Ki egy szép s jó feleségben,
Egynehány jó gyermekben,
Középszerű tehetségben,
Válogatott könyvekben,
Tartós élést, boldogságot,
Elégedést nem talál:
Csak hagyja el e világot, —
Annak legjobb a halál:
Mert a miről ő álmodoz,
Oly valamit e föld nem hoz;
Nem terem az agyagban,
Hanem feljebb csillagban.

97. Dal. Esmérd meg az embereket,
Minden természetekben,
Bölcsebb ifjú! s szedj kincseket
Az ő szegénységekben;
Gyűjts magadnak bölcseséget
Az ő bolondságikból,
Jóságot és szelídséget
Az ő gonoszságikból;
Tanuld ki jól a világot;
Szíjj a gőzből valóságot, —
Vegyed hasznát eszednek:
S lesz mit élni szivednek.

98. Dal. Éljük okos itélettel,
A mit ád a jelenlét,
Nyílt és vidám érezettel: —
Ki másként tesz, nagyon vét.
A jövendő szép reménye
Többnyire dugába dől;
A jelenlét érzeménye —
Ez a miénk egyedül.
Édes kedves, jersze tehát!
Míg van rajta, rázzuk a fát;
Talán holnap ilyenkor,
Válni, — rajtunk lesz a sor.

99. Dal. Mint borzasztó havasoknak,
Hol szirtnek szirt hegyette,
Temetőknek, sírhalmoknak
A szelíd hold felette:
Úgy jössz, feldúlt nemzeteknek,
Országoknak hamvain,
Milliom holt tetemeknek,
Megölteknek csontjain,
Keresztül vértengereken,
Segítni az embereken,
Áldott Béke! — Üdvez légy! —
Maradj! — vesznünk kell, ha mégy.

100. Dal. Ti, kik Himfyt dicséritek,
Poétának mondjátok,
S Petrarkához emelitek,
Jó barátim! halljátok:
Nem engemet — szerelmemet
Illeti a borostyán:
Ez gyilkolta úgy szívemet,
Hogy kínomban kiki szán.
Ott, a hol én nem vetettem,
Bár valamit segítettem,
(Sokról ezt sem mondhatni,)
Nem szoktam én aratni.

*

IV. Ének. Ti, kegyes ég szülöttei,
A szép- s jónak ékei,
Ámor bájos testvérei,
Élet s öröm lelkei,
Grátiák! — kegy-istennéi
Hellának és Rómának,
Oh! legyetek barátnéi
Egy áldozó scythának! —

Nékem, ki most dicsőségtek
Háladásul hirdetem,
Minthogy annyi kegyességtek
Boldogítja életem;
Kivált azon kegyelmetek,
Hogy őt nékem adátok,
Kit magatok neveltetek,
S ki most fényt hoz reátok.

Oldjátok meg, mint Wielandnak,
Nékem is báj-övetek!
Hadd zengje a magyar lantnak
Hangja is kellemetek. —
Jöttök, szívek istennéi! —
Öveteket nyitjátok? —
Sokratesek barátnéi!
Egek! egek! mit látok? —

Az egész nagy természetben
Semmi sincs egészen ép,
Nincs egészen jó keletben,
Egészen jó, nagy és szép,
Egyéb: a mit kezetekkel
Formálva megérétek,
És isteni lelketekkel
Bájolva megihlétek.

Mi az ember nélkűletek?
Mi a szépség és erkölcs? —
Mind ezek csak történetek,
S az ember csak vér-gyümölcs.
Mik az ember örömei,
Ha nem vagytok lelkeik?
A lélek s test szépségei,
Ha nem vagytok ékeik? —

A szépségnek, nélkűletek,
Nincs módja, nincs alkalma;
Kegy-istennék! csak tőletek
Jön ereje, hatalma:
Ti benne felolvasztjátok,
A mi kemény s mereven,
S szépre, jóra indítjátok,
A mi abban eleven.

A bájoló kegyességet,
Melyet ki nem ejthetni,
A mosolygó édességet,
Melyet meg nem fejthetni;
Azt a maga kedvelitőt,
Melyért a szív fennen ég;
Azt a mélyen érezhetőt,
A miből áll a szépség;

Mely mind szőrben, mind biborban,
Apró s nagyobb formában,
Mind fiatal, mind vén korban,
Örökké szép magában; —
Mind ezeket tik adjátok,
Három kegyes testvérek!
Mind ezek a ti munkátok,
Mindenható tündérek! —

Ámor, ama nemesebbik,
Ki bölcset is érdekel,
Ama lelkesb s édesebbik,
Kiről Pertrark' énekel;
Kinél nem czím nyom érdemet,
Vagy pénz, hanem szív és ész
Tőletek kér kölcsön szemet,
Ha magának tárgyat néz.

S tartósakká ti teszitek
Vértől csélcsap lángjait;
Mert isteni kellemitek
Megkötözik szárnyait.
Nélkűletek csapodárok,
Mint a lepkék, kényei;
A sírig hív emberpárok
Hatalmatok mívei.

Azon ifjú, kit elragad
Egy szép szűznek személye,
S lelke hevűl, s keble dagad,
S hogy magát kibeszélje,
Szívének mély hangjaival
A szűz éneklője lesz:
Ez is, szíve lángjaival,
Áldozatot néktek tesz.

A szűz, ki hű kedvesének
Oda lankad ölébe,
S még sem csorbúl fő kincsének
Legparányibb részébe';
Sőt ártatlan szerelmével
Szíve, lelke szebb s jobb lesz: —
Ez is, tiszta szemérmével,
Áldozatot néktek tesz. —

Nélkűletek vagy rágalom,
Vagy lankadt a társaság;
Nélkűletek vagy únalom,
Vagy száraz a vígaság.
Az elmének szebb lángjai,
A szív ömlő kéjei,
A múlatság szebb hangjai,
Kellemetek mívei.

Általatok könnyebbűlnek
Az életnek terhei;
Nemesednek, szelídűlnek
A szív érzeményei.
Általatok a vénségnek
Kisimúlnak ránczai,
S a legerősb gőgösségnek
Megvétetnek sánczai.

A Múzsáknak, nélkűletek,
Csekély az ő érdemök;
Általatok és tőletek
Jön ő minden kellemök:
A kellem, mely kerestetvén,
Annál inkább távozik,
S tanúltatván, követtetvén,
Csak majommá változik.

Kegy-istennék! nélkűletek
Csak kezdet a mesterség;
Durvák, vadak a nemzetek,
Értetlen az emberség:
Ti szereztek kedvességet
A testnek és ruhának;
Ti szerczték örökséget
Mindennémű munkának.

Léthébe dűlt nélkülete:
Ezer munka, noha jó;
A jó s hasznos csak veletek,
Csak, ha tetszik, állandó.
Csekélységek, mert tetszenek,
Mert élteti lelketek,
Bár századok elteltenek, —
Élnek most is veletek.

A legmélyebb tudományok,
Bármennyi volt érdemek,
A legdrágább alkotmányok,
Mivel nem volt kellemek,
Melyek által a szíveknek
Mindenkor tetszhessenek,
Úgy elmúltak, hogy neveknek
Hírmondóik sincsenek. —

Nélkűletek a bölcseség
Nem szerencse minékünk,
Hibázván benn' a szivesség,
Mely főbb emberiségünk;
A szív édesb érzésinek
Szívetlen megfojtója,
S legszebb, legjobb örőminek
Komor kárhoztatója.

A bölcsek ti nélkűletek
Csak hordókban tunyognak;
Öröm nélkül foly életek,
Mint a komor baglyoknak.
Így lenni bölcs, — hogy szívünkkel,
S örőminkkel fizessünk? —
Ez érdemtől, jobb, essünk el, —
Csak boldogok lehessünk.

Az egy egész szép termetnek
Öszvehangzó kelete;
S e szép egybe folyt keletnek
Bájt lehellő élete;
A szép helyzet, szép mozdúlat,
Melyben nincsen szegelet;
Elmésség, mely lelket múlat,
S édes öröm-magot vet; —

Az a tiszta szeméremnek
Elpirúló rózsája,
Hol a tüzes szerelemnek
Gyúladni kezd fáklyája;
A száj édes mosolygása,
Ama szívet fogó lép;
A fő csüggedt andalgása,
Mely szívet és lelket tép;

Ama könnyű, víg bölcseség,
Mely magát nem fújja fel;
A tűz, melyben nincs szelesség,
Mely csak éltet hevével;
Finomság, mely nem ravaszság,
Nem finnya, vagy kényesség;
Csinosság, mely nem czifraság,
Vagy kinyirbált pipesség;

A büszkeség és hatalom,
Mely soha sem dagadoz;
Az alázat és alkalom,
Mely porig nem hajladoz;
Az az önnön kelleminek
Ártatlan nem tudása;
Az az önnön érdeminek
Önmagába vonása; —

S ez a Lízám szemeiből
Mennybe nyíló tekintet,
Mely gondjaim körmeiből
Engem mindjárt kiinthet; —
S ez a Lízám szép szívében
Lakozó szűz szemérem,
Melyet minden verésében
Imád minden csepp vérem; —

Sokratesnek bölcsesége,
Melyben semmi kemény nincs;
Szelíd, szíves embersége,
E legritkább, legfőbb kincs;
Ovíd könnyű elmessége,
Juliája Rousseaunak,
Xenofonnak kedvessége,
Tűz-ódái Sapphónak;

Correggio rajzolati,
Phidiasnak szobrai,
Wieland lelkes gondolati,
Mozart bájos hangjai;
Cicerónak beszédjei
Az egybe gyűlt Rómához;
Lízám édes levelei
Kedves barátnéjához; —

Hogy amott egy ragyogó szép
Szeretetlen hervadoz,
S itt egy szembe sem tünő kép
Szívet s elmét ragadoz;
Hogy Ninonért ősz korában
Fiatal szív gyúladoz;
S egy más legszebb, virágában,
Únalomban kajladoz;

Hogy a rút elfedezheti
A sors mostohaságát;
És a vén elfelejteti
A vér tulajdonságát;
Hogy a dalos Anakreon
Akkor is még enyeleg,
S rózsa- s szegfő-koszorút fon,
Midőn sírba szédeleg; —

Hogy Lais megszeretteti
Magát a nép javával;
Augustus elfelejteti
Brutust, Catót Rómával;
Hogy Horácnak dicsősége
El nem vész, míg ember lesz;
Hogy Perikles felesége,
S öcscse oly sok csudát tesz; —

A kellem, mely többnek látszik
Emberinél, földinél;
A tudósság, mely csak játszik,
Midőn tárgya nagy, bő s mély; —
Mind ez, és több itt e földön,
A mit le nem festhetek,
Óh Grátiák! tőletek jön, —
A ti bájos mívetek. —

Jertek! áldott Hunniának
Szerencsésebb fiai!
S ti, fiai Dáciának,
De csak olyan fajai,
Csak ti, a kik nem levétek,
Hogy csupán csak legyetek;
Kik feljebbről eredétek,
S több szívetek s lelketek;

Ti is, legszebb alkotmányi
A természet urának,
Asszonyai és leányi
A két magyar hazának:
Kik nem azért születtetek,
Hogy csupán csak szüljetek
Hanem arra termettetek,
Hogy mindenünk legyetek:

Jertek, óh! és forgassátok
E gyönyörű báj-övet;
Ebben itt feltaláljátok
Ama csuda kincs-követ,
Melylyel bírván, szaporodnak
A lélek s test kellemi;
S az életnek nagyobbodnak
Örömei s érdemi.

101. Dal. A világ nagy tengeréből,
Melyben éltünk hánykódik,
Indúlatink szélvészéből,
Melyben szívünk vívódik;
És kormánya értelmünknek
Annyiszor megakadoz;
S vitorlája reményünknek
Annyiszor megszakadoz: —
Boldog, ki kievezhetett,
S szerencsésen kiköthetett
A nyúgalom keblébe,
Egy asszony hív ölébe.

102. Dal. A mesterség: boldog lenni,
Igen könnyű, de ritka;
Nem kell azért messze menni, —
Bennünk vagyon a titka.
Sándor s Caesar a világot,
Hogy boldogok lennének,
Felforgatták, — boldogságot
Ámde még sem nyerének. —
Szív és lélek valóságom;
S azért minden boldogságom
A két legszebb érzelem:
Barátság és szerelem.

103. Dal. Oh te, szívem kedveltjének
Első édes irgalma!
Első csókja szerelmének!
Kínaim szép jutalma:
Szívemnek mély fenekében
Ott sajogsz te most is még;
Üdvezítő erejében
Tüzed mindég bennem ég.
Bármi légyen már belőlem,
Elmondhatom azt felőlem:
Nem hiába reméltem, —
Mert szerettem és éltem.

104. Dal. Mit nem kíván, miket nem sejt,
Mit nem hisz az emberszív!
S az emberész hol nem jár s fejt!
Példánk a sok elmemív.
De ha mindezt jól felveszszük, —
Mind csak álom, gőz és szél;
S fájdalommal azt érezzük,
Hogy piczinyt több — semminél.
Az igazság mértékével
Kebelünkben kevés kél el:
Csak az erkölcs s szerelem
Megnyugtató élelem.

105. Dal. Ha némelykor, — csak futtában,
Forgatván a mult időt,
Bal sorsomban, — más karjában
Képzelem magamnak őt.
Megrendűlök, — felborzadok,
A vér megfagy eremben,
Elhalok s meg fellázadok,
Pokol terem keblemben;
S megczáfolni gondolatom,
Kebelemhez szorongatom
Kincsemet, s megcsókolom: —
S enyém vagy! azt gondolom.

106. Dal. Szabadságban, szeretetben
Minden vígad, a mi él,
A megújult természetben; —
Lízám, szíved mit beszél? —
Halljad csak a fülemilét
A mogyoró-sűrűben!
Nézd csak a sok tarka pillét!
Be szép itt a zöld fűben!
Oh szeressünk! — adj csókokat!
Éljünk! — igen, igen sokat!
Szerelmesek, szabadok: —
Adj csókot! — én is adok.

107. Dal. Balúl tészsz, ha kárhoztatod,
Megőszült bölcs, versemet;
Inkább szíved sajnálhatod,
Hogy nem érzi tüzemet.
Tekints vissza életedre,
S vizsgáld édesb kedveit;
Tedd kezedet a szívedre —
S valljad meg kútfejeit:
Szíved legjobb érzeményi
Nemde Ámor szüleményi? —
Jaj a szívnek, mely kiég!
Annak verni — már elég.

108. Dal. Hogy először megnyílt nékem
A szemérem levele,
Mely fedezé üdvességem,
S előttem volt kebele, —
Boldogító szándékában
Emelkedve két halma
Az érzemény hullámjában, —
Hűségem szép jutalma! —
Hah! mit érzett szívem akkor!
Istenné lett az ember-por! —
Szerelmem ez órája
Éltem legszebb rózsája.

109. Dal. A teremtő szerzeménye
A házasság kötele;
Első ember-teremtménye
Megköttetett már vele.
Ez az, a mit megmenthetett
Temérdek sok javából
Apánk, hogy kiverettetett
Éden boldogságából.
De most immár átokká lön
Ez a jó is itt a földön:
Most egy boldog házasság
Csudált, gúnyolt ritkaság.

110. Dal. Az egész nagy természetbe',
Most a tavasz langyával,
Mindennek új tenyészetbe
Indúlt forró vágyával;
A földnek zöld zománczában,
A víz folyó tükrében,
Az ég tiszta zafirjában,
Minden állat keblében,
Mint él s örvend a szerelem! —
Hah! milliom gerjedelem
Ostromolja keblemet, —
Oltsd! oltsd, kedves, tüzemet.

111. Dal. Ha a hideg, feszegető
S mélyen hatni vélő ész,
A szívvel nem egyezhető, —
S azt tartja, hogy mind elvész
Az a sok szép és felséges,
A mit érzünk keblünkben;
Az isteni s dicsőséges,
A mit sejtünk lelkünkben; —
Hogy elvész, mert csak pára volt,
A mi bennünk érzett s gondolt: —
Óh! hát húnyj el bennem, ész! —
Mert engem te döggé tészsz.

112. Dal. Ezen földi por-életben,
Hol semmi sem állandó;
Hol alig van tenyészetben,
Minden — mindjárt múlandó·
Hol a szívnek éh reményit
Ezer öröm kínálja;
De született érzeményit
Csak ezer füst táplálja:
Itt egyedűl a szerelem,
Az az öröm-fejedelem,
Ki létünk megtöltheti
S földünk mennyé teheti.

113. Dal. Nincsen, nem volt, nem is lészen,
Ki asszonytól született,
A ki épen és egészen
Virágzásig nőhetett,
Hogy Ámor rajt' erőt nem vett,
Vagy, ha nem vett, nem vesz még,
Midőn szíve már kifejlett, —
S hogy így van, áldunk, óh ég!
Ámor nélkül Szibéria
Volna e föld, s apáthia
Ezen földi életünk;
Bölcsen van, hogy szeretünk.

114. Dal. A szerelem ád kezdetet
Mindennek e mindenben;
Ezt a roppant természetet
A szerelem tartja fenn;
A mi van, mind általa lett,
A szerelem által él;
A nap alatt, a nap felett,
Minden között ő kötél.
E hatalomnak ellene,
Óh ész, törnöd nem kellene:
Mert akárhogy rángódol, —
A szív mégis meghódol.

115. Dal. A mely szívnek érzeményi
Már oly keblet lelhettek,
Melyben legédesb reményi
Érlemetre mehettek;
Az könnyen lecsendesíti
Egyéb indúlatjait,
Az könnyen kielégíti
Többi kívánatjait;
Mert ezeket a szerelem,
Mint legerősb gerjedelem,
Királyképen kényére
Taníthatja kezére.

116. Dal. A szerelmet, melyre két szív
Természete szerint vágy;
Melyet a bölcs örömnek hív.
S még az ég is jóvá hagy.
Emberek, ne gátoljátok!
Mert isteni szerzemény;
Emberek, ne zavarjátok!
Mert isteni érzemény:
Az ég ellen tenni vétek;
Óh! sőt inkább terjeszszétek;
Hogy boldogok lehessünk,
S boldogokká tehessünk.

117. Dal. A szélnél is sebesebben
Repűl repűl az idő;
Veszve, ha mi elmúlt ebben,
Mert ez vissza már nem jő:
Életünk is repűl repűl,
Egyaránt az idővel;
A nap, mely ma homályba dűl,
Holnap nem lesz, — más jő fel.
Hintsük meg hát örömekkel,
S jeleljük meg jó tettekkel
Éltünk minden óráját, —
Szedjük szedjük rózsáját.

118. Dal. Az öröm egy kényes virág,
Melylyel bánni gyengén kell;
Ha ki ahhoz hevesen vág,
Azt mindjárt ott dúlja fel.
Kár! hogy erre nem ügyelünk,
Ha örömre találunk;
Minden kedvet mohón nyelünk,
S megcsömörlünk, zabálunk.
Csak aliglan érinteni,
Mértékelve hörpenteni,
A bölcs élő törvénye:
Mert igy tovább tart kénye.

119. Dal. Midőn a nap súgárinak
Bíbora is eltünék,
S a gazdaság munkáinak
Utólja is megszünék;
S nékem adott test- s lélekkel
Ő ott fekszik ölemben —
A menny minden örömekkel
Szívében és szívemben —
Vajha egy ily szép órában,
Kettőnk egybe-olvadtában,
Minden összeomlana,
S minket — sírba ontana!

120. Dal. Két dolog van, oly szükséges,
Mint a beszítt levegő,
Melylyel, ha ki egészséges,
Bírjon, — másként szegény ő;
Sőt élet sem az élete,
Egyképen él a fával:
Az embernek természete
Hozza már ezt magával.
A szabadság és szerelem
E szükséges két élelem:
A ki nem bír ezekkel,
Azt — a sír csak nyelje el.

121. Dal. A jövendő reményein
Csügg a kényes ifjúság;
A jelenlét örömein
Száguldva csak általvág;
Szívét a vén a múlt idő
Emlékével táplálja,
A jelenkor kedveit ő,
A balgatag, fitymálja:
Mind ez, mind az csalatkozik,
Mert mindenik álmadozik;
A bölcs mindent összevesz:
A mi volt, van, s a mi lesz.

122. Dal. Ha csak a szép vonz tégedet,
Könnyen tűnő bájával,
Lassan! — meg ne nyisd szívedet,
Mert ez utóbb nagy kárt vall.
Szükséges itt a figyelem,
Higyj a próbált szavának:
Vagyon jele a szerelem
Igaz s tartós lángjának:
A mi szépért a szerelem
Ég, tisztelje az értelem:
Hogy a mit szült kelleme,
Megtarthassa érdeme.

123. Dal. A szerelem és reménység
Legkegyesb két csillagunk,
Míg életünk olaja ég,
S a sír felé ballagunk:
E föld csekély örömeit
Emeli az, s szépíti;
E föld tenger keserveit
Enyhíti ez s deríti;
S ha menésre int a halál,
Ez előttünk fáklyával áll;
S az még akkor sem hágy el,
Mikor a sír már elnyel.

124. Dal. Hol nem jártak gondolatim
Ezen roppant mindenben?
Hol nem jártak kívánatim? —
Míg e boldog Hymenben,
Mint a méhraj, megszállának,
S egy csomóba gyűltenek,
Hogy az élet rózsájának
Kebelében éljenek.
Innen most bár kireppennek,
Messze többé már nem mennek;
Minden öröm bőjében
Lévén Hymen ölében.

125. Dal. Sokszor, midőn bámulással
Érzem szívét és eszét;
S ő hajnali mosolygással
Nyújtja nékem szép kezét;
S érzem teli mértékében
Magas boldogságomat —
Szint a mennyek hetedében
Lelem valóságomat.
S boldogságom szerzőjéhez,
Kitől minden szív sorsot vesz,
Ezer hálát repítvén, —
Csaknem elenyészek én.

V. Ének. Szeretek én tébolyogni
A tavasz szép zöldjében,
Lovag, gyalog csavarogni
A természet keblében;
Mindennek új életében,
Mindennek új örömében
Érzelmekbe merűlni, —
S én is élni s örűlni.

S eltikkadván, szeretek én
A zöld berek szélében
Kipihenni, odadűlvén
A csörgeteg mentében; —
Egy fa boltos árnyékában,
A rét hímes bársonyá' an
Ott pipára gyújtani,
S némán — látni, hallani

A patak fény-tűkörében
Virágokat lengeni,
A levegő tengerében
Pacsirtákat zengeni;
S ezek dalló örömére,
S fülemilék énekére
Magam is felborzadni, —
S elmés dalra fakadni.

Szeretek én kertészkedni
Kikeletkor kertemben;
Öröm, látnom nevelkedni
Ezt, azt kertészségemben:
S minden virág elsőjével,
Minden gyümölcs zsengéjével
Néki kedveskedhetnem,
S egy kis kedvét tölthetnem.

Szeretek én nyár hevében
Az erdőben rejtőzni,
És susogó zöld éjében
Lágy szellőben hűtözni;
S egy titkos völgy mély ölében,
Egy hűs csermely gyöngy-vizében
Szomjúságom oltani,
S néha — meg is mosdani.

Szeretem én, a mezőben,
Mely áldással terhelve,
Vélni magam egy erdőben,
Magas rozstól elnyelve;
S látni czifrán tarkállni ott
A cyánát és pipacsot, —
S egy lappangót hallani,
Pitypalattyot mondani;

Látni a szél fúvalmában
A gabona tengerét
Hányni zörgő tódúltában
Zöld hullámi ezerét:
Látni a föld szőnyegében
A nagy mestert nagy mivében, —
Hallni madárhangzatban,
Szívni virág-illatban.

Szeretem a természetet
Nézni teremtésében,
A tenyészet- s érlemetet
Látni menten-mentében;
S mint pacsirták, úgy reppennek,
Sugárához az Istennek
Hálaim az áldásért,
Melyet rám is bőven mért.

Szeretem én bíborulni
  Látni reggel rózsáját
A hajnalnak, mint pirúlni
  Egy szép hölgynek arczáját,
Midőn első reggel kél fel,
Aurorának szemérmével,
  Kedvesének karjából,
  Hymen rózsa-ágyából.

S ily hajnalkor szeretek én
  Lízám mellől elszökni,
És magamat, lóra vetvén,
  A szabadba kilökni;
S az illatos levegőben,
Harmat-gyöngyös zöld mezőben,
  Örömimből üdűlni,
  S meg' fészkembe kerűlni.

Szeretem én pompájában
  Kelni látni a napot,
És jóltévő pályájában
  Minden dombot és lapot
Elönteni világával,
És tüzének hatalmával
  Tenyészteni, érlelni,
  Táplálni és nevelni.

Igy tesz jót a nemzetekkel
  Egy nagy szív a trónusról;
Igy tesz jót az emberekkel
  Egy nagy lélek Pindusról.
Tí, a napként istenkedők,
Uralkodók! bölcselkedők!
  Áldott légyen nevetek
  S boldogító lelketek! —

Szeretem én látni, mint jön,
Támadtában néma s rest,
S utóbb, ha több társakat vön,
Egy borzasztó fellegtest,
Földet rázó robajokkal
És czikázó villámokkal,
Egy rémítő szörnyeteg, —
Az égi nagy fergeteg;

Mint jön zúgva és ordítva
A bús szélvész szárnyain,
Erdő, mező megindítva,
Alig áll helyt inain;
Mint okádja ki tüzeit,
Miként önti le vizeit,
Melyek víttak keblében,
S meg mint szakad testében.

Hűves őszszel szeretek én
Lovag, gyalog vadászni,
Régi szittyák faja lévén,
A vadakkal csatázni:
A rónákon szágúldani,
A sűrűkben lappangani,
S Lehel szittya módjára
Kürtöt fúni nótára.

Látni: a nyúl mint ugrik el,
Mint hány füttyöt farával,
Hajsza! s Cziczke mint nyúlik el,
S penderíti fogával.
S ha kopóim harangoznak,
Hogy az erdők riadoznak,
S vadat látok illantni,
Néki puskát durrantni.

Hüves öszszel szeretek én
Lovag, gyalog vadászni . . .
V. ének.

Badacsonynak szüretjében
Öröm nékem múlatnom,
S ízes édes gerezdjében
Kényre válogathatnom;
S a szép hegynek pompájával
Eltelvén, egy sas szárnyával,
Mely ott lebeg tetején,
Szeretek fellengni én.

Szeretek ott merengeni
Azon évben elmémmel,
Melyben szívem kifejleni
Édes kín közt kezdett el.
Hogy előbbi lételembe,
Szilaj s rideg kebelembe
Új, szebb élet villámlott,
Ezt gondolnom, öröm ott.

Szeretem a szittya lantot
Szittya hangon hangzani —
Hol a lantos jól szippantott
Költőszeszből — hallani.
A zengő vers muzsikája,
Érzett s gondolt tárgyak bája
Visszhangozván keblemben,
Édes kényem lelem benn.

Szeretem én, ha szivemben
Bizonytalan fakadoz
Az érzemény, s kebelemben
Mégis széjjel áradoz,
Azt hangokba kiönteni,
S hegedűmön elzengeni;
Édes így elmerűlnöm
Lethébe, s megenyhűlnöm.

Szerettemmel szeretek én
Kandallómnak tüzénél,
Mikor kinn fagy, melegedvén,
Vitnyédinek füstjénél
Erről-arról beszélgetni,
Múlt időket emlegetni;
Vagy újjait hallani
Hayden után hangzani.

Szeretek egy jó baráttal,
Ki érzékeny s értelmes,
És sorsomban, ha jó, ha bal,
Részesülni figyelmes,
Gondolkodva és érezve,
Egyről-másról értekezve,
Egy-két órát tölteni,
És kedvekkel telleni.

Ezek kényi és kedvei
Szívemnek és lelkemnek;
Ezek gyönyörűségei
Az én boldog éltemnek;
De leginkább szeretem én,
Hüvelyemet félrevetvén,
Ölelgetni kincsemet,
S élni — Himfy-létemet.

*

126. Dal. Bízodalom fő áldása
Két szív égő lángjának;
Nála nélkül nincs tartása
Hymen boldogságának:
A hol ez nincs, ott kétséges
A szerelem s félelmes;
S minden édes, üdvösséges
Gerjedelem gyötrelmes:
A hol ez nincs, bélophatja
A féltésnek indúlatja
Magát könnyen Hymenbe,
Mint a sátán Édenbe.

127. Dal. A királyi palotában,
A pompának fényében,
A remete barlangjában,
Magánosság csendében;
Minden dolog tudásában,
A mit tudnak s tudtak rég;
Ezer Perú birtokában,
A mink van, mind nem elég:
Csak Hymennek kebelében,
Egy jó asszony hív ölében,
A hol két szív öszveég,
Ott a mink van, az elég.

128. Dal. Ezt a roppant természetet
Szemléld körül, s vizsgáld meg,
Ezt az örök szép keletet:
Ég s föld, s ebben minden szeg,
A mit látsz, tudsz, alatt és fenn,
Egymást vonzza s öleli;
Öszvehúzó-hangzó minden,
Egymást tartja s neveli:
Az örök nagy szeretetnek
Míve a nagy természetnek
Bámúlandó kelete;
Ő mindennek élete.

129. Dal. Az életnek tengerében
Minden embert más szél visz,
A mint kiki kebelében
A szív így vagy amúgy hisz:
Ez Marshoz, az Parnassusra,
Ez Gnidosba igyekszik;
Az Mammonra, ez trónusra,
Az nagy névre törekszik.
Ezek közül kit vitt jobb szél,
Midőn sajkánk a partra kél,
Hol pályánkat kifutjuk,
Solonként, ott megtudjuk.

130. Dal. Alig nézi magát körül
Az ember e világban,
Itt-létének alig örül,
Már a sírja tátva van;
Benne van a halandóság
Az életnek magvában;
Benne van a mulandóság
A föld minden porában:
Barátim! hát ne henyéljünk,
A kevésből sokat éljünk,
Míg a tátott sír befal; —
Rövid éltünk, mint e dal.

131. Dal. Nem mind myrtus, a mit Ámor
Mint azt árúl, és megvesz
Az oktalan fiatal kor:
Elmélkedj', ne csak érezz!
Mert mint mosolygó gyümölcsök
Undok férget rejtenek,
Úgy a bájoló erkölcsök
Gyakran kígyót fedtenek.
Buzgó szívek! vigyázzatok!
Meggondolva hódoljatok:
Keservesen lakoltok,
Ha hamisnak hódoltok.

132. Dal. A mely Hyment pénz s czím szerzett,
S Ámor nem volt egy vele,
Mi csuda, ha vasláncczá lett
Utóbb rózsa-kötele?
A természet munkálása:
Mindennek kell élelem;
S Hymennek legjobb áldása
S élelme a szerelem.
Ezt megintlen az táplálja,
A mi becsét végig állja,
S mind halálig állandó:
Az igaz, szép, nagy és jó.

133. Dal. Érzékeny szív! értelmes ész!
Éltünk két fő kelleme!
Melynek soha soha nem vész,
Sőt nő becse s érdeme:
Folyton-folyva bár folyjanak
Az időnek órái;
Fogyton-fogyva bár fogyjanak
Az ifjúság rózsái;
A test ámbár zsugorodik,
És az élet alkonyodik:
Tí soha sem hervadtok;
Mindég ifjan maradtok.

134. Dal. Az öröm úgy nevelkedik,
Mint fű a föld méhében,
Ha bölcseség kertészkedik
A szerelem kertjében:
Kéjt, kedvet és örömet vet
Élésére magának;
Megszedi az éretteket,
S magvát veszi javának;
A csömör és az únalom,
S más kártékony, ártalmas gyom
Soha sem ver gyökeret,
Ha szívünk bölcsen szeret.

135. Dal. Egy kincstek van, óh leányok,
Mely a legfőbb érdemtek;
E nélkül mind csak silányok
Más bájitok s kellemtek.
Bájaitok seregéből
Térdre minket csak ez ejt;
Ámor ezer reményéből
Szívünk mennyet ebben sejt;
Ez a kellem-koszorúban
Legszebb rózsa, középett van,
Bimbójában rejtve még. —
E kincstek a szűzesség.

136. Dal. Boldogok, míg még ártatlan,
Óh barátim! szívetek;
Nem marad ez jutalmatlan,
Bizonyosok legyetek:
A bujaság gyönyörűje
Mint a hab oly mulandó;
De leszállott keserűje
Életvégig állandó.
A békében folyó élet,
Melybe bánat mérget nem v
Tőled ered, szűzesség!
Őrizd ezt, oh kegyes ég!

137. Dal. Az életnek tengerében,
Fáj, ha látom, merre vág,
Veszni Circe örvényében,
Hajód, kába ifjuság!
Az egészség árboczfája
Elroncsolva, rothadva,
A remények vitorlája
Széjjeltépve, szakadva,
Lélek ülvén, ki csüggedez,
A kormányon, mely töredez,
Hajód kora vénségbe,
Igy köt ki majd ínségbe.

138. Dal. Őrizzétek jó nevetek,
Asszonyok és leányok!
Kételkedni felőletek,
Szél érvén azt, már van ok;
S ártatlanok legyetek bár,
Félig oda be etek,
Fele érdem
Ha kétes
Hejh! s t
S veszed
Tetsz
Szol

139. Dal. Gyűlöllek én, asszony-férfi,
Ki kiléptél rendedből;
S téged, férfi-asszony, a ki
Kicsaptál lágy nemedből:
Herkulest, ha rokkát pörget,
Nem lehet nem nevetnem;
Minervát, ha fegyvert zörget,
Lehetetlen szeretnem.
Határa van a két nemnek;
S nem csak nem kecs az érdemnek,
Hanem hiba s csorbaság,
Ha ki ezen általhág.

140. Dal. Ha egy szép test látására
A szív benned habot vet,
Ne hajts sokat forrására,
S ne fonj néki kötelet:
Oh! mert ez még nem szerelem,
Csak csalóka érzemény;
Csak buborék-gerjedelem,
És habként eltűnő kény:
Egész élted pályájára,
Minden napod nyúgalmára
Egy kis vérhab nem elég:
Egy tenger kell ahhoz még.

141. Dal. Ha tavasznak leheltére
A természet ébredez,
Ha termékeny szerelmére
Minden ere gerjedez;
Midőn anya-emlőiből
Új élelmet osztogat;
Midőn édes tüzeiből
Új szerelmet gyújtogat:
A ki akkor kebelében,
Százszor nagyobb mértékében
Öröm helyett bút táplál,
Az, szegény, rossz karban áll!

142. Dal. Minden vizek kicsapának,
Árjok mindent önt s elvisz:
A bosszús ég haragjának
Csapása e tenger víz!
Ott, hol nyájak legeltenek,
Most a halak úszkálnak;
Ott, hol rókák fészkeltenek,
Most a rákok mászkálnak.
Víz borítja földeimet,
Megemészté reményimet, —
De nem oltván szerelmem,
Könnyen tűröm sérelmem.

143. Dal. A mely szív, míg nyereséget,
Veszteséget fel nem vet,
Nem tud kötni szövetséget, —
Az igazán nem szeret.
Önnönmagát fel sem veszi
Az igazán szerető;
Boldogságát csak az teszi,
Ha boldoggá tehet ő;
Lemond minden szerencséről,
Sőt, ha rá kel, életéről;
Hajh! de minden században
Ilyen szív — kettő ha van!

144. Dal. Az Istennek akaratja,
Hogy örüljünk létünknek;
Öröm első indulatja
S gerjedelme szívünknek;
S az örömnek a szerelem
Legbizonyosb kútfeje,
Míg fajtalan gerjedelem
Nem fattyazik melleje.
Szeressünk hát, hogy örüljünk;
Csakhogy mélyen ne merüljünk:
Minden soknál kész a kár,
Mert mindenben van határ.

Minden vizek kicsapának . . .

142. dal.

Kisfaludy. I. 202. lap.

145. Dal. Két elmében egy értelem,
Egy lélek két hüvelyben,
Egy szív, egy tűz, egy érzelem
S indúlat két kebelben;
Ketté osztva mind jó, mind rossz,
Kény, kedv, öröm, bú és terh,
S minden, a mit az idő hoz,
S porban lel a por-ember;
Minden helyben és időben,
Ő bennem, s én viszont őbenn'
Boldogságunk ölelvén,
Igy élünk egy — ő és én.

146. Dal. Te, szemének tekintete!
Hogy szerelme szívének,
Szerencsémre, lobbot vete,
S szemén általtörének
Az oly soká titkolt tűznek
Boldogító szikrái,
Midőn a megindúlt szűznek
Hajnalszínű rózsái
Felderíték búm homályát:
Lelkem most is érez és lát
Téged, áldott tekintet!
S a szív bennem lobbot vet.

147. Dal. Ne mérkéld, oh balgatag ész!
Az érzelmek örvényét;
Arra nem mégy, bármiként tészsz,
Hogy kiszabjad törvényét;
Ne rostálgasd az életnek
Örömeit, kedveit,
Magvait a szeretetnek,
S a szív ezer kényeit:
Mert a javát elhullatod
Azalatt, míg rostálgatod;
Ne csorbítsd azt, óh vak ész,
A mi bennünk legjobb rész.

148. Dal. Ama tenger keserveket,
(Elmondám én azokat),
És temérdek gyötrelmeket,
Fájdalmakat s kínokat,
Melyeket a bús szerelem
(Mint megírva vannak ott,)
Vélem, — ritka tűredelem! —
Étetett, és itatott,
Hadd boszúljam meg kebledben,
Boldogító szerelmedben,
Keservem s keservedet:
Nyisd meg, kedves, öledet!

149. Dal. Leány, midőn gombolyodnak,
Kötvén Ámor kezei,
S oldódásra vágyakodnak
Kebled érzményei,
Jó! ha szíved oly hívet lel,
Ki becsülvén tégedet,
Szerelemmel s tisztelettel
Oldozza meg szívedet:
De ha ennek oldásában,
Mint Sándor tett Gordiában,
Egyvalaki úgy tenne,
Valóban — nem jól lenne.

150. Dal. Sok szép s jó van itt a földön,
(A ki ezt nem mondhatja,
Az létet bal órában vön,
Szegény isten-állatja!)
Sok szép s jó van: teli vele
Ez a roppant természet;
Minden, a mit szűl kebele,
Bölcs, kegyes, nagy intézet,
Mennyből, földből eredetünk,
Lelki, testi természetünk
Kényét, kedvét töltheti,
Ha mértékkel győzheti.

*

VI. Ének. Szeretem én komor télben
Forgatni a jó könyvet,
Ha szép elmevirág kél benn',
S a szív sok szép lobbot vet.
Helikonnak istennéi,
Múzsák, lelkünk barátnéi!
Élésinknek e földön
Szépe titőletek jön!

Szeretem én látni, mint kél
Egy nap fényes pompában,
Az ébredő görögöknél,
S félvilágos Hellában,
Homér dicső geniussa!
S az egész föld Parnassussa
Mint lop szikrát tüzéből,
S életet nagy lelkéből.

Szeretem én látni, mint fon,
Nyájas, vidám lélekkel,
Rózsapártát Anakreon,
Már remegő kezekkel;
Mint érez csak szerelmeket,
Örömöket és kedveket,
Enyelgő lant kezében,
Már-már elhúnyt éltében.

Szeretem én látni, mint ég
Önnön-lelt tűzhangokban,
Sappho, s mint vész, mert Phaon jég,
Szilaj dühös lángokban;
A szerelem indulatja
Szívét, eszét mint ragadja:
Ezt lángszárnyú ódába,
Azt a tenger habjába.

Szeretem én látni, mint vőn
Virgil Homér lelkéből
Egy oly szikrát, hogy új nap lőn
Homér tüze lebjéből:
Tróját látni kőhalomban,
Dídót gyilkos fájdalomban,
Tróját látni enyészni,
S a nagy Rómát tenyészni.

Szeretem én Horácz által
Tudni, mi a bölcseség;
A bölcs ember miként él s hal,
Mi néki a föld és ég;
Ezt a csuda természetet,
S benn' az embert és életet
Milyen pontból szemléli,
S míveit mint itéli.

Szeretem én a szerelmet
Ezer képben, formában,
Most örömet, majd gyötrelmet
Adni látni lángjában:
Mint elmésen rajzolja ezt
Ovíd, a ki hazát is veszt,
Mert szeretett s énekelt,
S tilost látott — s érdekelt.

Szeretek én elkapatni
Cicero szép szavával,
Mint Róma elragadtatni
Beszédje tűz-árjával;
Élni Cato hazájában,
A világ fővárosában,
A Múzsák szép honjában,
A hajdani Rómában.

Szeretek én Ossiánnak
Komoly, magas lelkével
Fellengezni, s hazájának
Eltelni agg képével;
S viadalmi csatájában,
S hárfájának bús hangjában,
Árpád hajdankorában
Lelni szívem — honjában.

Shakespearenek szeretem én
Lelket-rázó szavában,
(Emberinél többet rejtvén
Ő keblében s agyában),
A teremtést mindenével,
Angyalával és férgével,
Látni s tudni, a mint van,
Mi, mért s miként voltában.

Nyitva látom míveiben
A sors örök könyveit:
Az indúlat szélvészében
Az életnek rendjeit.
Miként bontja, mint zavarja,
Hányja, zúzza és csavarja,
Embert fel s le miként vet,
A játszó vak történet.

Szeretem én Pope isteni
Lantja lelkes hangjában
Megismerni: ez itteni
Nap-alatti laktában,
Az ember ő portestével,
És mennyei elméjével,
Mely kétesen tenyészett
Csudálatos természet!

Mint lehet föld királyává
  Égből eredt eszével;
S meg mint lehet föld barmává
  Földből forró vérével;
Valójának ingerei
Életének mily szelei:
  Istenhez fel mint kapják,
  Férgekhez le mint csapják.

Wieland által vezettetvén,
  A Grátiák honában
Otthon lenni szeretek én,
  A hajdani Hellában:
Esmerkedni bölcseivel,
Mesterinek remekivel,
  S több bölcset, mint Hellában,
  Lelni Wieland magában.

Szeretek én Schiller magas,
  Erős, bájos lantjával
Felkapatni, hol csak a sas
  Lebeg erős szárnyával;
S lelkes, velős erejében
S elragadó kellemében
  Uralkodni látni ott
  Minden szépet, jót, nagyot.

Szeretem a természetet
  Szép együgyűségében,
Az embert és az életet
  Természetes szépében,
Árkádia ligetiben
Látni Geszner képeiben,
  Magam oda képzelni,
  S kedvesem is ott lelni.

Szeretem én a világot
Dolgainak folytában,
A szentséges igazságot
Többnyire bal sorsában,
Pfeffel lelkes meséiben,
Oktalani tetteiben,
Bölcs fátyolban szemlélni,
És hallani beszélni.

Szeretem én látni, tudni:
Voltaire esze szárnyain
Dicsőséggel pályát futni
Pindus minden útjain,
Mint telik ki egy elmétől,
Egy ember egy életétől
Százfelé elágozni,
S mindég dicsőt magozni.

Rousseau által szeretem én
A szerelem forrását
Kelni látni, s eleredvén,
Nőttön nőni folyását;
Most a remény napfényében,
Majd setét bú fellegében,
Most öröm közt zajogni,
Majd kínok közt zokogni.

Egyet mint tesz százezerré
Az öröm s bú nemében,
S végre mint lesz egy tengerré,
Mely az élet földjében
Zajgó tüzes hullámival
Mindent elönt, borít, nyel, fal,
Minden öröm-virágot,
Minden reményfa-ágot.

Szeretem én jeleseit
A hajdani éveknek,
Bajnokait és bölcseit,
Bal sorsában élteknek,
Melpomene játékiban,
Corneille s Racine munkáiban
Elevenen szemlélni,
És hallani beszélni.

Szeretem én Petrárkának
Szívét fájni hallani,
S szép vadonját Valclusának
Laurától visszhangzani;
S lantja lelkes hangjaiban,
Keble buja fájdalmiban
Elmerítni szívemet,
Részegítni lelkemet.

Szeretem én vitézektől
Jeruzsálem falait
Víva látni, s tündérektől
Bajnok szívek várait,
Tasso Siren-énekében,
S Armídának bájkertjében
Megbűvölve ámulni,
S ezer kénybe csordulni.

De leginkább szeretem én
Forgatni a levelet,
Melyben szíve felgerjedvén,
Nékem első lobbot vet!
A szív, kiért úgy epedtem,
Kiért mindent felejtettem,
Ki magában mennyet zár,
S most, boldog én! enyém már.

A levelet, melyre — úgy mint
A termékeny igére,
Melylyel a nagy teremtő int,
A' zűrzavar éjére
Napfény terjed — napfény derűlt
Bútengerben már elmerűlt,
Már haldokló szívemre,
S testét megúnt lelkemre.

*

151. Dal. Sokat mondék kellemiről,
Hogy kesergém ezeket;
De testének ékeiről
Nem mondottam eleget:
Most, mióta semmi sincs már
Hymen előtt titokban,
S szerelmemnek az öröm-tár
Pompájában nyitva van:
Mondhatnék most! hajh ezeknek,
Mindenképen enyémeknek,
Hüvelyeik leesvén, —
Szinte kővé váltam én.

152. Dal. Boldog óra! hogy lángjaim
Kebelét felgyúlasztván,
S testét, lelkét tűzcsókjaim
Szerelemre olvasztván,
Egész kegyes valóságát
Magamhoz forraszthatám,
És egy század boldogságát
Egy kortyban felhajthatám,
Hogy a jónak soka s nagyja,
A mint azt csak egyszer adja
Ámor, — szinte fája már —
Benned van a kény-határ.

153. Dal. Igazságnak, valóságnak
Az ész bármit tart és hív,
Az emberi boldogságnak
Próbaköve csak a szív:
Az észnek e föld szűk határ,
S az emberből ki-kivág,
S a múlandóság felett jár,
Mert az éggel rokonság.
De a földdel rokonabb szív
Az emberhez mindenkor hív,
És sorsaként bús vagy víg,
Bölcsőjétől sírjáig.

154. Dal. Te! ki élted boldogságát
Testiségben helyezed,
És a lélek méltóságát
Csak álomnak nevezed;
Te! ki a szív indúlatit
Kárhoztatod, átkozod;
Csak az égnek boltozatit
Formálod és nyomozod;
Ki a földön nem vagy itthon;
Kit porból fel semmi sem von, —
Ily embert ki bölcsnek mond,
Az, mint tí, szint oly bolond.

155. Dal. Ezer öröm virágozik
Minden ember számára;
Ki vélek nem találkozik,
Vessen önnön magára:
Mert, a hol nincs, ott keresi —
A fényben és pompában,
Hol a szívet csömör lesi
Minden élés nyomában.
Ezer öröm virágozik;
De leginkább barátkozik
Az érzékeny szívekkel,
S az értelmes lelkekkel.

156. Dal. Nincs öldöklőbb, nincs mérgesebb
Fenébb, kínzóbb gyötrelem,
Orvosolhatatlanabb seb,
Mint — a megúnt szerelem!
Ti, kik a szív ösztönére,
Együtt futni pályátok,
Milyent néktek a sors mére,
Egykor kezet fogátok,
E méregtől rettegjetek!
Meg ne töltse kebeletek:
Gátolhatja bölcseség,
S okos mértékletesség.

157. Dal. Éljük, éljük az életet!
Ám de éljük eszünkkel;
Éljünk minden perczenetet,
S utóbbra is tegyünk el.
Éljük, éljük az életnek
Örömeit, kéjeit;
Éljük a szép természetnek
Boldogító kedveit:
Az ég maga javallja ezt;
Az élésre maga gerjeszt;
Éljünk lelkünk- s testünkkel,
Mert holnap tán mennünk kell.

158. Dal. Szilajságunk szelidítni,
Mérsékelni tüzünket,
Gondunk, terhünk édesítni,
Lelkesítni bennünket:
Ez a szép s nagy kötelesség,
Melyet rendelt tenéked,
Óh asszony! a teremtő ég,
S ez egyszersmind főbb éked.
Asszony! ki megfelelsz ennek,
Te vagy a jó s nagy Istennek
Legjobb, legszebb áldása,
Boldogságunk forrása.

159. Dal. A sors ura bölcsen teszi,
Hogy a jó s rossz jövendőt
Szemünk elől elfedezi —
Áldjuk, áldjuk érte őt!
Kevélységgel dagadnánk fel,
Ha bizonyos jót látnánk;
Irtózattal tellenénk el,
Ha látnók, hogy rossz vár ránk.
Józan marad jó dolgában,
Nem csügged el balsorsában,
Mert itt remél, amott fél:
A bölcs ember imígy él.

160. Dal. A bölcs szíven (szerelmiben
Lehessen ez csak boldog)
Jónak, rossznak cseréjében
A sors soha ki nem fog.
Az udvarnál a pompában
Megtarthatja nyugalmát;
A sivatag Lybiában
Elverheti unalmát:
A gazdagság aranyában,
A szegénység czondrájában,
Míg szerelme tartandó,
Boldogsága állandó.

161. Dal. Ragyogó mell-csillagodat,
Pávafarkú czímedet,
Halmokra gyűlt aranyodat,
Hír-felkapta nevedet
Nem irígylem, tartsd magadnak,
S végy, a mit tudsz, ezeken;
Szívemnek fenn nem akadnak
Kedvei az ilyeken:
Míglen szívem való jót él,
Nem ingerli az ily füst s szél;
Nem kell néki a dibdáb,
Gyermekkedvet töltő báb.

162. Dal. Míg az élet tavaszában
Szívünk s elménk tüze ég;
Míg tetemünk ép csontjában
Erő s velő vagyon még:
Addig minden örömünknek
Ámor legyen szerzője,
Nappalunknak, éjjelünknek
Ámor legyen töltője;
S midőn éltünk ősze itt lesz,
Akkor Ámort, ki bucsút vesz,
Oly barátság váltsa fel,
Mely a sírig tartson el.

163. Dal. Ne csudáld, hogy majd minden szó
Csak szerelem versemben:
A sok édes, a sok szép s jó,
A mit érzek keblemben,
Sőt a roppant természetben
A mi lehell és munkál,
Vonz, köt, tart, s ily szép keletben
A mi által összeáll,
S összehangzik minden, minden,
Kivül, belől, alatt és fenn,
A mi élet s élelem, —
Mi az, ha nem szerelem?

164. Dal. Minden nap új kellemekkel
Esmértet meg engemet;
Minden nap új örömekkel
Tölti boldog szívemet;
Naponként nő tiszteletem
Szép lelkéhez lelkemben;
Naponként nő szeretetem
Jó szívéhez szívemben.
Boldog Hymen! ki többet lelt,
Mintsem Ámor maga képzelt;
Ily jutalmat eddig még
Csak ritkán vőn a hívség.

165. Dal. Szregesen megy a vad lúd
Egy-egy betű képében
Oda, hol jobb helyeket tud,
Kiált magas röptében;
Csóka, varjú alant repül,
Emberlakot keresgél;
Sármány, pityer kertekbe gyűl,
Csípősen fúj a felszél:
A tél ajtónk előtt immár,
S ez majd mindent szorosba zár
Én mindennek bőjében
Vagyok Lízám ölében.

166. Dal. Egy szép s jó szűz tiszteletét
Magának megvehetni,
Szívét, kezét, szeretetét
Örökre megnyerhetni,
A jobb ifjú mindenre kész,
S cselekedni azt meri,
A miről a hidegebb ész
Azt tartja: nem emberi.
Magyar szépek! legyetek jók,
Áldozatra s lantra méltók!
S Árpád népe olyant tesz,
Hogy Rómának társa lesz.

167. Dal. A mit kivül-belől esmér,
Azt únni vágy az ember;
Az emberszív, az embervér
Állhatatlan csudaszer!
De felségesb természeted,
Jobb agyagból formált szív!
A hol megszáll szereteted,
Ott te holtig maradsz hív:
Mert a mit megszerethettél,
Minthogy csak jót kedvelhettél,
Szeretendő lesz mindég,
Jóéit a jó holtig ég.

168. Dal. Oly szükséges szívemnek ő,
S egész ember-létemnek,
Mily szükséges a levegő
És lélekzet mellemnek;
S a mily szükség lételemnek,
Lelkem s testem kötése,
Szint oly szükség életemnek
Szerelmének élése.
A míg veszély nem éri ezt,
Engem semmi meg nem ijeszt;
Minden ellen védelmem
És oltalmam szerelmem.

169. Dal. A szív minden indúlatja
Telhetetlen és sovár;
Semmi meg nem nyugtathatja,
Hogy mondaná: elég már.
Sándor kicsinynek tartotta,
A mi a nap alatt van;
Diogenes nagyollotta
Lakhelyét a hordóban.
A szerelemnek egyedül,
Midőn heted egében ül,
Van oly boldog órája,
Hogy — csak múlás hibája.

170. Dal. Csupán magad, értelmes ész,
Szerencsénket nem teszed,
Sőt még inkább vesztünkre lészsz,
Mert több javunk elveszed;
Érzékeny szív, te legfőbb kincs!
Nagyobb rossz vagy, mintsem jó,
Ha mindenütt veled ott nincs
Az ész, úgy mint kormányzó;
De, kiben szív s ész kezet fog,
Az a százszor s többször boldog!
Minden jó s szép, a mi van,
Övé ezen világban.

171. Dal. Lybiának homokjain,
Hol az útas szomjan hal;
Hyrkánia havasain,
Hol nem hangzik madárdal;
Szerecsenek melegében,
Hol megsűl a természet;
A jégtenger közepében,
Hol megszünt a tenyészet;
Az ég bármely hajlatában,
A föld bármely barlangjában,
Csak teveled lehetvén,
Mindég boldog volnék én.

172. Dal. Az ész minden új tudtával
Egy-egy öröm-falatot
Elkap, milyent lármájával
Még egyet sem adhatott.
Tiszteletét, becsületét
Az észnek én megadom;
De kényim tág kerületét
Nem szorítja, fogadom.
Gyermekkorom játékait,
Ifjúságom szép álmait
Elragadá magával:
Szerelmemért meg nem csal.

173. Dal. Az aranynyal teli zacskó
Igen hasznos a földön,
A mióta némely szép s jó
Pénzzel vétethető lön;
De nemesebb kellemeit
S díszeit a léleknek,
És édesebb örömeit
S kéjeit a szíveknek,
A mi létünk mennyé teszi,
Senki pénzen meg nem veszi:
Az aranynyal tölt zacskó
Csak boldog szív mellett jó.

174. Dal. Erdőn, mezőn zúgva dúl-fúl
Az éjszak hideg szele;
Tölgynek, bükknek zörögve hull,
S repdez száraz levele;
Hamvas ködbe van borúlva
A szép vidék pompája;
Szerelmünknek elpusztúlva
Fekszik örömtanyája:
De minket ez nem szomorít:
Noha négy fal közé szorít
Bennünket a zordon tél,
Szívünk mindég tavaszt él.

175. Dal. Kiki maga útján járjon,
S boldogúljon ott bízvást;
De mást attól el ne zárjon,
S ne kénytessen arra mást;
Űzze ki-ki mesterségét,
Melyre kedve s alkalma;
De arra más tehetségét
Kénytetni, nincs hatalma:
Mert az ember szabad állat;
S nyomja, törje bár a vállat
Az önkényt felvállalt terh,
A baj könnyebbséget nyer.

*

VII. Ének. Ott, hol Hymen kötelében
Két rokon szív s lélek él,
Ott az élet idejében
Minden nyomban öröm kél:

Ölelkező akaratok
A kettőnek lelkében,
Ölelkező indulatok
A kettőnek keblében;

Egyetértő vélemények
A két elme reptében,
Összehangzó érzemények
A két szívnek mélyében;

Jó- s balsorsnak forgásában
Összefogó kezekkel,
Ezen élet pályájában
A sírig úgy mennek el.

Békességes türedelem
Egymás eránt szívekben,
Hű barátság, hű szerelem
Mindenütt társ mentekben.

Ama mérges szelenczének
Együtt hordják átkait;
A kedvező szerencsének
Együtt élik javait;

Hol útjokban gátat lelnek
Édes együtt mentekben,
Ketten könnyű terht emelnek,
Kettős erő lelkekben.

Hol az egyes kétesen áll,
Hogy ennyit nem visel el,
A terhnek két összetett váll
Nyájaskodva megfelel.

Munka után az egyesnek
Kipihenni únalom;
Hah! de két hív szerelmesnek
Ott a legszebb jutalom.

Midőn a sors ostorával
Az egyesre lecsapkod,
Ez magános fájdalmával
Néha késhez is kapkod;

De két hű szív, ki egygyé lett,
Csapásit csak kaczagja;
Míg szerelmek sebet nem vett,
Nem árt semmi haragja.

Egy szerelem lángol, lobog,
A kettőnek szívében;
Egy kény s öröm remeg, dobog
A kettőnek keblében.

Az érzemény tengerében
Ölelkezve merengnek;
A remények tér-egében
Pár-galambként kerengnek.

Azonegy bú a gyötrelme
Mind a kettő éltének;
Egy seb, egy kín a sérelme
Mind a kettő lelkének;

De minden bú csak felet tesz,
Mely kétfelé oszlik el;
S minden öröm duplázva lesz,
Mely közös két jó szívvel.

A mit egyik a másért tesz,
Tevődjék bár bajokkal,
Mindég édes örömmé lesz,
A remény csak itt nem csal.

Törjön rájok veszedelem,
Az erős a gyengének
Segedelem és védelem
Veszélyével éltének.

Hol az erős erejével
A szépségért dolgozik,
Ott a szépség kellemével,
Virágával áldozik.

Hol az erős megépíti
A nyúgalom tanyáját,
A szép azt felékesíti,
Szerte hintvén rózsáját.

Imígy élik ezt a létet
Ezen próba-világon;
A mit egyik könnyüvé tett,
Másik abba rózsát fon.

Imígy élnek az életnek
Szép tavaszi korában,
Az igaz, hív szeretetnek
Fennen csapó lángjában;

Imígy élnek az életnek
Már hervadó őszében,
A barátság- s szeretetnek
Holtig égő tüzében.

Szerelmeik gyümölcsiben,
Kik keblekből fakadnak,
S ezek gyermek-örömiben
Ők újra megifjadnak.

Egyetlen egy féreg terem
E szép életrózsában,
Gondolni is alig merem
Szívem boldogságában!

Tudniillik: ha fele szív
Verni megszünt, s fele még
Tovább is ver, feléhez hív,
Ha vernie már elég!

*

176. Dal. Ámor ezer mesterségét
Elmémmel ha vizsgálom,
Legjelesebb tehetségét
Abban lelem s csudálom:
Hogy az élő természetnek
Különnemű két ágát,
A magzásnak s tenyészetnek
Megért hím s nő virágát
Oly csudával köti öszve,
Hogy meg lévén már kötözve,
A volt kettő egyet tesz,
S az egyből meg — hat is lesz.

177. Dal. Mióta, mint bimbóikból
Virágai kertemnek,
Kifejlének csomóikból
Érzelmei szívemnek:
Egy szép lelket, egy jó szívet
Kivántam én magamnak,
Szívet, nékem élőt, s hivet
Ez életben társamnak; —
A mit kérni nem is mertem,
Boldog én! azt is megnyertem:
Szép lelket szép hüvelyben,
Jó szívet szép kebelben.

178. Dal. Volt egy idő, hogy Auróra
Bú-követ volt énnékem,
S felrettent a kakasszóra
Ki sem pihent ínségem!
De most öröm-követem ő:
Mert álmamból serkenvén,
S látván, derűl a hegytető,
Újra tudom s érzem én,
S érzi kettős valóságom,
Hogy nem álom boldogságom;
S hogy valamint volt tegnap,
Szint úgy lesz a mái nap.

179. Dal. „Álom Ámor boldogsága“
Sok azt véli, kedvesem!
Nem igaz, mert valóság a'; —
Vagy, ha ez nem, semmi sem.
De légyen úgy: ha engemet
Az igazság győzőr s nyom,
Hát többet ér egy szívemet
Boldogító szép álom.
Mért vagyunk mink oly okosok
Vesztünkre? hajh! s oly szomorúsok
Boldogságunk ösvényi:
S tágak a bú örvényi!

180. Dal. Az embert fő indulatja
Féreggé vagy istenné,
S e földet elváltoztatja
Pokollá vagy Édenné:
A sok közül legboldogabb
Indúlat a szerelem;
Ha szerencsés, minden víz-hab
Öröm néki s élelem.
Hová boldog szeme tekint,
Az élésnek virága int;
S akármely baj éri őt,
Nem esmer ez rossz időt.

181. Dal. Érzeményink hajnalában
Nyíló első szerelem!
Ezen szegény föld porában
Te vagy legjobb élelem!
Te vagy földi életünknek
Legszebb virág-ideje!
Minden gyönyörűségünknek,
Kényünk s kedvünk veleje!
Sem előtted jobbat, szebbet,
Sem utánad édesebbet,
Az ember itt-létében
Nem érezhet keblében.

182. Dal. Kezdj idején fösvénykedni
Az örömmel, halandó!
Mert késő lesz epekedni,
„Hogy az öröm mulandó“,
Midőn nem lesz semmi kedv s kény
Már ínyére szívednek,
Mely, mint az eltörött edény,
Nem szolgál már éltednek;
S az öröm, mint egy szitában,
Nem marad a mell baljában, —
Csak a zsibbadt únalom,
S a darabos fájdalom.

183. Dal. Sokat mondék szerettemről,
Sok szépet, jót s édeset;
Sokat mondék szerelmemről —
Hajh! s mégis még keveset
Lelkes, szíves tekintetét,
Kegyét valóságának,
Édes rózsa-lehelletét,
Mennyét édes csókjának, —
Ki képes azt lerajzolni?
A mi úgy el tud bájolni,
Hogy keblem ezt érezvén,
Embernél több vagyok én.

184. Dal. Megemésztéd az erdőnek
Árnyékadó díszeit;
Megemésztéd a mezőnek
Élet-tartó füveit;
A vizeknek megállítád
Haszon-hordó menteket;
A napokat megkurtítád,
Kinyújtád az éjeket:
Olyan vagy te, óh deczember,
Mint egy zsarló szultán-ember:
De nékem nem véthetvén,
Csak nevetlek téged én.

185. Dal. Ámornak sok a rokonja,
S mindenik más tárgyért ég:
Ezt magához Klio vonja,
Ezt egy, azt más mesterség;
Ez Bacchusnak szeretője,
Az aranynak s ezüstnek;
Ez játéknak kedvellője,
Amaz a tömjénfüstnek:
Tárgyokban bár ellenkeznek,
Az egy pontban megegyeznek:
Kiki azon hitért vész,
Hogy övé a legjobb rész.

186. Dal. A szerelem erkölcsöket
A szív gerjedelmiből
Úgy tenyészt, mint gyümölcsöket
A nap a fák rügyiből;
S gyakran, a mit egy században
Fel nem talál az elme,
Felleli egy pillanatban
A szív égő szerelme.
Kifejtvén az elmésséget,
Ő lel minden mesterséget;
Nincs ott lehetetlenség,
Hol termékeny tüze ég.

187. Dal. Ha nem ügyel az ész rája,
Midőn a lágy szív szeret,
A bujaság vadrózsája
Könnyen verhet gyökeret:
A testben felforró vérnek
Veszedelmes termése,
Mely által a jobb gyökérnek
Elnyomatik díszlése.
Átok arra, ki, miként ti,
Banya Phrynék, magvát hinti
E kártékony maszlagnak,
Keblekbe az ifjaknak.

188. Dal. Az öröm, kit bánat s csömör
Követ legott nyomában,
Tolvaj vendég: kárt tesz, lop, tör,
A szívnek kincstárában.
A bujaság siren-kénye
Lep s lop így meg bennünket,
Ha erkölcsünk érzeménye
Meg nem őrzi szívünket;
Ő az, a ki, ha befészkelt,
Semmi jónak már nem ád helyt;
S a míg talál, addig dúl,
Míg csömörben el nem fúl.

189. Dal. Nincsen minden ember-főben
Ész, ki Newtont elérje,
S véle alban és tetőben
A teremtést esmérje;
De van minden jobb emberben
Érző szív, mely ömledez,
Ha Maróban és Homerben
Az érzemény zengedez;
S azért, kik úgy énekeltek,
Hogy szíveket érdekeltek,
Míg az ember-szív érez,
A nevetek áldott lesz.

190. Dal. Az emberi tétemények
Jó reménység fejébe'
Hintegetett vetemények
A jövendő méhébe;
De tisztán a legszebb s jobb mag,
A sors jege vervén el,
Vagy elnyomván földi maszlag,
Csak ritkán s elvétve kel! —
Hymen boldog kebelében
Az ember-szív csak felében
S tűrhetőbben érezi,
Ha valami vérezi.

191. Dal. Boldogítni, boldogúlni
Egyarányú mértékben,
Nem fogyni, sőt gyarapúlni
A legszebb s jobb értékben;
Vídám, nyúgodt, erős lenni
Lelkében és testében,
Nem rettegni, s nem csökkenni
A sors dúló mérgében:
Ez boldog s bölcs emberélet!
Tőled ered e tökélet,
Értelmes, bölcs szerelem!
Szerelmes, bölcs értelem!

192. Dal. Hogy a hírnek templomában
Örök legyen a neve,
Mit nem forgat az agyában,
Mit nem tesz, mit nem teve,
Vagy ha nem tesz, nem tehetvén,
Mit tenni nem hajlandó,
Kész örömét félrevetvén,
A nyugtalan halandó? —
S csak sírjánál eszmélkedik;
De már ott nem kételkedik:
Hogy jobb élni szívében,
Mintsem a név hírében.

193. Dal. E hiányos por-életben,
Nézz bár hátra s előre,
Semmi sincsen tökéletben,
Semmi sem jut tetőre:
A szerelem ragad csak fel
Oly tetőre szárnyával,
Hol a szív oly élelmet lel,
Hogy elégszik sorsával.
Szeretni és szerettetni,
Két szivnek egygyé lehetni, —
Ennél feljebb már nem hág
Az emberi boldogság.

194. Dal. A szerelem keserűjét,
Ki az, ki leírhatná?
A szerelem gyönyörűjét,
Hol az, ki elmondhatná?
Pokla dühösb gyötrelmeit
A jaj ki nem adja még;
Mennye lelkesb örömeit
Zengni lehetetlenség.
Szívünknek mély fenekében,
S valóságunk szövetében
Ül mind lelke kéjének,
Mind fenéje mérgének.

195. Dal. Úgy szí lelkem boldogságot
Rám sugárzó szeméből,
Mint a gyémánt fényt s világot
A nap örök tüzéből;
S szerelmének Édenében
Szívem úgy él kényére,
Énekelve örömében,
Áldást mondva szivére,
Mint a kis méh egy Tempében,
A tavasz lágy levegtében;
Csakhogy több kény- s kedvekben,
Mint ez virág-nemekben.

196. Dal. A szivárvány színeivel
Szemfényvesztő ruhában,
A tenger s föld kincseivel
Potrohos tárházában, —
E gondolat dagályában:
Hogy övé mind, a mit lát,
Az ott, senyvedt únalmában,
Még is ásít s szájat tát:
Mert, mily fény van ruhájában,
S a mennyi kincs tárházában,
Oly homály van fejében,
És üresség szivében.

197. Dal. Kendericzék! fülemilék!
Rég elolvadt már a hó;
Karikáznak már a pillék,
Fakad már a fabimbó:
Hol késtek még, ti kertemnek
Tavaszi hív lakosi?
Az életnek, szerelemnek
Kedvit dalló lantosi? —
Jöjjetek meg, kis kedvesek!
Minden karvalyt csővel lesek,
Hogy békében legyetek,
S több kis lantost költsetek.

198. Dal. A szív minden indúlatja
Az emberből mást-mást tesz:
Most barommá változtatja,
Kiből majd meg isten lesz;
A párducznak s oroszlánnak
Parancsol most eszével,
Kit egy vérhab majd zsákba rak
Lelkével és testével;
Önmaga meg nem foghatja,
Az istennek mily állatja; —
Érző szív te, s magas ész,
Mindég ég rokonja lészsz.

199. Dal. Az embert, ki' kebelében
Soha tiszta szerelem
Nem fogamzik, bár fejében
Sok az ész és értelem;
Ki a vallást s jámborságot
Gúnyolja és megveti,
Az erkölcsöt s igazságot
S hazáját nem szereti:
Az oly embert kerűlni kell,
Mert élete poklot lehell;
Mert méreg foly erében,
S egy ördög ül szívében.

200. Dal. Miket, szívem ömledezvén,
Enmagam-lelt hangokban
Énekeltem s daloltam én, —
Nem nagy ész szól azokban:
Csak természet szüleményi,
Egyűgyűek szavaim;
Búm s örömim érzeményi
Énekeim, dalaim;
De ki mind ezt nem érezed,
S talán hiú hangnak veszed, —
Élelmed a nap alatt
Csak agyagból kelt falat.

REGÉK

A MAGYAR ELŐIDŐBŐL.

Ludimur!
Fortunae volucri ludimur impetu!
Aeternum nihil est, sacro
Quidquid lenta tulit materies sinu.

Horat.

ELŐSZÓ.

Különös és tulajdon móddal érdekli a régiség a gondolkodó, képzelő és érző lelket: azért-e, hogy a régiek valóban nagyobbak, erősebbek és lelkesebbek, noha egyszersmind durvábbak és szilajabbak is voltanak, mintsem a mostaniak? — azért-e, hogy a mi távol vagyon az embertől, azt a képzelődés mindég szebbnek, jobbnak és nagyobbnak állítja? — vagy azért-e, hogy a mulandóság képe, az annyi nemes tehetséggel biró, halhatatlanságot és örökkévalóságot szomjúzó emberlelket bús érzeményekkel tölti? — miért? — egyenesen meg nem tudnám mondani; de az bizonyos, hogy a régiség még a legdurvább embert is érdekleni szokta; s minden embert hazájának régiségi inkább, mintsem a külföldiek. — Lelkemnek ily megihletése szülte, a földi bajok elől megszökhetett némely óráimban, e jelenlévő *Regéimet a magyar elöidöből;* minekutána a sok háborúk által összezavarodott világnak csatázó, zajos piaczáról ősi fészkembe, a természet csendes kebelébe, a mezei élet jóltévő nyugalmába visszavonúlván, itt, lakásom romántos körében, milyent sok jeles és szép tájairól híres országokban jártomban-keltemben is keveset találtam, — minekutána itt szinte naponként látom a váromladékokat, melyek minden erre utazónak szemeit, figyelmét és képzelő erejét magokra vonják, és érzeményeit természet szerint a hajdani időbe merítik. A poézisnek ez a neme még mindég nagy divatban vagyon minden csínosabb nemzetnél, ki a tudományokat és szépmesterségeket űzi. Érdekelheti is valóban az ilyen költemény, ha jól elsült, az olvasót, ki nyers és erős

elői eránt nem idegen; és a magyart kiváltképen, a ki nemzetét és hazáját, mint a franczia és ángol a magáét, szeretni és becsülni tudja. S pedig talán van oka a magyarnak a hajdani Hunniát többre becsülni, mintsem a mostanit? ámbár hálá a nemzetek urának! a magyar még csak most nyerte meg az ő legfőbb kincsét, melylyel hazánk, midőn a dicsőség legfőbb pontján tündöklött is a nemzetek sorában, csak bírt is, nem is: értem a magyar nyelvet, melynek uralkodó, törvényes nyelvnek kell lenni a hazában, hacsak Hunniának sok elfajult fia és leánya meg nem akar örökön örökké maradni minden nagy, önnönmaga által való s létét fentartó nemzetnek megvetésre méltó, nevetséges majma; — mely szégyentől, gyalázattól, fertelemtől ój meg minket, népek, nemzetek Istene!

Milyenek legyenek regéim érdemökre nézve, nem tudom. Kívánom, hogy jók és a czélnak megfelelők legyenek, nem magam, hanem olvasó hazámfiai kedvekért, kiknek egy-két üres órájokat örömest jól tölteném. De ha csupán csak annyi érdemek van is regéimnek, hogy más nálamnál tehetősb tudománykedvelőnek vagy -mívelőnek útat mutat, és kedvet ád a poézis ezen nemében tökéletesebbet teremthetni, tehát már nem megvetendő jó szándékom.

Regéimnek foglalatja szomorú: azért-e, hogy a magyar nemzeti természetéből szomorú? azért-e, hogy helyheztetése régen olyan már, hogy — Hunniának sok súlyos csapásai óta, melyek közül csak a mohácsi veszedelmet említem, — a nemzetnek minden örömét, javát, szerencséjét, dicsőségét örök búnak gyászos ködje fedi? — elég az, hogy a magyar igen hajlandó a szomorúságra. Sőt még örömét és vígságát is szomorú és bús hangokkal jelenti. Bizonysága ennek a nemzeti magyar tánczuak többnyire kesergő melodiája; bizonysága ennek a köznép énekeinek többnyire szomorú nótája. A magyar felől igazán mondhatni, hogy — sírva tánczol.

Verseimnek neme felől azt mondom: a kinek tetszik, tartsa azokat verseknek; a kinek másként tetszik, tartsa azokat másnak, miattam versképen írt prózának. Pope azt mondja: „Az a poéta, ki szívemet ezer fájdalomra tudja bírni; ki velem minden indúlatot, melyet költ és ír, éreztetni tud; ki engem több mint bűbájos mesterséggel fellobbant, és szívemet irgalommal és ijedelemmel szaggatja; ki engem a földről felkapván, a levegőn által, valamikor s valahová tetszik, kénye szerint elragad." S Pope, úgy vélem, jól

mondja. Azt tartom én is poétának, a ki ezt cselekszi, akár ritmusokban, akár görög vagy római lábokon járó versekben, sőt ha csak prózában is. Kár azért különféle versnemmel élő íróinknak egymás ellen, egymást gúnyolva kikelniök, egymás lábát, módját, öltözetét rágalmazniok, holott az istenî poézis szárnyain repülniök kellene! A szép, nagy, elmés gondolatok, a szép, mély, magokkal ragadó érzemények; az eleven képzeletek; bájoló rajzolatok, — s ezek a legszebb, legalkalmatosabb, leghathatósabb szavakkal kifejezve, — teszik itéletem szerint a poétát; valaminthogy a prozódiának legszorosabb szabásai szerint készült hexameter vagy akármely más vers, úgy szintén a bár százszor öszvehangzó cadentia is, az előbb mondott tulajdonságok nélkül szükölködvén, csak sorba rakott száraz szó, hideg, lelketlen vers maradhat. Ossian mindég nagy poéta marad az ő gyalúlatlan czelta nyelvében, Denis fennen járó hexametereiben, és Bacsányink fellengező, magas hangú prózájában; s ott legnagyobb, a hol gondolati s érzeményi leghatalmasabban érdeklik a lelket és szívet.

*Himfy*met is e szerint kívánnám megítéltetni azon kevesektől, kik literátori munkáik által nem önnön híreket, neveket, hanem a tudományoknak és szépmesterségeknek terjedéseket és virágzásokat, következésképen a nemzetnek szerencséjét és dicsőségét keresik, és szép elmebéli tehetségeik által meg is szerzik; azon kevesektől, kik a való szépet, jót, nagyot, helyeset, igazat megismérik, következésképen részre nem hajló itéletök nyomos és tiszteletre méltó; azon kevesektől, kiknek örök hálákkal tartozik a magyar nemzet azért, hogy a többi csínosabb nemzetek szép példája szerint, ő is már szerte járhat Parnassus útjain szittya nyelvével, mely egyformán alkalmatos a szélvészszel ordítani, a fergeteggel dörögni, csattogni, a sassal fellengezni, a gerliczével nyögni, a fülemilével zengedezni; azon kevesektől, kiknek örök hála légyen egész nemzetemtől! mert ha ők nem voltak, és a magyarokat nyelveknél fogva nem tartották volna, tehát a már magából s mindenéből kivásott, s a földről már tünésének indúlt magyar nemzet egy század múlva talán már csak hajdani nevéről és tetteiről fogna ismeretes lenni, nemcsak a világon, hanem — önnön hazájában is.

Sümegen, Szala vármegyében, 1807.

KISFALUDI KISFALUDY SÁNDOR.

CSOBÁNCZ.

Üljmellém a kandallóhoz,
Fel van szítva melege;
Csobáncz-várról, édes-kedves,
Imi halljad, egy agg rege: —
Múlt szüretkor Badacsonyon
Ezt Múzsámtól vettem én,
Egykor, midőn magam bolygék
A hegy szirtes tetején.

Sok történt ott, a mióta
E pompás hegy földjébe
Szőlő s gyümölcs ültetődvén
A vadonnak helyébe,
Esztendőnként sok téri nép
Gyűl oda a szüretre: —
László s Rózsa szerelmek is
Ott kelt e bús esetre.

CSOBÁNCZ.

1.

„Szép, jó s vitéz volt a kedves,
Nemcsak Vasban, Szalában
Volt legelső, — nem volt mása
Mátyás birodalmában;
Termetének annyi éke
Nem volt minden kelleme;
Bő értéke, híres neme
Nem volt minden érdeme:

2.

Fellengező, erős lélek,
Éles, mély tűz-értelem,
Nemes, bátor, igaz, nagy szív,
Lángoló hív szerelem
Voltak azon tulajdoni,
Melyek őtet szememben
Egyetlenné s — örökössé
Tevék az én szívemben.

3.

Itt ült velem legutólszor,
Engem általölelvén, —
Hű szerelme szerelmemnek
Teljesen megfelelvén.
Szüret vala itt akkor is:
A Balaton háborgott,
Zúgott a hegy a nagy szélben,
Hajh! és szívünk csikorgott!" —

4.

„Isten hozzád, Rózsa lelkem!
Megyek, úgy mond, Budára;
S kikeletre Bátoryval
Onnan török nyakára.
Teli, hallom, vitézekkel
Immár Mátyás udvara,
S én ne mennék? — A ki nem megy,
Nem nemes, nem — magyar a'.

5.

Ha az Isten szerencsét ád,
Visszahozom szívemet,
S borostyánnal koszorúzva
Viszlek haza, hölgyemet.
Szigligetben fogunk élni,
Szerelmünkben boldogok,
Hol fészkünkből kirepülni
Egy könnyen majd nem fogok.

6.

De ha az Úr oly sorsot vet,
Hogy Szentgyörgyi egy fia
Vérét ontsa — érted foly az,
Édes haza, Hunnia! —
Akkor Rózsám, Gyulafy-faj,
Kesergvén a mátkáért,
Vígasztaljon e gondolat:
Szép halni a hazáért!"

7.

„Imígy szólott, súlyos kardját
Oldalára övedzvén;
Megdermedve, zúzott szívvel,
Magam' kívül valék én:
S elszakadott kebelemtől! —
S elment a vad törökre! —
De fúlánkja szerelmének
Benn e szívben örökre! —

8.

Oda van ő! — felgyilkolva
Ösömei éltemnek;
E nagy világ semmit többé
Nem adhat már szívemnek! —
Oda van ő! — utána, haj!
Haszontalan sohajtok;
Oda van ő! — legyek én is!
Egyebet nem ohajtok."

9.

Badacsonnak szüretjében,
A hegy felső felében,
Hol nehezen fogamzik már
Szőlő a szirt keblében;
Alatta egy vén diónak,
Senkitől sem láttatván,
Egy legördült ormon úlve,
Csak rigóktól hallatván,

10.

Imígy zengé, elmerülve
Tengerében kínjának,
Szíve gyászos történetét
Egyedül csak magának,
Szegény Rózsa, Balatonra
Meresztvén le szemeit,
S fuldokolva nyeldegelvén
Sűrűn omló könnyeit.

Alatta egy vén diónak,
Senkitől sem láttatván . . . .

Csobáncz. 9.

Kisfaludy. I. 244. lap.

11.

A szép Rózsa! Gyulaynak
Dicsőséges leánya,
S a ki őtet csak ismérte,
Minden férfi bálványa:
A milyen szép és kellemes,
Oly felséges, kegyes, jó,
Dunán s Tiszán innen és túl
Nem volt hozzá hasonló.

12.

Bő, víg s népes volt Badacson
Az akkori aszúretben:
Mozgott, hangzott az egész hegy
Fenn és alatt, kinn és benn.
Urai és asszonysági
Veszprim-, Somogy-, Szalának,
Ifjai és leányai
Mindnyájan ott valának.

13.

Durrogtanak a mozsarak,
Hogy a bérczek ropogtak,
Kongtak a még üres hordók,
Az ostorok pattogtak;
Harsogtak a tárogatók,
A hegedűk zengének,
Szólt a duda, tapsolt a tánez,
S a sarkantyúk pengének.

14.

De mind erre a bús Rózsa
Örömre nem gerjede;
Mint a féreg-marta rózsa
Lankada és csüggede:
Se nem látott, se nem hallott
Keservénél egyebet;
Se nem érzett, se nem tudott
Keservénél egyebet.

15.

Mert Lászlója, ki Mátyásnak
Diadalmas hadával
Dicsőséget ment aratni
Pogány-földön kardjával,
S Mátyás halál-seregében,
Harczolt Kenyér-Mezején,
Sebet, s utóbb halált nyere
Azon nyárnak elején.

16.

Épen, midőn kalangyákban
Feküdt még a gabona,
Akkor jöve a táborból
Csobánczra egy katona:
„Szentgyörgyitől jövök, úgy mond,
Az ő á·va szolgája,
Hol van Rózsa, — a kisasszony, —
Szegény uram mátkája?

17.

Oh kisasszony! kegyelmednek
Szomorú hírt hozok én:
László úrfi, kedves uram,
Meghalt Kenyér-Mezején!
Farkas előbb oda lett már,
Kit innen vitt magával;
Farkas után én gondoltam
Sárkány paripájával.“

18.

„Meg kell halnom, — eredj, mondá,
Ledűlve egy dúlt sánczra,
Mikor s mint lett halálomat
Vidd mátkámnak Csobánczra.
Emlékezzék meg énrólam,
Az ő holtig hívéről; —
De miattam le ne mondjon
Az életnek kedvéről.

19.

Legkedvesebb barátomat
Válaszsza ő férjének,
Boldogítsa Varjas Andrást
Szerelmével szívének!“ —
„Imígy szólott, írni akart,
De jobb keze nem vala! —
S ugyanaz nap, pünkösd kedden,
S ugyan ottan — meghala!“

20.

Ily fenével kínzá Rózsát
E katona-jövevény; —
Óh iszonyú rút csalárdság!
Pokol-fonta szövevény! —
Az egész hír költemény volt;
Varjas András koholta,
S Orbán deák, a ki Rózsát
Ezen hírrel gyilkolta.

21.

Varjasnak már rég fájt foga
Csobánczra és kincsére,
S fejét soká törte abban,
Mint ejthetné kezére;
Ezer tőrt és lépet vetett,
Hogy megfogja madarát;
De bármit tett, nem volt haszna, —
S csikorgatta agyarát.

22.

Hogy Szentgyörgyi táborba ment, —
Hah! mint örült annak ez;
Remélvén, hogy a csatákban
Vagy Szentgyörgyi oda vesz,
Vagy hogy Rózsa elfelejti
Távollévő mátkáját,
S utóbb mégis néki adja
Szűzessége pártáját.

23.

De élt az még, megtartá őt
Az igazat védő ég;
S élt keblében hív szerelme, —
Sőt azóta nőtt az még.
S lefizetvén hazájának
A tartozott oltalmat,
Jönni készült, mátkájától
Megkérni a jutalmat.

24.

Se Rózsa nem felejté el,
A mit igért hívének;
S távolléte kétszerezte
Lángját égő szívének.
Kosarat nyert, a ki kérte:
Halápy és Hagymásy,
Török, Pethő, Kanizsay,
Poky, Érsek s Szilvásy.

25.

Úgy cselekszik a távollét
A szerető szívekkel,
Valamint a szél fuvalma
A lángoló tüzekkel:
Ha csak kicsiny s gyenge a láng,
A szél mindjárt elfojtja;
De ha már elharapózott,
Azt még inkább felbojtja.

26.

Imígy látván füstbe menni
Varjas minden reményét,
Megcsengette körmöczikkel
Jól megtöltött erszényét:
„Orbán! (úgy mond ez ördöghez)
Jutalmúl ezt veszed,
Hogyha nékem te Csobánczot
És Rózsát megszerezed.

27.

Dárday, hogy ő húgait
A jószágból kitudád,
Mely az ő nagyanyjoké volt,
Nemde kétszáz sárgát ád? —
Ebben itt két annyi vagyon: —
Sajátod az órában,
Melyben Varjas lefekteti
Rózsát nyoszolyájában."

28.

S poharak közt így végzének:
Közösülés ne legyen
A mátkák közt, — tudósítást
Egy a mástól ne vegyen;
S utóbb László elvesztéről
Bizonyos hír terjedjen,
Úgy hogy erről kétkedni
Akárki is feledjen.

29.

S úgy lett. — Orbán, a sátánfi,
A dolgot jól intézte;
Hogy Rózsát, mint elnyert konczot,
Varjas immár úgy nézte.
Varjasnak egy czimborása,
Ki Lászlóról halált írt
A táborból, hitelessé
Tevé ama költött hírt.

30.

Holtnak tartá László úrfit
Rózsa s minden atyafi;
Megkönnyezé derék vejét
Még maga is Gyulafy.
Sőt Tihanyban requiem is
Tartatott már érette.
Ott volt Varjas és deákja,
A két ördög, — s nevette.

31.

De ezáltal dolgát Varjas
Nemcsak jobbá nem tette;
Hanem minden reménységét
Egyszerre elvesztette.
S kétségb'esvén, hogy valaha
Megfoghatná madarát,
Dúlt, fúlt, ivott, káromkodott,
S csikorgatta agyarát.

32.

Óh, de Csobáncz bezzeg hangzott —
Rózsa szíve jajától:
Lászlót! Lászlót! kért ő szegény
A vár minden falától.
Mérték nélkül volt keserve,
Haját, keblét szakgatta;
Földhez sujtott reményeit
Éjjel-nappal siratta.

33.

Látván ezt az ősz Gyulafy,
Vígasztalta, kérlelte,
Dorgálta is gerliczéjét,
Oh! mert igen szívelte. —
De a lelkét vesztett szívnek
E föld már nem adott írt.
Vajh! mért kellett elhinnie
Ama gyilkos, hamis hírt!

34.

Mint őszszel a liliomszál,
Szemlátomást hervadott;
Tüze elhúnyt, lelke alélt,
Már könnye is apadott.
Ez utolsó szüret után
Már csak alig élhete;
Pedig László Budán volt már, —
S kedveséhez siete.

35.

Budán volt már a király is
Az országnak nagyjával,
S diadalmit innepelte
Bajnokinak javával.
A múlatság- s vígasságnak
Budán nem volt szünete;
De Lászlót ez nem ingerlé: —
Kedveséhez siete.

36.

Mert hogy rég nem hallá hírét,
Se nem vette levelét
Mindég szívelt mátkájának, —
Borzogatta kebelét.
Tarsolyában sok gyöngy vala
Rózsájának számára;
Örűlt, midőn elképzelé,
Mint illik majd nyakára.

37.

Nagy-Vázsonyig Kinizsyvel
Es többekkel útazott,
De késztetvén Csobáncz felé, —
Nem veszteglett soká ott.
Napnyúgotkor indult onnan
Lovászával magával,
Farkassal, ki minden sorsot
Együtt viselt urával.

38.

Késő őszben volt ez a nap:
Már mindenütt elkele
Márton lúdja; a Bakonynak
Már lehullott levele.
Hideg szél fújt éjszak felől, —
Repűlt a ló serénye;
De kedvezve világított
A már telő hold fénye.

39.

„Rózsa! Rózsa! közel vagyok, —
Hahogy hívem maradtál,
S megtartottad, a mit nékem
Badacsonyon fogadtál? —
Szigligetben fogunk élni,
Szerelmünkben boldogok;
Hol feszkünkből kirepülni
Egy könnyen már nem fogok."

40.

Ezt gondolá s több efféle
László úrfi magába',
S nyargalt-nyargalt, hogy szikrát hányt
A száguldó ló lába.
Estve későn volt az immár,
Hogy kiért a tisztára, —
Felpillantott, és ráismért
Csobánez-várnak fokára.

41.

Itt megtoppant paripája,
És egy nagyot horkantott;
Mert épen egy nyíl az úton
Ott keresztül szaladott.
De sarkantyút adván László
Ágaskodó lovának, —
Most még annál sebesebben
Nyargalt Csobánez várának.

42.

Tovább jutván, a sziklák közt
Ott egy bagoly huhogott;
Borzadozott Szentgyörgyi ott,
S bátor szíve dobogott:
Mert tudta még dajkájától,
Hogy semmi jót nem jelent,
A mit most hall s imént látott;
De a bajnok — tovább ment.

Itt megtoppant paripája . . .

Csobáncz, 41.

De hajh! Rózsát elöle —
A halál elragadta.

Csobáncz, 46.

43.

Továbbá hogy oda jutott
A hegy gyöpös aljába,
A honnan felkanyarodik
Az út Csobáncz várába:
Szomorúan hallott kongni
A várban egy harangot: —
„Mit jelent ez?“ — Az erős szél
El-elkapta a hangot.

44.

„Úrfi, lassan! (monda Farkas,)
Én itt nem jót érezek! —
Torba megyünk, — a faluban
Valakit megkérdezek.“
S egy paraszt jött épen szemközt,
S László imily kérdést tőn:
„Földi! minek szól e harang?“
Válasz erre, jaj! — ez lőn:

45.

„Dícsértessék az Úr Isten!
Kisasszonyunk vívódik
Tegnap óta a halállal —
Mondják, szörnyen kínlódik!
Bár az Isten megtartaná!
Mert igen szép s igen jó;
Régen beteg: — lelkéért ez
A harmadik harangszó.“

46.

S mintha ezer kardot döftek
Volna László szívébe,
Elbődűle, — minden vére
Visszaszaladt keblébe;
S mint a nyíl a várban termett,
Lova eldűlt alatta:
De hajh! Rózsát László elől —
A halál elragadta.

TÁTIKA.

Come il gelo a le piante, a i fior l'arsura,
La grandine a le spiche, a i semi il verme,
La rete a i cervi ed a gli augelli il visco,
Così nemico a l'huomo fu sempre Amore.
E chi foco chiamollo, intese molto
La sua natura perfida, e malvagia.

Guarini.

Négy fal közé zárt a télnek
Szele, hava, hidege:
Kedvelt, tisztelt barátom, *Nagy!*
Im! halljad, egy agg rege:
Tátika — most csak omladék,
S vércse-lakta váráról,
S két fiatal magyar szívnek
Szerencsétlen sorsáról.

Héj barátom! akkor is volt,
Valamint most, rossz ember,
Embertársa lehelletét
Irigylő és dúló szer;
Ember, kinek szíve pokol,
Nyelve éles, tüzes kés,
Vére méreg, lelke ördög,
Mindenütt túr, ás és vés;

Ki mérgével felzavarja
A boldogság forrásit,
S vad átkokká változtatja
A jó Isten áldásit:
Maszlagokká a rózsákat
Igy teszi a mérges pók;
Halállá az édes álmat
Igy teszik a skorpiók.

TÁTIKA.

Első ének.

1.

Késő ősz volt, Márton napja,
Egy szomorú őszi nap;
Hamvas felhők között bujkált
A melegét vesztett nap:
Szomorú volt a természet,
Barna a letarolt föld;
Csak a mezőn volt remény-szín,
Csak a vetés volt még zöld.

2.

A Bakonynak rengetege, —
Tenger erdő s végtelen,
Komor barna hullámokban
Fekvék helyén dísztelen:
Az ősz száraz lehellete
Megfosztotta a fákat
A levéltől, s eledeltől
A ménest és gulyákat.

3.

Tátika, mint egy korona,
Feltéve a tetőre,
Büszkén állott s nézett alá
A földre és időre:
Változott ez évek óta
Körülötte, alatta;
De a várnak nem árthatott,
A tatár sem bánthatta.

4.

Szánthó Gáspár özvegye volt,
Ki a várban parancsolt,
S Hermán deák, a ki abban
Ügyész, gazda — minden volt;
Czudar Judith, a szép özvegy,
Ezen nap nem volt otthon;
Deákjával Hagymásynál
Vígadozott Szent-Gróthon.

5.

Vendégség volt Hagymásynál,
Kinek nagy volt értéke;
Öszvegyűle ekkor nála
Szala egész vidéke.
Oda méne az özvegy is,
Azt gondolván magába',
Hogy megkerít tán valakit
Megúnt özvegy ágyába.

6.

Manczi volt csak maga otthon,
Gáspár lelkes magzatja,
Első kedves felesége
Képe, szíve, rajzatja;
Remekje a természetnek,
Szíve-, lelke- s testében,
S örököse jó atyjának,
Jószágának felében.

7.

Mert vala még egy öcscse, is,
Fia mostohájának,
Ki másik fél-örököse
Vala Gáspár javának;
Hajh! de egy mákszemmel sem bírt
Magyar emberségéből,
Korcs volt, szóval: az anyjának
Hermán ölelelséből.

8.

A szép Manczi volt csak otthon, —
S fekete gyász éltében.
Ablakára könyökölve,
Feje a jobb kezében,
Szem-meredve néz vala le
A világba s időbe,
A múltba és jövendőbe,
És a jelenlévőbe:

9.

A sors dúló fergetege
Legmérgesebb dühébe'
Ment el virág-élte felett,
S mordúl csapott szívébe:
Mint a féreg a bimbóban,
Úgy ült s rágott keblében
Két szomorú emlékezet —
S hervadt virág-évében

10.

Valóban bal történetek!
Egyike is nyomhatta
Annyira, hogy gyenge szíve
Elszakúljon alatta;
Együtt pedig ily esetek
Oly terhek a szíveken,
Hogy sem az ész, sem az idő
Nem segíthet ezeken:

11.

Épen ma két esztendeje,
Hogy a dicső öreget,
Ki éltében gyakran vive
A törökre sereget,
Édes atyját, anyja mellé
Letevék a kriptába;
S ő itt maradt, — a halálnál
Rosszabb sorsnak markába'.

12.

Borzadozva látta most is,
— Hogy rángatta idegét —
Szürke s fejér barátoknak
És papoknak seregét;
Borzadozva hallá zengni
Búcsúztató énekét,
És zokogni a szíveket,
Ifjakét és vénekét.

13.

„Mért, óh mért, óh édes nemzőm!"
(Igy sohajtott magába')
„Mért nem vittél el magaddal
A nyúgalom karjába! —
Mért nem vittél el magaddal
E veszélyes szélvészből,
Hol, ha rá kél, nem jön segéd,
Sem szívből, hajh, sem észből!

14.

A nyomorúlt emberi szív,
Ki mindenre megindúl,
Csak, ha egyszer verni megszűnt —
A mély setét síron túl;
Ott nyugszik meg, — ott nem érez,
Ott nem gyűlöl, nem szeret: —
Jöjj, óh halál, jöjj kaszáddal,
Mely mindennek véget vet!"

15.

S épen ma két esztendejc,
Hogy a sírnak felette,
Mely atyját és jó napjait
Örök éjbe temette,
Egy rózsa-szín remény-virág
Látszott nyílni szívének,
Mely egy egész édent igért
Hátralevő éltének.

16.

Tudniillik: Rezy Sándort, —
A ki gyermekkorában
Játszó társa vala néki,
Kedvelt szomszédságában, —
Ott látta meg legelőször
Már legénynyé váltában,
A halotti vendégek közt, —
Édes atyja torában.

17.

Rezy Bálint fia volt ez,
Egyetlenegy magzatja,
És e híres nemzetségnek
Legutolsó fajzatja.
Szánthó s Rezy jó szomszédok,
S jó barátok voltanak,
Mind a kettő nagy hazafi, —
Egymás után haltanak.

18.

Sándor úrfi akkor jött meg
A töröknek nyakáról;
Egész Buda róla szólott,
És nyert borostyánjáról:
Galambosnál ő volt egyik,
Ki a török markából
Zsigmond királyt megmentette
Szégyen-halál torkából.

19.

És azóta Zsigmond király
Becsülte őt s szerette,
S mint élete megmentőjét
Kegyelmekkel illette.
Látta őt a királyné is,
Ama híres Borbála,
S szeme benne egy Apollót,
S egy Herkulest találá.

20.

Szép asszony volt a királyné,
De gonosz és fajtalan;
Teste kényit töltögetni, —
Ez volt dolga úntalan.
Vajh! mért kellett ez ifjúra
Buja szemét vetnie!
Vajh! mért kellett ez ifjúnak
Buja szembe tűnnie!

21.

Valamikor még a pokol
Egy férfiat megfogott,
Egy szép, elmés, buja asszony,
S nem ördög volt eszköz ott:
Mert befonja hálójába
A fiatal szíveket
A bujaság, ha kellemes,
Mint a pók a legyeket.

22.

Az ily asszony (mért van ilyen!)
A legnagyobb szörnyeteg:
Medvék között, hol legsürűbb,
Legvadabb a rengeteg,
Nem veszthetsz oly drága kincset,
Mint a melyet ez kicsal,
Óh férfi-szív, életedből
Szédítő bűbájival!

23.

Sándor s Manczi, gyermeke még,
Már egymáshoz hajlának;
S gyermekszívek érzeményi
Szépen öszvehangzának.
Szerették már akkor egymást,
Minekelőtt kifejlett
Valóságok a bimbóból,
S az legény, — ez leány lett.

24.

De meglátván mostan egymást,
Az életnek nyíltában,
A szív s lélek viráginak
Fejledező korában:
Midőn a szív kívánati
Az ifjúság keblében
Ébredeznek, gyúladoznak,
A szerelem évében: —

25.

Látván Sándor a szép szűzet
Pompájában testének,
Lelke szelíd felségében,
S jóságában szívének;
Látván Manczi a szép legényt
Magyar lelkességében,
A jó embert, deli vitézt
Erejében, tüzében:

26.

Világos lőn lelkeikben,
S keblek mélyen érzette,
Hogy a két szív, két valóság
Egymást igen szerette:
Se minden a nagy természetbn
Fennen hangzá nékiek,
Hogy egymással öszveillők,
S egy párrá kell lenniek.

Zokogva még, a két jó szív
Már egymást eljegyzette . . .

Tátika, I. 27.

27.

S Gáspár hideg tetemének,
És sírjának felette,
Zokogva még, a két jószív
Már egymást eljegyzette:
Ezen élet tengerében
Öszvefogva evezni:
A sors mérgét és kegyelmét
Ketté osztva érezni.

28.

A boldogúlt két öreg is,
Hogy szívek még dobogott,
És az arany billikomban
Ó somlai csillogott,
Öszveülvén s öszvehordván
Harczaik egy rakásra, —
Könny gördűlve agg szemekből,
Igy köszöntek egymásra:

29.

„Adja Isten, hogy a magyart
A fél világ uralja! —
S vérrel szerzett szabadsága
Soha kárát ne vallja!
Adja Isten, barátságunk
Halálunkig állhasson, —
S reménynyel tölt gyermekinkből
Egy boldog pár válhasson!“

30.

De Sándor, kit Borbálának
Vétkes unszolására,
Zsigmond király magához hítt, —
Önnön gyalázatjára, —
Sándor, kinek a dicsőség,
Tábor és harcz kedves lett,
Kis időre (mint reménylé)
Kedvesétől búcsút vett.

31.

Sándor! Sándor! mit miveltél?
Ide hagytad mátkádat!
Jaj, jaj néked! — nem ismérted
Kigyót rejtő pályádat!
Elment, hajh! és midőn a szűz
Várva várta ölébe,
Sándor helyett egy levélben
E mennykő jött kezébe:

32.

„Vannak olyan perczenetek
Az embernek éltében,
A melyekben setét lészen
Fejében és szívében;
S a múlt idő örömei
Mind a földhez sujtatnak,
S a jövendő reményei
Mind a porba tipratnak:

33.

Hogy átkozza születését,
Átkozza az életet; —
Néha maga, néha a sors
Hozza a balesetet! —
Vannak ilyen perczenetek!
Boldog, a kit kedvelvén
Az ég, megment ilyenektől:
Boldogtalan vagyok én!

34.

Alig valék még kezdetén
Veszedelmes pályámnak,
S egy szörnyeteg, királynéja
Hajh! szánandó hazámnak,
Tőrt vetett ki, milyent eddig
Ártatlan nem ismértem,
S fogva valék, elkábúlt én,
Mire magamhoz tértem!

35.

Nem volt benne irgalmasság
A vad istentelenben;
Úgy tett vélem, együgyűvel,
Mint a kígyó édenben!
Buja vérré varázsolta
Szűzességét keblemnek,
S elütötte életemről
Idvességét szívemnek!

36.

Virtus! virtus! imádtalak,
A mióta érzettem,
Hogy mennyei rokonság vagy,
S ösvényedet követtem;
Nem szántszándék, nem természet: —
Sorsom ragadt magával,
Kivül belől ostromolván,
Elrántott bal karjával.

37.

Akár tudnám jó szívednek
Még megnyerni kegyelmét;
Akár soha sem bocsátnád
Szíved szörnyű sérelmét; —
Így is, úgy is szerencsétlen,
Visszaadom szavadat:
Add egy másnak, érdemesbnek,
Malaszttal tölt magadat!

38.

Akkor, ha majd látni fogod
Egy szerencsésb öléből,
Ki szívedre méltóbb vala,
Boldogságod kebléből:
Mily hóhérom lesz a vétek,
Melyet, hajh, elkövettem!
Hogy, nyomorúlt! bár vétettem,
Mégis híven szerettem; —

39.

Ha hallani s látni fogod,
Vétkem kínos bánatja
Keblem miként gyötri, marja,
Furdalja és szaggatja;
Elmém minden gondolatja,
Minden csepp vér éremben
Mint lesz ostor, gyilkos, ördög
Szerencsétlen éltemben; —

40.

Miként nem fog melegítni
Semmi remény sugára;
Miként nem lesz kebelemben
A pokolnak határa: —
Akkor, óh megbántott angyal!
Ha így leszek feldúlva,
Szánj meg akkor, és bocsáss meg!
Meg lészsz rajtam boszúlva.

41.

Ha szívem majd kínjaiban
Vérzik, habzik, csikorog;
De, hogy sorsát megérdemlé,
A bűnös még sem morog; —
Ha életem gyökerei
Mind el lesznek már éve;
De bús lelkem csontházából
Még sem lesz még kivéve; —

42.

Ha a halált imádom majd,
Hogy szánjon meg s vigyen el; —
De nem szán meg, de nem visz el,
S minden hajnal élve lel:
Akkor, óh megbántott angyal!
Ha igy leszek feldúlva, —
Szánj meg engem, kárhozottat!
Meg lészsz rajtam boszúlva.“ —

43.

Ki először a szerelmet,
Tűznek, lángnak nevezte,
Veszedelmes természetét
Jól ismérte, érezte.
A szív legszebb állapotja
Szűzessége, hívsége;
E mulandó emberlétnek
Ez mennyei vérsége.

44.

De semmi sincs hatalmában
Az embernek egészen;
Idő, hely és környülállás
Könnyen fordítást tészen;
A felhő, mely reggelenként
Szép bíborral van festve,
Benn rejti már a vílámot,
Mely öldököl majd estve.

45.

A szerelem kezében van
Sorsunk kulcsa e földön,
S véle mennyet vagy poklot nyit,
Kinek milyen sorsa lön:
Az idvesség kelyhét tartja,
S nyújtja nekünk jobbjával,
Mérget nyújt és kárhozatot
Veszedelmes baljával.

46.

A bujaság poharában
A felső hab édes méz,
S ennél fogva ingerelvén,
Hozzá kap az ember-kéz.
De, hajh! édes csak habja volt,
Már keserű az ital,
És sepreje epe s méreg, —
Melytől a szív kínt s jajt vall.

47.

Szörnyű csapás volt ez Manczi
Érzékeny szűz szívének,
Mint a villám, szörnyen csapott
Gyökerébe éltének.
E két súlyos csapás mellé
Több bajok is jövének:
Az özvegy és egész háza
Szegény ellen törének.

48.

A rossz asszony irígylette
A szűznek sok kellemét,
Dicsőített hírét, nevét,
Virtusát és érdemét;
Irígylette az atyjáról
Rá maradott értékét,
S becsületét rágalmazva
Járta Szala vidékét.

49.

Látván, milyen bálványa ez
Minden férfi szívének;
Mint szeretik őt az ifjak,
Mint tisztelik a vének;
S mennél inkább kisebbíti,
Annál nagyobb nevében, —
Dúlt, fúlt s epét s mérget forralt
Hiénai mellében.

50.

Hermán deák, a cseh pribék,
Az özvegyhez kötözte
Ravasz róka-indúlatit,
S Manczit szint' úgy üldözte;
Sőt ha mérget látott forrni
Asszonyának szívében,
Ő még jobban keverte azt
Egy reménynek fejében.

51.

S a dolog már annyira kelt,
Hogy *Szánthónak leánya,*
A szép jó és gazdag *Manczi*,
Ezer szívnek bálványa;
Kiért anny'an vetélkedtek
A szittyai hazában,
Szinte immár szolgáló lett
Önnönmaga házában.

52.

Valóban bal történetek
Egy angyalnak éltében!
Ablakára könyökölve,
Feje a jobb kezében,
Szem-meredve néz vala le
A világba s időbe,
A múltba és jövendőbe,
És a jelenlévőbe:

53.

Setét ködděl, könnyesővel
Szívét mordúl vonta bé
A szerelem fergetege,
S napfényt nem várt már többé.
Szerelmének rózsanapja,
Melynek az ő hajnala
Annyi szépet s jót igére, —
Örökre leszáll vala.

54.

Oda lett az örömfészek,
Melyet képző fejében
A jövendő pókhálóján,
Hajh! de a sors mérgében,
Ezer édes reményekből
Rakott vala szívének,
És az élet terhére volt
Lelkének és testének.

55.

Ezen élet szélvészében
Egyedül, elhagyatva
Érzé magát, és nyugalmát
Fenékből felforgatva;
S lelke minden tehetségi
S erei megakadtak,
S élte minden fonalai
Fájva ketté szakadtak.

56.

A szív első szerelmében
Ily rútúl megcsalódni;
A szív első lángjainak
Imígy visszacsapódni;
S ezen visszacsapott lángnak
El nem tudni oltódni,
Ily sorssal, egy gyenge szűznek,
Kín lehetett vívódni.

57.

Imígy hervad keservében,
Mert a sors letiporta,
Ostromolva ezer felől,
A szűz virtus gyakorta;
Könnyekben és fájdalmakban
Húzza vonja életét:
Bú-köd fedi minden napja
Keletét és esetét; —

58.

Midőn nyilván és kevélyen,
Tömjénekkel füstölve,
A gonoszság és bujaság,
Jónak, szűznek kürtölve,
Örömektől környűlvéve
Jár s űl egész éltében, —
S a virtust még kaczagja is
A szerencse ölében.

Sokat szenvedt szegény Manczi . . .

Tátika, I. 59.

59.

Sokat szenvedt szegény Manczi,
Szegény Sándor még többet:
Mert, sorsát megérdemleni,
Az ínségbe nagy súlyt vet.
A virtusnak tűz-próbája
A szív meggyúlt szerelme.
Az az erős, kinek ebben
Nem történik sérelme.

60.

Rezy Sándor, ki csak nem rég,
Még ártatlan korában
Törökdúló oroszlán volt
A vérengző csatában;
Kinek tüzes tekintete
A sorssal bajt-víhatni
Látszott, s erős ércz-termete
Éveket kiállhatni;

61.

Megestén eliszonyodva,
Kiforgatva magából,
Mint az ebtől üldözött vad,
Haza szökött Budából;
S kerülvén a napvilágot,
Vagy megvonúlt várában,
Vagy Káinként bujdos vala
A Bakonynak vadjában.

62.

A hol ember soha sem járt,
A mély setét völgyekben,
Hol a tölgyek vén odvában,
És a kőszirt-üregben
Görhes baglyok s denevérek
Laktak s éhhel vesztenek,
És a sovány moha közűl
Száraz gyíkok néztenek;

63.

Ottan járt ő, mint a lélek,
Csak csont és bőr az ifjú,
Ki ízmos volt, mint Herkules,
De kit megett már a bú.
Ha a vadász meglátta őt,
Keresztet hányt magára,
S hajborzadva fordúlt vissza,
S nézett a hív kutyára.

64.

Ott csapongott — a múlt idő
És jövendő fejében;
A gyötrelem s töredelem
Vétkét bánó szívében.
Tövisektől megszaggatva,
Vérébe' és fagyába',
Éjfél után tére vissza
Gyakran néma várába.

65.

Haszontalan szedegette
Elmúlt öröm-napjait,
Hogy szívében elaltatná
A jelenlét kínjait:
Az iszonyú külömbséget
Annál inkább sínlette,
Bal sorsának dühösségét
Annál inkább érzette.

66.

Sokszor, ha egy völgy öléből
Tátikára tekintett,
Ez a roppant szép természet
Előtte kőhalom lett:
Mely súlyosan mellén feküdt
S nyomta, zúzta terhével,
S Manczi fenn űlt dicsőségben,
Kit elvesztett vétkével.

67.

S a múlt évből a száz meg száz
Bizonytalan szép remény,
Most mind annyi valóságos,
Gyilkos, dühös érzemény.
Fájdalmas, meg nem nyerhetni
A szerelmet gyakorta;
De szerelmét elveszteni,
Fájdalmasabb százszorta.

68.

A Rezi vár pusztán állott,
Mint egy üres sasfészek:
A szomszédság ifjainak
Régen nem volt már részek
A bujdosó birtokosnak
Magyar barátságában; —
Pusztán állott a Bakonyban,
Mint a lélek urában.

69.

Ki, ha néhol barátságot,
Vagy szerelmet sejt vala,
Futott-futott, mint a vad fut,
S csikorgott bal oldala.
Szíve ezer kínja között
Legmérgesben az fája,
Hogy vétkéért ily sors méltán
Következett reája.

70.

Végtelen éj volt előtte —
Utána is végtelen;
Csak vétke volt, mint egy mord váz,
Jelenése szűntelen.
Azt vélte, hogy tőle borzadt
A bagoly, ha huhogott, —
Azt vélte, hogy őt vádolta
A varjú, ha károgott.

71.

Gyakran egész éjszakákat
Átcsapongott, kerengett, —
S Tátikánál lelvén magát, —
Ott a kövön fetrengett:
A mennyország kapuinál,
Hogy az néki zárva lett,
Bánatában dühösködve —
Luczifer így fetrengett.

72.

A szerelmet, ifjúságot,
Minden kedvet, kényt s reményt,
A szerencsét, boldogságot,
S minden öröm-érzeményt,
Kiforgatva és feldúlva —
Hajótörést szenvedve
Látta élte tengerében, —
És el vala szörnyedve.

73.

Szem-meredve tekintett le
Insége örvényébe,
Mint egy volkán hajborzasztó
Kiégett üregébe. —
Ha egy imily pillantatban,
A szívbe, mely így érez,
Egy valaki kését döfi, —
A gyilkos jóltévő lesz.

74.

Ilyen ínség volt élete, —
S jobb szerette gyötrelmét
Mégis, mint a gondolatot,
Hogy elverje szerelmét.
Csak elvesztett boldogsága
Édes emlékezete
Tartá benne még a lelket, —
Csak e' volt még élete.

Második ének.

1.

Későn estve tértek vissza
Az özvegy és deákja:
„Hah!“ (elkezdi amaz, s magát
A karszékbe levágja,)
„Haszontalan mesterkedem,
Haszontalan vetem ki
Mindenféle horgaimat, —
Nem harapja meg senki.

2.

Fel sem veszi a menyecskét
Sem öreg, sem fiatal,
Sem boldog, sem boldogtalan,
Sem a főrend, sem az al;
Minden ő utána indúl,
Mintha vinnék ördögök, —
Minden szív csak ő rá céloz,
Magok is a vén dögök.

3.

Minden csak őt udvarolja,
Mint egy Tündér Ilonát;
Minden szem csak rajta legel,
Szépet, jót csak rajta lát.
Nála nélkűl, mint az árnyék,
Senki, semmi vagyok én;
Ő ragyogó, sugárzó nap, —
Én csak félre vetett szén.

4.

Ha felvesz is, ha megtisztel,
S megbecsül is valaki, —
Hogy nem értem, hanem érte
Történt, — nyilván adja ki:
Hogy a méreg szinte megesz
Néha bosszúságomban; —
E teremtés, látom, gát lesz
Minden boldogságomban."

5.

„Bosszankodtam," (úgymond Hermán,)
„Én is minap Sümegen,
Hogy a püspök végig menvén
A nagy vendégseregen,
Azt mondotta: „Csorba a szám,
Nincs itt keresztleányom,
Szánthó Manczi, kit szegényt tán
A mostoha anya nyom?

6.

Az atyja jó barátom volt,
Közelvaló atyafi;
Jó ember volt, derék vitéz,
És oly buzgó hazafi,
Hogy — csak olyant kell kívánni,
De nem tudom, ha látsz-e
Sokat ilyent, Magyarország? —
Requiescat in pace!"

7.

Úgy tajtékzott a gyűlölség
A hiéna szájából;
S így bojtotta azt e róka
Álnok, csalfa agyából.
S egy iszonyú vér-gondolat
Támadt annak fejében;
Megrázta őt, — tovább mégis
Befogadta szívében:

8.

„Hermán!“ (így szól a pribékhez,)
„Szívem régen tiéd már;
Fiam, tudod, általad él,
Szánthó nevét hordja bár.
Halljad, Hermán! éltünk folytát
Régen öszvekevertük;
Ha ki nagy gát volt folytában, —
Azt elmostuk, sepertük.

9.

De egy nagy gát, legnagyobb még,
Ha helyt állhat ellenünk,
A magasról, hol most megyünk,
Rútúl alácseppenünk:
S a pompásan járt folyamból
Csak egy bűzhödt mocsár lesz,
Melyet minden meleg sárrá,
S minden hideg jéggé tesz.

10.

Halljad, deák! — úrrá teszlek, —
Úrrá teszlek, cseh poronty;
Kezem tiéd — s neved legyen
A fejemen viselt konty;
De Manczinak — el kell veszni,
Hanem, deák, — okos légy!
Menjen az a koporsóba, —
S te vélem oltárhoz mégy!“

11.

Kapott ezen a rőt pribék:
Nagy láz vala nékie
Úrrá lenni, s nem, mint eddig,
Úrnak titkon lennie:
Noha oltár helyett néki,
Kit csömörig megúnt volt
A bűnökbe merűlt asszony,
Szintúgy koporsót gondolt.

12.

Ily kigyókat nevelél te,
Jámbor Gáspár, kebledben!
Nem volt elég, hogy megloptak,
Megtéptek már éltedben;
Hogy a tiltott gyümölcsből is
Lakozának kertedben, —
Megferdeni kívántak még
Fenmaradott véredben!

13.

Temérdek bűn megtorlott már
A rőt kalóz lelkében;
E nagyot még hozzá adni —
Viszket egész testében;
Annál inkább, minthogy őt is
Nagy remények biztatták,
S éltét fénynyel környyűlvéve,
S felemelve mutatták.

14.

Mind e mellett, ha forgatta,
Feje rútúl szédelgett:
Mert a dolog halálba járt, —
S félszeg szíve émelygett;
S tudván, hogy a gonosz Macza
Állhatatlan és hamis,
Úgy tökélé, hogy mindenben
Része légyen annak is.

15.

Manczi tehát halált mikor,
Miképen és hol vegyen,
Hogy halála csudálatos,
És hihető is legyen,
Törte, marta gonosz fejét,
Hogy az szinte dorombolt,
Mindaddig, hogy megőrlötte, —
És a végzés ím ez volt:

16.

Rozália kápolnája
Legyen vesztének helye;
És ideje a jövendő
Karácsonnak éjjele;
Gyilkosa a holt Lázárnak,
Ki ott vala remete,
Járó lelke, kit ember már
Kérdőre nem vehete.

17.

A kápolna Tátikától
Hét parittya-dobásra,
Egy meredek szirten állott,
S egy mély örvény nyílásra
Úgy dűlledt ki, hogy féltette,
Ki alúl feltekintett,
Hogy legottan leroppanhat,
Ha egy kis szél legyintett.

18.

Jobb felől, a mélység felé,
Egy nagy mester kezével
Kőből vágott kereszt állott
Idvezítőnk testével.
Bal felől, mély alázatban
Egy gömbölyű szikla-bolt,
Az ott termett szirtből vágva,
Remeteház s lakás volt.

19.

Szánthó Balázs felesége,
Szegény Gáspár szülője,
Döbröntei Rozália
Volt mind ennek szerzője.
És azóta Lázár volt ott
A harmadik remete,
Kit a vidék szentnek tartott,
Jámbor is volt élete.

20.

De egyszerre, Mindszent napján,
(Majd elért egy század-kort)
Az ő vadon hajlékában
Halva lelték a jámbort.
Sokan ugyan azt regélték,
Hogy, halála után már,
Imitt-amott mégis látnák,
S hogy többnyire éjjel jár.

21.

S midőn a hír, szájról szájra,
S mindíg nőttön-nőttében,
Körűljárta az egész tájt,
Utóbb egy váz képében
Áll vala meg, — tudniillik:
Lázár ugyan meghalt már,
De a lelke éjjelenként
Sohajtva és nyögve jár.

22.

A vár népe annyit tudott
Utóbb már a lélekről,
Hogy a vidék meggyőződött
Minden jelenésekről.
Mihelyt szürkült, borzadozva
Járt kiki a Bakonyban;
Ha megzörrent a falevél,
Megdöbbene, — hogy ott van.

23.

Szívdobogva ,térítette,
Tartván nyakon kapástól,
Juhász, gulyás a marháját
A remete-lakástól.
A kápolna, melyet eddig
Feles nép megkeresett,
Most már minden tisztelettől
Teljességgel elesett.

24.

Ezen regét csak az özvegy
  És a deák kaczagták,
Minthogy ők ezt, okok lévén,
  Önnönmagok faragták.
Kaczaghatták, — mert jól tudták:
  A remete már nem él;
Nem élhet, mert — ők ölték meg, —
  Akárki hol s mit beszél.

25.

Tudniillik: ez a Lázár
  Úri nemből származott,
Tudós, bölcs és jámbor vala,
  S titkon sok jót okozott.
Tanácsosa volt Gáspárnak
  Mindennémű dolgában;
S a köznépnek orvoslója
  Lelki, testi bajában.

26.

Imígy jutván sok titokhoz,
  Sok veszélyt elhárított;
S jóra intvén a jóltévő,
  Sok rosszat megjobbított.
Manczi sokat vala véle
  Kisebb s nagyobb korában;
Szíve s lelke oly angyali
  Ott lett társaságában.

27.

Tövis lett hát e jámbor is
  A két gonosz szemében;
Mert, ha akart, gát lehetett
  Vétkes éltek mentében:
S minthogy titkon, homályosan
  Tőle meg is intettek,
Azt vélték, hogy mindent tud ő,
  A miket elkövettek.

28.

„Félre hát ez apostollal!
Ott a hol több bűnös van“
Mond az asszony, „ott jobbítson,
Ott gyógyítson — pokolban.“
S Pongrácz, az ő czimborások,
Ki hajdú volt a várba',
Egykor hátúl egy mirígy nyílt
Lőtt a jámbor Lázárba.

29.

Pongrácznak kell vala Manczit,
(Így vala kidolgozva)
Haj! Manczit is a világból
Kiveszteni orozva:
De különös színnel s móddal,
És ámító formával,
Ha szolgál a környűllállás,
És, úgy szólván, csudával.

30.

Karácsonnak éjjelében
Kelle vala nékie
A kereszthez borúlt szűzet,
(Mert így kell majd lennie)
Lázár lelke alakjában
Halálig ijesztnie,
S a szűzet a szikla-fokról
A mélységbe vetnie.

31.

Manczinak ez idő alatt
Jobb nap látszott derűlni:
Mostohája gyűlölsége
Látszván kicsinyt enyhűlni;
Mert, hogy utóbb ne lehessen
Néki gyanúba esni,
Szebben kezde vele bánni,
S kedvét látszott keresni.

32.

S magából mintegy kiverdve,
(Hermán úntig nevette)
A megtértet, a Magdolnát
Hihetésig színlette.
Szegény Manczi! ki nem örűlt
Semminek már a földön,
Mostohája eránt mégis
Érzékeny és szíves lön.

33.

Imígy nyalja a bárányka
Mind a kezet, mind a kést,
Mely majd mindjárt torkon metszi
Az ártatlan teremtést! —
Így csókolja a galambfi
Mind a kezet, mind a kést,
Mely majd mindjárt nyakban metszi
Az ártatlan teremtést!

34.

Közelgetett már karácson —
Ádám s Éva ünnepe, —
Haj! kiket a csalárd kígyó
Oly álnokúl meglepe! —
Felderűlt már: — szép téli nap;
S az nap alig szürkült még.
Hogy már felkelt a teli hold; —
Száraz fagy volt, — kemény jég.

35.

Ekkor, mintha a gondolat
Akkor jönne eszébe,
Igy kezdé a gonosz asszony
Az ablakon néztébe':
„Be gyönyörű karácson ez! —
Napnak, éjnek a szépe!
A föld a szép holdvilágban
Betlehemnek a képe!"

36.

„Menjünk“ tovább így folytatja,
„El a fejér kereszthez
Az éjféli mise előtt;
Holdvilág van, — út jó lesz.
Töltsük inkább imádsággal
S idvességes szándékkal
Az öröm-éjt, mintsem gyarló
És hívságos játékkal.

37.

Hálájuk meg születését
Az Isten- és embernek,
S könyörögjünk: őrizzen meg
E veszélyes tengernek
Kárhozatos örvényitől
Szent és erős kezével; —
S vétkeinket bocsássa meg,
Irgalmával, kegyével!

38.

Egyszersmind a lélek-mesét,
Ezen csupa költeményt,
S a köznépet ijesztgető
Csintalan agy-leleményt
Fojtsuk el ott-lételünkkel:
Így majd visszaszerezzük
A szép s szent hely tiszteletét,
S lelki hasznát érezzük.

39.

Könyörögjünk az Istennek
Boldogúlt úr lelkéért!
Esedezzünk Isten előtt
Lelke idvességéért! —
Imádkozzunk mind a hárman:
Hermán a jóltévőért,
Az asszony a kedves férjért,
A gyermek a nemzőért!“

40.

„Menjünk, menjünk!“ mondá Manczi,
És egy mélyet sóhajtott;
Elmenni a szent kereszthez
Immár régen óhajtott:
Egykor sok szép órát töltött
A bölcs Lázár boltjában,
Gyermek-szíve barátjával —
Élete jobb sorsában.

41.

Pongrácznak ott kelle vala
Előbb immár lennie,
Mint léleknek megjelenni, —
S mind a többit tennie.
A legelső kakas-szóra
Ki is lopta magát már,
S remetévé átváltozott,
Mihelyt hátúl volt a vár.

42.

S ballag, ballag, — s a mint ballag
A csavargó ösvényen,
Mely nagy fákkal volt befedve,
S most megfagyva keményen, —
Megrobbana feje felett, —
Megdöbben a lelkében
Vétket vivő félszeg ördög,
S borzad egész testében:

43.

Egy nagy bükknek lombjain űlt
Varjúsereg reppent fel,
A mint Pongrácz, az ál-lélek,
Alatta megy vala el.
Kísérője a gonosznak
A rossz lelkiismeret,
S minden kicsiny zörrenésnél
Szívébe jégcsapot vet.

44.

Gondolkodva ballag tovább,
Mert maga is nagyolja
A bűnt, melyet elkövetend, —
Mégis — magát eltolja,
S ballag, ballag, — s a mint ballag
Épen egy völgy öblében
Nagy zörgést hall a sűrűben, —
Retteg Pongrácz bőrében:

45.

Egy nagy farkas tört igetve
Keresztül a sűrűn itt,
S fogai közt, fel a bércznek
Egy nagy halálfejet vitt;
Embert látván, megrezzene —
S a fejét úgy ejté ott,
Hogy az Pongrácz lába közé
A fagyon lekopogott.

46.

Huh! megréműl, s megrázkodik
Pongrácz egész testében,
S mint egy törzsök, mozdúlatlan,
Dermedve áll helyében.
Fordúlásról gondolkodik
Itten immár a lator,
De a fejet jól megnézvén —
Meghűlt vére meg' felforr.

47.

Ráismért, hogy Bandi feje,
A zsiványé, kit nem rég
Igazság és törvény szerént
Négyfelé tört a kerék;
S félre rúgja, — s látván, minden
Természetes történet,
Istentelen bátorsága
Ujra ismét lobbot vet.

48.

S ballag, ballag, — s a mint ballag
Földre sütött szemekkel,
Rossz lelkébe bévonúlva, —
S előtte már a szent hely:
„Ki vagy ember?“ igy dördűlt meg
Előtte egy harsány szó:
S „ki vagy ember?“ száz felől is
Így mennydörgi az echó.

49.

Megrendűlve néz fel Pongrácz,
S látván, hallván, elhal, -hűl;
Szentháromság egy Istent mond —
És legottan öszveműl:
Termetében, csuhájában
Lázár állott előtte,
Kit valóban lelkének vélt,
Mert testét meg ő lőtte.

50.

Hozzá járúl a remete
Az ő hasonmásához,
S ijedtéből nem jót sejtvén,
S kapván görcsös botjához
Markos kézzel megrázza őt, —
S mordúl újra nevet kér; —
A nyers szóra és rázásra
Pongrácz ismét léthez tér.

51.

„Ki vagy?“ kérdi ismét amaz:
„Ah! — Pongrácz!“ ez így felel,
„Az asszonyom és deákja
Csábítottak engem el! —
Szánom s bánom vétkeimet, —
Kegyelmezz, oh jó lélek! —
Igen nagy volt a kisértet, —
De megtérek, — ha élek!“

52.

„Szólj!“ (így kiált ismét amaz)
„S igazat mondj, — meg nem csalsz!
Gyónj!“ (és kezét ráemeli)
„Gyónj! különben szörnyet halsz!“
S mind ezeket viszhangozván
A szirtfalak sok felől,
Halál látszott fenyegetni
Emezt hátúl és elől.

53.

És rettegve mindent meggyónt,
Mindent, a mit eddig tett
És teendő mostan vala, —
S irgalomért esdeklett.
E szörnyeknek hallására
A remete elbőszűlt, —
S dühösködni kész vala már,
De — boszúja jobbat szűlt.

54.

„De nem!“ (úgymond gondolkodva
Kis ideig magába',)
„Bánd meg előbb bűneidet, —
S úgy halj azok díjába.
Óh gonoszok! óh gyilkosok!
Óh tolvajok, zsiványok!
Óh tigrisek! óh hiénák!
Oh viperák, sárkányok!“

55.

S megragadván a vad gonoszt,
A hajlékba bédugta:
„Meg ne mocczanj!“ így ordít rá,
És az ajtót rácsukta.
„Őrizzétek martaléktok'
Itt, Belzebub s Luczifer;
A második kakasszóra
Országtok még kettőt nyer.“

56.

Dehogy mocczant volna az meg,
A halálig lankadott;
Idők óta imádságra
Először itt fakadott.
A remete, bús, haragos,
Fenékből felindúlva,
Fohászkodott, átkozódott,
Egy szegletbe vonúlva.

57.

S most megkondúlt a vár-harang
Először a misére; —
A toronynak zsellérjei
Felrezzentek zengtére;
S minden szomszéd helységekben
Kolompolni kezdének;
S hol vékonyan, hol vastagon,
Mind egy tárgyért zengének.

58.

S íme! jönnek mind a hárman,
Mint végezve rég vagyon;
Nyelvek hallgat, — csak lépésök
Kopog hangot a fagyon;
S némán oda térdepelnek, —
Csak sohajtást ereszt'nek —
A bércz kétes párkányára,
Elejbe a keresztnek.

59.

Oda terem rejtekéből
Ekkor a bús remete:
„Manczi! (úgymond) szegény angyal!
Sorsod hát c' lehete? —
De kik néked vermet ástak,
Bele magok essenek! —"
Meghökkenc a két ördög,
Nem tudták, mit véljenek.

60.

De, igaz ég! minekelőtt
Észrevevék magokat,
A remete, egy Sámson most,
Megragadá azokat, —
S dühös kézzel a mélységbe
Penderíté, taszítá; —
„Szálljatok le a pokolba!“
Utánok ezt ordítá.

61.

„Játszszatok az ördögökkel,
Ne Lázár szent lelkével! —
Víjjatok bajt gyehennával, —
Ne egy angyal éltével!“
De azok ezt már nem hallák —
Törve, zúzva voltak már:
A gonosznak büntetése
El nem marad, — késsen bár.

62.

Pongrácz ott benn jól hallotta,
Itt kinn miként mennydörgött,
S rettegett, hogy tetemében
Szinte minden csont zörgött;
S a sort most rá jönni vélvén,
Százszor is el-elhala:
De a bőszült remetének
A gondja most más vala:

63.

Erős kézzel ölbe fogja
Az elájúlt leányzót,
S elviszi a várkapúig;
De ez ott sem ád még szót.
Ezer tüzes csókok által
Tér végre meg élete,
S ekkor a felüdült szűzhez
Imígy szól a remete:

A remete egy Sámson most,
Megragadá . . .

Tátika II. 60.

64.

„Ne félj, ne félj, Szánthó Manczi!
Nem vagyok én rossz lélek! —
Se nem vagyok Lázár lelke, —
De nyomorék, még élek!“
(S elhasítja álruháját)
„Ismérsz-e még engemet? —“
(S oda esik lábaihoz)
„Öld meg vétkes szívemet!“

65.

Megismérvén Rezy Sándort
A szűz, nagyot sikoltott,
S nem tudván még mindeneket,
Szinte megint elhalt ott.
Azt leírni, a mit ekkor
Manczi érzett keblében,
A világon semmi nyelvnek
Sincsen tehetségében.

66.

„Szerencsétlen, mivé lettél!“
(Imígy rebeg Sándorhoz)
„Óh szívem! s te hajúlhattál
Valaha ily latorhoz? —
Jaj, jaj nékem! — (sírva fakad)
Szörnyet, szörnyet vétettem;
Átkozott légy, undok szívem! —
Hogy ördögöt szerettem!

67.

Közönséges zsiványnál több,
Óh zsiványok zsiványa!
Így gyilkolni tán nem tudna
A sátánok sátánja:
A szent helyre, imádságra
Kezét ő rá nem tenné;
Egy szent ember álképét ő
Ily végre fel nem venné.

68.

Óh gyalázat! a milyen még
Emberszívet nem vérzett;
Óh fájdalom! a milyent még
Szerető szív nem érzett!
Mit késel még, engemet is
A világból kivetni,
Melyben te vagy — csak azért is,
Hogy tudtalak szeretni?"

69.

„Szerencsétlen (sohajt Sándor)
Szerencsétlen valóban!
De nem zsivány, de nem sátán,
E kettőnek vége van:
Hanem a sors választottja,
Ki megbántson tégedet;
S megint a sors választottja,
Ki megmentse éltedet.

70.

Boldog egyszer! megmenthettem
Veszélyben volt éltedet!
De ezerszer boldogtalan,
Hogy megvérzém szívedet! —
Csudálatos eseteken
Forog a sors kereke, —
Rajtam rútúl ment keresztül, —
Dúlva éltem teleke!

71.

A mely halált a két gonosz
Tőlem veve, reád várt;
Pongrácznak kell vala tenni
A földnek e szörnyű kárt;
De a zsiványt nyakon kaptam
Még előtte tettének;
S minthogy meggyónt, kegyelmeztem
Elcsábított lelkének.

72.

Lázárt is ő végezte ki, —
De jobb, — maga beszéljen,
S Manczi minden megtörténtről
Azután úgy itéljen.
Sem e köntös nem álruha:
Mindent, mindent gyűlölvén
Rajtad kívül — Lázár után
Remetévé lettem én!"

73.

A ki azt leírni meri,
Mint gyötrődött itt a szűz,
Hallván s értvén, a mi történt, —
Az tollából csúfot űz.
De százféle kínja közűl
Mégis csak azt érezé,
Hogy Sándornak zúzott szivét
Ily gyanúval vérezé.

74.

S nem akarva — reá borúlt
Megmentője nyakára:
„Óh te! (ugymond) mért tartál meg
Szívem még több kínjára? —
Tiéd kezem, — ha kívánod, —
Mert megmentéd éltemet;
De ne kívánd szerelmében
Rég elhamvadt szívemet!"

75.

„Nem kívánom! (sohajt Sándor)
Mert nem lehet kívánnom!
Enmagamban vesztesége! —
Szánnom lehet csak s bánnom:
Bánnom, a mint Ádám bánta
Veszteségét édennek; —
Bánnom téged! foglalatját
Földi szép s jó mindennek!

76.

Egy elõtted könyörgésem:
Hogy bocsáss meg vétkemnek!
Add meg ez egy vígasztalást
Hátralévõ éltemnek!" —
„Megbocsátok, (sohajt Manczi)
Óh jobb sorsra méltó te! —
Bocsásson meg az Isten is, —
Hogy két létet törtél le!"

77.

„Óh elvesztett idvességem!
Hát még egyszer foghatlak?
(Kiált Sándor) míg kitisztúlt,
Fenn örökre birhatlak? —
Isten veled! Élj boldogúl!
Áldja Isten éltedet!
Õ, a törvény s jó emberek
Pártúl fogják ügyedet."

78.

És egy hosszú csókot nyomván
A dermedt szűz ajkára,
Elválának s elmenének
Még hosszú s bús pályára.
Pongráczczal úgy bánt az úrfi,
Hogy az vagy ott meghaljon,
Vagy az ördög-czimborára
Mindeneket kivalljon.

79.

Ez, az Isten büntetését
Látván nyilván mindenben,
S lelkében egy kis szikra még
Hivén s bízván Istenben, —
Megtért, s a vér-czimborára,
A mit tudott, kivallott;
S az elárúlt kegyes szűztől
Bocsánatot nyert legott.

80.

S Rezire ment az úrfihoz,
Ki rá nem rég mennydörgött;
És térdein csúszva-mászva
Néki azért könyörgött:
Fogadja be szolgálatját,
A mily rossz volt, oly jó lesz:
S az úrfi azt befogadá,
Gondolván, hogy nagy jót tesz.

81.

S mind a ketten, zarándokok,
A pápához Rómába
Gyalog mentek, és mezítláb —
Bűneiknek díjába.
És a pápa teljes búcsút
Igér vala nékiek,
Úgy — hogy minden pogány-harczban
Kelljen vitézkedniek.

82.

Hazatérvén Sándor úrfi,
Hűlt helye volt Manczinak:
Bucsút mondott a világnak,
S az ő csalárdságinak;
Veszprimbe ment, s az Istennek
Adván magát s javait,
Apácza lett, — s ott a völgyben
Nyögte el bús napjait.

83.

Tépelődött Sándor úrfi
Ezért érzett kínjába';
„Csakhogy Manczi senkié sem!"
Ez volt ír mély bújába'.
Háború lett; s elszáguldott
Szélvészkép a törökre;
S ott dühösen vitézkedvén, —
Kiszenvedett örökre.

84.

Sándor este után Manczi,
Ki rég hervadt testében,
Nemsokára elszendergett
A szűzesség ölében.
Oh, jobb sorsra méltó két szív!
De haj, — földnek gyermeke!
Rútúl járt el benneteket
A sors forgó kereke!

85.

Pongrácz soká vonta éltét, —
Remete lett Dabronyban;
S esztendőnként a nagy hétben
Ott bőjtölt a Bakonyban.
Az özvegygyel s deákjával
Kányák, varjak híztanak;
A farkasok és a rókák
Ott örömest laktanak.

SOMLÓ.

5.

Nézek én is, haj! — s eltelik
Lelkem régi képekkel,
Valamikor egy ily várnak
Én alatta megyek el;
Hol a büszke magyar nemes,
Egy kis király várában,
Boldogúl élt szabadsága
S kedvesei karjában.

6.

Hol az arany borral teli
Billikomok forogván,
S barátsággal kötött szívek
Örömhangja zajogván,
Örömére a gazdának
S nemes feleségének,
Szegény s boldog, úr és szolga
Örűl vala éltének.

7.

Honnan, midőn úgy kívánta
A hazának ideje,
Szabadsága- és honjáért
Égvén szíve és feje, —
Mint a zápor, mely leszakad
A felhőből zuhogva,
Úgy szakadt le a hazafi,
Vitéz szíve dobogva; —

8.

Úgy szakadt le boldogsága
S szerelmének öléből,
Édes-kedves övéinek
Forró öleléséből; —
S elszágúldott fegyverében
Zörögve és villogva; —
S rácsapott az ellenségre
Fergetegként csattogva.

De a mely most pusztán áll fenn, —
Öszveroppant kőhalom . . .

Somló, 10.

9.

S ott esett s halt a sok nemes,
A kard vitéz markában; —
De megmaradt a szabadság
A jól védett hazában!
Ott esett s halt! ott a csontja,
Távol minden övétől,
Messze nemes őseinek
S maga édes fészkétől.

10.

De a mely most pusztán áll fenn, —
Öszveroppant kőhalom:
Feldúlá a mindent dúló
Legfőbb erő s hatalom,
Az *idő*, mely vasgyomrával
Megemészti, a mi van
E temérdek természetnek
Minden szege-lyukában.

11.

Pusztán áll, — az enyészetnek
Szomorító bús jele;
Hajdan büszke nemeseknek, —
Most a baglyok lakhelye.
A vár setét falain most
Magas kórók lengenek,
S a falak moh-szakállában
Hangyák, férgek pezsgenek.

12.

Szabadon jár s üvölt a szél
Az ablakon keresztül,
S némán komor helyhezetben
Néha ott egy bagoly ül,
Honnan hajdan a földesúr
Kevély szemmel tekintett
A környékre, hol több falú
Parancsokat tőle vett.

13.

Borzasztó, bús, mély csend hallgat
A falak közt mostan ott,
Hol hajdan az úri élet
S öröm mozgott és zajgott.
Csak a róka, mely ott lakik
A várnak egy boltjában,
Gördít néha meg egy követ
A köveken futtában.

14.

Vagy a vércse visít ottan,
Ha megtérvén estvére,
A vár felett kereng, lebeg —
S ülni készül fészkére.
Vagy egy fal-fok, megemésztve
Az idő vasfogától,
Zuhan s roppan le, megválva
Több százados társától.

15.

Hahogy ide vetemedik
Egy mostani hazafi,
Ki a régi magyarokhoz
Igaz rokon s atyafi, —
Hah! miket kell éreznie
Feldagadó keblébe', —
Ha Hunnia, a hajdani,
A dicső jut eszébe? !

16.

Hej barátim! őseitől
A magyar, a mostani,
Azoktól, kik fenn laktak, — ez
Be eltudott fajzani! —
Be leszállott a magasról
Természete, termete,
Szerencséje, tehetsége,
Híre, neve, kelete!!

SOMLÓ.

Első ének.

1.

Hogy Mohácsnál Árpád népe
A fejét elvesztette;
Hogy a török Hunniának,
Szívét ketté metszette: —
Hogy — míg Lajos koronáján
Két hatalmas czivódott,
Mahometnek vad csordája
Magyar vérben gázlódott;

2.

Hogy eltűne Hunniából
A vitézség, büszkeség,
A jámborság, az igazság,
A barátság, szívesség; —
Hogy elfajúlt Mátyás népe
Híres nemes magától
S veszélyének engedtetett
A sors örök urától;

3.

E veszélyes idő után,
Mely annyi vérrel folya,
Megbékélvén s megosztozván
Ferdinánd és Zápolya; —
S felállván a hét fő birák,
Lassanként a békesség
És a törvény székbe űle
S felderűlt a magyar ég:

4.

Akkor Sümeg városának
Kálmán volt a mestere;
Sümeg s egész környékének
Igen kedves embere.
Híres, jeles ember volt ez
Sok szép mesterségéről,
S messze földön ismeretes
Híréről és nevéről.

5.

Kálmán vala az egy neve:
Kinek fia lehetett, —
Erről tőle senki soha
Semmit ki nem vehetett.
Csak, hogy magyar s nemes ember,
Azt ő fennen vallotta;
S hogy Rómából jött Sümegre,
Azt is gyakran mondotta.

6.

Szegény volt; s hogy Sümegre jött,
Hóna alatt egy koboz,
S egy könyvekkel tölt tarisznya
Volt a butyor, melyet hoz;
S egy serdűlő szép leányka
Ballag vala mellette,
Kálmán ezt, mint kedves kincsét
Ápolgatva vezette.

7.

Épen, hogy a városba ért,
Akkor tevék gödrébe
A mestert, — ki nagy borkulacs,
Rossz brúgó volt éltébe'.
S Kálmán annak hivatalját,
Tisztét s helyét felkérte,
És a város jó papjánál
Czélját legott elérte.

8.

S nemsokára, hogy néhányszor
Orgonált és énekelt,
S verseivel, hangjaival
Szívet mélyen érdekelt,
S kinyílván, hogy külömbféle
Mesterséget tud ő még,
Csudálta és szerette őt
A sümegi közönség.

9.

Sokat járt-kelt, látott, hallott,
S tudó is volt valóban
Ez a Kálmán, — ritka ember
Minden szépben és jóban.
Tudománya annyi vala,
Hogy abból egy század ész
Sok volt, midőn csak hadakat
Forgatott a magyar ész.

10.

Mise alatt, ha az Istent
Fellengezve dicsérte,
És szavait az orgona
Hangjaival kisérte, —
Ha zsoltáros gondolati
Az egekben járának,
Színe előtt a menny és föld
Mindenható urának:

11.

Akkor a nép egy szeráfot
Vélt hallani szavában,
S mennyet-földet öszvezengni
Az orgona hangjában: —
Énekének szárnyaival
Felkapván a lelkeket,
A mennyei idvességgel
Tölté meg a szíveket.

12.

Ha pediglen gyors ujjakkal
Ő hárfáját pengette,
S szívérdeklő verseiben
Önn' dalait zengette;
Ha Mohácsról vagy Várnáról
Szólott Homér lelkével,
Vagy Hunnia diadalmit
Mondta Pindár tüzével; —

13.

Hol szaggatván, hol tüzelvén
A nyílt magyar lelkeket,
Ezerféle indúlatra
Ragadozá ezeket.
Ha szerelmet dalol vala,
Szívét öntvén versébe,
Elmeríté az érzeményt
A kény gyönyörűjébe.

14.

A lelkével megegyezett
Ábrázatja, termete;
Szelíd s nemes, szép volt ez is, —
S jámbor az ő élete.
Hanem büszke volt e Kálmán:
Jó szavát az nem vette
Soha, a ki becsületét
Valahogy megsértette.

15.

Becsülte is Kálmán mestert
Minden ember s kedvelte,
A jó embert, a nagy mestert
Benne kiki tisztelte.
Szerencsés volt, ki Kálmántól
Egy-két órát nyerhetett;
Szerencsésebb, ki Kálmánnak
Barátja is lehetett.

16.

De a főrend kiváltképen,
Sümeg kies körében,
Csorbát érzett Kálmán nélkül
Minden vendégségében:
Ízetlen volt a múlatság,
Melyet muzsikájával
Nem emelt, s nem lelkesített
Ossiáni szavával.

17.

Örömest is járt ő szerte
Az uraknak házába,
Férfiak- és asszonyoknak
Vegyes társaságába;
Hol versekben adván elő
Hunniának gyászait,
Bús, nemes, nagy érzésekre
Gyújtá annak fiait.

18.

Nagy hazafi lévén maga,
Azt szerette volna ő,
Hogy, mint szíve, úgy érezne
A hazában minden kő.
Ilyen mester, mint e Kálmán,
A mióta mester van,
Sem előtte, sem utána
Nem volt Magyarországban.

19.

Büszke is volt mesterében
Sümeg egész városa;
Sőt, a mi több, süvegelte
Kálmánt Sümeg lakosa,
S az uraság várnagyját majd
Véle egybe vetette,
Mióta a püspök egyszer
Őt magával etette.

20.

Mint a mester, szint oly jeles
Volt a maga nemében
A leánya, a szép Lóra,
Most már virág-évében.
Mert az atyja által mívelt
Lelkes mesterségekben
Ő is arra vitte volt már,
Hogy — csuda volt ezekben.

21.

Az akkori kisasszonyok
Gyáva társaságában
Úgy állott ő, mint egy tündér,
Formált valóságában.
Tehetségit, érdemeit
Szépen formált lelkének
Tündöklőbbé teszik vala
Kellemei testének:

22.

Fényben úszó kék szemei,
Mint a patak kristálya,
Melyben a hold nyári estve
Magát szépen formálja,
Szép lelkének s jó szívének
Valának hív tükrei,
S benne szépen tündöklének
Valójának kegyei.

23.

Ajaka, mint a cseresnye,
Mely vérsebre pattana
Meggyűlt feles nedveitől,
Arczájában olyan a';
S nem lelketlen csók-adásra
Látszott lenni formálva,
Se nem gyarló csacsogásra
Csörgetőnek csinálva.

24.

Arczájának atyjáéhoz
Hasonlító vonási,
S minden kegyes érzeményre
Szemérmes szép nyílási;
Általában tetemének
Deli sugár termete,
Alázatos viselete,
S példás tiszta élete,

25.

Beszédiből kisugárzó
Csillagi egy elmének,
Melybe Kálmán tanitási
Sok tudományt öntének;
Úgy felkapták ezt a szűzet,
Hogy, szintén mint atyjának,
Oly híre járt szájról-szájra
A szép Mester-Lórának.

26.

Sümeg köre fészke vala
Akkor is sok nemesnek;
Csaby Miklós házát tarták
Itten főkép jelesnek.
Eme Csaby, Rendek ura,
Ottan lakott Rendeken; —
Derék ember, és tehetős,
Birt még sok más helyeken.

27.

Most, midőn a magyar szivek
Sorsaikban bátrabbak
Lettek megint a békében
S egymás eránt nyiltabbak,
Az ő háza, kedveltetvén
Ifjúságtól, vénségtől,
Mindég forrott a sok úri
Jövő-menő vendégtől.

28.

A gazdának emberséges,
Barátságos jó szíve,
(Tulajdona a magyarnak,
Ki vérének még híve,)
Vonzá oda úgy az embert
Miklós úrhoz Rendekre;
Az ifjaknak vala főkép
Az udvara kedvekre:

29.

Tudniillik: három rózsa
Virágozott házában,
Leányai, mindenegyik
Másképen szép magában,
Ágnes, Gunda és Piroska
Voltak az ő neveik, —
Drágák, minthogy nagy értékkel
Adódtak szép kezeik.

30.

Miklós lévén legutolsó
A Csabyak fajában,
Ezek voltak örökösi
Valamennyi javában.
Azért, szinte mint bucsúkban,
Jött-ment Csaby házánál
Az ifjúság, s bálványozott
A három szűz lábánál.

31.

Kálmán is megfordúlt gyakran
Leányával Csabynál;
Szeretett ez andalogni
Hárfája bús hanginál;
Kedvelte ő a tudományt,
S a szépmesterségeket,
Ámbár hadban töltvén éltét,
Nem űzte volt ezeket.

32.

Mert meghódít minden embert,
A kiben nem kő a szív,
Az ő bájos hatalmával
A jól elsült mester-mív;
S szelídséget, szivességet
Lehelvén a mesterség,
Nemesebb és boldogabb lesz
Általa az emberség.

33.

S nem külömben bánt a jó úr
Kálmánnal és Lórával,
Mint egy kedvelt barátjával,
S leányinak társával.
Nemes lévén, noha szegény,
És mesterség kenyere,
Az urakkal evett-ivott
Sümeg híres mestere.

34.

Egykor Miklós poharára
Sokan öszvegyűltenek
Csaby gazdag udvarába,
S igen vígak lettenek;
Vegyes vala a társaság
Férfiakkal, hölgyekkel; —
Ott volt Kálmán és leánya
Muzsikai szerekkel.

35.

Az ifjak közt legjelesebb
Bakacs Elek vala ott, —
Szép s dús úrfi, — látására
Sok leányszív dobogott.
Ura volt ő sok falúval
Bíró Somló várának:
Még Zápolya adta volt ezt
Már nem élő atyjának.

36.

Amaz idők zavarjában,
Hogy az erő fegyverrel
Bánt és végzett kénye szerint
A gyengébbik emberrel;
Midőn törvényt s igazságot
Hatalom, kard s ököl tett,
S ki, mint akart, s erejétől
Tellett, jó-rossz lehetett; —

37.

Elek úrfi mégis jó lett
Szilaj szabadságában,
Jó ember, mert természete
Jóra indult magában;
De jó szíve mellett mégis
Délczeg, daczos és szilaj,
Örök harczban neveltetvén,
Hol vad lesz az ember-faj.

38.

Békességben lévén ekkor
Omár kontyos kölykei,
Fészkeikben tartózkodtak
Hazánk nemes hősei;
S Elek most még nem ismérvén
A szerelem hatalmát,
Vadászattal öli vala
Napjainak únalmát.

39.

Most Csabynál, hogy az urak
Éltéért a gazdának,
Somló arany cseppjeiből
Vídám kedvet ivának,
Így szól Csaby: „Kálmán szomszéd
Mondd el az én nótámat,
Azt, a melyben véremmel is
Megváltanám hazámat!“

40.

S már előre könnyek tölték
A nemesnek szemeit; —
S mintha csak elvágták volna
Az öröm víg neszeit.
S Kálmán mester térde közé
Vévén hangos hárfáját,
Bús és komoly helyhezetben
Így énekli nótáját:

40.

„Eljött zúgva és ordítva
A sors vészes órája,
S kihányatik sarkaiból
A magyar szép hazája!
Mert Mohácsnál elvész Lajos,
Mint Ulászló Várnánál;
És Zápolya — nem Hunyady —
Trónust les és — hátul áll.

42.

Mint midőn a feldagadott
Tenger zajos árjai
Határjokban meg nem férvén,
Kitolyongnak habjai,
S minden gátot elszaggatván
Tovább tovább rontanak
És útjokban irgalmatlan
Veszélyt, halált ontanak:

43.

Úgy a török, határjában
Meg nem férvén dölyfével,
Vad keblében veszélyt hordva
Kizúdúl mord népével, —
S tűzzel vassal dúlva mindent,
A magyar nép vérében
S hamvaiban, Budán áll meg,
Az országnak szívében.

44.

Haj! s most ezer irtóztató
S hajborzasztó formában
Jár az ínség, és a halál
Szélt-hosszat a hazában.
Mohács magyar vértől kövér,
S csontból támadt halmain
A halál dög-lehellete
Jár a szelek szárnyain.

45.

Hunnia egy tátott nagy sír,
Feneketlen s éktelen,
Árpád népét elnyeléssel
Fenyegeti szüntelen.
Nincs hazája a magyarnak!
A földön fut tétova, —
Magát űzi és kergeti
Török alatt a lova.

46.

Némán néz az idegenből
Őseinek fészkébe,
Fáj szíve, fáj! — és csikorog —
S vérköny ég s forr szemébe';
Valamerre szeme tekint,
A rémítő vázt látja,
Kinek ínség-szükség neve, —
Éhség s halál barátja;

47.

Ki borzadva arra mutat,
A merre dúlva mindent
A háború, vérnyomain
Holtra holtat rakva ment.
Hol vastag füstgomolyokban
Tűntek faluk, városok;
S vért-tajtékzó patakokban
Múltak csoport lakosok.

48.

Hol vérétől hízott földjén
Kenyeret nem gazdája,
Nem az arat, — éhel vész az! —
Hanem szultán basája.
Hol jajgató csoportokban
Visznek Iszter habjai
Magyarokat, kik, szegények,
Most a pogány rabjai!

49.

Ha. békével nézzük, tűrjük
Ily veszélyét hazánknak? —
Nézzük, tűrjük ily sérelmét
Elszaggatott anyánknak? —
Mily fertelem éli, öli,
Asszonyink szűz testeit! —
Hah' jobb ezer sebből ontsuk
Éltünk piros cseppjeit.

50.

Rajta! rajta! hazafiak,
Rajta Árpád fiai!
Ne hagyjuk, hogy fészkeinket
Lakják Ómár fattyai.
Hazánk sorsa Hunyadyvá
Tegyen mindenegyünket, —
Áldja Isten fegyverünket,
Vezéreljen bennünket!"

51.

Igy énekelt Kálmán mester,
S könnye sűrűn potyogott;
Kevés szem volt körülötte,
Melyben köny nem csillogott.
A társaság örömzaja
Néma búvá változott;
A gyász-ének minden szívben
Nagy indúlást okozott.

52.

Könynyel voltak megkeverve
A bor arany cseppjei,
Felszaggatva a magyar szív
Kedvvel hártyás sebjei.
„De most egy mást, kedves Kálmán!
(Így unszolt a társaság,)
Egy víg dalt, mert igen fáj ez, —
Minden szava sebet vág!“

53.

„Urak! (felel Kálmán mester)
Magyar vagyok és nemes!
Nem tud a szív víg nótákat,
Midőn súlya tetemes;
Fáj a szivem, sír, valamíg
Hazámban e fene űl. —
Valamíg egy boldog óra
Néki jobb sorsot nem szűl.

54.

A leányom mondjon egyet, —
Mondj, leányom, egy víg dalt,
Te, kiben az élet kedve
S öröme még ki nem halt.
Az ifjúság könnyű kora
Csak múlólag érezi,
A mi az ősz hazafinak
Buzgó lelkét vérezi!

Végre mégis lantjához nyúl.

55.

Ne, óh ne is érezzétek
Azt, hazám szép szűzei!
Hogy erőben tenyészszenek
Kebletekben hősei,
Kik megváltsák véreikkel
Egykor ősök siralmit,
Bár a fű benőtte is már
Akkor ezek sírhalmit!"

56.

Szemérmesen vonakodva
Kálmán akaratjára
A szép Lóra, s elpirúlva
Sokak unszolására,
Végre mégis lantjához nyúl,
S általfutván húrjait,
Szépen ejtett hangjaihoz
Imígy ejti szavait:

57.

„Kemény tél van, — nagy zivatar, —
Üvölt, ordít a felszél;
Tép és szaggat, kapkod, csapkod, —
S közel vagyon már éjfél:
Pok várának magas tornyán
A vas kakas csikorog;
És az erdő a vár körül
Zajog, bömböl és morog.

58.

Mélyen alszik a gazdasszony
Özvegy nyoszolyájában:
Férje messze a táborban,
Nándorfejérvárában.
Poky Márton ez, Mátyásnak
Igen kedves embere; —
A magyarnak szerencsés volt
Akkor az ő fegyvere!

59.

A kisasszony van csak ébren;
Pokynak nyílt Rózsája;
Nem alhatik, — háborgatja
Naponként várt mátkája;
Gábor ez, egy derék ifjú,
Ládonyiak fajából;
Ő is most a törökön van
Vitéz indúlatjából.

60.

Poky Rózsa van csak ébren;
A vén dajkát mellette,
Minthogy a vén mátkát nem várt,
Az álom levetette.
Egyszerre nagy lárma támad, —
Embernyomok kopognak;
Fülel Rózsa, — remeg szíve —
És erei buzognak.

61.

„Nyiss ajtót, nyiss, Rózsa fiam,
Ereszssz hamar melegbe;
Immár szinte megmeredek
Itt a szörnyű hidegbe'!"
Megismervén atyját Rózsa,
Szobájába ereszti, —
De, hogy másod magával jön,
Ez Rózsát megijeszti.

62.

Egy vén lantos jön Pokyval,
Térdét veri szakállja,
S legalább száz telet mutat
Arczájának aszálya.
„Kamrád mécse volt szerencsénk,
Annak vevénk útunkat,
(Mondja Poky) különben biz'
Eltéveszténk magunkat.

63.

Bort, fiam, bort! hadd oldódjék
Tetemünk fel fagyából;
Csenddel járj s tégy, — fel ne verjed
Az anyádat álmából! —"
S Rózsa magát leoldozván
Az atyjának nyakáról,
Elmegy, — bort hoz, — és kérdést tesz
Az elmaradt mátkáról.

64.

„Az, hallod-e, (felel Poky)
Derék bajnok, nagy vitéz;
De szegénytől oda maradt
Az egyik láb, egyik kéz! —
De bármely nagy vesztesége,
Örülj csonka mátkádnak:
Vitézsége volt mentője
Királyának s atyádnak!"

65.

„Hálá Isten! (úgymond Rózsa)
Hogy él atyám s a király!
De az Isten nyila sújtson,
Valahol egy török áll! —"
S az örömtől s fájdalomtól
Egykép nyomott szívének
Kisajtolt könyzáporai
Az atyjára esének.

66.

„De él még ő? (kérdi tovább)
És a szive egész még? —"
„Él fiam, él, (felel Poky)
Nem ugyan úgy, a mint rég;
Hanem csonkán s bénán, s holnap
A királylyal Pokra jön;
A gyűrűért végez veled,
Melyet ada s tőled vön.

67.

Miként van csak amaz ének,
Melyet ma a hidegben
Dalolsz vala, lantos pajtás?
Mondd el most a melegben! —
Furcsa volt az, a szíveknek
Adja elő csinjait;
Hallgasd, Rózsa." — És a lantos
Imígy kezdi szavait:

68.

„Annyiféle a szerelem
Az emberi szívekben,
A hányféle a természet
Mindegyenként ezekben;
Sokféle hát a szerelem: —
Ez fellengő, mint a sas,
Amaz buja, mint a veréb,
Ez állandó, mint a vas;

69.

Ama' szelíd, mint a galamb,
Mindég csókol s biberkél;
Eme' dúló, mint a szélvész,
Háborúban, zajban él.
Ez csapodár, mint a lepke;
Az tiszta, mint a kék ég;
Ez forró, mint a nyári nap,
Az oly hideg, mint a jég.

70.

Ez reménynyel tölt szivárvány, —
De csak múló tűnemény;
Az, mint a kő, mint a márvány,
Hajthatatlan és kemény,
Ez pókháló, enyves vessző,
Vagy czégéres fogadó,
Bármi, a mi bele akad,
Néki mindegy, minden jó.

71.

Ez lágy és híg, mint a viasz,
Minden formát felvevő;
Az testetlen, csupa lélek, —
Eme' mindent megevő;
Amaz, mint a száraz tapló,
Hamar szikrát fog s meggyúl;
Eme' kényes, mert mennyei —
Csak fajával párosúl.

72.

E' szomorú, gondolkodó,
Néma s csendes, mint a sír;
Ama' vidám, szökik s tánczol,
Csacsog, ha szól, avagy ír.
Ennek vadon magánosság
Az ő kedvelt lakhelye;
Annak zaj kell és múlatság,
Másként üres kebele.

73.

Ez jön s meg' megy, mint a fecske,
Csak idő- és sorsként hív;
Az csupa szív és érzemény,
Csak egy tárgyért verő szív.
Te magános, te rideg szív,
Válaszsz társat ezekből
A sokféle, szép, rút, jó, rosz,
Szegény s gazdag szivekből!"

74.

„Tiéd, fiam (kérdi Poky)
Köztök van-e ezeknek? —"
„Köztök van, haj! (felel Rózsa)
Utólján az éneknek:
Ez csupa szív és érzemény,
Csak egy tárgyért verő szív!
Bár ha csonkúl, bénúl tárgya —
Hozzá minden sorsban hív!"

75.

Elveti itt a vén lantos
Ál-hüvelyét, arczáját,
S Ládonyi lesz, — s ép két kézzel
Átöleli mátkáját.
„Várj, alakos! (mond a leány)
Meg lészsz te is próbálva;
S ha a próbát ki nem állod,
Törökűl megczibálva!“

76.

Kaczag Poky a játéknak;
Másnap eljön a király:
Ő gondolta a játékot, —
Kaczag, hallván, miként áll.
S menyegző lett a királynak
Még Pokvárott létébe': —
Gábor Rózsát haza vitte
Mihályiba, fészkébe.“

77.

Imígy zengé Mester-Lóra
Regéjét és énekét,
S szinte minden szívnek máskép
Szállá az meg fenekét:
A figyelmes füleken be
Mélyen szívre hatának
Édes bájos zengzetei
Fülemile-szavának.

78.

A szemeit földre szegzé,
Mintha szépnek lennie
Szégyen volna, s szerelemről
Vétek énekelnie.
S mint a midőn megpirítja
Az esthajnal rózsája
A liliom havát s lángol: —
Úgy ég Lóra arczája.

79.

Tapsol vala a társaság
Lórának, és tombola,
Csak Elek nem, — Elek úrfi
Bámult, — de nem tapsola.
Hanem, hogyha lehet vala,
Lórát az ő lantjával
Ő inkább felfalta volna
Egyetlen egy csókjával.

80.

Mohón nyelé, a mit látott,
Lóra édes bájait;
Mohón nyelé, a mit hallott,
Az ének bájhangjait.
Lóra, vélvén, hogy Eleket
Nem érdeklé lantjával,
Bosszankodott, s elégtelen
Vala igen magával.

81.

Bosszankodott, hogy a kinek
Ő tetszeni ohajtott,
Bakacs Elek, mint a márvány,
Hidegen áll vala ott.
Bosszankodott; — s haza mene.
Furdalását bajának
Semmiképp már nem tűrhetvén,
Imígy szóla atyjának:

82.

„Ne kívánjad többé, atyám,
Hogy kitegyem magamat,
S a negédes úrfiakkal
Fitymáltassam szavamat!“
„Jól van, Lóra, ne tedd többé!“
Kálmán imígy felele,
Kinek sokat gondolt feje, —
Sokat érzett kebele.

———

Második ének.

1.

Elek szíve imitt amott
Megmozdúlt már keblében,
Hogy vérének alig vala
Maradása erében, —
Hogy egy szép hölgy vagy egy szép szűz
Jelene meg előtte, —
Mert állát a legénytoll már
Köröskörűl benőtte.

2.

Kivált Lucza, az asszonya
Devecsernek s körének,
Kitanult szép mesternéje
A szerelem kényének,
Elek szíve elevenjét
Úgy fel tudá bizgatni,
Hogy őt szinte magáénak
Vélte immár tarthatni; —

3.

De sem Lucza ármidai
Ezer mesterségével,
Sem más senki, a szerelem
Nyelvével és tőrével
A szilaj szép legény szívét
Eddig meg nem foghatta, —
S ha megfogta, elillana, —
Senki meg nem tarthatta.

4.

Hanem Lóra megjelenvén,
Termetének ékei,
Bájhangjai énekének,
Valójának kegyei
Úgy leköték szívét, lelkét
A szilajnak, büszkének,
Hogy úgy bírták, mint sajátot,
Minden cseppjét vérének.

5.

Most Lóra elmente után, —
Mintha lelke testétől
Vált volna meg, — Elek úrfi
Elszakadt jó kedvétől;
S hogy a hajnal alig hasadt,
A többitől ellopta
Egészen elcserélt magát,
S a lovára feldobta.

6.

S némán s mélyen gondolkodva,
Ülvén hátán a lónak,
Változásán elámúlva
Léptet vala Somlónak.
Andor lovász, követője
Elek úrfi nyomának,
Százfélét is elöhordott,
Szavát venni urának.

7.

Tudván, milyen indúlatja
Önéki a vadászat,
Kivel együtt őzet, nyúlat
Kivégezett sok százat:
Dicsekedve mondja vala
Ura s maga tetteit,
A vadászok, vadak s ebek
Furcsa történeteit.

8.

Zsuzsi, Elek önnön-nevelt
Kedves sólyommadara,
Dudás, Lantos, s több kopói,
Szellő, kedves agara,
Ekkor, akkor, itt vagy amott
Véghez miket vittenek,
S a vad minden nemeivel
Miként vitézkedtenek.

9.

De siketnek beszélt Andor,
Elek úrfi fülében
Most is Lóra szava zengett,
Lóra élt, vert keblében:
Egy nem ismért új természet
Annyira megszállotta,
Hogy, a miről Andor szólott,
Nem tudta, nem hallotta.

10.

Űzve maga, a vadakat
Űzni már nem szerette;
Magánosan bolyong vala
Somló alatt s felette.
S ha a benne lángoló tűz
Őt tétova hajtotta,
Nem érzé, hogy a fergeteg
Hóval arczul csapkodta.

11.

Meg-megállott a hegytetőn
Keresztbe tett kezekkel,
És Sümeget kereste volt
Tüzes vizsga szemekkel;
Bosszankodott, hogy elfedé,
Rendek hegye orrára,
Hogy miatta nem láthattak
A szemei Lórára.

12.

De, ha Lórát ott képzelte
Csaby Miklós házánál,
Mely ott látszott fejérleni
A kék hegynek lábánál, —
S a szép szűzet látá, hallá
Ő eleven szépében,
Hamar ismét kegyre olvadt
A bosszúság keblében.

13.

Bámúl vala Andor ura
Változásán, és bánja;
Fejet csóvált Pater Kanóth,
A vár barát-káplánja;
Csudálkozott Elek önnön
Csuda harczán keblének,
Sarkából kifordulásán
Egész természetének; —

14.

De leginkább csudálkozott
Lucza Bakacs Eleken,
Ki csak ritkán jelent most meg
Más vidéki helyeken;
S ha ott volt is Devecserben,
Álmos, tunya s rest vala,
Hogy Luczának bús mérgében
Fuldoklott bal oldala.

15.

Közelgetett most karácson;
Várta Lucza magához
Somló urát; — a karácson
Hol egy, hol más áldást hoz.
Most karácson el is múlt már,
És a szilaj, a makacs
Elmaradott! — pedig Somlón —
Mondják, ott sem volt Bakacs.

16.

Sümegen volt, — oda ment ő
Az éjféli misére,
Hol néki a mise alatt
Nem vélt tűzbe jött vére:
Mert a karban Lórát hallá,
Pásztorleány képében,
Idvezelni a Megváltót
Mária szűz ölében.

17.

S tetejétől a talpáig
Tűzláng folyván erében,
Éjjel mindjárt lóra kapott
Szerelmének dühében;
Meg nem tudván határozni
Magát szíve habjába',
Esze-veszve, megőrülve
Nyargalt haza várába.

18.

Itt vala most a farsang is:
Várta Lucza magához
Somló urát; — a jó farsang
A szűzekre kontyot hoz.
Most a farsang is elmúlt már;
De nem jött el a makacs; —
Van-e Lucza Lórán kivűl?
Nem is tudta már Bakacs.

19.

Most Péter jó mesterét már
Háromszor megtagadta,
S a Megváltó a világért
Nagy lelkét már kiadta;
Haszontalan; most sem jött el
Luczához a várt Elek,
„Isten tudja, (sóhajtott az)
Hol hordják őt a szelek!"

20.

Eleket ez rég kedvelvén,
A sokat megsokallá;
Tőle ily megvettetése
Keblét mélyen furdalá.
A madarat, a kit szíve,
Noha kora reménynyel,
Kalitkában vélt zárhatni, —
Nehezen bocsátja el.

21.

S hogy elcsalja most husvétra
Bakacsot ő magához,
Levelet írt néki, ezzel
Vélvén jutni céljához.
Feltámadás után későn
Jött Somlóra a levél,
Melyben Lucza imígy beszél, —
Ily fortélylyal, tőrrel él:

22.

„Elek! Elek! mi dolog ez? —
Ismérsz-e még engemet? —
Mi tartóztat hozzám jönni,
Vigasztalni szívemet?
Ki sürűen ostromolva
Őtet kérő többektől,
Bizodalmat s tanácsot vár
Barátjától, Elektől.

23.

Volt egy idő! (emlékezhetsz
Az együtt élt napokra,
S a barátság kebelében
Köztünk történt dolgokra!)
Hogy Eleknek szilaj szívét
Érteni verni képzeltem,
S megindúlván barátomat
Szinte én is szíveltem.

24.

De, mint látom, mindkettőnkkel
Csak játszott az érzemény,
S indúlatunk nem volt egyéb,
Hanem álom s tűnemény!
Felejtsük el! — hanem a frigy,
Melyet régen kötöttünk,
A barátság, szent maradjon
Továbbá is közöttünk! —

25.

Veszedelmes egy leánynak.
Neme gyengeségében
Magán lenni, könnyű lapda
Élte minden ügyében;
Azért, bár nem leltem fel még
Hason felét lelkemnek,
Kénytelen megváltoztatom
Állapotját éltemnek.

26.

Odaadom valakinek
Mindenemmel kezemet,
Noha — talán késő bánat
Emészti majd szívemet.
De, hogy éltem hanyatt-homlok
Kelepczébe ne essen,
Látogass meg! — a barátság
Tanácsoljon, vezessen.

27.

Hazánk sorsa, mióta ezt
A félhold letiporta,
Együtt lévén, tárgya vala
Beszédinknek gyakorta;
Egy jó dal jut eszembe itt: —
A szív mélyen érezi,
Hogy, a mit mond, bölcsen mondja, —
A dalt e vers fejezi:

28.

A sorsnak ily szélvészében,
Melyben hazánk hányatik,
Éljünk, éljünk hevenyében! —
Mert székünk elrántatik.
Szakaszszuk le az örömnek
Ma kinyíló rózsáját:
Holnap talán az ürömnek
Leljük helyén szalmáját!"

29.

Gyakran, midőn már markunkban
Véljük fogni tárgyunkat,
Akkor látjuk messze esni
Ugyanattól magunkat.
Levelének erejétől
Lucza mit nem reménylett? —
Bírni vélte már Eleket, —
De — egészen másként lett.

30.

Elek szíve mindeddiglen
Bizonytalan hánykódott
A kétségek tengerében —
Most kikötni vágyódott;
És most Lucza leveléből
Sejté, hová kellessen
Kikötnie, hogy élete
Nyúgodt, boldog lehessen.

31.

S husvét napján, ebéd után
Somlaival poharát
Megtöltvén, így szól Kanóthoz:
„Alleluja, héj barát! —
Ha az Isten szerencsét ád,
Esztendőre ilyenkor
Gazd'asszony lesz Somlóvárban, —
És jobb kenyér, és jobb bor.

32.

A napokban, vagy sohasem, —
Meghozom én arámat,
Kanóth! Kanóth! imádkozzál,
Hogy jól vessem koczkámat!"
Imígy szólott, s paripára
Veté magát tüzesen,
S a várból letekeredvén,
Eligetett sebesen.

33.

„Vivat! Deus benedicat!
(Kortyot hajtván fel egy jót)
Éljen Lucza, az asszonyunk!"
Így kiálta fel Kanóth;
Kinek száraz csuklyájába
Semmikép sem férhetett,
Hogy a gazdag Lucza mellett
A szem másra eshetett.

34.

De hibásan jövendölt ő:
Eleket nem Luczához, —
Sümeg felé ragadta volt
Más indúlat Lórához.
Nyögött a föld, valamerre
Bakacs úrfi vágtatott,
S porfellegbe kerekedve
Félre menni láttatott.

35.

A szerelem, bármi picziny
Akkor, midőn támad ő,
Sóhajtástól és könnyektől
Igen hamar nagyra nő;
S midőn az ész, fel sem vévén,
Báb- s játéknak véli még,
Már óriás, kit meg nem tör
Sem erő, sem mesterség.

36.

Szintén így járt Mester-Lóra;
Vidám s fürge azelőtt,
Andalgott most, — mert keblében
Egy indúlat támadt s nőtt,
Mely ő egész valóságát
Bakacshoz úgy rángatta,
Hogy ellenét, bár akarta,
Semmivel sem állhatta.

37.

Bús volt Miklós napja óta,
Nyalván csontja veleit
A keblébe rekesztett láng,
S felforralván ereit.
Hervadozott arczájának
Lilioma s rózsája,
Halvány ködben borong vala
Tetemének pompája.

38.

Mindég magán kívánt lenni,
S közepette dolgának
Képzetekbe merűlve űlt,
Bús volt hangja lantjának.
A leánykor játékai
Őtet most nem múlatták;
Barátnéi hatost futni
Soha meg nem kaphatták.

39.

S most, midőn a madaraknak
Ezerhangú dalaik
Zengedeztek, s fakadoztak
A fáknak virágaik —
Oly nagyokat sóhajt vala,
Hogy szűk vala mellének
A fűzött váll, — sőt szűk vala
Ez a világ szívének.

40.

A bölcs Kálmán leányának
Néma baját értette,
Sőt a szívnek ismérője
Az okát is sejtette:
S bús gondjában az andalgót
Néha meg is dorgálta;
De — nem használt; s az agg atya
Bús, ősz fejét csóválta.

41.

Most husvétnak szép estvéjén —
Kálmán könyvet forgatott;
Lóra kinn volt az ereszben,
S álmadozva űle ott; —
Egyszerre nagy sikoltással
Béoson a szobába:
„Jaj! ki jön itt?“ ezt rebegi,
S kapkod szorúltságába'.

42.

Kifut megint, — s mint a galamb
Karvalyt látván, házába
Lövel, szintúgy illan Lóra,
S ellappan a konyhába'.
A sebesen nyargalástól
Porosan és tüzesen
Bakacs úrfi jött Kálmánhoz,
S imigy kezdé szívesen:

43.

„Víg husvétot, Kálmán bátya!
Békességet, bőséget!“
„Hozta Isten uraságod',
Bakacs úrfi! s mi végett? —
Mi szél hoz ma (úgymond Kálmán)
Egy vőlegényt házomba? —
Hallám bizony a conventben,
S több helyt is, több izromba.“

44.

Meghökkene Elek úrfi,
Kálmántól nem várta ezt:
„S a szorgos hír, (kérdi tovább)
Halljuk, bátya, mit ereszt?“
„Hogy Devecser kisasszonya
Asszonykép megy Somlóra,
(Felel Kálmán) Alleluja!
Szálljon áldás a jóra!

45.

Maga lévén Ádám, nem jó
(Isten maga mondotta)
Hogy az ember maga legyen,
S Évát azért alkotta.
Adja az ég, Bakacsokból
Egy fergeteg támadjon,
Melyből a tar kobakokra
Halálzápor szakadjon!“

46.

„Megállj, Kálmán! (mond az úrfi)
Vegyed előbb kezemet, —
(S felüt véle) ismérjed meg
Szívemet és eszemet:
Esküszöm a magas égre!
Az ő tüze emészszen,
Ha hazudok! — soha Lucza
Feleségem nem lészen.

47.

Halljad, Kálmán! becsületes
Szittya vér foly eremben;
Miklós napja óta él már
Egy indúlat keblemben:
Kálmán, Kálmán! leányod ez, —
Hím nélkűl van beszélve, —
Ő, vagy senki, — most, vagy soha, —
El van bennem tökélve!“

48.

Meglepé ez Kálmán mestert,
S tüzes éles szemekkel
Általszúrá Elek úrfit; —
Ez, egyenes lélekkel,
Kiállván nyíltekintetét
A kémlelő atyának,
Így folytatja még szavait
Kitört indúlatjának:

49.

„Ha Lóra nem útál engem,
Add nékem leányodat! —
Kálmán bátya! fogadj vődnek, —
Nem bánod meg dolgodat.
Szeretem én a galambot,
Jobban mintsem éltemet, —
Véle osztom, ha elveszi,
Értékemet, szívemet!“

50.

S rövideden légyen mondva:
Tetszett Elek Lórának, —
Az atya nem ellenezte, —
És gyűrűket váltának.
S az örömnek érzeménye
Úgy megtölté kebleket
A mátkáknak, hogy csak alig
Lelék immár helyeket.

51.

Legboldogabb időpontja
Az emberi életnek,
Melyen legszebb reményei
Már-már — teljesedhetnek!
Elfelejtvén ebben a szív
A múltaknak ürömét,
Együtt érzi a jelenlét
És jövendő örömét.

52.

De Kálmánt, ki elgondolta
Élte forgó sorsait,
A sorsnak az ő mentében
Visszás keresztútjait,
Egy nem értett titkos érzés,
Melyet el nem verhetett,
Úgy elfogta, hogy öröme
Teli még sem lehetett.

53.

S nemsokára, — vasárnapon, —
A nap épen nyugvóban,
Selyemben és patyolatban,
Szép hat lovas hintóban,
Lobogó szép keszkenőkkel,
Dörögve a köveken,
Nagy pompával, nagy robajjal
Végig Sümeg- s Rendeken,

54.

Imígy viszi vala haza,
Öröm vervén keblébe',
Bakacs Elek Mester-Lórát,
Somlóra fel fészkébe.
Vélek méne Kálmán mester,
Nem hagyta el Lóráját,
Véle vitte volt könyveit,
S bú-oszlató hárfáját.

55.

Somlón készen vala Brúnó,
A dömölki apátúr,
Öszveadni a mátkákat,
Egy öreg, ősz, tisztes úr.
Brúnó s Kálmán megpillantván
Egymást, kiki elbámult:
„Kéry Kálmán! (kiált Brúnó)
De ő hiszen már kimúlt?"

56.

„Kéry öcsém és barátom!
Te hazámnak oly fia,
Milyent többé soha sem szül
Az eltiprott Hunnia! —“
„Én vagyok az, (felel Kálmán)
Öcséd, Brúnó, s barátod;
Én testestől és lelkestől, —
S nem árnyék, a mint látod.

57.

De lassan! mert ellenségim,
Ha életben sejtenek,
Noha most már könnyen halok —
Legitten elejtenek.“
A két öreg egymásnak itt
Nyakára ráborúlva,
Némán sír — a fájdalomtól
Szavok el van szorúlva.

58.

„Kéry, oh te rég siratott! —
Hazám kidűlt gyámolya!
Oda Lajos! — s országában
Szolimán úr s Zápolya!“
Zokogva így szólott Brúnó,
Fájván a szív mellében,
S zavarosan kóválygogván
A történtek fejében.

59.

Itt Elekhez fordúl Kálmán,
S imígy beszél hozzája:
„Fiam, vőm! most hát tudod már,
Ki a mester Lórája? —
Nemzetsége több százados,
Jószágiktól megfosztá
Zápolya a Kéryeket,
S barátira felosztá.

60.

Elesvén már Magyarország,
Lórát anyja véréből
Kapom vala karjaimra
Három gyilkos körméből.
Én sem volnék azóta már;
De szánván e csecsemőt,
Más országba, békességbe
Karjaimon vittem őt.

61.

Búbánatban neveltem fel; —
De nyúgtom nem lévén ott,
Haza jöttem, mihelyt Lóra
Olyan lett, hogy járhatott:
Hogy legalább, — siettetvén
A bú végső napjaim, —
Hazám édes kebelébe
Rakhassam le csontjaim!

62.

Volt nékem egy fiam is még, —
Isten tudja, ha él-e! —
Porkolábom, egy jó ember,
Erdélybe ment ki véle.
Vőm! boldogítsd leányomat! —
Te, leányom, férjedet!
Ez a tárgya e szent frigynek,
Mely édeni eredet.

63.

Férj, te vagy az erősebbik:
Légy oltalom, védelem;
Feleség, te a gyengébbik:
Légy öröm és szerelem;
Férj, te vagy az okosabbik:
Adj tanácsot értelmes;
Asszony, légy te bizodalmas,
Engedelmes, figyelmes.

64.

Férj, te vagy a háznak ura,
Háznak feje, félelme;
Te, asszony, a háznak szíve,
Malasztja és kegyelme.
Hazafiak, társak, szülők,
Jók és hívek legyetek! —
Férj, feleség, ketten egyek: —
Légyen áldott frigyetek!

65.

Szerelmetek édenjében
Kigyót ne találjatok!
Mely megölje egymás eránt
Való bizodalmatok:
E zarándok emberlétnek
Legigazabb szentsége,
Legédesebb bizonyosság
Két jó szívnek hűsége.

66.

Soha azt ne érezzétek,
A mi most fáj énnékem! —
Jusson néktek annyi öröm,
Mennyi — keserűségem."
Itt elnémúlt, kiujúlván
Szíve minden sebjei;
S agg arczáján egymást űzve
Gördűltek le könnyei.

67.

Egymásba átszakad vala
A két agg szív fájdalma;
Egymásba átömlik vala
A két agg szív siralma; —
S egymásra rá homorodva
Árpád nemes két fia, —
Így siraták hazájokat,
Tégedet, óh Hunnia!

68.

De az ifjúság öröme
Kicsapangó árjával
A két aggnak fájdalmait
Elragadá magával:
Mert a két szív telisége
Most a megnyílt ajkokon
Úgy ömlött ki, mint az elzárt
Csermely a nyílt gátokon.

69.

Ott állának; — s Elek Lórát
Átölelvén karjával,
Mint a tenger a világot
Az ő vészes habjával, —
Úgy tetszett, hogy a szíveket,
Kiket öszvetett a pap,
Semmi eset el nem választ, —
Hanem az ítéletnap.

70.

Az ő első szerelmeknek
Fennen égő tüzében,
Épség, erő, ártatlanság
Mind a kettő testében,
Valóságok, egymás szoros
Tüzes ölelésében, —
Elolvadni látszik vala
A kény gyönyörűjében.

71.

Kálmán Somlóvárban maradt,
Kéry csupán azoknak,
Kikkel szíve öszvehangzott, —
Kálmán mester másoknak.
Leányának szerencséjén
Annyira felvidúla,
Hogy ajaka mosolygásra
Mégis többször vonúla.

72.

De Elek vén porkolábja,
Illyés, fejét csóválta;
Az úrfinak házasságát
Helytelennek találta.
Irígy szemmel nézi vala
Mind asszonyát, mind Kálmánt.
„Ottan legjobb, (így dörmögött)
A kit hová a sors szánt.“

73.

Nem jó véget jövendöle
Kanóth s Illyés e frigynek;
Gyászt kívánván szíve, gyászt lát
Szeme is az irigynek.
De akárki, bár jót kívánt
Lórának és Eleknek,
Gyászt látott, haj! támadtában
E szomorú jeleknek:

74.

Mint a setét holló-sereg
Várna s Mohács térére
Feketén száll, s széled vala —
Az elestek testére:
Egy bús, komor, fekete éj
Úgy lepé a világot,
Hogy Elek az öröm-ágyba, —
Mint Édenbe, behágott: —

75.

S hogy éjfél lett, — Somló felett
Zászlóképen lebegett
Egy vérvörös folt az égen, —
A ki látta, rettegett.
S ugyanakkor a vár tornyán
Három versben kiálta —
Hosszasan a halálmadár.
Illyés fejét csóválta.

Harmadik ének.

1.

Sok leány volt, ki Eleket
Szíves gondolatival
Úgy béfoná, mint orsóját
Fonalának szálival.
S most, hogy híre széjjel terjedt
Az ő házasságának,
Ezen szűzek bámultokban —
Majd mind kővé válának.

2.

Szidták szegény Mester-Lórát,
Sümeg szegény mesterét,
Ki elkapta kezek elől
Az ifjúság czímerét.
Csaby az ő leányival
Sok ideig vesződött,
Mert Elekkel mindegyike
Igen sokat törődött.

3.

Mindazáltal a sok közűl,
Kik Eleket sohajták,
Kik magokat a szép Elek
Karjaiba ohajták,
Lucza volt, kit a történet
Legsajnosban érdeklett:
Mert reménye vasmacskája
Most rútúl megfeneklett.

4.

Balúl véled, óh asszony-nem
A férfiú-szíveket
Bujasággal megfoghatni,
S megtarthatni ezeket:
A szűzesség, a szemérem
Köt csak olyan kötéllel,
Mely nem bomlik, nem szakadoz
Mindjárt minden új széllel.

5.

Hogy eljutott Devecserbe
A hír Lucza fülébe,
Felfortyant az, — méreggé vált
Minden csepp vér erébe'.
Dúlt-fúlt, fogát csikorgatta,
Véres bosszút kiáltott; —
Kész lett volna öszverágni
Eleket és Lórát ott.

6.

Szilajabb a mérges asszony
Bosszújának tüzében,
Mint a tigris vagy hiéna
Kölykét vesztett dühében.
Epét, mérget főző volkán
Az ilyennek kebele,
Hogy tetteit kiokádván,
Az ember elhal bele.

7.

Ezerféle bosszút gondolt,
Képzelt Lucza magának,
Egyik szörnyebb a másiknál; —
De több kellett Luczának.
„Nem most, álnok, (így dühödött)
Bosszúm kora volna még;
Úgy legyen, hogy — midőn meglett,
Vért sírjon az emberség:

8.

Ha majd nem lesz szívén kívül
Egyéb kincse éltednek;
Ha majd nem lesz csókján kívül
Más élelme szívednek;
Ha majd nem lesz ölén kívül
Lelkednek más nyugalma: —
Akkor csapjon reád bosszúm, —
Álnokságod jutalma."

9.

Mondta; — és elvicsorodtak
Mérget őrlő fogai,
Méreg-görcstől vonagoltak
Teste minden tagjai.
Hogy bámult a szörnyetegen
Minden ördög pokolban,
Látván, hogy egy asszonyszívben
Százszor fenébb pokol van.

10.

Somlón kiki boldog vala
Úrtól fogva szolgáig;
Felhág vala boldogságok
A lehetség pontjáig.
Boldog vala férj s feleség,
Mint egymásnak karjában
A legelső emberpár volt
Még ártatlan korában.

11.

Elvonúlva a világtól,
S az ő kötelékitől,
Az emberi társaságtól,
A csábúlás lesitől,
Úgy éltek ők Somlóvárban,
Mint a madár fészkében,
A szerelem ezerféle
Lelki testi kényében.

12.

Meghódolván a szilaj szív
A szép asszonyléleknek,
Lóra mellett szelídebb lőn
Természete Eleknek;
S nagy lévén a bölcs Kálmánra
Az ifjúnak figyelme,
Világosabb lőn fejében,
Élesebb lőn értelme.

13.

Esztendő elfolyta után
Somlón épen sokra gyűlt
A boldogság: mert a szép hölgy
Egy gyönyörű fiat szült.
Midőn szülte, nem érezte
Fájdalmit az anyának,
Elképzelvén fia felett
Örömit az atyának.

14.

Könnyes szemmel kapta fiát
Bakacs úr a karjára,
S lelke szinte oda ömlött
Szerelme két tárgyára.
Megörűlve ontván rájok
A könnyeket, csókokat,
Szerelme tűz záporával
Majd megfojtá azokat.

15.

Nagy volt onokája felett
Kálmánnak is öröme;
Általa megédesedett
Újra élte üröme.
A kisdedet gyengédeden
Ő is ölébe zárja:
„Hozott Isten! (így szól hozzá)
Világnak új polgárja.

16.

Adja Isten! hogy ember légy:
Ép és erős, bölcs és jó, —
Józan, okos, jámbor, igaz,
Jó s bal sorsban állandó.
Adja Isten! hogy magyar légy, —
Lelkes magva Árpádnak;
Szemes őrje, hív védője,
Erős gyámja hazádnak.

17.

Imígy lészsz te majd öröme
Apád, anyád éltének,
Dicsősége Hunniának,
Gyásza Ómár népének!"
Az új polgárt az életbe
S világba így avatta
Kálmán szíve, s könnyeivel
Áldását rá folyatta.

18.

Ott ülének a boldogok
Gyakran az éj csendjében,
A csillagos mennybolt alatt,
Egymás meleg ölében;
S Kálmán fenn a vár ablakán
Ossiáni dalokban
Várna s Mohács siralmait
Mondá mély s bús hangokban.

19.

Lóra anya s gazda-asszony,
Csupán édes tisztében
Tölti vala a napjait
Somló békes körében.
Boldog lévén, boldogított
Minden hozzá tartozót;
Csak ha mással megoszthatta,
Úgy szeretett minden jót.

20.

Midőn nyári szép estvéken
Néha lantját pengette,
Ha még zengett szavának is
Édes hangja mellette, —
Megbájolva fülelt akkor
Alatt a szőllőmíves,
Kételkedett, hogy emberi
A lelkes hang és szíves.

21.

Tartóztatta lélekzetét,
Vélvén, mennynek angyala
S nem más, kinek a magasról
Ily gyönyörűn zeng dala.
Dicső, kegyes, gyönyörű hölgy!
Százszor boldog a földön,
Kinek, téged szerelmével
Áltfoghatni szabad lön!

22.

Elek úr most ritkán ment ki
Gazdasága köréből,
A vadászat csalta csak ki
Néha boldog fészkéből:
A hol sok lenyílalt fürjjel
Tölté Zsuzsi táskáját, —
Szellő sok elkapott nyúllal
A nyeregnek kápáját.

23.

Kálmán, a nagy s bölcs hazafi,
Tartván, hogy majd vejében
A bajnok ellágyúlhatna
A szerelem ölében; —
Hogy a vértől el ne szokjék,
Vérnek kellvén folynia,
Ha ki akar szabadúlni
Pogány kézből Hunnia; —

Elek úr most ritkán ment ki . . .

Somló, III. 22.

24.

Hogy, a midőn karját kéri
A hazának védelme,
Honn ne fogja ölelésre
Azt a szép hölgy szerelme; —
A vadászat ingereit
Benne önnön bizgatta,
Hogy forgassa fegyvereit,
Ipa önnön biztatta.

25.

S nem sokára el is jöve
Az idő, hogy Hunniát
Új veszélyek fenyegetvén,
Az minden még hív fiát
Lóra, talpra kiáltotta:
Hogy ezen új csapástól
Mentenék meg édes anyjok' —
Talán a végromlástól!

26.

Mert Szolimán, Izabella
Királynénak szavára,
Meg' rácsapott a magyarnak
Meghasonlott honjára;
S majd Budáig tódúla már
Kontyosinak árjával,
A nélkül, hogy gátolhatná
Őt a haza hadával.

27.

Immár szerte lobogtanak
A vármegyék zászlói;
Felkelésre szólítottak
Harsány tárogatói: —
Gyűlekezett a nemesség
Az életet megvetve,
A haza szent védelmére
Lovag, gyalog sietve.

28.

Első volt a felkelésben
Ura Somló várának;
Nem lágyúlt el a hölgy mellett
Boldog férje Lórának:
Öszveszedett lovagjait
Egy csoportba állitá, —
S általölelt kedveseit
Szívesen így szólitá:

29.

„Megyek én is, Lóra lelkem,
Szívem édes kedvesse!
Édes hazám váltságára, —
Dolgunk Isten vezesse! —
Légy helytartóm, apa édes,
Míg megint itt lehetek! —
Gondját viseld mindenemnek,
Lóra, a mit szeretek! —

30.

Hahogy hazám védelmében
Vérzeni kell éltemnek,
Vigasztalódj', édes anyja
Fenmaradó véremnek.
Ne sírj! remélj, jó szerelmem!
Meglátlak még bennetek'; —
Bizzunk Isten jóvoltában: —
Az Úr légyen veletek!"

31.

Itt Elek felveté magát
Tigris paripájára; —
Lóra könnye sűrűn hullott
Ölben alvó fiára.
Kálmán komoly tüzes szemmel
Nézett vitéz vejére,
És magában áldást mondott
A magyar had népére.

32.

Lova hátán így szól Elek:
„Szerelmem' kis kölykemet
Add még egyszer az ölembe, —
Hadd érintse szívemet!“
S felvevé, s úgy megszorítá
Kis fiát a pólyában,
Hogy rítt az és szinte megfúlt
Atyja tüzes csókjában.

33.

Lovát immár kifordítván,
Elek úr ezt mondá még:
„Egyre kérlek még, kedvesem, —
A dolog csak kicsinység;
De szerelmed nagyságát majd
E kicsinyből ítélem; —
Férjed kedvét, jó feleség,
Nem szeged meg, úgy vélem?

34.

Viseld gondját madaramnak,
A fürj-ütő Villámnak, —
Szellő kedves agaramnak,
Drága, dicső kutyámnak!
A mennyire te ezeknek
Majd gondjokat viseled,
Úgy vélem, hogy örömimet
Egyannyira kedveled. —

35.

Édes apánk olvasgatni —
Én vadászni szeretek:
Viseld gondját állatimnak, —
Menjünk! — Isten veletek!“ —
Mondta, s elment; véle Andor,
Buda alá Zrínyihez,
A hol hozzá állott hazánk
Többi nemes hősihez.

36.

Keservesen sírt a szép hölgy,
Fájván a szív keblében;
Ázott fia a keserű
Könny-özöntől ölében.
S mintha örök megválása
Lett volna ez Elektől,
Szíve szinte megrepedett
A gyász érzményektől.

37.

Csendes vala Somló vára
Elek ott nem létében;
Lóra, mint egy bús gerlicze,
Úgy űlt özvegy fészkében:
Maga soha, cselédjei
Igen ritkán jártak ki;
Somlóra is, Brúnón kívűl
Ritkán ment fel valaki.

38.

Irt, vagy izent övéinek
Elek, mikor lehetett;
De Somlóra rugaszkodni
Soha ki nem telhetett:
Mert Szolimán fenyegetvén
Százezernyi népével,
A maroknyi magyar tábor
Érzé, ha egy ment is el.

39.

Napok, hetek és hónapok
Érkeztek és távoztak;
De sem Somlón, sem Budánál
A dolgok nem változtak.
Lóra asszony Elek helyett
Elek fiát csókolá,
Örűlt, midőn vonásait
Benn fellelni gondolá.

40.

Ablakánál könyökölve
A szép nyári estvékben,
Szemeit ott legeltette
A kies al-vidékben:
Hol a holdnak bizonytalan
És remegő fényében
Ezerféle forma s alak
Lebeg vala szemében.

41.

Ezer karú óriássá
Kápráz a fény minden fát,
Melyet Lóra ily estvékben
Somló öve körűl lát:
A múltban és jövendőben
Jártak gondolatjai;
Vitéz férjét féltik vala
Szíve kívánatjai.

42.

Elek kedves állatinak
Jól folytanak napjaik,
Lóra asszony gondjainak
Ők lévén fő tárgyaik:
Ezerszer is simogatta
Férje kedves agarát,
Mindég maga etette volt
Férje kedvelt madarát.

43.

De egyszerre, épen midőn
Elek napja folytába'
Súlyos markok hanyatlottak
A sarlóknak horgába, —
Lóra előbb vélte volna,
Hogy a rendelt határból
Ég, föld kilép: — Szellő, Zsuzsi
Eltűntenek a várból.

44.

Az esetre Lóra asszony
Annyira megdöbbene,
Hogy, értvén azt, lábairól
Szinte hanyatt billene:
Megakadtak gondolati
Máskor okos eszének;
Megrekedtek az erei
Testét folyó vérének.

45.

„Jaj, jaj nékem! (így sírt-rítt ő)
Nem hisz meg majd szavamnak!
Hogy gondjokat viseltem én —
Majd jobban, mint magamnak!
Hogy öröme életének
Kedve az enyimnek is! —
Nem hisz meg jaj! — s azt mondja tán,
Álnok voltam, és hamis!"

46.

S valahány volt a cselédje,
Annyifelé küldötte;
S reménykedve, könyörögve
Szíveikre kötötte:
Keressék az elveszteket,
A hol hírek hallatik:
Annak, a ki megtalálja,
Nagy jutalom adatik.

47.

Elszéledtek a cselédek, —
S mindenegyik másfelé
Szorgalommal vizslat vala, —
Mert szereté, tisztelé
Mindenegyik jó asszonyát;
De egyenként megtérvén,
Csak így felel mindenegyik:
„Szerencsétlen jártam én!"

48.

Az elvesztek, — minden kis jegy
A sólyomban s agárban
Ismérhetőkép lefestve, —
Minden közel vásárban
A vegyesen gyűlő népnek
Ki voltanak kiáltva,
Vélek a díj, melylyel azok
Ki lennének majd váltva:

49.

Szép paripa a nemesnek;
Borjas tehén parasztnak:
E jutalmak is sok embert
Keresésre szalaszt'nak;
Haszontalan! veszve maradt
A kutya és a madár:
S a szép Lóra szemeiből
Szüntelen folyt a köny-ár.

50.

Egy emberre gyanakodtak,
A ki Somló várában
Gyakorta megfordúl vala
Kanóth barát dolgában;
Kit az nap is Somlón látott
Bakacs úrnak udvara,
Hogy elveszett mise alatt
Kutyája és madara.

51.

Haszontalan! veszve maradt
A kutya és a madár,
S Lóra asszony szemeiből
Szüntelen folyt a köny-ár.
Kálmán Lórát haszontalan
Vigasztalta, kérlelte; —
Komor maradt, — néma és bús, —
És kezeit tördelte.

60.

Az asszony-szív, mint az avar,
Igen hamar lobbot vet;
De mire megujúl a hold, —
Már nem érez az hevet;
S a legszentebb érzésekkel,
Férje boldogságával,
A természet kötelivel
Úgy játszik, mint koczkával.

61.

Az asszony-szív a hívséget
Csak szükségből isméri;
Csak a rút hív, kinek szívét
Már az ördög sem kéri.
Legédesebb dicsősége,
Imádtatni többektől;
Csupán egynek híve lenni —
Ne várd soha szépektől.

62.

Tud szeretni az asszony-szív, —
De csak magát s kényeit;
Ő magának Isten s világ,
S ekként teszi tetteit.
Ha kit kénye boldoggá tesz,
Csupán kedvelt magáért
Történik az, nem pediglen
Másnak boldogságáért.

63.

Töredékeny, mint a cserép;
S mégis konok s mereven,
Zsémbes, buja, hívalkodó,
A mi benne eleven.
Legfőképen a hívságnak
A legjobb is ily rabja,
Hogy élténck rendjét, módját.
Egyedűl csak az szabja.

64.

Bolond, a ki igaz szívvel
Csügg egy asszony szerelmén:
Álnok az és állhatatlan,
A fiatal mint a vén.
Bolond, ki az asszony-szónak,
Esküdjék bár, többet hisz,
Mint a mit egy porszem nyomna,
Melyet minden szél elvisz.

65.

Bolond, a ki homokjára
Az asszony-szív kényének
Állandóúl véli tenni
Szerencséjét éltének.
Bátrabban áll szerencsédnek
Épűlete a jégen,
Mint a jégnél sikosb szíven —
Az asszonyi hívségen.

66.

Csak tréfánkra, játékunkra
Van teremtve ez a nem;
A külseje bájló, vonzó, —
De belseje fertelem.
Csak a ki ezt nem isméri,
Az tiszteli, szereti;
Az okosabb örömére
Fordítja és neveti.

67.

Tiéd vala, héj, férfi szív,
Az uraság a földön,
De Évának csélcsap kedve
Téged, szegény, rabbá tön! —
Vedd vissza az uraságot,
Melyet erőd felada
A szépnek, ha tőle a jó
Már annyira szakada!"

68.

A lantosnak kígyó-nyelve
Még jól el sem végezte
A szót, melylyel jelentőleg
Énekét befejezte;
Hogy Bakacs úr felpattanva
Oda lövell hozzája, —
Jobban borzad, hogy szemével
Egyet pillant reája:

69.

„Ki vagy, undok? (így szólítja)
Férfi külső tolladdal,
Mérges kígyó belsőképen, —
Asszony te is szavaddal!
Ki vagy? nyisd fel sisakodat,
Mutasd, ha van, arcádat!
S ha oly vagy, a milyt festettél,
Hadd pökjem le pofádat!"

70.

„Egy nyomorúlt katonáné,
(A lantos így válaszolt)
Ki férjével együtt Budán
Esztendeig fogva volt.
Jól intézte a jó Isten,
Hogy nememet elrejtvén,
A fajtalan pogányságnak
Fertője nem lettem én!

71.

Hogy végre elbocsátának
A fogságból bennünket,
Elmetszék, — az átkozottak!
Az orrunkat, fülünket.
Utálattá, fertelemmé
Levénk, szegény állatok!
Szolgálatba bélt-keverő
Képemmel nem állhatok.

72.

Sisak fedi ábrázatom,
Nehogy annak, ki meglát,
Tekintetem tán elnyomja
Szánakodó irgalmát.
A muzsikát egy talián
Katonától tanúltam:
Kenyerem lett, haj! miólta
Ennyire elrútúltam."

73.

„A menny tüze égessen el,
Éles nyelvű boszorkány!"
Úgymond Elek boszonkodva,
Hogy szeme is szikrát hány:
„A menny tüze sujtson mérges
Énekedre, nyelvedre! —
S hol vetted, a mit okádál,
Mérges béka, nemedre?"

74.

„Felindúla szavaimra
Kegyelmed, a mint látom,
(Mond amaz) de hallgasson meg:
Ezelőtt egy barátom,
Kit, míglen ő táborban volt,
Hitvese otthon megcsalt, —
Egy szép, írástudó legény
Csinálta volt ezen dalt.

75.

A múlt éjjel Somló-várban
Kértem szállást s kenyeret; —
Jó s dús urak a Bakacsok:
Szegényt százat, ezeret
Táplálnak ők; — s a mit tegnap
Somlón láttam s hallottam,
Az eszembe hozta a dalt,
Melyet imént mondottam."

76.

„S mit láttál hát Somló-várban
E rút dalhoz hasonlót?
Mit hallottál, (kérdé Elek)
Ha nem szépet, ha nem jót? —
Mit láttál ott? (kérdé Elek,
S minden szőre felállott,)
„Mint van Bakacs hölgye s fia? —
Mit hallottál, láttál ott!“

77.

„Azt (felel ez), hogy míg Bakacs
Sok ezered magával
A hazáját és övéit —
Tán vérének folytával, –
A pogánynak dúlásától
Megmenteni igyekszik:
Addig hölgye szerelmétől
Fészkében más melegszik.“

78.

„Hazudsz, ringyó! (ordít Elek)
Hordd el innen testedet,
Mert az orrod s füled után
Küldöm czinkos nyelvedet!“
„Megbocsásson, kelmed uram!
Mind ezt én így hallottam,
(Mond az asszony) a hallottnál
Többet én sem mondottam.

79.

Bár Bakacsnak mondhatnám ezt,
Néki önnönmagának:
Megköszönné, ha szemei
Általam megnyílnának.“
Elek fogát csikorgatta, —
Kezéből két ököl lett: —
„Mondd csak tovább!“ ezt mormolta,
S ez tovább így beszéllett:

80.

„Azt szememmel láttam tegnap
Midőn a nap nyugodott,
Hogy Bakacsné egy úrfival
Ölelkezve űle ott,
Holott magok a cselédek
Mondják, hogy száz olyant ér
Az ő urok, kit valóban
Minden ember is dicsér.

81.

Pedig bizony, örökös kár!
Hogy ily rútúl megrontja
A Bakacs vért egy nyomorúlt
Orgonásnak porontya;
Kit, — egy gazdag és nemzetes
Szép kisasszonyt megvetvén,
Emel vala karjaiba, —
Legalább így hallám én.

82.

A vén mester a leányát
Nemcsak hogy nem téríti,
Sőt, mint mondják, az urakat
Néki maga keriti.“
„Hallgass, ringyó! (ordít Elek)
Hallgass, mert megfojtalak,
Mert kitiprom a béledet,
Mert pokolba ontalak! —“

83.

„Nem csudálom“, — szavát bátran
Az asszony így folytatja, —
„Hogy Bakacsnak gyalázatja
Kelmedet így meghatja.
Csak mindenkor igaz marad:
Nem volt, nem lesz soha jó,
Akármit is összekötni,
A mi öszve nem való.“

84.

Mint a midőn csattog, ropog
Az ég, s a föld megrendűl,
Úgy rázkódik meg Elek itt —
S valósága felzendűl.
Dúl, fúl, habzik minden csepp vér
Háborodott erében,
És vonagol minden ideg
A méregtől testében.

85.

Nem szól, — nyelve ólommá vált
A méregtől szájában;
Nem szól, — hanem iszonyúkat
Forgat tüzes agyában;
Nem szól, — szívét a fájdalom
Nyomja, zúzza, szorítja! —
Vizsga szemmel néz emez rá,
S Bakacsot így szólítja:

86.

„Egy szép sólyom s egy szép agár
Vagyon a birtokomban,
Hasonlókat nem láttam még
Messze földön jártomban,
Úrnak valók, — a szegénynek
Sok pénzébe tellenek,
Somlón vettem; — oda adom,
Ha kelmednek tetszenek!

87.

Ez úri két állathoz én
Különösen jutottam: —
Somlón bezzeg megtörtént az,
A mit imént mondottam:
A legszentebb érzésekkel,
Férje boldogságával,
A temészet kötelivel,
Úgy játszik, mint — koczkával.

88.

Bakacsnak volt e két állat,
Mondják, igen kedvében;
De Bakacsné nem tartván jól
Férje kedvét eszében,
Általadá az úrfinak,
Ki most Somlón nála ül,
Férjét s kedvét fel sem vevő
Szerelmének jeléül.

89.

Az úrfi nem lévén vadász,
Lovászának vetette:
Ki azután olcsó pénzért
A kezemre ejtette."
Bekiált itt a csárdába
Általható szavával:
„Hallja-e kend? — Ide (úgy mond)
A madárral s kutyával!"

90.

S egy katona lép gyorsan ki
A magános csárdából, —
Nem láthatni, sisak fedvén,
Semmit ábrázatjából;
Gondosan tart karján, lánczon
Egy szép sólyom-madarat, —
Jobb kezében pórázon hoz
Egy szép ordas agarat.

91.

Legottan, hogy Elek urat
Szemével megtalálja
Az agár, fülét hegyezi,
És a farkát csóválja;
Egyet ugrik, — elszabadúl
És Elekre rálövell:
Nyivog, szökdös és hentereg,
Helyet nála alig lel.

92.

„Egek ura! (ordít Elek)
Madár, kutya sajátom! —
A hitetlen asszony vétkét
Mint a napot, úgy látom!“
Ily szörnyen megsebesedve
Látván magát szívében,
Tovább már nem tettetheti
Magát kitört mérgében.

93.

Az ő egész valósága
Vérbosszúba lobbana,
Melytől szive mérgében is
Mintegy visszadobbana:
„Sólyom s agár az enyimek“
(Kardját rántva kiáltja)
„Bakacs vagyok, ki magáét,
Ha vérrel is, — kiváltja.“

94.

S megrettenve a sólyomot
A férfi leoldozza,
S magát a már elfarkallott
Asszony után orozza.
„Jertek, kedves állataim,
Ti hívebbek nálánál!“
Sohajt Elek, s a sólyomot
Karba ölti lánczánál.

95.

S megragadja paripáját
S kantárt vet a fejébe,
S elbőszülve felugrik rá,
Remeg, morog dühebe';
S mint egy porszem a szélvésznek
Zúgó sebes szárnyain,
Úgy szágúld el Somló felé
Lovának gyors inain.

96.

Nyargal Elek, nyargal, szágúld,
A hív kutya mellette;
Habzik, csepeg, fúlad a ló,
És a lovag hegyette;
Tüskén, bokron megy keresztül,
Hanyatt-homlok futtában,
S mint a szél, még két más lovag
Siet Elek nyomában.

97.

A sólyom nem repülhetvén,
Minthogy kötve lánczával,
S nem állhatván a lábain,
Körmével és orrával
Kapaszkodik vivőjébe: —
A dühös nem érezi,
Hogy a madár körme s orra
Karját már jól vérezi.

98.

Nyargal Elek, nyargal, szágúld, —
Tünnek jobbra és balra
A fák, bokrok, — ki meglátja
Messze tér az oldalra:
Szegény sólyom nem állhatván,
Tikkadva lóg lánczáról, —
S most szegényt egy fityegő ág
Leszakasztja lábáról.

99.

Nyargal Elek, nyargal, szágúld,
S már ott Somló aljában;
Szakadozott, töredezett
A pára már lovában;
Hosszan fityeg száraz nyelve
Az áltszakadt kutyának;
Csak Bakacsnak nincsen baja,
A dühösnek magának.

100.

A nap épen most bucsúzik,
Bús fellegek nyelik el;
A munkások szertemennek
Haza eszközeikkel; —
Bakacsné a várkapunál
Ül a langyos estvében
Egy kőpadon, fiacskáját
Rengetvén ott ölében.

101.

Egy szép, deli, szőke úrfi
Üldögél ott Lórával,
S Elek hölgyét szerelmesen
Ölelgeti karjával.
Kálmán tova magánosan
Keresztbe tett kezekkel
Némán a nap nyugtát nézi
Fellengező lélekkel.

102.

S most egyszerre, — csak bágyadtan
Tolván magát szárnyával,
Borzadt, rongyos, véres testtel,
S már-már fogyó párával,
Az elveszett sólyommadár
Somlón terem Lóránál,
S márcsak alig vitt páráját
Ott' — kiadja lábánál.

103.

S mindjárt erre, minekelőtt'
A történtet bámúlva
Megfoghatnák, — szélvészképen
Somlóra felzúdúlva,
Nálok terem Bakacs Elek, —
Néz, és látván megdobban,
S égő dühe és bosszúja
Szörnyebb lángba fellobban.

104.

Leugrik: „Élj s halj hát, szajha!
Szerettebbed karjába'!"
Így ordít, és markolatig
Döfi kardját Lórába.
Mint az eltört liliomszál,
Lóra lerogy lábához
A dühösnek, ki ekkor sem
Tér még vissza magához;

105.

Hanem gyilkos, dühös kézzel,
S vérrel mázolt kardjával
Az úrfihoz akar vágni,
Ki ott üle Lórával:
De ekkorra megérkezik
Bakacs úrnak nyomában
Ama lantos, ki vádja volt
Lórának a csárdában:

106.

„Megállj, Bakacs! (kiált hátúl)
Feleséged ártatlan!"
Lucza mondja: ő az, a ki
A lantosba rejtve van.
„Magad ellen fordúlj, hóhér,
Első vétkes te valál:
Így bosszúlja meg magát az,
Kit, balgatag, megcsalál."

107.

Mondta a vad fene állat,
És helyben megfordúlt ott,
S kárt-örvendő hahotával
Ismét vissza ságúldott.
De midőn lefelé vágtat, —
Isteni nagy igazság!
Kitől méltó jutalmat nyert
Ez iszonyú gonoszság!

108.

Midőn sebes-vágtatva megy,
Megeresztett kantárral,
Szívében megelégedve
A Bakacsnak tett kárral,
Midőn siet, hanyatt-homlok,
Nehogy utól érhesse
Gonosz tettét Bakacs mérge,
És kardjára vehesse; —

109.

Midőn sebes-vágtatva megy
Az út tekervényébe',
Megbotlik s elesik lova
Egy fagyökér görcsébe,
S estével úgy sújtja Luczát
Egy sziklába, hogy feje
Széjjelzúzik, s szertefecscsen
Gonosz agya veleje.

110.

Ártatlan volt szegény Lóra!
Áldozatja Luczának:
Mert az urfi, Kéry Antal,
Testvére volt Lórának,
Kálmán fia, a kit Brúnó
Valahogy kinyomozott,
S ennekelőtt' néhány nappal
Titkon Somlóra hozott.

111.

Lucza elmés ravaszsága
A somlai dolgokat
Kikémlelvén, így fordítá
Bosszújára azokat.
Bakacs kedves állatit is
Ő orozá s rejté el
Egy kezére ásítozó
Betyár segedelmével.

112.

Megmeredett hallatára
És tudtára ezeknek
Nem csak keze, hanem egész
Valósága Eleknek:
Mint a villámtól sujtottnak
Megszűnt minden erében
Folyni a vér, — az ész megszűnt
Gondolni a fejében.

113.

Ontva látván örömének
Éltét Lóra vérében,
Halva magát, önmagánál
Jobbszeretett hölgyében,
Az emberi természetnek
Határánál lévén ott,
Végre, mint egy odvas törzsök,
Lóra mellé lerogyott.

114.

A bűnös, ki imént úgy áll,
Mint egy kőszál dühében,
Hogy azt vélnéd, semmi csapás
Meg nem rázná helyében, —
Remegett most, mint a nádszál
Elkövetett vétkében,
S mint a féreg, ott fetrengett
Kedvesének vérében.

115.

„Oda Lóra; (így ordított)
Én ütöttem őt agyon!
Zúzz el, óh föld, cserepekre,
Melyben e vad szív vagyon!
S az elzúzott nagy teremtés
Legyen halma sírjának!
Az örök éj legyen gyásza
Az ártatlan Lórának!

116.

Ő volt éltem szerencséje,
Ő ereje karomnak!
Ő a lelke életemnek,
Ő öröme napomnak! —
Vidd el zúgva és ordítva,
Szélvész, hírét tettemnek:
Hogy kiontám tiszta vérét
Kedves feleségemnek!

117.

Ámde azt is, hogy egy ördög
Pokol-mesterségével
Víve arra, hogy így tegyek
Lelkem idvességével! —
Rendűlj meg, föld! dörögj, óh ég!
Ordíts, óh szél, tettemre!
Sírj felettem, óh természet!
S küldj egy halált éltemre!"

118.

Megdermedve állott Kálmán
Néma, komor bújában,
Fosztva lévén örömitől
S reményitől Lórában:
Mint a vén tölgy, ki megsujtva
Lévén Isten nyílától,
Dísztelen áll, száraz törzsök,
Fosztva minden ágától:

119.

„Igy veszt hát el a sors mérge
Mindent, a mit szeretek? —
Hazám és ti kedvesek mind,
Hát ily szörnyen vesztetek?"
Az öregnek zúzott szíve
Így tünődött magában, —
S meghasadt az nemsokára
Nem tűrhetett bújában.

120.

Elek eszét szörnyű tette
Kiforgatta sarkából;
Az értelem napról napra
Fogyton fogyott agyából.
Vérlángokban kele s nyugvék
A nap bűnös szemében; —
S öszvetörött a természet
Édes képe szivében.

121.

Egy ideig a pápai
Irgalomban tartatott;
Utóbb esze helyre jövén,
Ismét elbocsáttatott.
Haza ment, és mint a bagoly
Az ő setét odvában,
Kerűlvén a napnak fényét,
Magán élt bús várában.

122.

Nemsokára a világból
Egyszerre csak elveszett;
Senkisem volt a világon,
A ki tudná, hová lett:
Idők múlva felbontatván
A somlai kriptában
A koporsók, — ott lelték meg
Lóra koporsójában.

123.

Mikor s miként halt légyen meg,
S oda miként juthatott,
Arról soha bizonyosat
Halandó nem mondhatott.
Híre volt, hogy elevenen
Ment Lórának melleje: —
Lórát szoros ölelése
Volt e hírnek kútfeje.

DOBOZY MIHÁLY ÉS HITVESE.

DOBOZY MIHÁLY ÉS HITVESE.

1. Gyermek-királyt, s oly hadvezért,
Ki erején felyűl mer,
Ád az Isten haragjában
A nemzetnek, kit megver;
Így volt akkor, hogy Mohácsnál
Lajos király elveszett,
És a magyar a töröknek
Másfél százig rabja lett.
Rettenetes emlékezet!
Te Várnával foghatsz kezet!
Csakhogy akkor még örök
Nem lett nálunk a török.

2. Mohács! Mohács! te hazámnak
Legsiralmasb vérhelye!
Nemzetem nagy temetője!
Gyomrod mennyit elnyele! —
Szabadságát, boldogságát
És nemzeti életét,
Sőt nevét is a magyarnak,
Mely most kicsiny és setét! —
Ott típrá, hajh! a sorskerék
Porba egy nagy, dicső s derék
Nemzet testét és fejét,
Hatalmát és erejét!

3. Tízszer annyi volt a török,
Mint a magyar; s diadalt
Csak úgy nyert, hogy megújítván
Többször is a viadalt,
A magyarnak vitézsége
Végtére kifáradott,
S vagy meghalt, vagy Lajos este
Után széjjelsza adott.
Hajh! s most Buda s Mátyás vára
A győzőnek kaput tára!
S a királyi székben ott
Törvényt török kény szabott.

4. Az oszmánnak telhetetlen
Szomja, magyar vért szívni,
S Hunniának minden kincsét
A félholdnak megvívni,
Csapatonként eregette
Budáról ki bajnokit,
A nemzetet öldökölni,
S felprédálni birtokit.
A magyarok csoportokban,
Falúkban és városokban,
Itt-ott öszvegyűlének,
Hogy bátrabbak lennének.

5. Egy ily csoport Maróthon volt:
Félelmek és remények
Között vártak ott szerencsét —
Zápolyától — szegények!
Ezek között Dobozy úr,
És csudaszép hitvese,
Visszamenni jószágára,
Hírt és időt ott lese.
Mohácsnál jól vitézkedett;
Élte ott megmenekedett;
De, hajh! veszett volna bár!
Mert ő rá itt több rossz vár.

6. Alig nyugvék meg a török
Buda körül, egy csapat
Vér és zsákmány után járván,
Véletlen Maróthra hat;
S megsejtvén az ott lappangó
Magyarokat s kincseket,
Sovár tűzzel rajtok ütve
Bekeriti ezeket;
És Maróthot ostromolván,
S a makacsot káromolván,
Életével biztatja,
Ki még magát megadja.

7. De a magyar, őseinek
Követvén itt is nyomát,
Két egész nap veri vissza
A pogánynak ostromát.
A megszorult magyarok közt
Vezér Mihály úr vala;
A szerelem és vitézség
Csudákat tőn általa.
Férjeiknek segédjeik
Az ő lelkes hitveseik,
Azon bús elszánással,
Hogy ott vesznek egymással.

8. A kis magyar bajnok-csoport
Így törvén a viadalt,
Valóban megérdemelte
Megvívni a diadalt;
De a magyar nemzettestet
Verő sorsnak csapása
Minden tagnak egyenként is
Halálos elzúzása.
A sors ellen nincs oltalom,
Sem előtte nincs irgalom;
Dö:gő mérges forgása
Jónak, rossznak romlása.

15. A szép hölgynek hosszú haja
Tekercséből bomolva,
S egész szőke pompájában
Szét és hosszat omolva,
Egy patyolat-palást gyanánt
Leng s úszik a szellőben; —
A ló, — mintha csüggedezne
Ez által is erőben.
Mihály lovát sarkantyúzza,
S homlokát mord ránczba huzza,
Sejti, hogy két embersúly
Egy lóterhet felyűlmúl.

16. „Állj meg, Mihály! (mond a bús hölgy)
Legitt elér a pogány;
Kettőnk alatt kidűl a ló, —
Nézd: már véres habot hány,
Tartsd meg magad a hazának, —
Hagyj itt veszni engemet! —
De — hogy tiéd maradhassak, —
Üsd itt által szívemet! —
Magad könnyen elébb állhatsz,
És hazádnak még szolgálhatsz.
Öld meg feleségedet! —
Üsd szívembe késedet!“ —

17. Némán visszanéz Dobozy;
Vérzik a szív keblében:
„Menjünk! menjünk! míg csak lehet!
(Így felel bús mérgében).

A szép hölgynek hosszú haja
Tekercséből bomolva . . .

Dobozy Mihály és hitvese, 15.

18. Megáll tehát Dobozy úr,
S leszáll fáradt lováról,
S hitvesét is leöleli
A keserves párnáról;
Átölelve tartja őtet,
Szorongatja magához,
S néma, s hosszú csókok között
Szívja ajkát ajkához.
A szép asszony csüggedve áll, —
Egy haldokló liliomszál.
A ló, közel hozzájok,
Bús szemeket vet rájok.

19. Közelítnek a törökök
Vérszomjokban zajogva,
S magyar véres markaikban
Kard és dárda villogva.
„Egek! hát csak nincs irgalom!“
Mond Dobozy könnyezve.
Megöleli feleségét,
S mély borzadást érezve
Megcsókolja — utólszor őt, —
S a csók alatt a remegőt
Szívbe döfi vasával,
És megfojtja — csókjával.

20. „Boldogtalan föld szülöttje!
Kín magadnak s férjednek!
Betöltöttem kívánságát
Nemes, szép, szűz lelkednek.
Várj! — csak néhány pillantatig,
S legitt nálad leszek én.“
Ezt zokogja, mentéjével
A megöltet befedvén.
S most iszonyú keservében,
Vért és bosszút lehelltében,
Alig várja, ölhessen,
S kedvesénél lehessen.

21. S mint mikor a hím oroszlány
Nemző gerjedelmében,
Megfosztatván mord nőjétől,
Dúl, fúl s ordít mérgében;
A fát rágja, tépi s töri
Mérget habzó fogával,
S körmével a földet vájja,
És csapkodja farkával;
S ropog, harsog a rengeteg,
Így dúlván azt a szörnyeteg;
S csapjon bár rá tíz tigris,
Dühe megküzd tízzel is;

22. Úgy Dobozy: a fájdalom
Mordonkodván keblében,
S a lobogó harag s méreg
Égetvén őt elmében,
Csak hazáját sajnálván még
Igaz magyar szívében,
De életét elátkozván
Boldogsága vesztében,
Ádáz, bosszús jobb markával
Kardot forgat, és baljával
Súlyos, görcsös buzogányt, —
Így várja be a pogányt.

23. Ott teremnek a törökök;
S neki — az egy magyarnak:
De a bajnok visszacsapja
Első hevét a tarnak;
S viaskodván, vagdalkozván,
Karja soknak sebet vág,
S négy törököt vág előbb le,
Mintsem győz a sokaság.
De végre, hajh! egy dárdának
Hegye úgy fut a nyakának,
Hogy vérere megfakad,
S lélekzete megszakad.

24. A lankadó bajnok lerogy,
Nem bírván már karjával,
S kedvesének testét fedi
Halálban is magával.
A vitéznek öröm azért
Végső percze éltének,
Hogy így vegyűl vére s teste
Szerettével szívének.
Agyon szúrva lova is ott, —
(Mivel egy tart agyon rugott,
A ki kezét rátette,)
Dobozynak mellette. — —

25. Ezer ilyen történetek
Dúlták Árpád nemzetét,
Valamikor tagjainak
Visszás felekezetét
Meghasonlott szív és lélek
Jobbra-balra szaggatta;
Eljött hol egy, hol más szomszéd,
És azt nyakon ragadta. —
A fő és test fogjon kezet:
Egy értelem, egy érezet
Lelkesítsen tégedet, —
S ne féltsd, magyar, éltedet.

A SZENT-MIHÁLYHEGYI REMETE.

A SZENT-MIHÁLYHEGYI REMETE.

3. Sok évek lefolyta után
Mihály onokáinak
Egyike, nem örököse
Őse tulajdoninak,
Menyhárt: kemény s kevély nemes,
Másként dísze házának,
Nemzője két Pethő úrnak,
S a szép kegyes Lillának,
E magányt a szerelemnek,
Szív- és lélek-gyötrelemnek
Tevé szomor lakjává,
S végtére — sírhalmává!

4. Erdélyből, hol a hazának
Vitézkedett harczába',
Pethő Menyhárt szerencsésen
Visszatére várába.
Megtért vele apródja is,
Bodor Imre, Pethőnek
A haláltól megmentője:
A már-már elveszőnek
Bodor termett oltalmára,
Mikor legott dárdájára
Venné őt egy török kar:
Bodor által halt a tar.

5. „Imrének, hív apródomnak
Köszönjétek éltemet!"
(Így szól Menyhárt gyermekihez,)
Ő tartott meg engemet.
Megesmerem, Imre, hogy te
Ajándékod életem;
Mondsza! e nagy adósságom
Vissza miként fizetem? —
Válaszsz számos faluimból,
Vagy, ha tetszik, pusztáimból!
Néked adom egyiket:
Válaszd akármelyiket!"

6. Imre, néki bátorodván,
Vélvén, hogy a hálának
Érzésében felolvadt szív
A kevélység habjának
Dagályitól nem hajtatik,
Érdemének s becsének
Érzésében, — elkapatva
Lángjaitól szívének,
Lelkes, tüzes tekintettel,
Elszánt, bús nagy érezettel,
Melyet titkolt kebele, —
Menyhártnak így felele:

7. „Uram! azzal, hogy éltedet
Haláltól megmentettem,
Úgy mint nemes és apródod
Adósságom fizettem.
Egy pórszolgát illet a bér,
Ki jót s hasznot bérért tesz;
A nemes szív jutalmakat
Másképen ád, másképp vesz:
Egy falúd nem elég bére,
Hogy kifolyjon éltem vére;
De ha már adsz, hát úgy adj,
Hogy adósom ne maradj."

8. „Királyomnak sem kívánok
Én adósa maradni;
Hát neked, kit meg nem sérthet,
Jutalmam elfogadni?
(Így szólt Menyhárt.) Csak mondd ki hát,
Kedved miben tellenék?
Hogy adósod én maradjak,
Az hozzám nem illenék.
Mi lesz elég? — szabd ki magad;
Pethő semmit meg nem tagad;
Csak körödből ki ne hágj,
S határodon túl ne vágj!"

9. „Most, vagy soha! (kiált Bodor,
Ki kebelben, agyban ég;)
Most váljon el: menny, vagy pokol,
Kárhozat, vagy üdvesség!
Nemes vagyok, ámbár szegény,
Becsületes nemzetem.
Add én nékem leányodat!
Rég imádom, szeretem.
Lilla szívem kívánsága,
Lilla éltem boldogsága;
Szívednek ez irgalma
Legyen tettem jutalma!“

10. Lilla földre szegzi szemét;
Minden vére szívének
Fellövelvén arczájába,
Lángol hava képének;
De csakhamar visszaszalad
Oda, honnan jött, vére,
És sápadó halványság
Terjed ijedt testére:
Mert fergeteg támadását,
S legitt vészes lobbanását
Sejti atyja képében,
Ki már dúl-fúl mérgében.

11. Menyhárt úrnak ránczba vonúl
Az apródnak szavára
Homloka, mord harag-felleg.
Terjed ábrázatjára;
Lélekzete bosszút fuvall,
Vonaglanak kezei;
S hol Imrére, hol Lillára
Villámlanak szemei;
És zordon felzúdulással,
S bosszús neki-mordulással
Igy csattan fel — nézése,
Két élű tőr metszése —:

12. „Hah vakmerő! s hogy megtevéd,
A mi kötelességed,
Az házamat meggyalázni
Bátoríthat most téged?
Elveszett, merész bolond te!
Nyelvem majd elharapom.
Takarodj'! — vagy, ha csúfság ez?
Hát fejedre rácsapom.
Kérj, s végy sorsod mértékével!
Vagy elégedj' meg fényével
Általam nyert hírednek,
S jelessé lett nevednek!"

13. Leányához fordúl Pethő,
S káromolja tüzesen,
Gyanítván, hogy Bodornak ő
Kezét adná szivesen.
„Gyalázatos! (úgymond) látom,
Olvashatom szemedben,
Mivé lennél, ha nem élnék,
S gát nem volnék kedvedben.
Tudd meg: Dersfy vágy kezedre,
Ő méltó a te véredre;
Én reménynyel biztattam,
S vőmnek őt elfogadtam."

14. „Esküszöm én égre, földre!
Hogy pártámból vagy senki,
(Igy szól Lilla tökéllettel)
Vagy csak Bodor veszen ki!
Portékaként nem hagyom én
Eladatni szivemet.
Ha terhedre vagyok, apám,
Vess klastromba engemet!"
Dúl-fúl Menyhárt szégyenében;
Mérget forral kebelében:
S bosszúját csak az tartja,
Hogy kezénél nincs kardja.

15. Imre, mintegy elégelvén
Boldogságát éltének,
Melyet szerez tökéllete
Lilla erős lelkének,
(Mert nagy enyhét leli benne
A szerelmes érzelem,
Ha bizonyos, hogy kedvese,
Ha övé nem, másé sem)
Haragja megszelídűlve,
És fájdalma megenyhűlve,
Imezt mondja Pethőnek,
A bosszút lehelőnek:

16. „Szűnjön, uram, büszke mérged!
Én tartám meg éltedet;
S tán megérdemeltem volna,
Hogy bal ítéletedet
Rám tekintve félre tegyed,
Mely másképen is hiú füst,
Mert az érdem jó mértéke
Nem az arany és ezüst:
Nézd! ha veszni engedélek,
Kegyelmedért nem kérnélek;
Hanem Lilla kebelén
Most mennyemet élném én.

17. De csak tartsd meg faluidat!
Miattam ne csorbúljon
Birtokod; se nemzetséged
Homályba ne borúljon.
Bocsásd meg, hogy szívem után
Itélvén meg szívedet,
Érzelmimmel egyezőnek
Tarthatám negédedet!
Élj sokáig és boldogúl!
S ha életem búmban megfúl:
Gazdagé a kedv és kény,
Örülj, hogy nem vagy szegény!

18. Téged, Lilla, kegyes jó szív!
Áldjon meg én Istenem!
Oh te! kinek szívét-lelkét
Megfognom és értenem,
Kit szeretnem és imádnom
Sorsomnak volt vonása!
Atyádnak ércz-keménysége
Szerelmemnek sírt ása:
Haljon meg hát! Élj boldogúl!
Felejts engem! Sírunkon túl
Lelkünk egymást felleli,
S egymást bátran öleli."

19. S oda borúl lábaihoz
A lankadó leánynak,
És egy néma csókot nyomván
Kezére a halványnak,
Kétségb'esve ki- s elrohan,
Felül paripájára,
És elszágúld, épen mikor
A nap leszáll nyugtára.
Lilla kínos érzelminek
Ostromában testvérinek,
Kik ott állnak fúldokva,
Ájúlva dűl karjokba.

20. Éjfél után a paripa,
Mely Imrét elragadta
Kelet felé, de hová? azt
Senki meg nem mondhatta, —
Menyhárt úrnak udvarába
Meg' visszatér nyerítve;
A ló mintegy habos vízbe
Látszik lenni merítve;
Forr és gőzölg, mert vére ég;
Nyereg s minden szerszám rajt még,
Csak lovagja nem ül rajt'!
Hajh! s ez okoz legtöbb bajt.

21. „Hová vitte a jó ifjat
Szívének nagy fájdalma?
Talán csak a Balatonban
Van már örök nyúgalma!“
Így tünődött a vár népe,
A ki Bodort szerette;
Így még maga Menyhárt úr is,
Ki most mélyen érzette,
Hogy éltének megmentője
S leányának szeretője,
Ki bár szegény, de nemes,
Jobb sorsra volt érdemes.

22. Az embernek szerencséje
Egy percztől függ gyakorta.
Egy percz amazt égbe kapta,
Emezt porba tiporta:
S az örökkévalóságnak
Hatalmában néha nincs
Több pillantat már, mely által
Megtérhet a veszett kincs.
A sors, mivel Bodor siet,
S Pethő késik, mely hiányt vet!
Mely búbánat-örvényt nyit!
S mily szerencse vész el itt!

23. Száz embert is lóra ültet
Pethő, hogy kinyomozzák,
S akárhogyan, élve-halva
Bodort néki meghozzák.
Ha él, tehát Isten neki! —
Lilla légyen jutalma,
Kit másképen úgy is megöl
Szíve makacs fájdalma,
Ha nem, a mit inkább kíván,
S a mire ő mindent rá szán·
Temetése pompája
Legyen kevély hálája.

24. De csak kevés nyomát lelék
A kétségbe-esettnek;
Tűrhetetlen fájdalmában
Balatonba veszettnek
Gyanította egész világ;
S nem ok nélkül: mert lova
Nyoma szerint, Bodor előbb
Csavarogván tétova,
A Balaton híg partjában
Vész folytatás a nyomában;
S a vizből ki s vissza ott
Könnyebb lónyom láttatott.

25. Egyik cseléd Szent-Mihályt is
Szorgosan kinyomozá;
De onnan is Pethő úrnak
Ez is csak e hírt hozá:
„Épen akkor temeté el
Egy barát a remetét,
Ki ott ötven évig látta
A nap nyugtát s keletét.
A holt előbb beavatott
Egy tanítványt, s ez lesz most ott
Remete a szent helyen.
Négy halász volt még jelen.“

26. Minden újabb hír üresb lőn,
S nagyobb bizonytalanság;
S Menyhárt úrnak komorsága
Már a legfőbb pontra hág.
Szégyenlé önmaga előtt
Éltének ily váltságát;
Félt, a világ megátkozza
Undok hálátlanságát;
Mert bár nagy volt büszkesége,
Szint oly nagy volt nemessége;
S e kettőnek sérelme
Keblének mord gyötrelme —

27. Mint a tavasz szép virága
Fogy ékében, éltében,
Féreg ülvén, rágván, hízván
Titkon tömött keblében:
Úgy Menyhártnak szép leánya
Néha búban hervadoz;
Boldog, mikor nagy fájdalma
Néha könyre olvadoz.
Oda minden reménysége!
Szívének nagy vesztesége
Életét kiapasztja,
S őtet öszvefonnyasztja.

28. Komor szemmel nézi Menyhárt,
Büszkeségének súlya
Miként nyomja szép leányát,
S a bú szegényt mint dúlja;
S néha úgy felkiált vádja
Lelkiesméretének,
Hogy csak alig titkolhatja
Lágyulását szivének.
A büszkeség tartóztatja:
Bodort titkon nyomoztatja
Mindenütt, mindúntalan,
De mindenkor hasztalan.

29. „Szűnj meg, apám, őt keresni'
(Sohajt Lilla) hasztalan!
A nemes szív énnekem már
Mindörökre oda van!
A mit egyszer oly sértőleg
Tagadhatál meg tőle,
Ha elvenné, — sokat én sem
Tarthatnék már felőle.
Van a szívnek oly érzelme,
Melynek kedvesb a gyötrelme,
Mintsem hogy ő koldúljon
Azért, hogy boldogúljon."

30. Így folyának napok, hetek,
Hónapok, és végtére
Két tél, két nyár; de Bodornak
Nem kaphattak hírére.
Lassanként már felejteni
Kezdék az elveszettet;
Csak Lilla nem a szív minden
Ütésével érzettet.
Csüggő feje, és szemei,
Fogyó, tünő kellemei
És keserű könnyei
Mély emléknek jelei.

31. Megjelentek Dersfy s mások,
Mind nőszők, kik Lillának
Kezére, vagy tulajdonkép
Jószágára vágyának;
De a nagy szív híve maradt
Bodornak s önmagának,
S mindenkor csak azt felelte
Szívét kémlő atyjának:
„Esküszöm én Istenemre!
És kínlódó kebelemre!
Hogy pártámból már senki,
Csak a halál veszen ki!“

32. Eljött az ősz; akkor Dorka,
Szolgáló az udvarban,
Rokka mellett ezt beszélé
Szó- és dologzavarban:
„Apám régi halász immár
A Balaton vizében;
Ő is gyakran visz egy süllőt,
De csak Isten nevében,
Szent-Mihálynak bús hegyére,
A remete tűzhelyére.
Az elhúnyt vén remete
Megköszöné s nevete.

33. A mostani jó szót sem ád,
Pedig, mondják, fiatal;
Mintha nem is ennék, innék,
Sovány s halvány, mint a fal.
Csak bujdosik; s minden fának
Jelt metélget kérgébe;
Minden jelre más imádság
Juthat, mondják, eszébe.
Mikor kérdi, mint van az úr?
Szeme szinte keresztül szúr.
Ha leányát kérdezi,
Szemét földre szegezi.

34. Hanem mikor énekének
Keserves bús hangjai
Csendes éjjel zengedeznek,
Haja minden szálai
Felborzadnak (úgymond apám)
Annak, a ki hallgatja:
Hogy az esze majd megbomlik,
Belsejét úgy szaggatja.
A nagypéntek keservei
Lehetnek bús énekei.
De most, már majd egy hete,
Elnémúlt a remete."

35. „Ő az! ő az!" kiált Lilla,
Köny forrván fel szemébe,
Hogy Dorkának e beszéde
Eljut vala fülébe.
S mikor épen gondolkodnék,
Mit tegyen, mit ne tegyen?
S szeme kinos érezettel
Csüggne Szent-Mihályhegyen
Ímc! belép ősz hajával
Az apát, és bús arczával
Imezt mondja Lillának,
Kedves tanítványának:

A szent-mihályhegyi remete.

Egy vén tölgy mohos töveben .

36. „Béke néked, boldogtalan!
A bút te rég esmervén,
S én is téged s erős lelked,
Hozzád bizton szólok én:
Szent-Mihályon voltam tegnap,
A kápolnát s remetét
Látogatni, s megtartani
A betegnek életét;
(Egy a sorstól eltapodott
Szív volt az új remete ott!)
De már halva leltem őt,
A búban rég sínlődőt!

37. Egy vén tölgy mohos tövében,
Arczczal erre fordúlva,
Ülve halt meg, feje kínos
Mellére lekonyúlva.
Több napokig kelle néki
Immár halva ülni ott,
Mert felette néhány holló
Igen bátran károgott.
Kedves helyén ásattam sírt,
Szemem annyit régen nem sírt;
Mint mikor eltemettem:
Szántam őt, mert szerettem."

38. „Ne tartózkodj' (mond a bús szűz)
A holtat megnevezni!
Imre az, a kiről beszélsz!"
És elkezdvén könnyezni,
Megerednek síralminak
Elrekedett árjai.
Az ősz némán inti, hogy az,
S tovább ezek szavai:
„Bele vésvén fakérgekbe,
S kisohajtván énekekbe
Szíve kínos érzetét,
Kilehelte életét!"

39. „Vidd meg e hírt, s mondd apámnak,
(Úgymond Lilla) ne féljen
Tovább már, hogy Bodor Imre
Velem gyűrűt cseréljen!“
„Vigasztaljon (mond a bús ősz)
Ama boldogító hit,
Hogy több öröm lesz jutalmad,
Mint a mennyit veszthetsz itt,
Szívének — mintegy fedele, —
Feküdt keblén e levele.“
S néki adván Lillának,
Sírva indúl útjának.

40. „Te! szerelmem lángjainak
Boldogtalan kedvese!
Keblem fanyar kínjainak
Tovább ne légy részese.
A mi bennem élet vala,
Neked, veled, benned élt;
De mind ez most oda hala;
Nézz éltednek vígabb czélt!
Áldjon Isten szerelmedért!
Egy kínja száz életet ért.
A föld nyelvén hívedet,
Nyugtasd meg már lelkedet!“

41. Imrének e levél fekvék
Már kiégett kebelén,
Mint egy forgács, mely holt szén már
Az elaludt tűz helyén.
„A te szíved elhamvadott!
Az enyém még most is ég!
(Sohajt Lilla) de megszán majd
A földnél jobb s kegyesb ég.
Jobb az előbb az utóbbnál
Annak, ki már fogytában áll
Szívének láng-árjában,
Élte húnyó hamvában.“

42. Menyhárt úr megtartá szavát:
A holtat felásatá,
És hat lovon Szent-Mihályról
Őt Keszthelyre hozatá.
S Bodor Imre most számtalan
Szövétnek gyászlángjában
Tétették le nagy pompával
A keszthelyi kriptában.
Az életét megmentőnek,
A leányát szeretőnek
Temetési pompája
Pethő kevély hálája.

43. Az ablakról nézte Lilla
A temetés pompáját;
Szemét odamerésztette,
El sem vonván arcáját.
Eltünvén az szeme elől,
Miben mintegy kedve telt,
A bús legott ágynak esett,
Melyből soha fel nem kelt.
Azt üzente ő atyjának:
Tartsa nyíltan a kriptának
Ajtaját még számára,
Bele száll nem sokára.

44. S úgy lőn: el sem felejté még
A nép a történtet,
Hogy megújúlt az, s Lilla is
Imre mellé tétetett. —
Komor bánat ülé holtig
Menyhárt büszke arcáját:
Mosolygásra öröm soha
Nem vonitá el száját. —
S kik még élve lángolának,
S elszakasztva kínlódának,
Egymás mellett fekszenek,
Mikor már nem érzenek.

A MEGBOSSZULT HITSZEGŐ.

A MEGBOSSZULT HITSZEGŐ.

1. Mátyás király, kivel a sors
A csudálat pontjáig
Űzte visszás játékait,
Bölcsőjétől sírjáig,
A különös eseteknek
Mindig nagy kedvelője
Volt éltében; sőt gyakorta
Maga is volt szerzője:
Hogy népe közt sokat jára,
A híreknek hallására
Ejtett elmés szavai
Sok történet magvai.

2. Egykor is, hogy Pokynál volt,
S annak szomszédságában
Egy hitszegés története
Forgott a hír szájában,
A királynak véleménye,
Melyet nyilván kimondott,
Lőn ingere a bosszúnak,
Mely azt nyomban érte ott.
A szomorú történetet,
S azt, miképen büntettetett,
Ki hitet és szót szege,
Így beszéli a rege:

3. A vidékben, hol a nádas,
Vad lúddal és réczével
Népes Marczal a Rábába
Foly iszapos vizével,
Két faluban, mely egymásnak
Harangjait hallhatá,
Két udvarban, mely egymásnak
Házfedelét láthatá,
Két szép leány virágozott,
Kik két nemben elágozott
Unokái valának
A híres Dancs Józsának.

4. Egyik a szép, szőke Janka,
Leánya Dancs Annának
Bús Lázártól. Anyja meghalt;
Csak atyja élt Jankának.
Másik a szép, barna Berta,
Dancs Mihálynak magzatja,
S testvérhúga Dancs Gábornak.
Ennek is még élt atyja.
Gábor, Mátyás udvarában,
Az apródok pályájában
Indúlt szívvel, lélekkel
Hőssé válni többekkel.

5. Lázár s Mihály, a két sógor,
Rossz szomszédok valának,
Minthogy egymás ellen régen
Terhes pörben állának:
A fiág a leányágot
Vágyván örökségéből
Kiforgatni, kihalt a két
Ellenfélnek melléből
A barátság szent érzelme,
Úgy, hogy bennek a szív s elme
Gyűlölséget forrala,
S epét, mérget hint vala.

6. Fájt Jankának, fájt Bertának,
Hogy a harag atyjokat
Így választván, tiltva nékik,
Szives indúlatjokat
Egymás eránt táplálniok
Gyakor együttlétekben;
Holott inkább öszvehangzó,
Rokon érzeményekben
Gyökerezett barátságok,
Mint unoka-rokonságok
Tág kötelességében,
Vagy szülőjök vérében.

7. A két szűznek azon korban
Álla mostan élete,
Melyben már kifejledezett
A szív minden érzete;
S mint a pompás tűzliliom
Kívánatot szív s gerjeszt,
S maga körűl szívlángokat
Támaszt, éleszt és terjeszt;
Mikor a szív érzelmei
S az elmének képzelmei
Részvét után esengnek,
S reményekben merengnek.

8. A két szomszéd falú alatt,
Hol egy setét berekben
A két határ ketté hasadt
Keresztjeles tölgyekben;
Melyek közűl itt-ott egynek,
Töviskosár képében,
Évek óta gólyafészek
Ült agg száraz fejében,
Ott szoktak ők találkozni,
És titkosan barátkozni,
Átkozván az atyjokat
Keserítő okokat.

9. Mikor imígy háborogtak
A haragos öregek,
S leányaik bánatjokban
Ezért szinte betegek:
Ím! haza tért Lébenyinek,
Ki múlt őszben meghala,
Örököse, Miksa úrfi.
Ez oskolát jár vala
Szent Antalnak hazájában,
A tudákos Páduában.
Anyja haza sürgette,
Hogy férjét eltemette.

10. Miksa úrfi korcs fajzatja
Volt egy magyar atyának,
S egy a Lajtán túl született
Német szavú anyának.
Páduában életének
Nem annyira tudomány
Volt a tárgya, mint múlatság,
És szép asszony, vagy leány.
Anyjának vak szeretete,
S részrehajló itélete
Csudát láta fiában,
A kigyalúlt Miksában.

11. „Fiam! (monda) ha sorsodat,
S kimívelt személyedet
Megitélem, érdemesnek
Tarthatlak én tégedet
A legfényesb szerencsére;
Megesmerem jussodat,
Száz szűz közűl választhatnod
A te életpárodat;
De apád azt hagyta néked,
Hogy jövendő feleséged
Csak két szűznek egyike
Légyen, — akármelyike.

12. Tiszteld s becsüld akaratját!
Választása jó és bölcs:
Ezer közül sem válhatna
Szebb s jobb asszony, s több erkölcs.
Ha Pádua el nem nyelte
A múlt idő emlékét,
Esmérhetnéd Jankát, Bertát,
S nemzetségét s értékét!
Testi, lelki kellemeik,
Ritka, szép s jó erkölcseik,
Most, hogy már kifejlének,
Csudák Rába mentének.

13. Janka szőke; Berta barna;
De a maga nemében
Egyik oly szép, mint a másik,
Lelkében és testében.
Egyiknek mint a másiknak
Jeles az ő birtoka;
Rajtok kapni a nőszőknek
Ez egygyel még több oka:
Esmerkedj meg újra velek;
Jó voltokról megfelelek."
Miksa elment Bertához;
És Bertától Jankához.

14. Megúnván az olasz népnek
Barna tüzes szépeit,
Miksának a szőke Janka
Ingerlé most kényeit.
S harmadszori ott létében
Keble úgy fellobbana,
Hogy lángjától hajtott ajka
Ily szavakra pattana:
„Égnek remek alkotmánya!
Nemed legszebb ragyogványa!
Szeret s imád érzelmem;
Szíved s kezed kérelmem!

15. Szerettem én többször is már,
Itt-ott éltem folytában:
Mert a szép s jó vonzó erőt
És ingert rejt magában!
De, mint néked, úgy szívem még
Senkinek sem hódola;
Úgy, mint érted, kebelem még
Senkiért sem lángola.
Fogadd méltó figyelemmel,
És boldogítsd kegyelemmel
Szíves hódolásomat!
Hív és örök lángomat!"

16. Meglepé ez agyát, keblét
A szerelmes Jankának,
S bizonyosnak tartván ebben
Egyezését atyjának,
E kötésben szerencsét is
Remélvén ő magának,
Vakmerőn megajánlotta
Szívét, kezét Miksának.
„Bár (monda) nem esmerjük még
Egymást úgy, mint volna szükség
Egy életsors-vetésre,
Ráállok a kötésre.

17. Váltsunk gyűrűt; de titokban
Maradjon eljegyzésünk.
Ma húshagyó; pünkösd hetfén
Legyen öszvekelésünk.
Megvallom, hogy szerettelek
Gyermek esztendeinkben;
De azolta változhattunk
Okosb értelmeinkben.
Pünkösd napján megsugallja
A szentlélek: s vagy javallja
Egybe-köttetésünket;
Vagy elszakaszt bennünket.

18. Addig minden ellenkező
Gerjedelem kitörhet,
Mely két öszvekötött szívet
Utóbb talán gyötörhet.
Addig minden akadályok
Vagy gyűlnek, vagy hárúlnak.
Csalfák azok, kik magoknál
Jobbat, szebbet árúlnak.
Husvétig jól meggondoljuk;
Akkor tovább ne titkoljuk:
Husvét nyilván eljegyzőnk;
S pünkösdhetfén menyekzőnk."

19. Örvendezve s könnyen hajlott
Miksa úrfi mindenre,
És Jankának hív szerelmet
Esküdt a nagy Istenre.
Eljött husvét, s akkor Miksa
Több rokonnal s anyjával
Jelenvén meg Bús Lázárnál,
Kiáltó nagy pompával,
Miksa büszke reményekkel,
Janka forró érzelmekkel
Nyilván kezet fogának,
S jegygyűrűket váltának.

20. Husvét után az országnak
Legfőbb törvényszékében
Végitélet hozattatott
Dancs Mihálynak pörében:
A fiág lett nyertes benne
Janka veszteségével.
A boldog nem sokat gondolt
Veszett örökségével:
„Isten adta (mond) s elvette;
Gazdag férjet ád helyette.
Jól intézé eleve;
Légyen áldott szent neve!"

21. De hajh! másként volt megírva
A sors örök könyvében!
A csapások egymást érték
A pör veszteségében:
Lázárt e hír úgy megsújtá
Lelkében és testében,
Hogy szörnyet halt mértéktelen
Haragjában, mérgében.
Janka szíve fájdalmában
Majdnem társa halálában
Szél-ütötte atyjának.
Rózsái elhalának.

22. E halál, de jobban oka,
Nagy részvétre indítá
Az egész tájt; még Dancsot is
Egy-két könyre lágyítá.
Nagy sereggel kísértetett
A halott a kriptába,
Ott rá váró hitvesének
Setét, hideg lakjába.
A mély gyászba merült helyen
Csak Dancs Mihály nem volt jelen,
S Miksa, kinek gyötrelem
Most az esküdt szerelem.

23. Mint a kertnek lílioma,
Mely virágzó pompában
Fellövelve, s kebeltárva
Áll a tavasz langyában,
Megkapatván a mord éjszak
Fagyló lehelletétől,
Sápad, sorvad, és lekonyúl:
E csapásnak mérgétől
Janka úgy lőn megragadva;
Elcsüggedve és hervadva,
Bút táplálva keblébe',
Merült jövendőjébe.

24. Sem kérlelő édes szava
Kedves barátnéjának,
Sem Dancs szíves ajánlása
Hogy tartsa őt atyjának,
Fel nem tudá deríteni
Bús elméje képzelmét,
S jövendője hiányitól
Igen képes félelmét:
Mert azt méltán fájlalhatta,
Hogy még meg sem látogatta
Miksa őt e bajában,
Közel szomszédságában.

25. Mikor Janka emésztetvén
Szemlátomást a bútól,
S az ártatlan szív és elme
Távol minden gyanútól,
Tünődve, mi tartóztatja
Ily sokáig jegyesét,
Napról napra sóhajtozva
Várta sorsa felesét,
Gergely napján, Miksa helyett,
Kinek Janka már nem kellett
Mihelyt java elveszett,
Im e levél érkezett:

26. „A kemény sors megemésztvén
Sok földi jót közöttünk,
Sok remény kihúlt a frígyből,
Melyet vakon kötöttünk.
Várjunk hát még! míg reményink
Talán ismét újúlnak.
Csalfák, (mondád) kik magoknál
Többet, jobbat árúlnak.
De — hogy talán kárt okozó
Ne légyen az adott s vett szó, —
Szabadítsuk kezünket,
S váltsuk vissza gyürűnket!“

27. Ezen nem várt és lemondó
Levelére Miksának,
Törve, zúzva lőn élete
Az elszörnyedt Jankának.
Zsibbadozva, némán nyújtá
A hit- s esküszegőnek
Szívzálogát, az elbámúlt
Jámbor levélvivőnek.
„Most tudom, mit kelle tennem;
(Mondá ez) de innom, ennem
Ő ád. Ne bánd! nem nagy baj;
Az én uram — nem jó faj."

28. De az egymást nyomban érő
Nehéz, s olyan csapások,
Melyek alatt a szíveknek
Tovább verni vágyások
Méltán szünhet, Janka szívét
Annyira elütötték,
Hogy szegényt még pünkösd előtt
Már halálba döntötték.
S a helyett, hogy pünkösdhetfén
Boldogúlna, merenghetvén
Érzelminek árjába, —
Letevék a kriptába.

29. Jelen volt a temetésen
Gyilkosa is éltének,
Ki bús szavak által színlett
Fájdalmával szívének
Elhitette a világot,
Hogy atyjának s javának
Vesztesége okozta csak
Kora végét Jankának.
S csalfa, sovár érzelmekkel,
Méz-szavakkal s figyelmekkel
Hódolt legott Bertának,
Jobban — gazdagságának!

30. Hogy anyjának megjelenté
Vonzódását Bertához,
Megdöbbent az, s pirongatva
Imígy szóla fiához:
„Ember! reszkess, csúfot űzni
Nemem gyengeségével!
A természet és igazság
Nem nézi azt békével.
Janka immár áldozatja
Negédednek. Kárhoztatja
Berta, tudom, tettedet,
S útál, s méltán, tégedet.“

31. De még ez sem rettenté el
Miksa úrfit. Vakmerőn
Ment Bertához, vélvén, kifog
A leányi lágy erőn.
Berta épen jó rokonját
S barátnéját síratta;
A kesergőt Miksa mégis
Tüzesen megtámadta:
„Berta! (mondá) vétettem én,
Mikor engedelmeskedvén
Anyám kívánságának,
Kezet adtam Jankának.

32. De a sors tán megsajnálta
Szerencsétlenségemet,
Nem reménylett halálával
Oldozván fel szívemet:
Mert bár férje volnék is most,
Csak te bírnál engemet.
Fogadj fel hát kegyelmedbe
És boldogítsd éltemet!
Nemed dicső ragyogványa!
Boldogságom szivárványa!
Néked hódol szerelmem;
Szíved s kezed kérelmem!“

33. „Útálatos hitszegő te!
S te mersz imígy beszélni!
(Felel Berta bús haraggal)
Te mersz még ott remélni,
Hol esmervén kárhozatos,
Undok, gonosz tettedet,
Méltán útál, gyűlöl s megvet
Minden jobb szív tégedet?
Eredj! s keresd feleséged,
Hol senki nem esmer téged;
S ott is akadj majd szívre,
Mint te, jóra és hívre!"

34. Elment Miksa; és kaczagva
Ezt gondolá magában:
„Várj csak, leány! megbánod ezt!
Majd, ha kebled lángjában
Veszni kezdesz én érettem,
S én majd azzal fizetek,
Hogy erántad száraz, gyötrő
Hidegséget tettetek.
A hol s kinek meghódoltam,
Eddig mindig győztes voltam;
S hogy téged megnyerjelek,
Elég az, hogy — kértelek."

35. Pokra jött most Mátyás király,
Hová járni szeretett,
Mert ott szíve szerint való
Életkedvet lelhetett;
S ez alacsony hitszegésnek
Hallván rút történetét,
S kárhoztatván Lébenyinek
Undok cselekedetét,
Szívének nagy érzeményét
S eszének bölcs véleményét
Így mondá ki Pokynak,
S többi barátjainak:

36. „Szívárulás! — bár írt törvény
Azt nyilván nem fenyíti,
S bár az embert gyarlósága
Könnyen bele keríti,
Mindig vétek; s bár jutalom
Azt nyomban nem követi,
Előbb utóbb a természet
S igazság megbünteti.
Szeg szeget üt; kéz kezet mos;
S ha valahol igazságos
A kölcsön megvétele,
Hát itt annak a helye."

37. A királynak ítéletét
Figyelemmel hallgatta
Gábor úrfi, ki Jankáért
Titkon könnyét hullatta;
S elméjében fellobbanó
Bosszús gondolatjának
Ingerei legott erős
Tökélletté válának.
S szabadságért az atyjához
Könyörgést tett királyához:
„Eredj! (mondá a király)
De vérontva ne birálj!

38. Sejtem búdat, keservedet
Titkon hulló könnyedből;
Sejtem méltó haragodat
Tűzszikrázó szemedből;
Becsülöm én érzelmedet,
Sajnálom is én búdat;
S a hitszegőt kárhoztatom;
De mérsékeld bosszúdat!
Nem bánom, ha megijeszted!
Tovább ne! — ha éltéd veszted,
Nem ment ki a szívörvény;
Gyilkosnak tart a törvény."

39. Elment Gábor, kételkedve,
Mit tegyen, mit ne tegyen?
Hogy Lébenyit megbűntesse,
S maga bűnös ne legyen.
Két érzelem tölté keblét:
Egyik Jankát fájlalá;
Másik őtet a hitszegőn
Bosszút állni furdalá.
S öszveülve tanácskozott
Véle, öszvevállalkozott
Kedves testvérhúgával,
A bús, bosszús Bertával.

40. De végzésök titok maradt:
Magának az atyjoknak
Sem hagyák ők gyanítani
Szeszét gondolatjoknak.
Három nap és három éj múlt;
Akkor Berta Miksának
Egy levelet írt és küldött,
Melyben kívánságának,
Magát jobban meggondolván,
A büszke szűz meghódolván,
Csak egy volt feltétele;
De szóljon a levele:

41. „Csudálatos gerjedelmek
Forrása az emberszív;
(Berta így irt) a leányszív
Különösen csuda mív:
Szeret, és nem tudja okát;
Gyűlöl, és nem tudja, mért?
Megútálja, mit előbb még
Szív-szakadva kívánt s kért;
S a mit tegnap úgy gyűlöle,
Hogy irtózva futott tőle,
Ma, változván kedvében,
Már mélyen ül szívében.

42. Így jártam én veled, Miksa!
Szerettelek tégedet,
Ámbár titkon, s csak Jankának
Nem irígylém szívedet.
De hogy meghalt szegény Janka,
Én útálni kezdélek,
Mert, megbocsáss, gyilkosának
Csak magadat nézélek.
Most azt vévén gondolóra,
Hogy a kora halálóra
Csak reá mért sors vala,
Gyűlölségem meghala.

43. Ha hát szavad nem volt tréfa,
S szeretsz engem szívedből,
Kész vagyok most éltem sorsát
Elfogadni kezedből.
Ha kell: legyen tied szívem,
Kezem s minden javaim!
Rossz nem vagyok, és szegény sem;
Mondom, s vannak okaim:
Mert atyámnak írva szava,
Hogy Jankának megnyert java
Mind, egészen enyém lesz;
Sőt ehhez ő többet tesz.

44. Csak egy itt még feltételem;
S ezt attól megkívánom,
Kivel éltem öszvekötni
Én magamat elszánom:
Janka mindig azt mondotta:
Mindenét megoszthatná
Ő énvelem; csak szerettét
Még nekem sem hagyhatná!
„„Síromban sem lesz nyúgalmam!
(Mondá) s ott is még fájdalmam,
A kedvest nem birhatnom,
Vagy másénak tudhatnom.““

45. Tudom, minek kell tartanom
E szavait Jankának;
Hogy csak habja volt ez szíve
Hullámzó lángárjának;
De lelkemet gyötörhetné
Mégis örök nyomással:
Azért Janka sírja felett
Fogjunk kezet egymással.
Ha egy leány meri tenni,
Egy férfinak megrettenni,
Rút gyávaság volna már.
Berta tehát bátran vár.

46. Apám mindent magamra hágy;
Ura vagyok magamnak,
S kényem szerint elkötője
Szívemnek és javamnak.
Előbb Janka felett magunk
Kötjük öszve szívünket;
Aztán mindjárt apám s bátyám
Előtt váltjuk gyürünket.
S hogy szokatlan eljegyzésünk,
S ezzel Jankát kérlelésünk
Okot szóra ne adjon,
Ez magunk közt maradjon.

47. Holnap tehát, nap nyugtakor,
Meglelhetsz ott engemet
A kápolna falai közt,
Hol megnyered szívemet.
A kézfogást én intézem,
Sorskötésünk elejét;
Neked hagyom, határozni
Esküvésünk idejét.
S hogy ezt meg ne tudja senki,
Azért még csak azt kérem ki:
Cseléded se jöjjön el;
Csak magad jöjj szíveddel!"

48. Különködő, mihelyt eszes,
Szép és gazdag egy leány,
(Mondá Miksa) s a férfinak
Próba-tőrt és lépet hány.
Sokra just és kedvet adhat
A szépség és gazdagság,
Hogy kényinek a földgolyó
Néha nem is elég tág: —
De kriptában kézfogásra? —
Majdnem elmebódulásra
Adna nékem ez gyanút,
Ha nem látnék benne bút.

49. S oly nemes bút, mely Jankának
Örök nyugtatására
Ily vakmerő tökélletet
Mer vállalni magára.
Nékem semmi kedvem erre!
De vért is már hányszor kért
A leánykény sokra becsült,
Szép és gazdag magáért?
Teljen tehát kívánsága,
Mely ámbár így félre vága
A szokottnak rendjéből,
Megfizeti kincséből."

50. Anyja s minden ember előtt
Titkolván ezt szorgosan,
Miksa másnap Bertához ment,
Felöltözve csínosan.
A két falú között állott
A kápolna és sírbolt,
A temető közepében,
Hová Jankát tették volt.
Addig Miksa lóháton ment;
(Berta előbb már megjelent)
Ott lováról leszálla,
S cselédjétől megvála.

57. De most, részint a gyalázat,
Mely fejére hárúlna,
Ha még gyáva félelmében
Most is visszavonúlna,
S meggyőzné őt bátorsága
Egy gyenge szűz keblének;
Részint, hogy a miket hallott,
Biztatói levének, —
Bár reszketve félelmében,
Erőt veve szégyenében,
A kriptába lemenni,
S így — s ott Bertát megvenni.

58. „Ne félj, ember! (mondá Berta)
Ott, a hová most megyünk,
Csak most valék; lámpást gyujték,
Hogy setétben ne legyünk.
Ne félj a sírboltba menni,
Hová a szív tétetett,
Mely tégedet, bár hitetlent,
Haláláig szeretett!“
S karon fogva vezetvén őt,
A mindegyre még remegőt,
Lementek a kriptába,
A halál csontházába.

59. Felborzadott, s elhalt Miksa,
Látván keresztfedelét
A legújabb koporsónak,
Az ő gonosztételét.
Százszorozván ijedelmét
A mécs komor világa,
Elzsibbasztá érzékeit
Az enyészet országa. —
Berta komoly ábrázattal,
S fúladozó mély hangzattal
Most szívét megnyitotta,
S e szavakat mondotta:

És a fehér, sápadt halott
Felült hideg ágyában.

A megboszult hitszegő, 62.

60. „Hív szerelmed áldozatja!
S életemnek siralma!
Míg nem tudom, hogy megtére
Lelked örök nyugalma!
Itt barátnéd, itt gyilkosod,
Kezet fogni feletted.
Míg szíved vert, véred forrott,
Mind a kettőt szeretted!
Szövetségünk kínodból kelt.
Kényszerítlek: adj szót, vagy jelt!
Nem bántja-e lelkedet?
S örök békességedet?“ —

61. Erre, mintha felébredne
A halálnak nyúgalma,
Mint egy gyúló kandallónak
Felzúduló fúvalma,
A koporsó belsejéből
Úgy suhított kifelé
Egy bús, kínos fohászkodás. —
Miksát ez megemelé,
Hogy az ajtó felé vonúlt,
S ilni készen — már hozzányúlt;
De, hogy zárva találta,
Igaz Istent! kiálta.

62. Most, rémítő dördülettel
A koporsó fedele
Ketté vála, s mint az ősznek
Száraz, könnyű levele,
Jobbra, balra oda hullott.
Szél zúgott a kriptában;
És a fejér, sápadt halott
Felült hideg ágyában,
S mint egy mélység üregéből
Úgy zúgott fel kebeléből
Fájdalmának hangzatja,
Válaszoló szózatja:

63. „Ki szívemnek vérforrását
Örök lángra gyújtotta,
S hív lángomat elárúlván,
Éltem sírba ontotta,
S néked is, nem szíved, hanem
Csupán javad után áll, —
Nem lesz tiéd; s köszönd: mert te
Boldogabb lészsz nálamnál.
Ha késik is az igazság,
Előbb, utóbb éltekbe vág
A hiteket szegőknek,
Esküjöket törőknek.

64. Az enyém ő! s hét nap múlva,
Szenvedésim díjába',
Mellém fekszik a halálnak
Hideg, setét ágyába.
Egy mentheti: ha megbánván
Gonosz cselekedetét,
Szerzetbe lép, s ott istennek
Áldozza fel életét. —
A hív szívnek árulóját,
S ezzel élte gyilkolóját,
A természet vádolja,
S érdem szerint torolja."

65. Előbb, hogysem kimondotta
E válaszát a halott,
Miksa úrfi rémültében
Öszverogyva feküdt ott.
Szíve s lelke képtelen volt,
Meggyőzhetni félelmét;
S elfojtá ez érzékeit,
S megzavarta értelmét.
Látván Berta, mi történt ott,
Elszörnyedve haza futott.
Tiborczot ott szemlélte;
S mi történt, elbeszélte.

36. „Siess (mondá) urad után!
Mert különben szörnyet hal.
Én rajta nem segíthettem;
Vígy több embert magaddal.
A sírboltban valánk együtt,
S a halott megszólamlott;
S bűnös urad, elszörnyedve,
Most ájúlva fekszik ott.
Én még annyi erőt vettem,
Hogy lábamon eljöhettem.
Hordd sietve magadat!
S éleszd fel ott uradat!"

67. Tiborcz a zárt kápolnának
Ajtajában lelé még
Miksa úrfit, kiben most sincs
Semmi életjelenség.
Hosszas húzás-vonás után
Egy szekérre tétetett,
S mint egy halott az anyjához
Lébenybe úgy vitetett.
Ott megnyerte még életét;
De értelmét, eszméletét,
Rút tettének árába,
Ott hagyá a kriptába.

68. Híre futván a vidékben
Szerencsétlenségének,
A király is meghallotta
Hírét történetének;
S abból, a mit erről tudott,
Felvillanván gyanúja,
Azt gondolá: „ez bizonynyal
Dancs Gábornak bosszúja!"
S egykor, mikor őt kérdőre
Vévén, tettét már előre
Kegygyel megbocsátotta,
Dancs Gábor ezt vallotta:

69. „Janka, ámbár vérrokonom,
Szerelme volt szívemnek;
Egyetlen egy kívánsága
S boldogsága éltemnek.
Értette ő érzelmemet,
S engem viszont szeretett;
De hajh! törvény szerint enyém
Ő soha sem lehetett!
Töprenkedtem, gondolkodtam,
És a sorsra bosszonkodtam:
Mért vérem, azt gondolám;
De lángomat titkolám.

70. Annál inkább, minthogy apám
Haragban volt atyjával.
De végzek én ez iránt majd,
Gondolám, a pápával.
Könyörgök majd a püspöknek:
Írjon értem Rómába.
Egy kápolnát építtetvén
Rokonságom árába,
Enged ő majd szándékomnak,
S elvégezvén királyomnak
Udvarában pályámat,
Párúl veszem Jankámat.

71. Haza térvén most Lébenyi,
Tudod, uram, mit tett ő!
Mint csalta, mint gyalázta meg
Húgomat a hitszegő!
Fájt ez nékem! s mikor legott
Testvéremre Bertára
Esett vágya, s nem annyira
Magára, mint javára:
Ez bennünk új bosszút gyújtott;
És bosszúnknak módot nyújtott.
Berta magát megadá,
S a betyárt elfogadá"

72. Itten mindent elbeszélvén,
A mi történt Miksával,
Megvallá: hogy egyet értve
Tett ő mindent Bertával.
„Megvallom még (mondá végre)
Azt is, uram királyom!
A betyárnak kicsiny szívét,
Lelkét most is csudálom:
A halottat én játszottam;
Janka helyett én szólottam.
Akartam, megréműljön;
De nem, hogy megőrűljön.

73. A kriptából karjaimban
Vittem fel az életlent;
Élesztettem; de nem használt;
S ott hagytam a lelketlent.
Él ugyan még; de örökre
Megbódúlva eszében;
S ha leányt, vagy barátot lát,
Reszket egész testében.
Jankát egész világ bánja;
De Lébenyit most sem szánja:
Isten büntetésének
Tartja vesztét eszének."

74. „A hitszegő megérdemlé,
(Imígy szólott a király)
Hogy bűnhödjék. S tenéked, Dancs,
Hogy tettéért bosszút állj,
Igazad van énelőttem.
De meghagyd a világot
Vak hitében; hagy lásson itt
Büntető igazságot.
Ha oly kevés volt az esze,
Nem nagy kár, hogy oda vesze;
A férfiban fertelem
Az ájúló félelem.

75. Lássad, ifjú! mi a sorsa
A föld gyarló porának?
Mennyit bízhat birtokába'
Valója fő javának?
A szív, lélek és bátorság
Az életnek veleje;
Jóság, hívség és igazság
A velőnek ereje.
Mikor a sors csapkod s ijeszt,
A gyáva fél; szívet s észt veszt!
Az erős tűr és megáll,
És a sorssal szembe száll."

76. Lébenyinek soha sem jött
Többé világ agyába:
A halottat látá, hallá,
A hol járt s ült magába.
Berta őtet megsajnálván,
S vélvén, orvosszere lesz,
Ha mindenről, a mi történt,
Néki majd hív vallást tesz:
Egykor hozzá indúl vala;
A jó szándék diadala
Vert irgalmas szívében,
És bíztatta mentében.

77. S a mint által kelt a Rábán,
Történetből ott lelé
Miksát, a ki csüggő fővel,
Tébolygva jött ő felé.
Miksa Berta látására
Annyira elszörnyedt ott,
Hogy, érzéki elz ibbadván,
A Rábába hanyatlott.
S bár elég volt segítsége,
Éltének ott s így lőn vége. —
És hitszegés akkor s ott
Sokáig nem hallatott.

JEGYZETEK.

XXVI. l. **Az Előszóhoz.** A két jelige magyar fordításban így szól: „Mit bánom a szellemeskedők lármázását — És a közönség szigorú ítéletét? — Én szerelmes ember vagyok s éppen nem vagyok szerző.“ — „Ez a könyv nem azért készült, hogy forogjon a nagyvilágban, és csak nagyon kevés olvasónak való. Vissza kell tetszenie az ájtatoskodóknak, a kéjenczeknek, a filozófusoknak, bántania kell a gáláns hölgyeket — de bizonyára senkinek, a kinek tetszik, nem fog középszerüen tetszeni.“

XXX. l. „Nagyon is kiczirkalmazott éneknek — Kerülve unalmas szépségét, — Távol attól, hogy az irásból munkát csináljak magamnak — Gyönyörnek tekintem. — És kevésbbé hizeleg nekem — Az a tisztesség, hogy olvasnak engem — Mint a mennyire örülök, hogy tanulhatok — Henye szabadságban élve.“

3. l. Petrarcából vett jelige: „Ha van, a ki tapasztalásból ismeri a szerelmet — Remélem, hogy nemcsak bocsánatot, hanem szánalmat is lelek előtte — E változatos hangokért, melyekben kesergek és okoskodom — Hiú remények és hiú fájdalom között.“

13. l. 14—16. Dal. **A kesergő szerelem.** Magától értetődik, hogy e dalok életrajzi vonatkozásainak megértése végett a kötet elé igtatott *Bevezetés*-re kell utalnunk az olvasót. A mi ott megvan, itt nem ismételjük.

31. l. 41. Dal. **Hella dicső leányára.** Sapphot érti.

46. l. 4. strófa. **Phaon.** Sappho kedvese. — *Laura éneklője*: Petrarca; *Valcluza*: Vaucluse, Provence-ban, a hol P. dalai legnagyobb részét költötte. — *Juliának szeretője*: Saint-Preux, Rousseau Nouvelle Héloïse c. regényének hőse. — *Clarens*: sváiczi helység, Montreux közelében. — *Abeilard* hires bölcsész (1079–1142). Héloïse kedvese.

64. l. 109. Dal. **Hayden**: helyesen Haydn, híres osztrák zeneszerző (1732—1809). Egyik legszebb művének czime: *A teremtés.*

73. l. 123. Dal. **Ennius** (239—168.) Kr. e.) római költő, úttörője a későbbi nagy latin íróknak. A vers értelme: ha akár a legnagyobb dalnok oly nehéz feladatba fogna, mint a minő e leány szépségének leirása: nem birna magasabbra emelkedni, mint Ennius.

75. l. 130. Dal. **Aphrodite lator fattyja**: Amor.

91. l. 154. Dal. **A Stóa mint rettegett**: Stoa (csarnok) az athéni *Stoa poikile* helyett, hol Zenon, a stoikusok mestere, előadta tanait, melyek szerint az embernek csak az erkölcsileg jóval kell foglalkoznia, a *kellemessel* pedig nem szabad törődnie.

93. l. 160. Dal. L. a 46. l.-hoz való jegyzetet.

94. l. 2. strófa. **Cipripor**: Amor.

100. l. 176. Dal. **Eratóm te**: Múzsám!

107. l. 2. strófa. **Medina**: K. testőrködése alatt a bécsi operának legkiválóbb ballerinája. L. a bevez.

119. l. A két jelige: „A szerelem életünk; igenis, élni annyi mint szeretni, mint valaki mást boldoggá tenni és egyuttal boldoggá is lenni.“ — „Himentől s egyuttal a szerelemtől is együvé lánczolva, mint szerető hitves pár: mily boldogság a mienk!“

132. l. 2. strófa. **Ninive**: Bécsre czéloz.

140. l. 28. Dal. **Valmont**: Természettudós, egy nagy természettudományi lexikon szerzője († 1807). — *Lovelace*: Richardson *Clarisse Harlowe* cz. regényének egyik hőse, nagy nőcsábító.

174. l. 3. strófa. **Wieland**: Híres német költő (1733—1813). K. itt „Die Gratien“ cz. költeményére czéloz.

180. l. 2. strófa. **Juliája Rousseaunak**: L. a 46. laphoz való jegyzetet.
— 4. strófa. **Ninon**: Ninon de Lenclos (1616—1706).

181. l. 2. strófa. **Lais**: Híres görög hetaera.

210. l. 3. strófa. **Valclusa.** L. a 46. laphoz való jegyzetet. — **Armidának bájkertjében**: A varázslónő Armida kertjének leirása Tasso „Megszabaditott Jeruzsálem“-ének egyik leghiresebb epizódja.

217. l. 189. Dal. **Maro**: Virgilius.

234. l. A latin jelige: „Játszik, játszik velünk Fortuna szárnyas rohanással. Semmisem örök, a mit szent kebeléből a lassú anyag világra hozott.“

240 l. Az olasz jelige: „A kegyetlen Amor táplálkozik ugyan könnyekkel és fájdalommal, de nem lakik jól velök.“

256. l. Az olasz jelige: „Mint a fagy a növénynek, virágnak a perzselő hév, kalásznak a jégeső, vetésnek a féreg, háló a szarvasnak, légy

a madárnak, oly ellensége volt az embernek mindenkoron *Amor*. S a ki tüznek hivta, jól felfogta az ő álnok, gonosz természetét."

300. l. A latin jelige: „Mindent legyőz a szerelem: mert mit ne birna legyőzni?"

334. l. 33. strófa. „**Vivat! Deus benedicat!**: Éljen! Isten áldja meg!

417. l. 24. strófa. **Igen képes félelmét**: Képekkel tele.

429. l. 61. strófa. **Ilni** = illanni.

SAJTÓHIBA.

40. lap. 2. strófa. Az utolsó sor negyediknek teendő.

KÉPEK JEGYZÉKE.

	A kép tárgya	*A művész neve*	*A kép lapszáma*
1.	Kisfaludy Sándor arczképe	Telegdy László	cziml.
2.	Kesergő szerelem, 2. dal	Neogrády Antal	7
3.	„ „ 7. „	Neogrády Antal	9
4.	„ „ 15. „	Neogrády Antal	13
5.	„ „ III. ének	Neogrády Antal	20
6.	„ „ 38. dal	Neogrády Antal	28
7.	„ „ 71. „	Neogrády Antal	47
8.	„ „ XI. ének	Neogrády Antal	60
9.	„ „ XVI. „	Neogrády Antal	85
10.	„ „ 182. dal	Neogrády Antal	108
11.	Boldog szerelem, 11. „	Tull Ödön	123
12.	„ „ I. ének	Tull Ödön	134
13.	„ „ 35. dal	Tull Ödön	142
14.	„ „ II. ének	Tull Ödön	149
15.	„ „ 72. dal	Tull Ödön	162
16.	„ „ 89. „	Tull Ödön	170
17.	„ „ V. ének	Tull Ödön	194
18.	„ „ 142. dal	Tull Ödön	202
19.	Csobáncz, 9. versszak	Réthy Lajos	244
20.	„ 41. „	Réthy Lajos	250
21.	„ 46. „	Réthy Lajos	253
22.	Tátika, I. ének, 27. versszak	Réthy Lajos	265
23.	„ I. „ 49—50. „	Réthy Lajos	270
24.	„ II. „ 60. „	Réthy Lajos	292
25.	Somló, 10. versszak	Réthy Lajos	303
26.	„ I. ének, 56. „	Réthy Lajos	319
27.	„ III. „ 22. „	Réthy Lajos	350
28.	Dobozy Mihály és hitvese, 15. versszak	Tull Ödön	384
29.	A szt.-mihályhegyi remete, 37. „	Tull Ödön	403
30.	A megboszult hitszegő, 62. „	Tull Ödön	429

TARTALOM.

Lap

Kisfaludy Sándor. Irta Zilahi K. Béla I.
A költő előszava Himfyhez . . XXV.

HIMFY SZERELMEI.

I. A kesergő szerelem.

Énekek.

Állj meg, Ámor, szemlélgessük (XIII. ének) 69
A halvány ég csillagai (XIV. ének) 76
A nap épen alkonyodott (V. ének) 29
Búval tölti csak s bánattal (II. ének) 10
Bűnhődtél, föld, — légyen elég! (XVI. ének) 84
Csergő patak, életemnek (XXI. ének) 116
Ébren való álmodozás (XII. ének) . 65
Egy hasonló valósággal (XVIII. ének) 98
Falak, melyek közt lakozik (XV. ének) 80
Itt, a komor enyészetnek (VIII. ének) 44
Kellemek, a milyeneket (XIX. ének) 102
Két szeme szép arczulatján (VII. ének) 39
Lehetnék bár oly éles szem (X. ének) 55
Márs vad dühe bont, dönt, dúl, vág (III. ének) 15
Midőn csendes felségében (IV. ének) 24
Mint a kőszál, hajthatatlan (XVII. ének) 93
Mint az őzek az erdőben (I. ének) . 3
Most költözik tőlünk a nap (XI. ének) 59
Most tudom már, mit cselekszik (XX. ének) 111

Lap

Nincs nyugtom, nincs békességem (IX. ének) 51
Szerelem-e az, avagy nem (VI. ének) 35

Dalok.

A balsorsnak bús fellege 48
A csordák víg kolomplása 10
A fecskék elköltöztenek 49
A föld egész kerekében 22
A halaványy olajfáknak 34
A havasnak oldalában 49
A hol ő van, bámulandó 41
A hol ő van, csudálatos 41
A hol ő van, hihetetlen 42
A hol ő van, nézd a fákat . . . 41
A hol ő van, ott Ámornak . . . 43
Akárhogy van, de kínaim 113
Akármennyi jeleseknek 42
A kegyetlent felejthetni 26
A kelő nap tovább nyújtott . . . 81
Akkor, midőn felzavarta 101
A kutyáktól üldöztetvén 21
A külföldön nyomorogva 9
A legvígabb mulatságban 79
A melegen és hidegen 56
A menő nap a jövőnek 75
A miolta felserdültem 8
A mit tesz ő, szép, nagy s dicső . 77
Ámor fejem mint megcsalá . . . 75
Ámor! s hát csak szenvedheted . 15
Ámor rabja, — most Mársé is? . . 13
Amott látom domborodni 108
A nap alatt ily szerelem 93
A reménység és félelem 114

	Lap
A számtalan félelmekből	112
A szegénység és gazdagság	84
A szép őszi nap megszürkült	64
A szerelem birodalmát	77
A szerelem hatalmával	82
A szerelem indúlatját	73
A szerelem sétálni vitt	78
A szerelem s fájdalmaim	92
A szerelmes gondolatok	22
A szív minden, azt tartom én	8
A tavasznak érkezése	58
A titok kinyilatkozott	115
A vad szívet irgalomra	111
A világból kiszakadva	59
A világnak vígasági	52
A világon setét éj van	96
A virágok szép nemében	27
Az a lelkes nem tudom mi	57
Az életnek tengerében	7
Az én lelkem mélyen vagyon	78
Az ész váltig értekezett	32
Az idő mindenen kifog	24
Azt kérdezed, óh barátom	36
Balgatag én! nem védettem	21
Bárki tegye ítéletét	67
Beteg, sebes, törött, romlott	95
Bízakodó reményekkel	114
Bizonytalan lépésimet	28
Boldog, ki a szerelemnek	52
Boldog vagy te, czifra madár	12
Boldog valék nyugalmamban	9
Csömört okoz a társaság	32
Édes kínos emlékezet	47
Egek! már ily nagy ideje	108
Egy csillag sincs az egekben	96
Egyetlenegy, bárki lássa	54
Egy délután lestem én őt	92
Egy szép estkor az erdőben	68
Éjfél vagyon, nem alhatom	49
Elérem majd nyúgalmamat	99
Elmédet hát mért bocsátod	29
Elmégy tehát, szegény lélek!	115
Eltávozván, majd változás	12
Emberfajzat! akárki légy	81
Ember! hát még dicsekedhetsz	100
Ennyi tüzes gerjedelem	79
Ércz szíve megvehetetlen	43
Érzeményim seregében	74
Ezerek közt maga lenni	52
Gyakran lebeg elmém előtt	61
Gyenge szer az ember szíve	90
Gyermekségem szép idei	37
Gyűlölöm én a világot	88
Ha elmémnek gondolatit	32
Ha engemet, oly rég hívét	100
Hah! mely szörnyek a bajaim!	50
Ha ki talán nem értheti	23
Hajh! kemény ő, s érzéketlen!	110
Hajnal alig kerekedett	13
Hallottam én szép szavának	55
Halj meg bennem, emlékezet!	66
Ha majd a bú, mely testemet	33
Ha mindennek felosztását	37
Ha nem látom, időbbé nem ér	56
Ha nyelvem oly gazdag volna	69
Ha oly makacs ellensége	36
Ha tudnám, hogy békességem	33
Hegyen-völgyön ácsorogtam	83
Hirdesd, nyelvem, érdemeit	40
Hogy anyám megnyugtathatta	7
Hogy csak kínja s aggodalma	82
Hogy először láttam én őt	91
Hogy vonhatja félholt testem	23
Hol a szívben fészket rakott	68
Hová merűlsz, beteg elme?	68
Hozzá fogtam százszor is már	56
Immár mennyit nem szenvedtem	29
Itt, a tenger habjaival	28
Itt ült, ott járt, ott nevetett	66
Jól látja ő, mint hervadok	111
Jól tudom én, mit kellene	109
Kinek egyszer kebelében	48
Ki voltam én, hajh! ezelőtt?	99
Környűlvett, ím, már a francz had	18
Látnom őtet, és szeretnem	92
Láttam ismét! a régi ő	109
Láttam őtet síránkozni	54
Legmerészebb repűltében	64
Márs, a kinek rabja vagyok	14
Márs zászlói eltüntenek	90

	Lap
Meddig tart még tehát e harcz	34
Még csak benned reménységem	28
Megláttam őt, s kebelemben	63
Mely szó, mely nyelv dicséreti	73
Mérgesitem sebeimet	14
Midőn a hold világában	35
Midőn Ámor fészkelődik	57
Midőn Ámor hozzám jöve	82
Miként őrül, a mi csak él	58
Mikor egyszer pelyhesedtem	7
Minden egyéb gerjedelem	21
Mindenfélét megpróbáltam	93
Minden inkább lehetséges	36
Minden szépben szépségének	94
Minden tárgyban őtet látom	27
Mind ez vissza nem adhatja	114
Mint a füge álttétetvén	97
Mint a napnak sugárni	37
Mint a sas, úgy fellengezett	78
Mint a szarvas, kit megére	9
Mint gyógyulnék fel sebemből	67
Mint hűl s fűl a vér eremben	101
Mint reszkettem, borzadoztam	109
Mint szerellek, mint kedvellek	57
Mint tánczolt ő, a Grácziа	91
Mit nem tudna felforralni	14
Mondd meg, miként gondoljalak	62
Mondd meg, Zefir, mi dolgod van	110
Napok jönnek, napok mennek	74
Nem csak teste delisége	76
Nem bírja ily sanyarú lét	75
Nem nyomhatván el tüzemnek	26
Nem szeretem többé őtet	50
Nem vádollak én tégedet	97
Nincs szivének kívánatja	54
Oh epedő kívánatok!	38
Oh nyomorúlt, buta nyelv te!	95
Oh te! oh te! így ordítok	83
Oh természet! mit vétettem?	110
Oh! vajha kiszakaszthatnám	73
Oly kedvetlen s nyughatatlan	113
Olvastam én a verseket	101
Országok, népek, nemzetek	12
Ott, a hol én nevelkedtem	23
Önmagával vagdalkozni	38
Őt kérem a teremtőtől	27
Semmiként sem remélhetvén	8
Senki őtet nem esméri	53
Sírsz hát bennem, szegény lélek!	69
Sokat mondtam szépségéről	115
Sok országot mosó tenger	43
Sok s nagy, a mit szenvedek én	33
Szabad voltam, fürge s oly gyors	95
Szelid Múzsák! jól tudom én	100
Szemfényvesztő a gyöngyhava	68
Szépségének látásától	74
Szerelemben fogantattál	58
Szeretni s nem szeretletni	72
Szíve tárgyát bálványozni	53
Szivek, a kik csak nem rég is	58
Szivem kínja kedves nékem	77
Szivemnek mély fenekébe	48
Szív- s lélekben beteg lenni	34
Szüntesd, óh sors! haragodat	83
Tanú valék, mint érezte	64
Téged látlak az egeknek	99
Te, ki alig világitasz	96
Természetnek éltetője	22
Testének egy mozdúlása	84
Ti, a világ kezdetében	31
Tiszteletet, csudálatot	67
Tovább immár lehetetlen	97
Úgy lebegett ő szüretkor	63
Üdvességgel áldott két szem	50
Valahányszor szeme pillant	42
Vajjon mire magyarázzam	113
Váltig immár megviselték	79
Végtére hát elértelek	102
Vizen, földön, és az égben	62
Volt egy idő, hogy könyemet	62
Zúg a zápor, ordít a szél	91

II. A boldog szerelem.

Énekek.

A kelő nap lövelli már (II. ének)	148
Hah! istenség a szerelem (III. ének)	163
Ott, hol Hymen kötelében (VII. ének)	219

Lap

Szeretek én tébolyogni (V. ének) . 191
Szeretem én komor télben (VI. ének) 205
Tí, kegyes ég szülöttjei (IV. ének) . 174
Végre tehát elnyertelek (I. ének) . 128

Dalok.

A bereknek gyors kaszási 142
A bölcs sziven (szerelmiben) . . . 214
A férj fenkölt, tüzes legyen . . . 147
A gyermekkor örömei 168
A jövendő reményein 189
A kínokról beszélgeténk 123
A királyi palotában 197
Akkor, midőn oda dűlünk 142
Alig nézi magát körül 198
Álom Ámor boldogsága 224
Ama tenger keserveket 204
A mely Hyment pénz s czím szerzett 198
A mely szív, míg nyereséget . . . 202
A mely szívnek érzeményi . . . 187
A mesterség, boldog lenni 183
A mezei gazdaságban 167
A mit kivül, bélől esmér 216
Ámor ezer mesterségét 223
Ámornak sok a rokonja 226
Ámor nélkül a szép és jó 157
Ámort, kinek csak buja kény . . 170
A sors ura bölcsen teszi 214
A szélnél is sebesebben 188
A szerelem ád kezdetet 187
A szerelem erkölcsöket 226
A szerelem és barátság 170
A szerelem és reménység 190
A szerelem keserűjét 229
A szerelem oskoláját 145
A szerelem örömei 156
A szerelmet, melyre két szív . . . 187
A szerencse kebelében 155
A szivárvány szineivel 229
A szív minden indúlatja 217
A szív minden indúlatja 230
Asznak a rét virágai 161
A szokáshoz, emberekhez 155
A teremtő szerzeménye 185
A természet emlőiből 127
A természet kebelében 122
A test pompás szépségei 145
A tudomány és dicsőség 126
A veszélyes fergetegben 146
A világ egy nagy üres tér 158
A világ nagy tengeréből 182
Az aranynyal teli zacskó 218
Az egész nagy természetbe . . . 185
Az életnek tengerében 197
Az életnek tengerében 200
Az első csók ajakiból 160
Az emberi tétemények 227
Az emberszív valamig vér 160
Az embert főindulatja 224
Az embert, ki kebelében 230
Az ész minden új tudtával . . . 218
Az Istennek akaratja 144
Az kinn nyargal száguldozva . . . 146
Az örökké nyughatatlan 168
Az öröm egy kényes virág . . . 188
Az öröm, kit bánat s csömör . . 227
Az öröm úgy nevelkedik 199
Balul tészsz, ha kárhoztatod . . . 184
Bízodalom fő áldása 196
Boldogítni, boldogúlni 228
Boldogok, míg még ártatlan . . . 200
Boldog óra! hogy lángjaim . . . 211
Csupán magad, értelmes ész . . . 217
Eddig a bú fellegével 124
Eddig csak bús henyélésben . . . 126
Egy Istenért, egy hazáért 155
Egy kincstek van, óh leányok! . . 199
Egymás mellett be szépen áll . . 125
Egy szavára siralmimnak 157
Egy szép hölgynek ellenében . . . 172
Egy szép s jó szűz tiszteletét . . 216
E hiányos poréletben 228
Élés által a szerelem 171
Éljük (dorgálni ki meri?) 159
Éljük, éljük az életet 213
Éljük okos itélettel 173
Első kegyes tekintete 143
Eltörlötték inségemet 123
Erdőn, mezőn zúgva dúl-fúl . 219
Érzékeny szív, értelmes ész . . 199

	Lap
Érzeményink hajnalában	224
Esmérd meg az embereket	172
Ezen földi poréletben	186
Ezerféle képzeletek	156
Ezer öröm virágozik	212
Ez órának lejártával	169
Ezt a roppant természetet	197
Fagyva fekszik a természet	169
Fájdalmimban átkoztalak	122
Fellengező reményekkel	147
Gyűlöllek én, asszony-férfi	201
Ha a hideg, feszegető	186
Ha csak a szép vonz tégedet	189
Ha csak habos testi kények	171
Ha egy szép test látására	201
Ha igaz a vélekedés	144
Ha itt a dél, már készen vár	142
Hajhászszon más uraságot	143
Ha kedvesem mellettem ül	141
Halljátok, kik esmerétek	119
Ha némelykor, csak futtában	184
Ha nem érnek az elmével	160
Ha nem ügyel az ész rája	226
Ha tavasznak leheltére	201
Ha úgy nézed szépségedet	161
Hívség, mely oly erősen áll	140
Hívség, mely oly erősen áll	140
Hogy a hírnek templomában	228
Hogy először megnyilt nekem	185
Holnap nem lesz, a mi ma van	144
Hol nem jártak gondolatim	190
Hült helye a sürű dombon	162
Igazságnak, valóságnak	212
Kendericzék, fülemilék!	230
Két dolog van, oly szükséges	189
Két elmében egy értelem	203
Kezdj idején f. svénykedni	225
Ki a tömlöcz penészéből	157
Ki egy szép s jó feleségben	172
Kiki maga útján járjon	219
Kivált, ragyás, aszott bagoly	121
Leány! midőn gombolyodnak	204
Legény! leány! míg eredben	146
Lybiának homokjain	218
Más a világ ábrázatja	124
Megemésztéd az erdőnek	225
Midőn a nap sugárinak	186
Midőn gyermekidőnk elmult	127
Midőn reggel felserkenünk	141
Míg az élet tavaszában	215
Miként sejti ő lelkemből	165
Mtket, szivem ömledezvén	231
Mind az, a mit a halandók	166
Minden nap új kellemekkel	215
Minden vizek kicsapának	202
Minekután a kezünket	122
Mint a tavasz virágzatja	159
Mint borzasztó havasoknak	178
Mint dühödik, üvölt s ordít	170
Mint egy nap az esztendőben	158
Mint elözi akaratom	145
Miolta, mint bimbóikból	223
Mit nem kíván, miket nem sejt	183
Mosolyogva jönnek, mennek	141
Most négyszer hét esztendejc	159
Munka töltvén nappalimat	156
Múzsám te! ki zokogással	120
Ne csudáld, hogy majd minden szó	215
Néha, midőn mellettem ül	126
Ne káromold, sőt hálláljad	158
Ne mérkéld, óh balgatag ész!	203
Nem, ki névért, dicsőségért	163
Nem mind myrtus, a mit Ámor	198
Nézd e rózsát bimbójában	125
Nincsen minden emberfőben	227
Nincsen, nem volt, nem is lészen	186
Nincs öldöklőbb, nincs mérgesebb	213
Oh te! ki a nagy világnak	166
Oh te szivem kedveltjének	183
Oly szükséges szivemnek ő	217
Ő is engem rég szeretvén	124
Ömellette nem érzem én	147
Őrizzétek jó nevetek	200
Ragyogó mellcsillagodat	214
Rokon embertársatokkal	161
Seregesen megy a vad lúd	216
S hát meg — újra lobbot vete	139
Soká fel nem támadhatott	123
Sokan voltak, kik őt kérték	168
Sokat mondék kellemiről	211

Lap

Sokat mondék szerettemről . . . 225
Sokkal szebb most a természet . . 143
Sok szép s jó van itt a földön . . 204
Sokszor, midőn bámulással . . . 190
Sorsunk vászna e föld hátán . . 171
Szabadságban, szeretetben 184
Szegény, vagy rosz belsejébe . . 162
Szerelemről hogy jól írjon . . . 162
Szilajságunk szelidítni 213
Szinte már majd őszvecsaptak . . 127
Szív s ész! külön két kalaúz . . 167
Te, az idők tengerébe 169
Te, ki élted boldogságát 212
Te, szemének tekintete 203
Tí, a sorsnak ostorai 120
Tiéd minden gondolatja 125
Tí, kik Himfyt dicsérítek 173
Tí, kik kivül úgy fázátok 121
Tí, kik szivem fájdalmával . . . 121
Tökéletes bizodalom 140
Tőle jönnek, hozzá térnek 144
Tudós lehetsz, de bölcs nem vagy 167
Úgy szí lelkem boldogságot . . . 229
Van egy erkölcs, melyet imád . . 1
Vétettem én, mondván, hogy jég . 1
Volt egy idő, hogy Aurora . . . 2

Regék a magyar előidőből.

A költő előszava 2
Csobáncz 2
Tátika 2
Első ének 2
Második ének 2
Somló 2
Első ének 3
Második ének 3
Harmadik ének 3
Dobozy Mihály és hitvese . . . 3
A szent-mihályhegyi remete . . 3
A megbosszult hitszegő 4
Jegyzetek 4
Képek jegyzéke 4
Tartalom 4

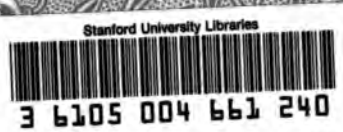

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

MAR 0 9 1994
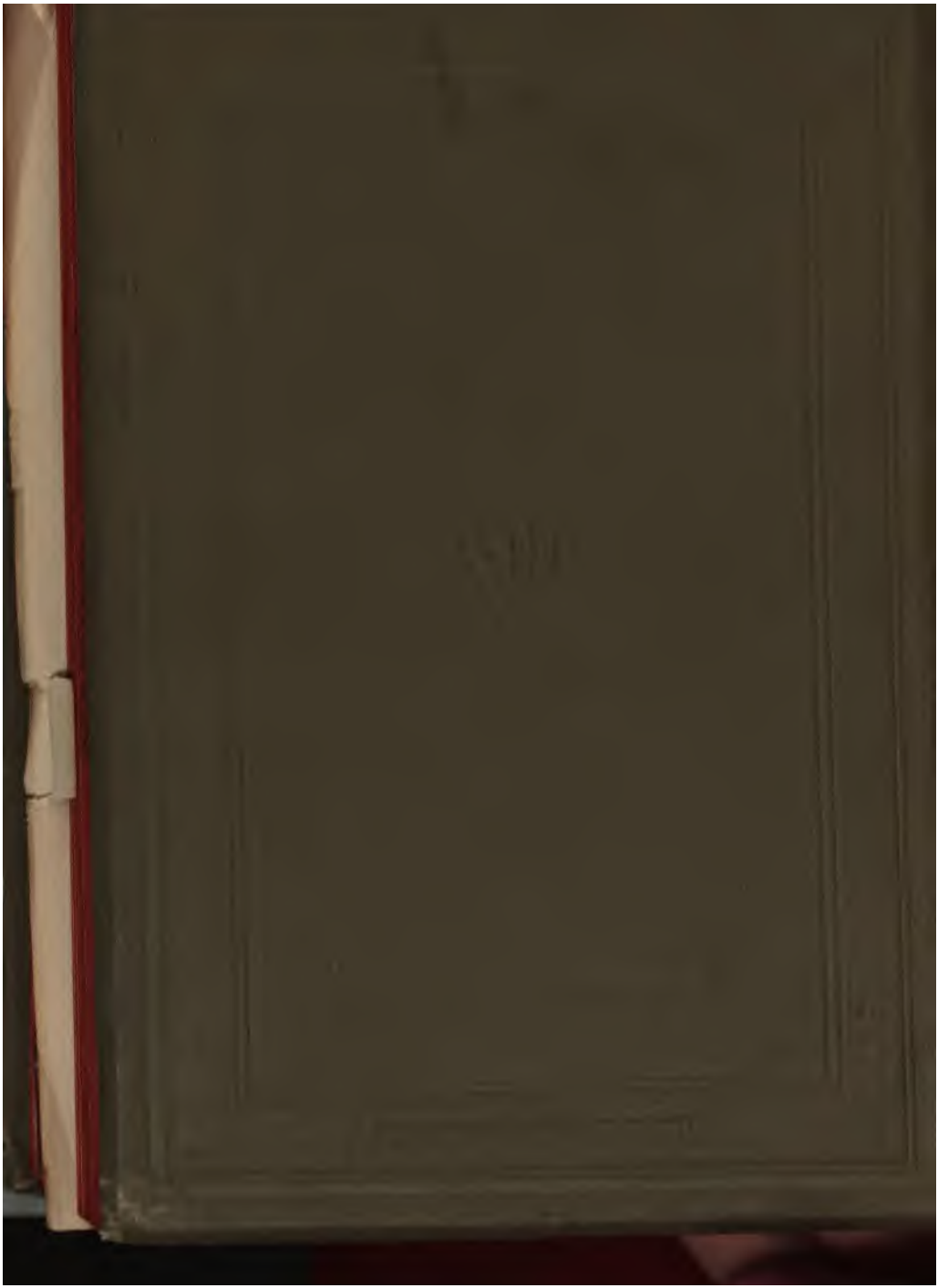
FEB 1994